

NÁVRH NÁRODNÍHO ROZVOJOVÉHO PLÁNU ČESKÉ REPUBLIKY 2007 – 2013

leden 2006

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
Kapitola 1: analýza současné situace	8
1.1. Obecná charakteristika.....	8
1.1.1. Všeobecné údaje	8
1.1.2. Administrativní členění.....	9
1.1.3. Struktura osídlení	10
1.2. Makroekonomická analýza a prognóza	11
1.2.1. Kontext mezinárodního hospodářského vývoje.....	11
1.2.2. Makroekonomický vývoj České republiky	12
1.2.2.1. Hrubý domácí produkt	13
1.2.2.2. Inflace a měnová politika.....	15
1.2.2.3. Kurz české měny	17
1.2.2.4. Vnější bilance.....	18
1.2.2.5. Nezaměstnanost	20
1.2.2.6. Fiskální politika	22
1.2.3. Závěr	23
1.3. Základní ekonomické, sociální a environmentální charakteristiky.....	24
1.3.1. Ekonomická struktura ČR.....	24
1.3.1.1. Průmysl a stavebnictví	24
1.3.1.2. Služby	28
1.3.1.3. Cestovní ruch	29
1.3.1.4. Rozvoj podnikání a podnikatelského prostředí.....	34
1.3.2. Výzkum, vývoj, inovace a informační společnost	36
1.3.2.1. Výzkum a vývoj v ČR.....	36
1.3.2.2. Inovace.....	37
1.3.2.3. Informační společnost.....	46
1.3.3. Česká společnost, lidské zdroje a veřejná správa	47
1.3.3.1. Úvodní charakteristika	47
1.3.3.2. Základní demografické vývojové trendy	47
1.3.3.3. Vzdělávání	51
1.3.3.4. Situace na trhu práce	57
1.3.3.5. Sociální integrace a rovnost příležitostí.....	60
1.3.3.6. Zdravotnictví.....	65
1.3.3.7. Kultura	68
1.3.3.8. Modernizace veřejné správy	71
1.3.4.1. Doprava.....	73
1.3.4.2. Veřejná doprava a dostupnost.....	76
1.3.4.3. Doprava a životní prostředí.....	76
1.3.4.4. Informační infrastruktura, komunikace a přenos informací	77
1.3.5.1. Charakteristika současného stavu	79
1.3.5.2. Složky životního prostředí	82
1.3.5.3. Prevence a řešení rizik	88
1.4. Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí	90
1.4.1. Sídlní struktura, urbánní problematika a regionální disparity.....	90
1.4.1.1. Sídlní struktura, urbánní problematika.....	90
1.4.1.2. Regionální socioekonomické disparity.....	93

1.4.1.3. Klasifikace regionů soudržnosti ČR	102
1.4.1.4. Závěry a doporučení	103
1.4.2. Vazba politiky soudržnosti na rozvoj venkova a zemědělství	104
1.4.2.1. Změny v zemědělství a dopady na pracovní trh na venkově	105
1.4.2.2. Faktory rozvoje venkovského prostoru v ČR	106
1.5. Zhodnocení dopadů realizace dosavadních rozvojových programů	109
1.5.1. Předvstupní programy Evropské unie	109
1.5.2. Programy strukturálních fondů	110
kapitola 2: SWOT analýza	112
2.1. Silné stránky	112
2.2. Slabé stránky	115
2.3. Příležitosti	119
2.4. Hrozby	123
Kapitola 3: Strategie NRP pro období 2007-2013.....	126
3.1. Východiska strategie NRP pro období 2007-2013	126
3.1.1. Zásady, které byly respektovány při formulování strategie	127
3.2. Strategie NRP 2007-2013	128
3.2.1. Vize České republiky po roce 2013	128
3.2.2. Globální cíl	129
3.2.3. Strategické cíle a prioritní osy NRP	129
3.2.3.1. Východiska pro definování strategických cílů a prioritních os NRP	129
3.2.3.2. Systém strategických cílů	131
3.2.4. Systém prioritních os NRP	136
3.2.4.1. PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky	136
3.2.4.2. PO Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti	141
3.2.4.3. PO Životní prostředí a dostupnost	150
3.2.4.4. PO Vyvážený a harmonický rozvoj území České republiky	154
3.2.5. Indikátory NRP	160
Kapitola 4: Zaměření operačních programů	165
4.1. Východiska	165
4.2. Systém operačních programů	165
4.2.1. Operační program Podnikání a inovace	165
4.2.2. Operační program Výzkum, vývoj, inovace	166
4.2.3. Operační program Zaměstnanost	168
4.2.4. Operační program Vzdělávání	170
4.2.5. Operační program Životní prostředí	172
4.2.6. Operační program Doprava	173
4.2.7. Integrovaný operační program	174
4.2.8. Regionální operační programy	176
4.2.9. Operační program Technická pomoc	177
4.2.10. Operační program Praha - Konkurenceschopnost	177
4.2.11. Operační program Praha – Adaptabilita a zaměstnanost	179
4.2.12. Operační programy přeshraniční spolupráce	181
4.2.13. Operační programy nadnárodní a meziregionální spolupráce	183
Kapitola 5 - Rozložení finančních zdrojů	185
5.1. Návrh rozdělení finančních prostředků	185
5.2. Adicionalita pro cíl Konvergence v období 2007 - 2013	190
Kapitola 6 - Řízení a koordinace politiky soudržnosti v ČR v období 2007-2013 ..	193

6.1. Věcné řízení politiky hospodářské a sociální soudržnosti	193
6.1.1. Koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti	193
6.1.2. Obecná ustanovení o řízení operačních programů	195
6.1.3. Sběr dat a jejich elektronická výměna	197
6.1.4. Informovanost a publicita	197
6.1.5. Hodnocení (Evaluace)	199
6.1.6. Monitorovací výbory	200
6.1.6.1. Monitorovací výbor Národního rámce politiky soudržnosti	200
6.1.6.2. Monitorovací výbory operačních programů	201
6.2. Finanční řízení a kontrola	201
6.2.1. Platební a certifikační orgán	201
6.2.2. Finanční kontrola	203
6.3. Kontrola a audit	204
6.3.1. Vnitřní kontrolní systém	204
6.3.2. Kontrola Nejvyššího kontrolního úřadu	204
6.3.3. Kontrolní činnosti prováděné orgány Evropské komise a Evropským účetním dvorem	204
6.3.4. Auditní (Kontrolní) orgány	204
Seznam zkratk	206

PŘEDMLUVA

Cílem předloženého dokumentu byla aktualizace Národního rozvojového plánu ČR 2004 – 2006, která ve svém výsledku vedla k vytvoření integrovaného dokumentu – Národního rozvojového plánu České republiky (dále „NRP ČR“) 2007 – 2013. NRP ČR 2007 – 2013 plně odráží změny vyplývající z odlišného přístupu k evropské politice hospodářské a sociální soudržnosti 2007 – 2013, především jde o posun Cílů politiky soudržnosti EU, nový přístup k procesu programování a nové ambice ČR jako plnohodnotného člena EU v dalším programovacím období, tj. jde o přehodnocení pozic v hospodářské, institucionální a politické oblasti. Při tvorbě NRP ČR 2007- 2013 byly reflektovány zkušenosti z přípravy stávajícího NRP ČR, Rámce podpory Společenství a dosavadní zkušenosti z čerpání prostředků ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

Národní rozvojový plán ČR 2007 – 2013 poskytne dostatečnou oporu a konkrétní východiska pro zpracování Národního strategického referenčního rámce (NSRR) pro financování z fondů Evropské unie pro období 2007 – 2013. Zadání NRP ČR 2007 – 2013 vychází z usnesení vlády ČR č. 245 ze dne 2. března 2005 k procesu programování strukturálních intervencí.

Zpracování NRP ČR 2007 – 2013 se opíralo jednak o obecné dokumenty a jednak o relevantní dokumenty resortů a výstupy evaluačních projektů a další dokumenty:

Obecné dokumenty:

Národní:

Strategie hospodářského růstu ČR

Konvergenční program ČR

Makroekonomická prognóza

Národní rozvojový plán ČR 2004 – 2006

Ex ante hodnocení NRP 2004 – 2006

SEA hodnocení NRP

AbCap - Závěrečná zpráva o absorpční kapacitě

Národní program reforem

Postup přípravy ČR na čerpání finančních prostředků ze SF a FS v letech 2007-2013

Evropské:

Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013

Návrhy nařízení ke strukturálním fondům (všeobecné, ERDF, ESF, FS, ESPS)

Návrh nařízení k Evropskému zemědělskému fondu pro rozvoj venkova a Evropskému fondu rybnářství

Návrh obecného nařízení k financování Společné zemědělské politiky

Hlavní směry hospodářské politiky EU

Evropská strategie zaměstnanosti

Třetí zpráva o hospodářské a sociální soudržnosti, Třetí kohezní zpráva

Lisabonská strategie

Zpráva Wima Koka k realizaci Lisabonské strategie

Dokumenty resortů :

Strategie a koncepce resortů, především:

Strategie udržitelného rozvoje ČR
 Strategie regionálního rozvoje
 Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR
 Národní akční plán zaměstnanosti
 Národní akční plán sociálního začleňování
 Národní program rozvoje vzdělávání v ČR
 Národní program výzkumu a vývoje
 Bezpečnostní strategie ČR (2003)
 Národní akční plán boje proti terorismu
 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2006 s výhledem do roku 2015
 Státní informační a komunikační politika
 Podmínky pro formulování Strategie Fondu soudržnosti v období 2007 – 2013
 Státní politika životního prostředí ČR
 Dopravní politika ČR
 Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR
 Politika územního rozvoje
 Strategie financování implementace směrnice Rady 91/271/EHS
 Další resortní strategie a koncepce

Výstupy projektů evaluace RPS:

- ⇒ Bariéry růstu konkurenceschopnosti ČR
- ⇒ Analýza a vyhodnocení vnějšího prostředí systému implementace RPS
- ⇒ Analýza a vyhodnocení slabých míst systému implementace strukturálních fondů a rizik poruch
- ⇒ Hodnocení indikátorů a vyhodnocování jejich nastavení
- ⇒ Identifikace, analýza a zhodnocení rozložení rozvojových programů EU a českých rozvojových programů s cílem navrhnout koordinovanější a racionálnější systém

Výstupy projektů oddělení programování RPS:

- ⇒ Disparity
- ⇒ Vyvážený rozvoj venkova
- ⇒ Urbánní systémy EU a ČR
- ⇒ Prevence rizik
- ⇒ Dostupnost vybraných statků a služeb
- ⇒ Integrované projekty

Práce na NRP 2007 – 2013 koordinoval Řídicí a koordinační výbor, jemuž předsedal ministr pro místní rozvoj. Pro operativní řízení prací byly ustaveny pracovní skupiny. Zadavatelem prací na NRP ČR 2007 – 2013 bylo Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

NRP ČR 2007 – 2013 zpracovalo sdružení (konsorcium) složené z Vysoké školy ekonomické v Praze (vedoucí sdružení a hlavní zpracovatel), Vysoké školy báňské – Technické univerzity v Ostravě (spolupráce na analýzách), KPMG Česká republika, s.r.o. (podklady pro finanční část) a MEPCO, s.r.o. (dílčí spolupráce na analýzách).

KAPITOLA 1: ANALÝZA SOUČASNÉ SITUACE

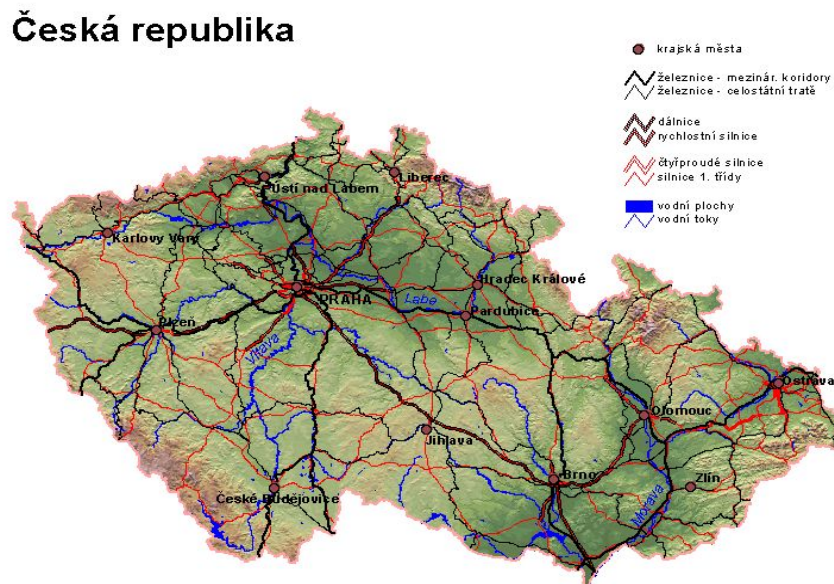
1.1. Obecná charakteristika

1.1.1. Všeobecné údaje

Česká republika je vnitrozemským státem ležícím ve střední Evropě. Její území zahrnuje historická území Čech, Moravy a části Slezska. Hraničí s Polskem (761,8 km), Německem (810,3 km), Rakouskem (466,3 km) a Slovenskem (251,8 km). Hlavním městem je Praha. Rozloha činí 78 868,4 km² (21. místo v Evropě) a počet obyvatel je 10,22 mil. (k 31.12.2004, 12. místo v Evropě). Průměrná hustota zalidnění v roce 2004 činila 130 obyv./km². Převážná většina obyvatel 90,5 % podle výsledků SLBD¹ 2001 se hlásí k české národnosti, 3,7 % k moravské, 1,9 % ke slovenské a 0,5 % k polské národnosti. Ostatní národnosti se pohybují pod úrovní 0,5 % celkového počtu obyvatel².

Z fyzicko-geografického hlediska leží Česká republika na rozhraní dvou horských soustav. Západní a střední část území vyplňuje Česká vysočina a do východní části zasahují Západní Karpaty. Česká vysočina a Karpaty jsou od sebe odděleny vněkarpatskými sníženinami. Na severu se k nim přimyká výběžek Severoevropské nížiny, na jihu Vídeňská pánev. Územím České republiky probíhá hlavní evropské rozvodí, a to mezi Severním a Baltským mořem na jedné straně a Černým mořem na straně druhé. Nejdelšími vodními toky na území ČR jsou Labe (370 km), Vltava (433 km), Morava (246 km) a Dyje (306 km). Česká republika patří do mírného podnebného pásu. Průměrná nadmořská výška území České republiky je 380 m n. m. a 67 % celkové rozlohy nepřesahuje nadmořskou výšku 500 m. Nejvýznamnější zdroje nerostných surovin České republiky představují zásoby černého a hnědého uhlí a lignitu (využívané především pro výrobu elektrické energie), dále surovin pro stavebnictví (kamene, šterkopísku a písků), kaolinu a sklářských písků.

Mapa č.1: Česká republika – obecně geografická mapa

Česká republika patří v rámci Evropské unie ke středně velkým zemím. Po r. 1989 prošla významnými politickými, ekonomickými a sociálními změnami, jejichž vyvrcholením byl

¹ SLBD - Sčítání lidu, domů a bytů

² Problémem však zůstává nezměřitelnost početní velikosti populace Romů: při SLBD v roce 2001 se k romské národnosti přihlásilo 0,1% obyvatel, reálné odhady se pohybují v hranici 2 až 3 %.

vstup ČR do Evropské unie 1.5.2004. Srovnání České republiky s některými členskými zeměmi EU a USA naznačuje její ekonomickou konvergenci směrem k vyspělejším zemím světa, ČR byla v r. 2005 Světovou bankou překvalifikována z rozvojové na rozvinutou zemi. Přes tyto úspěchy se Česká republika potýká s problémy, které dlouhodobě ohrožují harmonický vývoj jejího území jako celku a do určité míry jsou ještě pozůstatky situace před r. 1989. Řešení těchto problémů je podporováno v rámci politiky hospodářské a sociální soudržnosti EU.

1.1.2. Administrativní členění

Podle zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků, ve znění pozdějších předpisů a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, je území České republiky s účinností od 1. ledna 2000 rozděleno na 14 krajů včetně území hlavního města Prahy. V České republice je uplatňován spojený model výkonu veřejné správy. Územní veřejná správa je vykonávána na úrovni krajů a obcí, pro jejichž činnost byly vytvořeny podmínky a příslušný právní rámec. Krajská úroveň odpovídá rozdělení České republiky na statistické územní jednotky NUTS III. Regiony NUTS II jsou tvořeny jednou až třemi jednotkami NUTS III. Byly vytvořeny pro potřeby spojené s koordinací a realizací politiky hospodářské a sociální soudržnosti zákonem č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů a jsou označovány jako regiony soudržnosti. Česká republika se skládá z osmi regionů soudržnosti. Jednotka NUTS I je tvořena územím celé České republiky.

Mapa č. 2: Regiony soudržnosti (oblasti, NUTS II) a kraje (NUTS III) v České republice

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 1: Základní informace o území (k 31.12.2004)

Region soudržnosti	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota obyvatel (počet obyv./km ²)	Počet obcí
Praha	496,1	1 170 571	2 360	1
Střední Čechy	11 014,6	1 144 071	104	1 146
Jihozápad	17 618,4	1 175 330	67	1 124
Severozápad	8 649,4	1 126 721	130	486
Severovýchod	12 439,8	1 480 144	119	1 116
Jihovýchod	13 992,3	1 640 354	117	1 376
Střední Morava	9 122,7	1 225 832	134	701*
Moravskoslezsko	5 535,1	1 257 554	227	299*
Česká republika	78 868,4	10 220 577	130	6 249

Zdroj: ČSÚ

*Pozn.: k 1.1.2005

Hodnota ukazatele regionálního HDP/obyv. v PPS ve vztahu k průměru EU-25 ve všech regionech soudržnosti České republiky s výjimkou Prahy se pohybuje pod hranicí 66 % průměru EU-25, proto jsou všechny tyto regiony způsobilé pro zařazení pod cíl Konvergence: podpora růstu a tvorby pracovních míst v nejméně rozvinutých členských zemích a oblastech. Toto území má rozlohu 78 372,3 km² a 9,05 mil. obyvatel, tj. 88,5 % celkového počtu obyvatel České republiky (k 31.12.2004).

Tabulka 2: Regionální HDP na 1 obyvatele v PPS, EU 25 = 100, v %

Region soudržnosti	2000	2001	2002	2003	2004
Praha	129,3	139,3	139,7	139,9	143,0
Střední Čechy	63,4	63,3	65,1	65,4	66,4
Jihozápad	59,7	59,6	61,6	63,0	64,3
Severozápad	54,0	52,9	55,0	56,9	59,0
Severovýchod	56,9	56,4	59,1	59,9	60,9
Jihovýchod	58,1	60,0	61,6	63,0	64,9
Střední Morava	52,4	52,3	53,2	55,3	56,7
Moravskoslezsko	50,5	51,2	52,7	54,2	58,2
Česká republika	64,8	66,0	67,6	68,9	70,9

Zdroj: Regionální účty 2004, ČSÚ 2005

Praha má sice vysokou hodnotu HDP/obyv., nicméně potýká se s velkými problémy v oblasti životního prostředí a dopravní infrastruktury, díky velké koncentraci obyvatel zde dochází k nárůstu sociálně patologických jevů a kriminality. Pro řešení specifických problémů by Praha měla být zařazena pod cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost.

1.1.3. Struktura osídlení

ČR se vyznačuje průměrnou hustotou zalidnění³, která se dlouhodobě udržuje, jak již bylo uvedeno, na úrovni 130 obyv./km² a která je nevyrovnaná vzhledem k váze Prahy a velkých měst. Od roku 1994, kdy se na území státu zastavil proces koncentrace obyvatelstva, se do popředí prostorových procesů dostává proces suburbanizace, tj. stěhování městského obyvatelstva především do zázemí velkých měst v rámci tzv. metropolitních oblastí, doprovázený v menší míře desurbanizací, nebo-li procesem přemísťování obyvatel do vzdálenějších sídel venkovského typu bez výraznějšího propojení s metropolí.

³ V obcích do 2 tis. obyvatel - považovaných v České republice tradičně za venkovské - k 1. lednu 2005 žilo 26,3 % obyvatelstva. Přitom v obcích nad 100 tisíc obyvatel (kategorie pro velkoměsto) to bylo 20,7 %, v obcích od 2 tisíc do 20 tisíc 29,5 % a obcích od 20 tisíc do 100 tisíc 23,5 %.

Nejvýraznější úbytek obyvatel zaznamenávají města ve velikostních kategoriích nad 50 tisíc obyvatel. Výraznější nárůst obyvatelstva v tomto období je typický pro obce s počtem obyvatel mezi 500 až 4 999 (nárůst okolo 150 000 obyvatel při celkovém počtu 2 335 obcí). Významným trendem je také pokles váhy nejmenších obcí s počtem obyvatel do 500. Tento proces vylidňování se výrazně dotýká především okrajových, příhraničních a výše položených venkovských oblastí.

Ke konci roku 2001 se poprvé od roku 1990 zastavil růst počtu obcí. Následným mírným poklesem se stabilizoval na hodnotě 6 249. Nejvyšší míru hustoty obcí (počet obcí na 100 km² území) dosahují regiony Střední Čechy, Jihovýchod a Severovýchod, nejméně potom Moravskoslezsko, Jihozápad a Severozápad. Nejvyššího stupně urbanizace podle legislativního určení města (527 sídel ke konci r. 2004), kromě hlavního města Prahy (100 %), dosahují regiony soudržnosti Severozápad (79,7 %) a Moravskoslezsko (76,7 %). Naopak nejméně urbanizovanými prostory jsou Střední Čechy (54,6 %) a Střední Morava (59,3 %). Tento ukazatel dosáhl nejvyšší hodnoty za celorepublikovou úroveň až koncem 20. století (71 %) a ke konci roku 2004 vykázal hodnotu 70,2 %.

1.2. Makroekonomická analýza a prognóza

1.2.1. Kontext mezinárodního hospodářského vývoje

Růst světové ekonomiky (USA, Japonsko a EU) pokračuje i v roce 2005, přestože tempo růstu je pomalejší oproti předchozímu roku. Vývoj světové ekonomiky je stále více ovlivňován Čínou a ostatními asijskými ekonomikami. Nicméně na dynamiku negativně působí především vysoké ceny nerostných surovin, zejména ropy.

Ve starých členských zemích EU (EU-15) je možné pozorovat zpomalení hospodářského růstu v roce 2005 oproti roku 2004 (z 2,2 % na 1,9 % ve třetím čtvrtletí 2005). Toto zpomalení je důsledkem vysokých cen surovin, a to především ropy, apreciací eura vůči americkému dolaru a stagnací spotřeby domácností a růstem úrokových sazeb spojených se zvýšeným inflačním očekáváním. Případné projevy oživení by byly tedy důsledkem rostoucí zahraniční poptávky, především asijských zemích a USA.

Tabulka 3: Dynamika HDP ve vybraných zemích EU, (čtvrtletně, meziroční změna, v procentech).

	IV. 2002	I. 2003	II. 2003	III. 2003	IV. 2003	I. 2004	II. 2004	III. 2004	IV. 2004	I. 2005	II. 2005	III. 2005
EU 25	1,2	1,5	0,7	1,0	1,6	2,4	2,9	2,2	2,3	0,8	1,7	1,9
Euro-zóna	1,2	1,1	0,1	0,6	1,1	2,0	2,6	1,8	1,9	0,6	1,7	1,4
Česká republika	1,2	2,4	3,1	3,6	3,6	4,1	4,5	4,6	4,6	4,7	5,1	:
Německo	0,0	0,3	-0,8	-0,5	0,3	2,0	2,1	1,2	1,3	-0,5	1,6	1,3
Maďarsko	3,9	2,7	2,5	2,9	3,6	4,5	4,5	3,9	4,1	2,9	4,1	:
Polsko	1,5	2,6	4,6	3,8	4,2	7,6	6,3	4,5	3,7	3,8	1,0	:
Slovensko	5,5	4,2	4,0	4,5	5,2	5,4	5,5	5,3	5,8	5,1	5,1	6,2
Velká Británie	1,3	2,9	2,3	1,9	3,0	2,9	3,2	3,0	3,5	0,4	1,3	:

Zdroj: Eurostat

Hospodářský vývoj v Německu, které ovlivňuje EU jako celek, je charakterizován nárůstem exportu, ale nízkou spotřebou domácností, která je odrazem dlouhodobých problémů na trhu práce. Země střední Evropy dlouhodobě vykazují vyšší dynamiku hospodářského růstu oproti starým členským zemím EU, kdy se na výkonnosti pozitivně projevuje jejich vstup do EU v květnu 2004.

Výhled

Pro následující období 2006 - 2008 je možné předpokládat pozvolné zvyšování dynamiky HDP v EU. Ekonomický růst v EU-25 by se měl v těchto letech pohybovat mezi 2 % a 2,4 %. K němu by měly přispět pokračování konjunktury asijských zemí a pozitivní impulsy plynoucí z rozšíření EU. Zásadní podmínkou ovšem bude nastartování růstu německé ekonomiky. Nedávné zvýšení úrokových sazeb v eurozóně však ohrožuje oživení domácí poptávky. Úspěšné strukturální reformy na trhu práce (zejména v Německu) by mohly stimulovat akceleraci spotřeby domácností. Předpokladem tohoto vývoje je stabilita světových komoditních a finančních trhů a obecně politická stabilita v širším regionu včetně absence nepředvídatelných událostí s globálním dopadem (např. akce mezinárodního terorismu).

Za další ohrožení evropského růstu lze označit vnitřní trendy charakterizované nedostatečným důrazem na kvalitu produktů, inovace, vzdělání a životní prostředí, rozvojem civilizačních chorob a vysokým imigračním saldem zejména z rozvojových zemí.

1.2.2. Makroekonomický vývoj České republiky

Makroekonomický vývoj dané ekonomiky je sledován na základě řady makroekonomických ukazatelů, mezi které patří zejména vývoj reálného HDP, výše HDP na jednoho obyvatele, výše spotřeby domácností, vývoj míry inflace a měnového kurzu, vývoj míry nezaměstnanosti. Nicméně, tato makroekonomická data popisující vývoj ekonomiky nemusí plně odrážet úspěšnost země, neboť pojetí HDP vyjadřuje pouze část kvality života a není zde obsažen zdravotní stav obyvatelstva, vzdělanost, bezpečnost, kvalita životního prostředí, aj.

Proces ekonomické konvergence České republiky k průměru EU-15, respektive EU-25 je od roku 2000 relativně vyrovnaný a má setrvalou tendenci. HDP na obyvatele České republiky dosáhlo v roce 2004 celých 18 500 USD v paritě kupní síly⁴ a tato úroveň odpovídá 70,9 % úrovni EU-25.

V případě použití běžného měnového kurzu⁵ dosáhla výše HDP na obyvatele v roce 2004 celých 10 000 USD. V roce 2005 se očekává zvýšení tohoto ukazatele na úroveň 12 800 USD z důvodu apreciacie české koruny vůči americkému dolaru. Následující tabulka shrnuje vývoj hlavních makroekonomických ukazatelů v ČR v letech 2000 až 2006.

Tabulka 4: Vývoj hlavních makroekonomických ukazatelů v ČR (meziroční změna, v procentech).

		2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^P	2007 ^P	2008 ^P
Růst reálného HDP	s. c.	4,3	3,7	3,3	4,4	4,8	4,4	4,2	4,3
Spotřeba domácností	s. c.	2,6	2,8	4,9	2,1	2,3	3,5	3,6	3,6
Spotřeba vlády	s. c.	3,8	4,5	4,2	- 2,0	-0,6	- 0,2	- 0,5	- 0,5
Hrubá tvorba fixního kapitálu	s. c.	5,4	3,4	4,8	7,6	2,8	3,4	4,8	7,5
Míra inflace (CPI)		4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,3	2,5
Zaměstnanost	růst	0,4	0,8	- 0,7	- 0,6	0,9	0,8	0,5	0,4
Míra registrované nezaměstnanosti		8,5	9,2	9,9	8,3	7,9	7,4	7,1	6,9
Podíl běžného účtu PB na HDP		- 5,4	- 5,6	- 6,3	-3,0	-4,8	-3,8	-3,3	-2,7

Zdroj: ČSÚ, MF (Konvergenční program ČR, 11/2005). *Poznámka: P ... prognóza.*

⁴ Parita kupní síly (PPS) je poměr mezi dvěma měnami různých zemí, který vyjadřuje schopnost zakoupit stejný koš spotřebních statků v obou zemích.

⁵ Vyjádření HDP na obyvatele prostřednictvím běžného měnového kurzu zahrnuje tržní ocenění měny, které v sobě zahrnuje konkurenceschopnost dané ekonomiky a rozdílnou úroveň cenových hladin.

1.2.2.1. Hrubý domácí produkt

V ČR dochází k postupnému zrychlování růstu potenciálního produktu. Ve 2. čtvrtletí 2005⁶ bylo dosaženo jeho tempa růstu 4,2 %. Hlavním faktorem tohoto příznivého vývoje je zrychlení růstového trendu produktivity výrobních faktorů, a to především robustní růst souhrnné produktivity výrobních faktorů, které jsou důsledkem zlepšení fungování podnikové sféry, zvláště podniků pod zahraniční kontrolou, stability finančního systému a odstranění překážek pohybu zboží po vstupu do EU. Nicméně stále přetrvávají negativní faktory, mezi které patří špatná vymahatelnost práva a bariéry výstupu hospodářských subjektů z trhu.

Vysoká dynamika hrubé tvorby fixního kapitálu přispěla ke zvýšení vybavenosti české ekonomiky jednak zlepšením infrastruktury a jednak zvýšením konkurenceschopných výrobních jednotek. Určitým rizikovým faktorem pro akceleraci růstu potenciálního produktu může být fungování trhu práce, kdy klesající míra participace na trhu práce brání efektivnímu využívání pracovní síly (ekonomicky aktivních obyvatel).

Meziroční růst české ekonomiky neklesl již šest čtvrtletí pod hranici 4,0 %, ve druhém čtvrtletí 2005 dosáhl přírůstek reálného HDP hodnot 5,1 %. Struktura růstu je příznivá, je tažen investicemi a exportem zboží, růst spotřeby domácností se zpomaluje. V krátkém období se budou projevit pozitivní efekty vstupu ČR do EU. Vzhledem ke zrychlování růstu potenciálního produktu nevznikne výrazná kladná produkční mezera a ani riziko přehřátí ekonomiky, které by bylo spojeno s vyššími inflačními tlaky.

Meziroční růst výdajů domácností na spotřebu se během roku 2004 zpomalily a nyní v podstatě stagnují. Současně nízké úrokové sazby vedly domácnosti k vyšším investicím do vlastního bydlení, které odčerpalo část disponibilního důchodu.

Spotřeba vlády má klesající tendenci, hrubá tvorba fixního kapitálu vykazuje po vysokých tempech roku 2004 významný pokles. Pozitivním prvkem je dosažení pozitivního příspěvku zahraničního obchodu k růstu HDP.

Výhled

Předpokládaný růst světové ekonomiky bude zpomalován vysokými cenami nerostných surovin, zejména ropy. To bude mít dopad i na českou ekonomiku. Hospodářský růst v eurozóně bude i nadále pomalejší ve srovnání ostatními hospodářsko-geografickými oblastmi.

Na dynamiku HDP budou působit následující faktory:

Přijetí eura vytvoří podmínky pro prohloubení a završení ekonomické integrace ČR do eurozóny a intenzifikaci vzájemné kooperace ekonomických subjektů. Odstraní náklady na měnovou konverzi a umožní bezproblémové přenášení cenových informací. Přijetí společné měny, příliv prostředků z rozpočtu EU, postupná kultivace institucionálního prostředí a transfer technologií v rámci přílivu přímých zahraničních investic by měly vést k uzavírání mezery v produktivitě práce a v souhrnné produktivitě výrobních faktorů.

Česká republika bude těžit z přílivu finančních prostředků ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, které ve velké míře přispějí k vytváření moderní infrastruktury. Ta by měla být stimulem pro další příliv přímých zahraničních investic. Mohutný příliv těchto prostředků však bude klást velké nároky na schopnost spolufinancování projektů z české strany.

⁶ Výpočty Ministerstva financí ČR.

Podle dlouhodobé populační projekce ČSÚ by měla ČR v roce 2008 dosáhnout vrcholu v podílu obyvatel ve věku 15 – 64 let na celkové populaci, od té doby se bude tento podíl snižovat. I přes prodlužování věku odchodu do řádného starobního důchodu a uvažované kladné saldo migrace to bude znamenat postupné omezování zdrojů pracovní síly. Míra dopadu tohoto jevu na ekonomiku bude dána vývojem participace, která bude záviset na pružnosti trhu práce a motivaci na nabídkové straně trhu práce.

Tempo růstu české ekonomiky může být také negativně ovlivněno přesunem zahraničních investic dále na východ, investic hledajících větší výnosnost v podobě nižších mzdových nákladů a nižší míry zdanění (př. Slovensko) a převody zisků z již realizovaných investic a nižším tempem růstu zemí EU (zejména Německa), které absorbují významnou část českého exportu. Dalším rizikem je vývoj cen nerostných surovin, zejména ropy.

Určité riziko pro udržení pozitivního hospodářského vývoje ČR je možné definovat v oblasti veřejných financí, které by měly projít reformními procesy.

Na základě konsensuální předpovědi⁷, lze předpokládat, že se vývoj ekonomický růst ČR bude i v následujících letech pohybovat nad úrovní 4,2 %.

V následujícím období do roku 2006 by se mělo tempo růstu výdajů domácností na spotřebu stabilizovat na relativně vyšší úrovni, a to okolo 3,3 %. Spotřeba vlády bude mít i ve středně dlouhém období klesající tendenci z důvodu reformy veřejných financí a úspornému chování vládních institucí.

Dojde k dočasnému poklesu tempa tvorby hrubého fixního kapitálu a však v důsledku přílivu přímých zahraničních investic a zlepšující se finanční situace podnikové sféry můžeme posléze očekávat jeho pozdější akceleraci. Příznivý vývoj zisků podniků se odrazí v zesílené investiční aktivitě, která bude proexportně orientována.

Tabulka 5: Vývoj reálného HDP (meziroční změna, v procentech).

	2006 ^P	2007 ^P	2008 ^P	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2013 ^E
Reálný HDP	4,4	4,2	4,3	4,2	4,2	4,2	4,2	4,2
Výdaje domácností na spotřebu	3,5	3,6	3,6	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Výdaje vládních institucí na spotřebu	- 0,2	- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5	- 0,5
Hrubá tvorba fixního kapitálu	3,4	4,8	7,5	6,0	6,0	6,0	6,0	6,0
Vývoz zboží a služeb	10,2	9,8	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
Dovoz zboží a služeb	8,8	8,9	9,8	9,5	9,5	9,5	9,5	9,5
Příspěvky k růstu HDP: (procentní body)								
Domácí poptávka	2,6	2,9	3,6	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Změna stavu zásob	0,6	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Saldo zahraničního obchodu	1,2	1,0	0,6	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Pramen: ČSÚ, MF (Konvergenční program ČR, 11/2005), odhady analytického týmu.

Poznámka: P ... prognóza MF, E ... odhady analytického týmu

Strukturální opatření na trzích zboží a služeb, práce a kapitálu povedou k vytvoření příznivých podmínek pro růst potenciálního produktu, zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a růstu zaměstnanosti. Bude pokračovat proces liberalizace sítí, dokončení privatizace a restrukturalizace, dojde k rozvoji konkurence v sektoru služeb.

⁷ Makroekonomické predikce 15 institucí zabývajících se prognózováním budoucího vývoje české ekonomiky.

Tabulka 6: Vývoj ekonomické úrovně regionů soudržnosti ČR (EU-25=100, v procentech).

	2004	2005 ^P	2006 ^P	2007 ^E	2008 ^E	2009 ^E	2010 ^E	2011 ^E	2012 ^E	2013 ^E
Česká republika	70,9	73,0	74,7	76,2	78,5	81,0	84,2	88,0	91,7	95,5
Praha	143,0	144,9	146,7	150,1	153,5	157,0	160,4	163,8	167,2	170,7
Střední Čechy	66,4	67,7	68,1	68,7	69,4	70,3	71,6	73,2	75,4	78,2
Jihozápad	64,3	65,8	66,4	67,4	68,9	70,1	71,2	72,4	73,5	74,7
Severozápad	59,0	60,5	61,2	62,3	64,0	65,3	66,5	67,8	69,0	70,3
Severovýchod	60,9	62,3	62,9	63,7	64,7	65,7	66,7	67,7	68,7	69,7
Jihovýchod	64,9	66,5	67,5	69,1	70,8	72,5	74,2	75,9	77,6	79,3
Střední Morava	56,7	58,1	58,8	59,7	61,0	62,1	63,2	64,2	65,3	66,4
Moravskoslezsko	58,2	59,7	60,6	61,9	63,1	64,4	65,6	66,8	68,1	69,3

Pramen: Eurostat, prognózy a odhady analytického týmu.

Poznámka: P ... prognóza, E ... odhad.

Mezinárodní srovnání

Česká republika vykazuje od roku 2003 akceleraci dynamiky růstu HDP, a to jak vůči EU a její největší ekonomice (Německu), tak i např. USA. Lze předpokládat udržení či případné zvětšení rozdílu tempa růstu i v dalším období.

Tabulka 7: Růst HDP v klíčových ekonomikách, (meziroční změna, v procentech).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^P	2007 ^P
ČR	-1,1	1,2	3,9	2,6	1,5	3,2	4,4	4,8	4,4	4,3
EU-25	3,0	3,0	3,8	1,9	1,2	1,2	2,4	1,5	2,1	2,4
Eurozóna	2,9	2,9	3,7	1,9	0,9	0,7	2,1	1,3	1,9	2,1
Německo	2,0	2,0	3,2	1,2	0,1	-0,2	1,6	0,8	1,2	1,6
USA	4,2	4,4	3,7	0,8	1,6	2,7	4,2	3,5	3,2	2,7

Pramen: Eurostat

Srovnání České republiky s některými členskými zeměmi EU a USA naznačuje její ekonomickou konvergenci směrem k vyspělejším zemím světa. Jedním z impulsů zrychlení hospodářského růstu v ČR je využívání výhod jednotného trhu EU. Plná integrace ČR posílí tlaky na sladění ekonomického cyklu ČR s EU a eurozónou. Vstup do eurozóny a přijetí společné měny, která odstraní vliv kurzových výkyvů na hospodářský vývoj ČR, by mohlo tuto sladěnost hospodářského cyklu ještě více podpořit.

Tabulka 8: Růst HDP v klíčových ekonomikách Vývoj HDP v paritě kupní síly (PPS), (EU-25 = 100)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^P	2006 ^P	2007 ^P
ČR	65,6	65,1	64,8	66,0	66,6	68,1	70,9	73,0	74,7	76,2
EU-25	109,6	110,3	110,1	109,6	109,3	109,1	108,7	108,3	108,0	107,7
Eurozóna	110,3	110,8	110,3	108,4	107,6	107,2	106,6	106,2	105,8	105,3
Německo	114,5	114,1	112,5	110,5	109,2	108,9	109,1	108,7	108,0	107,4
Velká Británie	111,9	112,4	113,1	113,7	116,6	116,7	116,8	116,5	116,4	116,6
USA	153,0	155,1	153,0	149,1	146,1	148,6	151,2	153,2	153,6	153,0

Pramen: Eurostat

1.2.2.2. Inflace a měnová politika

ČNB operuje v měnově politickém režimu cílování inflace. Cílové pásmo pro meziroční růst indexu spotřebitelských cen, kterým se definuje míra inflace v ČR, rovnoměrně klesá z 3 – 5ti procentní úrovně v lednu 2002 na 2 – 4 procentní úroveň v prosinci 2005. Růst hladiny spotřebitelských cen se na počátku roku 2005 výrazně zpomalil v porovnání s předchozím

rokem 2004. K tomuto příznivému vývoji přispělo odeznívání vlivu zvýšení nepřímých daní v souvislosti s reformou veřejných financí a harmonizací daňových zákonů při vstupu ČR do EU, ale také zpomalení růstu cen komodit na světových trzích. Zvýšení míry inflace na podzim 2005 (listopad CPI 2,4 % meziročně) bylo vyvoláno zejména v důsledku zdražení cen energií (důsledek růstu cen komodit na světových trzích, zejména vysokých cen ropy). Reakcí na růst inflace v ČR bylo zvýšení úrokových sazeb, referenční dvoutýdenní repo sazby o 25 bazických bodů, ze strany ČNB na 2,25 % na konci října 2005.

V důsledku růstu cen na světových komoditních trzích došlo v průběhu roku 2005 k tlaku na růst cen průmyslových výrobců, ke kterému došlo především v první polovině roku avšak s klesajícím trendem (leden 7,2, % meziročně, červen 2,7 % meziročně). Tento tlak je výrazně kompenzován zhodnocováním kurzu české koruny jak vůči americkému dolaru tak vůči euru, výsledkem je výrazně nižší růst těchto cen ve srovnání se spotřebitelskými na konci roku (listopad 0,0 meziročně). Růst cen komodit a zpomalení tempa zhodnocování české měny se může projevit ve zvýšení růstu cen výrobců oproti současné situaci.

Tabulka 9: Vývoj cen zboží a služeb (roční průměr, v procentech).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006 ^P	2007 ^P	2008 ^P
Index spotřebitelských cen	3,9	4,7	1,8	0,1	2,8	1,9	2,5	2,3	2,5
Harmonizovaný index spotřebitelských cen	3,9	4,5	1,4	- 0,1	2,6	1,5	2,2	2,0	2,1
Index cen výrobců	4,9	2,9	- 0,5	- 0,3	5,7	5,9	3,3	2,6	2,6
Deflátor HDP	1,4	4,9	2,8	1,9	2,7	1,5	2,4	2,3	2,9

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005)

Poznámka: P ... prognóza.

Výhled

V roce 2005 se průměrná míra inflace odhaduje na úrovni necelých dvou procent (1,9 %). V roce 2006 by mělo dojít k jejímu zvýšení na úroveň 2,5 %. K tomuto nárůstu přispěje vedle promítnutí se vyšších cen energií rovněž deregulace cen nájemného a jejich narovnání.

Tabulka 11: Vývoj míry inflace v ČR měřené prostřednictvím indexu spotřebitel. cen (roční index v %).

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Vývoj CPI v ČR	2,8	1,9	2,5 ^P	2,3 ^P	2,5 ^P	-	-	-	-	-
Inflační cíl ČNB	-	-	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	-	-	-
Inflační cíl ECB	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Předpokládaný vývoj CPI v ČR	-	-	-	-	-	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005), ČNB.

Poznámka: P ... prognóza.

Výši reálné úrokové sazby lze odhadnout na úrovni 1 %. Vzhledem k předpokládané míře inflace od roku 2006 na základě definovaného inflačního cíle ve výši 3 % bude nominální úroková sazba na úrovni 4 %.

Mezinárodní srovnání

V listopadu 2005 vzrostly spotřebitelské ceny oproti stejnému období minulého roku v EU 25⁸ o 2,2 %, v eurozóně pak o 2,3 %. V důsledku rostoucích cen nerostných surovin a následných inflačních očekávání, přistoupila Evropská centrální banka ke zvýšení klíčových

⁸ Měřená harmonizovaným indexem spotřebitelských cen, podle předběžných dat Eurostatu.

úrokových sazeb o 25 bazických bodů, ze strany ECB na 2,25 % na začátku prosince 2005. Základních úrokové sazby v EU a ČR jsou tak opět nastaveny ve stejné výši.

Cena ropy Brent dosáhla v roce 2004 průměru 38,30 USD za barel. Vysoká poptávka v Číně, válečné konflikty na Blízkém Východě a přírodní katastrofy (nepříznivé klimatické podmínky v oblastech těžby ropy) vedly k postupnému nárůstu ceny až na úroveň 68 USD za barel v září 2005. Nelze předpokládat, že by se cena ropy v nejbližším období vrátila výrazně pod úroveň 50,00 USD za barel. Ceny ostatních nepalivových surovin a potravin rovněž rostou, hlavní příčinou je růst poptávky v Číně a Indii.

Tabulka 10: Vývoj spotřebitelských cen (roční průměrná harmonizovaná míra inflace, v procentech).

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^P	2006 ^P
ČR			3,9	4,5	1,4	- 0,1	2,6	1,5	2,2
EU-25	2,1	1,6	2,4	2,5	2,1	1,9	2,1	2,2	2,0
Eurozóna	1,1	1,1	2,2	2,5	2,3	2,1	2,1	2,1	1,8
USA	1,6	2,2	3,4	2,8	1,6	2,3	2,7	-	-

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005), Eurostat

Vysvětlivky: P ... prognóza.

K růstu úrokových sazeb došlo i mimo Evropu, zvyšování sazeb americkým Federálním rezervním systémem bylo motivováno i snahou o zvýšení atraktivity amerického dolaru. Kurz české měny vůči americkému dolaru je výrazně ovlivněn pohyby eura vůči dolaru.

1.2.2.3. Kurz české měny

Vývoj měnového kurzu české koruny vůči hlavním světovým měnám – americkému dolaru a euru, je dlouhodobě charakterizován apreciačním trendem. Nicméně v roce 2004 došlo k mírnému oslabení kurzu české koruny vůči euru.

Tabulka 12: Vývoj měnových kurzů (roční index zhodnocení).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^P	2006 ^P
Nominální devizový kurz							
CZK/EUR	3,6	4,5	10,6	- 3,2	- 0,2	7,0	2,2
CZK/USD	- 10,3	1,5	16,2	16,0	9,8	8,5	0,7
Nominální efektivní měnový kurz	1,4	4,4	11,6	- 0,5	0,4	6,1	2,1
Reálný devizový kurz							
CZK/EUR (vůči SRN)	5,3	8,2	12,0	- 2,5	2,7	9,3	4,0
CZK/USD	- 11,0	3,9	17,5	16,0	11,5	15,8	2,9

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005).

Poznámky: P ... prognóza.

Kurzový vývoj v roce 2005 podpořil dlouhodobý trend sílící české koruny vůči americkému dolaru a euru. Na konci roku 2005 posílila česká měna na nové historické maximum vůči euru, když byl obchodována na úrovni 28,80 CZK/EUR, v lednu 2006 dosáhla dokonce úroveň 28,65 CZK/EUR. V průběhu roku posílila vůči euru o přibližně 5 %. Tento vývoj bude mít pozitivní cenový efekt na obchodní bilanci a nemělo by dojít k ohrožení konkurenceschopnosti českého exportu. Vůči americkému dolaru lze v brzké době očekávat posílení k hranici 23,50 CZK/USD.

Zhodnocování české měny však může negativně ovlivnit konkurenceschopnost odvětví s nízkou produktivitou práce, nízkonákladovou strategií, využívající převážně domácí zdroje.

Výhled

Lze očekávat další posilování domácí měny vůči euru v ročním tempu 3-3,5 %.

1.2.2.4. Vnější bilance

Běžný účet, obchodní bilance

Česká ekonomika je ekonomikou s vysokou mírou otevřenosti a je charakterizována výraznou orientací zahraničního obchodu na členské země EU. Podíl vývozu zboží a služeb na HDP dosahuje 65 %. Z pohledu strukturální charakteristiky zahraničního obchodu je pro českou ekonomiku příznivá nižší pravděpodobnost zasažení asymetrickými ekonomickými šoky v rámci celé EU.

Podíl deficitu běžného účtu platební bilance na HDP dosáhl v roce 2004 úrovně přes 6 %. Určité zlepšení na konci roku 2004 a v průběhu roku 2005 bylo zapříčiněno snížením deficitu obchodní bilance. Nicméně došlo ke zhoršení deficitu bilance výnosů a také ke snížení přebytku běžných převodů a bilance služeb. Lze očekávat, že deficit běžného účtu platební bilance bude v budoucnu určován především rostoucím deficitem bilance výnosů.

Deficit obchodní bilance se od roku 2002 plynule snižuje i díky apreciaci české koruny a zvýšení cen ropy. V období po vstupu ČR do EU došlo k jeho podstatnému zlepšení a deficit obchodní bilance tak dosáhl nejnižších hodnot od roku 1994. Toto zlepšení bylo mimo jiné způsobeno oživením hospodářského růstu v sousedních zemích, kde zejména v Polsku a Slovensku došlo k růstu exportních trhů. Tento fakt velmi příznivě ovlivňuje dynamiku zahraničního obchodu.

V roce 2004 se výrazně dynamizovaly všechny základní ukazatele zahraničního obchodu.

- Celkový vývoz se zvýšil o čtvrtinu a dosáhl 1 713,7 mld. Kč. Vzrostl do všech teritoriálních seskupení, nejvyšší růst byl do SNS (48 %) a nejnižší do ostatních tzv. mimoevropských zemí (3,4 %). Na meziročním přírůstku vývozu o 342,8 mld. Kč se 84 % podílely státy EU. Hodnota dovozu vzrostla na 1 736 mld. Kč. Na přírůstku dovozu, který činil 295,3 mld. Kč, se podílely 88 % vyspělé tržní ekonomiky (z toho EU 73,9 %).
- Meziroční pokles deficitu na 22,3 mld. Kč byl pozitivně ovlivněn jednak zvýšením aktivní obchodní bilance s vyspělými tržními ekonomikami zhruba o polovinu na 148,5 mld. Kč (kladné saldo s EU dosáhlo 225,8 mld. Kč) a jednak poklesem pasiva s rozvojovými ekonomikami na 55,1 mld. Kč.
- Po rozšíření EU se seskupení 25 zemí podílelo na našem vývozu 85,9 % a na dovozu 71,8 %, především v důsledku růstu vývozu o 24,5 % a dovozu o 21,2 %. Přebytek obchodní bilance s EU překročil dvousetmiliardovou hranici a na jeho zvýšení se podílel svými přírůstky aktivních bilancí obchod s Německem, Slovenskem, Maďarskem, Belgií a Rakouskem.
- Z pohledu struktury stupně zpracování ve vývozu posílil podíl výrobků s nižším stupněm zpracování na úkor výrobků s vyšším stupněm zpracování, v dovozu posílil podíl strojírenských a elektrotechnických výrobků na úkor potravin, surovin a polotovarů, přičemž dovoz potravin a agrárních komodit významně rostl a vedl k dalšímu zhoršování salda agrárního obchodu v objemových i finančních ukazatelích.
- Podíl HIGH-TECH výrobků oslabil ve vývozu na 11,9 % a v dovozu na 15 %. Deficit těchto výrobků se snížil na 56,7 mld. Kč, když vývoz meziročně vzrostl o 19,3 % a dovoz o 13,7 % (dominantní položkou ve vývozu byla výpočetní technika a v dovozu výrobky elektrotechniky telekomunikace).

Dynamický růst exportní výkonnosti, který byl podpořen vstupem do EU, a zlepšení směnných relací prokazují zvýšení konkurenceschopnosti domácích výrobců zejména

v oblasti informačních a komunikačních technologií. Došlo k zastavení poklesu přebytku bilance služeb a s ekonomickým ožíváním v okolních zemích lze předpokládat postupné zlepšování bilance služeb v oblasti cestovního ruchu a dopravy. Bilance výnosů zahrnující reinvestované a repatriované zisky zahraničních investorů se přes mírné zlepšení dostává do stále většího deficitu. V bilanci převodů byla ČR čistým příjemcem plateb z EU v roce 2004.

Tabulka 13: Vývoj platební bilance (v mld. Kč, v procentech).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^P	2006 ^P
Obchodní bilance	- 120,8	- 116,7	- 71,3	- 69,8	- 22,3	50,0	75,0
Bilance služeb	54,6	58,0	21,9	13,2	12,5	12,0	12,0
Bilance výnosů	- 53,0	- 83,5	- 115,6	- 119,9	- 139,5	- 168,0	- 186,0
Bilance převodů	14,4	17,8	28,7	15,8	6,1	28,0	24,0
Běžný účet	- 104,9	- 124,5	- 136,4	- 160,6	- 143,3	- 79,0	- 75,0
Finanční účet	148,0	172,8	347,8	157,1	180,9	159,0	79,0
Přímé zahraniční investice	190,8	208,3	270,9	53,5	100,7	-	-
Devizové rezervy ČNB (mld. USD)	13,1	14,5	23,7	27,0	28,4	31,0	31,0
Podíl obchodní bilance na HDP	- 5,6	- 5,0	- 3,0	- 2,7	- 0,8	1,7	2,4
Podíl běžného účtu na HDP	- 4,9	- 5,4	- 5,6	- 6,3	- 5,2	- 2,7	- 2,4

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005)

Poznámka: P ... prognóza

Lze předpokládat pokračování pozitivních tendencí z posledního období. V říjnu 2005 bylo dosaženo přebytku ve výši 4 mld. Kč. Vývozy meziročně vzrostly o 5,3 %, zatímco dovoz o 4,3 %. Je možné očekávat dosažení vyrovnané obchodní bilance v roce 2005; v roce 2006 lze předpokládat dosažení přebytku. Klíčovými odvětvími, která se podílejí na obchodní výměně jsou strojírenství, paliva a chemie.

Bilance výnosů by v roce 2005 měla přesáhnout velikost deficitu běžného účtu platební bilance. V roce 2005 je možné očekávat, že podíl deficitu běžného účtu platební bilance na HDP dosáhne 5,0 % a v roce 2006 dosáhne úrovně necelých čtyř procent. Nicméně tento vývoj není z makroekonomického hlediska pro ČR rizikový, neboť deficit bude z velké části tvořen reinvestovanými zisky.

Vzhledem k dalšímu předpokládanému nárůstu ukazatelů otevřenosti ekonomiky ve spojení s výraznou orientací zahraničního obchodu na členské země EU lze očekávat sblížení hospodářských cyklů mezi ČR a EU, resp. eurozónou, a následně tím klesající pravděpodobnost asymetrických ekonomických šoků. Dalším příznivým aspektem pro budoucí vývoj HDP je vysoký podíl vnitroodvětvového obchodu mezi ČR a zeměmi EU (zejména Německem), který také snižuje pravděpodobnost asymetrických šoků.

Přímé zahraniční investice

Velký rozsah přílivu přímých zahraničních investic do ČR za posledních pět let se v roce 2003 razantně zmenšil především vlivem nižšího rozsahu privatizačních příjmů při současném výrazném poklesu ostatních přímých investic. V roce 2004 došlo ke zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do české ekonomiky, kdy celkový objem dosáhl hodnoty 114,7 mld. Kč. V tomto roce se očekává zvýšení přílivu investic v souvislosti s uskutečněním privatizace významných státních podniků – v 1.-3. čtvrtletí roku 2005 byla v ČR investována suma 224,3 mld. Kč. Uvedené přírůstky na jedné straně úzce souvisí s privatizací na druhé je možné spojovat se změnou investiční nálady související s oživením ekonomik zemí EU a vstupem ČR do EU.

Tabulka 14: Stav přímých investic v ČR (mil. CZK)

	2000	2001	2002	2003	2004	I.-III. 2005
Základní kapitál	641 391,6	706 410,0	798 050,8	767 018,3	809 908,2	961 578,9
Reinvestovaný zisk	60 826,2	131 127,3	215 042,1	242 373,5	303 915,9	364 712,5
Ostatní kapitál	116 193,8	144 797,7	152 426,2	152 391,8	162 672,0	174 462,1
Celkem	814 411,6	982 335,0	1 165 529,1	1 161 783,7	1 276 496,2	1 500 753,7

Pramen: ČNB

Poznámka: Stav k 1.1. Pro rok 2005 se jedná o předběžné údaje za III. čtvrtletí.

Zahraniční subjekty dlouhodobě investují v následujících odvětvích: doprava a telekomunikace, peněžnictví a pojišťovnictví, obchod a opravy, pohostinství a ubytování, nemovitosti a služby pro podniky. Ve sféře zpracovatelského průmyslu pak v oblastech stroje, přístroje a zařízení (elektrické, zdravotnické, kancelářské, dopravní) – jedná se především o investice do automobilového průmyslu, kovy a kovové výrobky, rafinérské zpracování ropy, chemické a pryžové výrobky.

Z hlediska teritoriálního členění platí, že největší objemy přímých investic přicházejí do České republiky z Nizozemí a Německa, odkud pochází více než 50 % investovaného kapitálu.⁹ Třetím největším investorem je stejně jako v předchozím roce Rakousko s 12 % podílem. Mezi osmi nejvýznamnějšími investorskými zeměmi zůstávají ještě Francie, USA, Velká Británie, Belgie a Švýcarsko. Země Evropské unie se na přílivu investic do ČR podílejí 88 procenty, přičemž celých 85 % připadá na původní členské země EU. Zahraniční investoři vykazují ve většině podniků rozhodující vliv. Z celkového počtu asi 3 900 společností se zahraniční majetkovou účastí je více než 70 % společností vlastněno stoprocentně a dalších 21 % vykazuje více než padesátiprocentní zahraniční podíl na základním kapitálu tuzemské společnosti.

Budoucí vývoj přílivu přímých zahraničních investic, po očištění o privatizační akce - např. prodej ČEZ, může být klasifikován jako stabilní, nicméně velkou část těchto investic již nebude představovat základní kapitál ale reinvestované zisky.

V příštích letech lze očekávat zvýšení podílu odlivu kapitálu v souvislosti se stahováním zisků z realizovaných investic.

1.2.2.5. Nezaměstnanost

Pružnost trhu práce je významně utvářena institucionálními pravidly a situace na trhu práce v ČR je jimi ovlivňována. Na trhu práce v ČR ve střednědobém výhledu dojde k podpoře aktivních opatření pro předcházení dlouhodobé a opakované nezaměstnanosti znevýhodněných skupin, k reformě daňového systému a systému sociálních dávek, které povedou k vyšší motivaci k práci, a také dojde k modernizaci vzdělávacího systému, který bude reflektovat požadavky trhu práce.

Nabídková strana trhu práce je ovlivněna zvýšením životního minima a minimální mzdy od ledna 2005, které vedly ke zvýšení plateb sociálních dávek a snížila se tak motivace lidí hledat a udržet si práci. Vysoké zdanění osob s nízkou kvalifikací a systém daní a sociálních dávek nemotivuje tyto osoby k hledání pracovního uplatnění a vytlačuje je do nezaměstnanosti nebo šedé ekonomiky. Nicméně nová právní úprava by měla přispět k větší strukturalizaci konstrukce sociálních dávek a přispět tak ke zvýšení rozdílů mezi pracovními příjmy a příjmy ze sociální pomoci.

⁹ Teritoriální členění přímých zahraničních investic vychází v souladu s metodikou používanou v EU ze země bezprostředního investora. Konečný vlastník investice může tedy pocházet z jiné země (např. pokud mateřská společnost vlastní zahraniční afilaci, která investuje v ČR, investice je zařazena do země sídla této afilace).

Dalším pozitivním impulsem pro trh práce by měla být změna nemocenského pojištění (dojde ke snížení sazby nemocenského pojištění odváděného zaměstnavatelem) a nový zákoník práce (změny pracovně právní legislativy s cílem zpružnit uzavírání a rozvazování standardních pracovních smluv).

V roce 2004 došlo ke snížení míry nezaměstnanosti¹⁰ o 0,6 % na úroveň 10,2 %, tento trend pokračoval i v roce 2005. Snižování míry nezaměstnanosti má především cyklický charakter. Nicméně toto snižování míry nezaměstnanosti nebylo až do druhého čtvrtletí 2005 v souladu s akcelerujícím hospodářským růstem. V případě vývoje míry nezaměstnanosti dochází k časovému zpoždění za dynamickým hospodářským růstem za prvé z důvodů dalšího růstu produktivity práce a tím udržení konkurenceschopnosti a za druhé z důvodů strukturálního nesouladu nabídky a poptávky po práci, včetně horší zaměstnatelnosti znevýhodněných skupin.

V důsledku hospodářského růstu a opatření aktivní politiky zaměstnanosti by mělo dojít ke zlepšení strukturálních nedostatků trhu práce, ale bude nutná reforma systému sociálního zabezpečení, aby došlo k narovnání trhu práce a zvýšení motivace k práci.

Regionální rozdíly v míře nezaměstnanosti jsou důsledkem kvalifikačního nesouladu nabídky a poptávky po práci a nízké regionální mobility pracovní síly. V ČR jsou významným problémem (ve srovnání s ostatními členskými zeměmi EU) regionální disparity v míře nezaměstnanosti, které se neustále zvyšují.

Tabulka 15: Vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti (v procentech).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005 ^P	2006 ^P	2007 ^P
Zaměstnanost (meziroční změny)	- 0,7	0,4	0,8	- 0,7	- 0,6	0,9	0,8	0,5
Míra zaměstnanosti	66,0	66,0	66,3	65,6	64,9	65,4	65,8	66,0
Míra participace	72,4	71,8	71,5	71,1	70,8	70,9	71	71
Míra nezaměstnanosti ČSÚ	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3	7,9	7,6	7,4
Míra nezaměstn. MPSV	8,78	8,90	9,81	10,31	10,33 9,47*	8,4**	8,0	7,8
Prac.síla (meziroční změny)	- 0,6	- 0,3	- 0,1	- 0,1	0,0	0,4	0,3	0,2
Produktivita práce (meziroční změny)	4,6	2,2	0,7	3,9	4,4 5,0*	3,8	3,6	3,6

Pramen: MF (Konvergenční program ČR, 11/2005),

Poznámka: P ... prognóza; data ČSÚ se vztahují k ročním průměrům, data MPSV jsou uvedena ve staré metodice ke konci roku; * ... údaj k 31.12.2004 dle nové metodiky. **listopad 2005, nová metodika¹¹

Výhled

Ve středně dlouhém období lze očekávat mírný nárůst zaměstnanosti. V krátkém období, v roce 2006 lze předpokládat pokračování mírného poklesu nezaměstnanosti k úrovni 8,0 % vyjádřeno dle nové metodiky MPSV. Podle metodiky ČSÚ jsou tyto predikce míry nezaměstnanosti na úrovni 7,6 % rok 2006.

V dlouhém období je vývoj míry nezaměstnanosti silně ovlivněn vývojem produktivity výrobních faktorů, zejména kapitálu a práce. S ohledem na skutečnost, že v ČR produktivita

¹⁰ Ve staré metodice VŠPS.

¹¹ Vysvětlení: V praxi ČR existují dva způsoby zjišťování počtu nezaměstnaných a míry nezaměstnanosti. (1) ČSÚ používá výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Jedná se o mezinárodně srovnatelnou metodiku Eurostatu na základě rezoluce a metodiky ILO. (2) Nová metodika MPSV je používána od července 2004. V rámci této metodiky je nezaměstnaný definován podle nového zákona 435/2004 Sb. o zaměstnanosti.

práce vlivem nových technologií a získaných dovedností (pozitivní efekt přílivu přímých zahraničních investic) roste, může docházet k uvolňování pracovní síly a v konečném důsledku k růstu míry nezaměstnanosti. Rizikovými faktory jsou vysoké zdanění práce, interakce daní a sociálních dávek a zvyšování minimální mzdy.

Mezinárodní srovnání

Česká republika vykazuje dlouhodobě nižší míru nezaměstnanosti vůči průměru EU. Vůči zemím střední Evropy, především Polsku či Slovensku jsou dosažené hodnoty poloviční.

Přes pozitivní trend z poslední doby se nadále míra nezaměstnanosti pohybuje nad hodnotami obvyklými v nejlépejších zemích světa.

Tabulka 16: Harmonizovaná míra nezaměstnanosti (v procentech).

	12. 2004	01. 2005	02. 2005	03. 2005	04. 2005	05. 2005	06. 2005	07. 2005	08. 2005	09. 2005	10. 2005	11. 2005
EU 25	8,9	8,9	8,9	8,9	8,8	8,8	8,7	8,6	8,6	8,5	8,5	:
Euro-zóna	8,8	8,8	8,8	8,8	8,7	8,6	8,6	8,5	8,4	8,3	8,3	:
Česká republika	8,2	8,1	8,1	8,0	8,0	8,0	7,9	7,8	7,8	7,9	7,9	7,9
Německo	9,6	9,7	9,7	9,8	9,9	9,5	9,5	9,3	9,8	8,6	9,1	:
Maďarsko	6,7	6,8	6,9	7,0	7,1	7,1	7,1	7,1	7,2	7,2	7,2	7,3
Polsko	18,4	18,3	18,2	18,2	18,1	17,9	17,9	17,8	17,7	17,7	17,6	:
Slovensko	17,4	17,1	16,9	16,7	16,6	16,5	16,4	16,3	16,2	16,2	16,2	16,0
Velká Británie	4,6	4,7	4,6	4,6	4,6	4,7	4,6	4,6	4,6	4,8	:	:
USA	5,4	5,2	5,4	5,2	5,2	5,1	5,0	5,0	4,9	5,1	5,0	5,0
Japonsko	4,4	4,5	4,6	4,5	4,4	4,4	4,2	4,4	4,3	4,2	4,5	:

Pramen: Eurostat

1.2.2.6. Fiskální politika

V posledních letech vykazovaly veřejné rozpočty deficitní tendence a z jejich vývoje lze usuzovat o existenci strukturálních problémů českých veřejných financí. Výše deficitů není v souladu s jednotlivými fázemi hospodářského cyklu a v minulosti byla doprovázena vysokým tempem růstu vládního dluhu.

Deficity odráží náklady spojené se zlepšováním infrastruktury, přizpůsobováním environmentálním standardům, ale také náklady diskrečních hospodářských politik a změn institucionálního rámce. Výdajová strana veřejných rozpočtů je charakterizována vysokým podílem sociálních mandatorních výdajů, které omezují manévrovací prostor vlády.

V souvislosti s negativním vývojem veřejných financí je prováděna reforma veřejných rozpočtů v podobě opatření jak na příjmové tak výdajové stránce rozpočtu. Jejím cílem je trvalé snížení fiskálních deficitů. Vláda si stanovila fiskální cíl pro rok 2006 ve výši 3,8 % podílu deficitu vládního sektoru na HDP a odstranění nadměrného deficitu do roku 2008. Základním kamenem reformy veřejných výdajů jsou střednědobé výdajové rámce umožňující kontrolu nad rozpočtovými výdaji a jejich efektivní alokaci.

Česká republika má problémy s dlouhodobou udržitelností veřejných financí. Jako členská země EMU s dočasným odkladem zavedení eura a bez možnosti podílet se na jednotné měnové politice podléhá Česká republika pravidlům Paktu stability a růstu, který definuje hraniční hodnoty pro vývoj veřejného dluhu a deficitu veřejných rozpočtů s cílem udržet zdravé veřejné finance. Vzhledem k nepříznivému vývoji ukazatele podílu deficitu veřejných rozpočtů k HDP byla v roce 2004 Evropskou komisí zahájena procedura nadměrného schodku, v rámci které se ČR zavázala ke snížení vládního schodku pod 3 % HDP do roku

2008. V oblasti vývoje vládního dluhu můžeme očekávat relativně příznivý vývoj vzhledem ke kritériím fiskální stability, jeho výše by se měla ve střednědobém horizontu stabilizovat pod 40 % HDP a bude tak výrazně pod referenční hodnotou 60 %.

Při snížení strukturálních deficitů veřejných financí bude mít ČR po vstupu do eurozóny a působení společné měnové politiky větší prostor pro působení vestavěných automatických stabilizátorů. Snížení deficitů výrazně pod hranici 3 % HDP je předpokladem pro to, aby působení vestavěných stabilizátorů neohrozilo plnění referenčního maastrichtského kritéria fiskálního deficitu. Tak bude zajištěn i soulad s pravidly Paktu stability a růstu.

Dynamika nárůstu veřejného dluhu se díky reformě veřejných financí zpomaluje ve srovnání s obdobím do roku 2003. Úspěšné dokončení fiskální konsolidace bude stabilizovat úroveň veřejného dluhu hluboko pod úrovní 60 % HDP.

Dosažení referenčních hodnot stanovených Maastrichtskou smlouvou a Paktem stability a růstu jsou počáteční ale nikoliv postačující podmínkou pro udržení stability veřejných financí. Problémy může v budoucnu vyvolat zejména odkládání reformy penzijního a zdravotního systému.

1.2.3. Závěr

Srovnání České republiky s některými členskými zeměmi EU a USA v oblasti hospodářského cyklu a růstu naznačuje její ekonomickou konvergenci směrem k vyspělejšími zeměmi světa. Ekonomická výkonnost ČR je významně ovlivňována vývojem na světových a zejména evropských trzích a to nejenom v oblasti odbytu, ale i v oblasti dovozu zejména ropných produktů. Výkonnost české ekonomiky bude také ovlivněna vývojem přílivu či odlivu zahraničních investic. Příliv přímých zahraničních investic bude v následujícím období stabilní, nicméně velkou část těchto investic již nebude představovat základní kapitál ale reinvestované zisky.

Trh práce ČR je schopen relativně dobře reagovat na ekonomické šoky, přesto je možné definovat rizikové oblasti, ve kterých je pružnost trhu práce nižší. Rizikovými faktory jsou vysoké zdanění práce, interakce daní a sociálních dávek a zvyšování minimální mzdy. Prováděná reforma veřejných rozpočtů v podobě opatření jak na příjmové tak výdajové stránce rozpočtu se významně projeví v celkovém vývoji české ekonomiky a tedy i v možné změně makroekonomických ukazatelů.

V oblasti měnové politiky a vývoje míry inflace vykazuje česká ekonomika stabilní vývoj - predikovatelný inflační vývoj, vládou ČR současně s ČNB deklarovaný cíle vstupu ČR do eurozóny v roce 2010. To se projeví nejenom ve stabilním vývoji míry inflace, ale i stabilním vývoji měnového kurzu se všemi dopady na výkonnost českého exportu.

Přistoupením České republiky do EU vzala na sebe ČR závazek usilovat o vstup do eurozóny. Legislativa Evropských společenství stanovuje pět základních podmínek vstupu členské země do eurozóny, tzv. maastrichtská konvergenční kritéria, mezi která patří udržitelnost cenové stability na základě vývoje míry inflace, stálost konvergence odrážející se ve stabilitě dlouhodobých úrokových sazeb, udržitelnost stability měnového kurzu a dlouhodobá udržitelnost veřejných financí hodnocená prostřednictvím vývoje deficitu veřejných rozpočtů a veřejného dluhu. Česká republika je jako členská země EU zavázána podniknout takové kroky vedoucí k tomu, aby byla na přistoupení k eurozóně rychle a dobře připravena. Příprava splnění uvedených kritérií může ovlivnit hospodářský vývoj ČR v následujícím období a tedy i predikované makroekonomické ukazatele

1.3. Základní ekonomické, sociální a environmentální charakteristiky

1.3.1. Ekonomická struktura ČR

1.3.1.1. Průmysl a stavebnictví

Průmysl je jedním z rozhodujících nositelů ekonomické aktivity a hospodářského růstu v ČR. Charakterizuje ho dominantní podíl na vývozu zboží, spolu se sofistikovanými službami je zdrojem vědecko–technického pokroku a růstu produktivity práce. Průmyslová produkce v posledních letech dosahuje solidního růstu a nyní ještě zrychluje. V odvětvové struktuře HDP (v běžných cenách) se zvýšil podíl průmyslu na 32,6 %, zatímco podíly sektoru služeb a zemědělství prakticky stagnovaly na úrovni 60,1 %, resp. 2,8 %. Podíl stavebnictví poklesl na 6,3 %.

Mírné oživení ekonomik západní Evropy a vstup ČR do EU, spolu s rostoucí konkurenceschopností, se projevují zvýšeným zájmem o výrobky z ČR. Příznivě působila pokračující vysoká výkonnost soukromých podniků pod zahraniční kontrolou s více než polovičním podílem na celkových tržbách, z nichž tři čtvrtiny jsou orientovány na zahraniční trhy, a to při třetinové zaměstnanosti na průmyslu celkem. V průběhu roku pokračovaly strukturální změny, spočívající ve zvyšování výkonu odvětví s vysokým přílivem zahraničního kapitálu a vyrábějící výrobky s vyšší přidanou hodnotou. Do provozu byla uvedena řada nových výrobních kapacit, zejména v elektrotechnickém průmyslu, strojírenství a kapacit zabezpečujících díly, komponenty a příslušenství pro automobilový průmysl. Oživení zaznamenalo i hutnictví, které těžilo z konjunktury na trhu oceli a železa, zejména v Asii. Prakticky stejným tempem jako produkce se vyvíjely i tržby (ve s.c.), které vzrostly o 9,8 %, přičemž zvýšený zájem o naše výrobky se projevil růstem tržeb z přímého vývozu (ve s.c.) o 17 %. Jejich podíl na celkových tržbách z prodeje vlastních výrobků a služeb dosáhl 52,6 %. Ve struktuře produkce podle hlavních průmyslových seskupení se odrazilo zvýšení investiční aktivity vysokým růstem produkce výrobků investiční povahy s podílem 23,6 %. Výroba mezivýrobků stoupla o 12,9 %, především v důsledku přesunu částí výroby do ČR s využitím nižších nákladů. V porovnání ČR se sousedními tranzitivními zeměmi rostla průmyslová produkce rychleji v Polsku (12,3 %), naopak pomalejší růst byl v Maďarsku (8,4 %), a na Slovensku (4 %).

Výkonnost zpracovatelského průmyslu byla ovlivněna pokračujícím růstem v odvětvích s vysokým podílem zahraničního kapitálu a produkcí určenou převážně pro vývoz. Průmyslová produkce a tržby v této sekci vzrostly shodně o 10,8 %, tržby z přímého vývozu (ve s.c.) se zvýšily o 17,7 %, na celkových tržbách sekce se podílely 57,2 %. Nejvýraznější nárůst v rámci zpracovatelského průmyslu zaznamenala výroba základních kovů, hutních a kovodělných výrobků o 23 %, tržby (ve s.c.) se zvýšily o 9,2 %. Na vývoji se příznivě projevila rostoucí poptávka na trhu oceli a železa. Dynamický vývoj ve stavebnictví se odrazil růstem výroby kovových prefabrikátů pro stavebnictví o 27 % a výroby kovových konstrukcí o 18,3 %.

Ve výrobě elektrických a optických přístrojů produkce vzrostla o 15,3 %. Produkce tohoto odvětví je orientována převážně na vývoz, což se projevilo ve vysokém růstu tržeb z přímého vývozu o 37,9 %. V nejvýznamnějším odvětví, ve výrobě dopravních prostředků, vzrostla produkce o 14,3 %. Vysoký nárůst zaznamenala výroba dílů a příslušenství motorových vozidel o 24,4 %, mírně vzrostla výroba dvoustopých motorových vozidel o 2,1 %. Ve výrobě pryžových a plastových výrobků vzrostla produkce o 10 %. Příznivý vývoj byl ovlivněn pokračujícím vstupem zahraničního kapitálu zejména do podniků, které vyrábějí komponenty a díly určené pro automobilový a elektronický průmysl, a to zejména produkci určenou pro vývoz. V souvislosti s příznivým vývojem ve stavebnictví stoupla výroba výrobků z plastů

pro stavebnictví o 31,1 %, vyšší nárůst zaznamenala výroba plastových dílů a příslušenství pro dopravní vozidla a izolační díly pro elektrické stroje o 20,1 %.

Zpracovatelský průmysl jinde neuvedený zaznamenal po roční stagnaci růst produkce o 8,7 %. Za růstem je nejen zvýšení poptávky, zejména vývozní, ale i konjunktura stavebnictví. Z jednotlivých oddílů vzrostla výroba nábytku o 8,9 % a dynamičtěji se vyvíjela i výroba sportovního zboží a hraček s více než čtvrtinovým růstem.

Růst poptávky doma i v zahraničí, zvýšení obchodních marží a zahájení provozu několika nových výrobních kapacit se příznivě projevily ve výrobě chemických látek, přípravků, léčiv a chemických vláken růstem produkce o 7,3 %. Z jednotlivých výrobních skupin zaznamenala vysoký nárůst výroba plastů v primární formě (o 26,1 %).

Ze strukturálního hlediska je možno konstatovat, že v rámci zpracovatelského průmyslu došlo k poklesu produkce a tržeb pouze ve dvou odvětvích, které přitom mají na celkových tržbách malý podíl (2,9 %). Vedle dlouhodobého poklesu ve výrobě usní a výrobků z usní zaznamenala mírný pokles i výroba textilií, textilních a oděvních výrobků. Rozvoj těchto odvětví s nízkým podílem zahraničního kapitálu a vysokou pracovní náročností byl nepříznivě ovlivňován vysokými dovozy levné produkce z jihovýchodní Asie, se kterými domácí výrobci nemohou cenově konkurovat. Stagnace produkce byla zaznamenána v rámci výroby potravinářských výrobků, nápojů a tabákových výrobků. Všechny ostatní složky zpracovatelského průmyslu vykázaly meziroční růst.

Tabulka 17: Vývoj průmyslové produkce podle ekonomických činností (organizace s 20 a více zaměstnanci, meziroční změna v %)

	2002	2003	2004				Rok
			1. Q	2. Q	3. Q	4. Q	
Průmysl celkem	4,8	5,8	9,0	12,6	8,7	9,1	9,9
Těžba nerostných surovin	0,3	0,5	-2,3	1,0	0,3	-2,4	-0,9
z toho:							
<i>Těžba energetických surovin</i>	-2,0	-0,4	-3,7	0,8	-0,3	-6,3	-2,5
<i>Těžba ostatních nerostných surovin</i>	7,2	2,9	2,6	1,5	1,4	8,4	3,4
Výroba a rozvod el., plynu a vody	0,2	8,9	1,2	1,5	2,6	-1,0	0,9
Zpracovatelský průmysl	5,4	5,8	9,9	13,6	9,3	10,1	10,8
z toho:							
<i>Výroba potravn. výr., nápojů a tabák. výrobků</i>	3,5	2,8	1,0	-1,1	-1,1	1,7	0,1
<i>Výroba textilií, textil. a oděvních výrobků</i>	-1,4	-2,8	-0,5	1,6	-2,5	-1,2	-0,8
<i>Výroba usní a výrobků z usní</i>	-27,3	-19,3	1,9	-3,9	-7,4	-8,5	-4,5
<i>Zprac. dřeva, výr. dřevař. výr. kromě nábytku</i>	6,1	5,7	7,7	9,4	4,3	4,7	6,5
<i>Výroba vlákniny, papíru a výrobků z papíru</i>	2,8	9,5	9,4	8,8	9,2	7,2	8,6
<i>Výroba koksu, rafinérské zpracování ropy</i>	3,8	3,6	1,5	6,1	1,8	6,6	4,1
<i>Výroba chem. látek, přípravků a vláken</i>	0,3	7,0	10,0	9,5	3,7	5,1	7,3
<i>Výroba pryžových a plastových výrobků</i>	18,6	13,8	11,8	10,0	4,8	13,1	10,0
<i>Výroba ostatních nekov. minerál. výrobků</i>	4,0	5,7	8,0	7,5	3,9	2,3	5,3
<i>Výroba zákl. kovů a kovářských výrobků</i>	-1,0	4,5	22,2	27,6	23,9	18,1	23,0
<i>Výroba a opravy strojů a zařízení j.n.</i>	2,6	6,4	-1,8	4,2	4,7	7,1	3,6
<i>Výroba elektr. a optic. přístrojů a zařízení</i>	27,5	2,9	14,4	23,8	12,0	11,1	15,3
<i>Výroba dopravních prostředků</i>	3,3	12,4	10,1	18,4	10,9	17,6	14,3
<i>Zpraviv. prům. jinde neuvedený</i>	2,6	-0,1	8,0	9,4	7,9	9,3	8,7

Pramen: ČSÚ

Zapojení ČR do společného evropského trhu se odlišnou měrou projevilo v segmentech průmyslu. Výrazným konkurenčním tlakům je vystaven především průmysl potravinářský a textilní.

Zvýšení konkurenceschopnosti textilního průmyslu, který je dlouhodobě ohrožován globalizací a mimoevropskou produkcí, je možné prostřednictvím výrazného posílení

inovačních schopností podniků, jejich adaptability na výrobu inovativních produktů, zvláště speciálních textilií zlepšením marketingu.

Potravinářské podniky musí splňovat přísná pravidla pro výrobu potravin. Všechny etapy od přípravy, zpracování až k nabídce potravin k prodeji musí probíhat v hygienicky nezávadných podmínkách. Vzhledem k rostoucím globálním zdravotním rizikům, kterým jsou nuceny potravinářské podniky čelit, je nezbytné zohlednit dodatečné náklady spojené s eliminací uvedených rizik.

Rozsah uzavřených nových zakázek vypovídá o potenciálu rozvoje jednotlivých odvětví. Nově uzavřené zakázky celkem, sledované jen ve vybraných odvětvích průmyslu, vzrostly v roce 2004 o 22,6 %, z toho ze zahraničí o 25,9 %, které se na celkových zakázkách podílejí 63,5 %. Tržby u těchto vybraných odvětví (ve s.c.) vzrostly o 14,7 %. V rámci celkových tržeb průmyslu má dominantní roli zpracovatelský průmysl s podílem 91,1 %, zatímco energetická sekce poklesla na 6,5 % a surovinové sekce na 2,4 %.

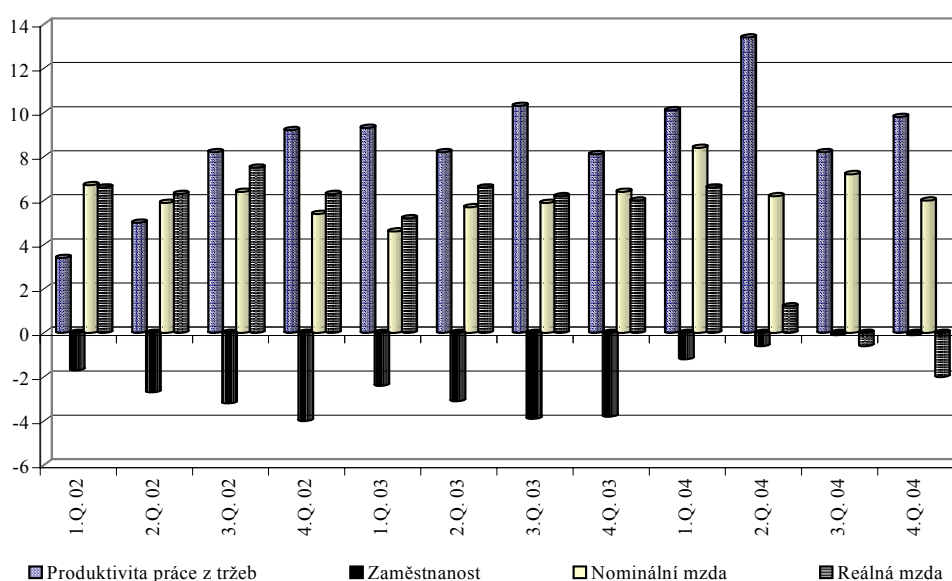
Pokračující příliv zahraničního kapitálu do zpracovatelského průmyslu se projevil strukturálními změnami, kdy rostla váha odvětví s vyšší úrovní přidané hodnoty a technologické náročnosti.

Zaměstnanost v průmyslu

Celková zaměstnanost se v průmyslu snížila o 0,5 %, růst průmyslové produkce se projevil ve zpomalování jejího poklesu. Z jednotlivých sekcí se snížila v surovinové sekci o 4,9 %, v energetické sekci o 3,9 % a ve zpracovatelském průmyslu pouze o 0,1 %. I při růstu produkce došlo vlivem modernizace technologií a zvyšování produktivity k mírnému poklesu zaměstnanosti. Byl však podstatně menší než v předchozím roce. Celková zaměstnanost v průmyslových organizacích s 20 a více zaměstnanci se snížila o 0,5 % a v jednotlivých čtvrtletích se její pokles mírnil.

Graf 1: Vývoj produktivity práce, zaměstnanosti a mezd v průmyslu

(organizace s 20 a více zaměstnanci, meziroční změna v %) Poznámka: produktivita práce ve s.c., reálná mzda přepočtena indexem cen průmyslových výrobců

Pramen: ČSÚ

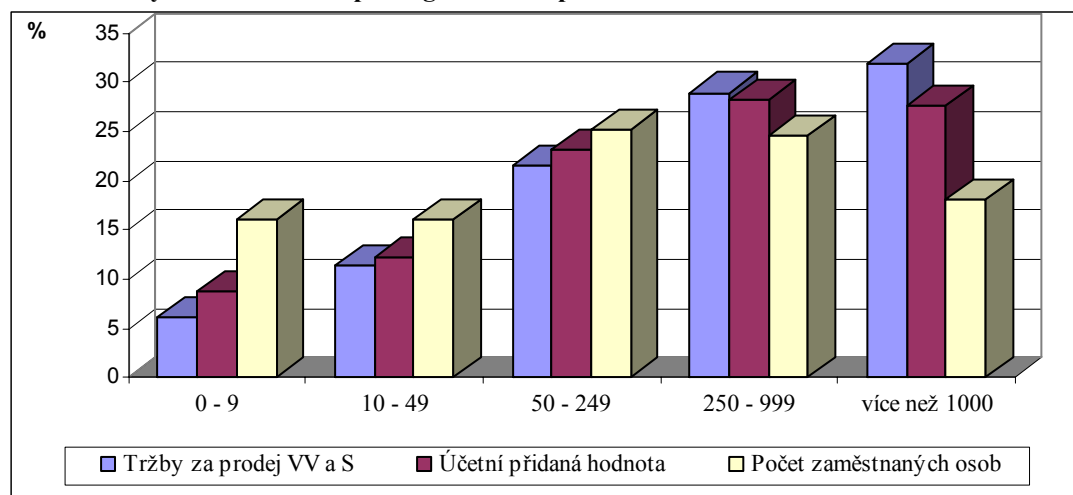
Tabulka 18: Vývoj zaměstnanosti v národním hospodářství podle odvětví (v jediném (hlavním) zaměstnání)

	2002	2003	2004	Podíl v %		Změna (2003/04)	
				2003	2004	absol.	v %
Zaměstnanost celkem	4 764,9	4 733,2	4 706,6	100,0	100,0	-26,6	-0,6
I.sektor(zemědělství,lesnictví,rybolov)	227,9	213,2	202,3	4,5	4,3	-10,9	-5,1
II. sektor (průmysl a stavebnictví)	1 888,3	1 863,4	1 844,6	39,4	39,2	-18,8	-1,0
Průmysl celkem	1463,1	1 424,7	1 409,0	30,1	29,9	-15,7	-1,1
- těžba nerostných surovin	61,1	53,3	58,6	1,1	1,2	5,3	10,0
- zpracovatelský průmysl	1318,2	1 294,3	1 274,2	27,4	27,1	-20,1	-1,5
- výroba a rozvod el., plynu a vody	83,8	77,1	76,2	1,6	1,6	-0,9	-1,2
Stavebnictví	425,2	438,7	435,6	9,3	9,3	-3,1	-0,7
III. sektor (služby celkem)	2648,7	2656,6	2659,7	56,1	56,5	3,1	0,1

Pramen: ČSÚ – Výběrové šetření pracovních sil

Výkonnost jednotlivých velikostních skupin podnikatelských subjektů

Ve velikostní struktuře průmyslových podniků s 20 a více zaměstnanci dosáhly vysokého nárůstu tržeb (ve s.c.) organizace s 2 000 – 2 999 zaměstnanci o 22,3 % a s 3 000 – 3 999 zaměstnanci o 20,9 %. V těchto skupinách působí zejména soukromé podniky pod zahraniční kontrolou s dobrými vývozními možnostmi, což se projevuje vysokým růstem tržeb z přímého vývozu (zhruba o třetinu). Příznivě se vyvíjely tržby i v dalších třech velikostních skupinách (250 – 499, 1 000 – 1 999 a 4 000 – 4 999 zaměstnanci), kde vzrostly o více než deset procent a tržby z přímého vývozu zhruba o pětinu. Vysoký nárůst zaměstnanosti byl zaznamenán ve velikostní skupině 3 000 – 3 999 zaměstnanci o 17,5% - dopad koncentrace tří menších podniků. Příznivý vývoj se projevila v mírném růstu zaměstnanosti i v dalších čtyřech velikostních skupinách (s 50 až 99 zaměstnanci o 0,9 %, 250 – 499 zaměstnanci o 0,8 %, 4 000 – 4 999 zaměstnanci o 0,2 % a 2 000 – 2 999 zaměstnanci o 0,1 %).

Graf 2: Podíly velikostních skupin organizací na produkčních charakteristikách v roce 2004

Pozn.: údaje na bázi běžných cen;

Pramen: ČSÚ, dopočet MPO

Vysoká výkonnost podniků pod zahraniční kontrolou byla doprovázena zvýšením zaměstnanosti o 3,2 % a růstem jejího podílu na 37,7 %. Ostatní sektory naopak zaznamenaly pokles, nejvíce u podniků soukromých národních o 2,7 %.

Tabulka 19: Přehled základních ukazatelů podle velikostních kategorií v roce 2004

Podniky s 20 a více zam.	Prům. počet podniků	Tržby za prodej vlastních vyr. služeb			Tržby z přímého vývozu	Počet zaměstnanců			Průměrná měsíční				
		mld. Kč		MI*	MI*	v tis.osob	podíl	MI*	tržba / zaměst.		mzda		
		b.c.	v %	s.c.	s.c.		v %		v Kč	MI*	úroveň	V Kč	MI*
								s.c.	s.c.	Ø=100			
celkem	8184	2371,5	100	109,8	117	1130	100	99,5	170699	110,4	100	17460	106,9
20 - 49	3944	144	6,1	100,1	106,2	118,7	10,5	95,2	97681	105,1	57,2	14677	106,1
50 - 99	1892	173	7,3	108,5	117,3	132,8	11,8	100,9	105319	107,5	61,7	15301	107
100 - 249	1431	339	14,3	106,9	112,7	221,1	19,6	99,8	122739	107,1	71,9	16094	106,8
250 - 499	530	380,7	16,1	113,6	121,7	184,1	16,3	100,8	169700	112,6	99,4	17096	106,4
500 - 999	249	388,4	16,4	106,1	114,6	170,6	15,1	99,4	187415	106,7	109,8	18021	106,9
1000 - 1999	104	373	15,7	113,4	126	141,2	12,5	99	215217	114,6	126,1	19826	106,6
2000 - 2999	16	150,1	6,3	122,3	131,1	39,4	3,5	100,1	321052	122,2	188,1	18499	108,4
3000 - 3999	7	47	2	120,9	135,8	22,1	2	117,5	174996	102,8	102,5	20638	107,5
4000 - 4999	6	60,9	2,6	111,4	118,8	27,8	2,5	100,2	187890	111,2	110,1	19735	107
5000 - 9999	4	103	4,3	107,4	84	24,7	2,2	96,6	303205	111,1	177,6	23367	109,6
10000 a více	3	212,3	9	107,7	104,2	47,1	4,2	95,9	366805	112,3	214,9	23675	107,4

* MI=meziroční index

Zdroj: ČSÚ

1.3.1.2. Služby

Po roce 1990 došlo k výraznému rozvoji sektoru služeb, který se tak stal na úrovni národní i většiny regionů nejvýznamnějším z hlediska podílu na zaměstnanosti. V průběhu 90. let v souvislosti s privatizací (zvláště malou) a restitucemi k rozdělení stávajících maloobchodních sítí a vzniku velkého množství samostatných provozoven. Rozvoj služeb v oblasti moderních technologií a postupné zvyšování koupěschopné poptávky spojené s růstem životní úrovně umožnilo vznik úzce specializovaných provozoven, zaměřených na poskytování zboží a služeb vybraným segmentům obyvatelstva. Naopak ve venkovských oblastech s nízkou hustotou osídlení dochází k oslabování nabídky místních provozoven, která ohrožuje dostupnost základních druhů zboží pro zde žijící obyvatelstvo.

Konec 90. let je ve znamení zahájení procesu koncentrace maloobchodních prodejců.

Koncentrace se prosazuje následujícími trendy:

- přebírání stávajících provozoven, jejich rozšiřování a výstavba nových jednotek ze strany nadnárodních maloobchodních řetězců (supermarkety a hypermarkety),
- vytváření regionálních a národních řetězců ze strany menších českých obchodníků (potravinářské a spotřební zboží),
- výstavba obchodních center ve vysoce urbanizovaných oblastech, poskytujících komplexní nabídku zboží a služeb (včetně specializovaných).

Koncentrační proces na jedné straně zvyšuje dostupnost a komfort nákupu obyvatelstva a zvyšuje jeho spotřební chování. Na druhé straně doléhá na menší prodejce, zvyšuje riziko zániku místních provozoven se širšími sociálními a urbanistickými dopady.

Z hlediska modernizace české ekonomiky, zvyšování její konkurenceschopnosti, plní důležitou úlohu budování tzv. technologických a servisních center. Tato střediska, která

poskytují vysoce specializované služby nejen pro české ale především zahraniční subjekty, jsou v ČR zakládána především ze strany zahraničních investorů.

Vedle přímých dopadů na trh práce (nabízejí specializovaná pracovní místa pro kvalifikované a vysoce kvalifikované pracovníky) umožňují difuzi nejmodernějším technologiím a měkkých typů inovací do ČR. Vedle výstavby logistických a servisních center se jedná rovněž o oblast vývoje informačních technologií, poskytování obchodních služeb a poradenství (daňové, finanční) apod.

Významným impulsem pro rozvoje uvedených center v ČR je systém investičních pobídek poskytovaných od začátku tohoto desetiletí.

1.3.1.3. Cestovní ruch

Cestovní ruch patří mezi největší a nejdynamičtější se rozvíjející ekonomická odvětví. **Cestovní ruch**, považovaný ve světě za odvětví budoucnosti, **se stává stále významnějším a nepostradatelnějším faktorem regionálního rozvoje v řadě českých regionů i celé ekonomiky.** Ekonomika cestovního ruchu se (dle propočtu WTTC¹² pro rok 2005) podílí na celkové zaměstnanosti v ČR 12,9 %, na tvorbě HDP 3,1 % .

Česká republika disponuje historickým, přírodním a kulturním potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a lázeňství. V zemi se nachází množství historických, kulturních a technických památek, včetně památek zapsaných do seznamu UNESCO, je zde hustá a dobře značená síť vzájemně propojených turistických stezek a tras.

ČR má výraznou šanci uplatnit se na trhu cestovního ruchu nabídkou nových produktů jako např. městského, kongresového a incentivního cestovního ruchu, sportovní turistiky a cykloturistiky, kulturního cestovního ruchu a širokého souboru produktů, které jsou šetrné k přírodě. Dobré podmínky v ČR nabízí rovněž venkovská turistika se svými produkty - agroturistika, ekoagroturistika, ekoturistika, poznávání tradičních technologií a řemesel apod.

Významnou oblast příjmů z cestovního ruchu představuje české lázeňství, které má hluboké historické kořeny a tradici. Po r. 1990 byla většina lázeňských zařízení privatizována. Změna majetkových práv a úprava financování lázeňské péče se po r. 1990 promítla jednak do struktury pacientů lázní, jednak do posilování komerčních aktivit spojených s ubytováním a stravováním, s kulturními, sportovními a společenskými aktivitami, při zachování zdravotnického charakteru lázeňských zařízení.

Uvedený potenciál cestovního ruchu v ČR není v současnosti zcela využíván, jak lze dokumentovat na údajích o cestovním ruchu ve vybraných zemích EU v r. 2004.

Tabulka 20: Porovnání ČR a vybraných zemí v oblasti cestovního ruchu

země	počty příjezdů v mil. osob*	příjmy z mez. CR v mil. USD
Česká republika	6,061	4 168
Slovensko	1,401	901
Maďarsko	12,212	4 061
Polsko	14,290	5 828
Rakousko	19,373	15 412
Dánsko	3,358	5 669
Irsko	6,575	4 279
Nizozemí	9,646	10 260

¹² WTTC = World Travel & Tourism Council

Zdroj: World Tourism Organization

* Pozn.: jedná se o osoby registrované v hromadných ubytovacích zařízeních

Zásadními dokumenty pro rozvoj cestovního ruchu v ČR jsou Koncepce státní politiky cestovního ruchu v ČR, Strategie hospodářského růstu a Strategie regionálního rozvoje. Rozvoj cestovního ruchu musí respektovat možnosti území a limity jeho funkčního využití v souladu s Politikou územního rozvoje.

Vývoj cestovního ruchu v ČR po r. 1990 lze charakterizovat takto:

- počet zahraničních návštěvníků České republiky vzrostl během tohoto období zhruba o třetinu a v r. 2004 činil cca 95,9 mil. osob; z tohoto počtu přijelo silničními dopravními prostředky 92,5 % osob, po železnici 3,2 % a 4,3 % osob letecky;

Tabulka 21: Příjezdy zahraničních návštěvníků do ČR v letech 1993 – 2004, v mil. osob

rok	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Příjezdy	71,7	101,1	98,1	109,4	107,9	102,8	100,8	104,3	103,1	97,6	95,0	95,9
Index %	103,3	141	97	111,6	98,6	95,3	98	103,4	98,9	94,7	97,3	101,0

Zdroj: ČSÚ, MMR

- počet zahraničních turistů v registrovaných hromadných ubytovacích zařízeních dosáhl v r. 2004 6,1 mil. příjezdů a celkový počet přenocování dosáhl 19,0 mil. přenocování, průměrné výdaje zahraničních turistů v ČR činily v r. 2003 107 USD na osobu a den, průměrná délka pobytu, kterou zahraniční turista stráví v ČR, dosáhla 4,1 dne v r. 2004;
- nejčastějšími důvody návštěvy ČR pro turisty v r. 2003 byly ze 77 % dovolená, odpočinek, sport, zábava a poznání, z 19 % služební cesta, z 20 % návštěva příbuzných a známých a z 24 % nákupy¹³;
- turisté ze zemí EU tvořili v roce 2004 v ČR 77 % všech zahraničních návštěvníků a v Praze 72 % (v ukazateli počtu přenocování v ČR 77 % a v Praze 71 %),
- zahraniční turisté se soustřeďují především na Prahu, v r. 2003 se ubytovalo 52 % zahraničních turistů v Praze (v hromadných ubytovacích zařízeních);
- lůžková kapacita se ve sledovaném období zvýšila 3,4krát oproti r. 1993 - počet hromadných ubytovacích zařízení k 31.12.2004 dosáhl počtu 7839 a počet pokojů v pětihvězdičkových a ve čtyřhvězdičkových hotelech vzrostl cca 2,9krát;
- devizové příjmy z cestovního ruchu se zvýšily 2,4krát, přičemž devizové saldo z cestovního ruchu má trvale kladnou hodnotu;
- ekvivalent devizových příjmů z cestovního ruchu na tvorbě HDP představoval v r. 2004 cca 3,9 %, což je obdobný výsledek jako u srovnatelných destinací cestovního ruchu;
- podíl devizových příjmů – ekvivalent tržeb za export zboží a služeb dosáhl v r. 2004 úrovně 6,3 %.

Materiálně technická základna cestovního ruchu v ČR doznala po roce 1989 významných kvantitativních i kvalitativních změn. Většina zařízení podnikové rekreace se postupně transformovala na různá ubytovací zařízení převážně komerčního charakteru jako hotely a penziony. Celkový nárůst nové výstavby směřoval zejména do Prahy a atraktivních

¹³ Někteří turisté uváděli více důvodů.

středisek cestovního ruchu (lázně, města, hory), celoplošně pak do výstavby penzionů a rychlého rozvoje ubytování v soukromí.

Hotely a podobná ubytovací zařízení představují v současnosti 56,2 % kapacity hromadných ubytovacích zařízení. Individuální ubytování, resp. ubytování v soukromí, se podílí více než 7 % na celkových ubytovacích kapacitách (v roce 1989 tento podíl představoval 4,3 %). Lázně v ČR disponují v současnosti cca 25 tis. lůžky a postupně dochází ke zvyšování kvality standardů ubytovacích služeb.

Tabulka 22: Podíl regionů soudržnosti na kapacitě registrovaných ubytovacích zařízení cestovního ruchu a návštěvnosti v roce 2004 v %

Region soudržnosti	Podíl ubytovacích zařízení	Podíl pokojů	Podíl lůžek	Příjezdy		Přenocování	
				Podíl domácích hostů	Podíl zahraničních hostů	Podíl domácích hostů	Podíl zahraničních hostů
ČR celkem	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Praha	7,7%	18,9%	15,8%	6,4%	57,3%	4,0%	51,6%
Střední Čechy	7,3%	6,6%	6,9%	9,5%	4,4%	8,7%	3,7%
Jihozápad	18,6%	15,1%	16,9%	17,9%	8,1%	18,3%	7,1%
Severozápad	10,9%	12,4%	10,8%	6,2%	8,8%	9,3%	16,2%
Severovýchod	29,0%	21,1%	23,2%	23,4%	9,9%	25,0%	12,3%
Jihovýchod	10,8%	10,9%	11,1%	16,3%	6,8%	11,9%	4,5%
Střední Morava	9,3%	9,0%	9,2%	12,4%	3,0%	14,4%	3,1%
Moravskoslezsko	6,5%	6,0%	6,1%	7,9%	1,8%	8,4%	1,5%

Zdroj: ČSÚ

Více než 15 % lůžkové kapacity je soustředěno v hlavním městě Praze. V zásadě lze konstatovat, že dochází k rozšiřování ubytovací kapacity do ostatních regionů státu, což je pozitivní tendence s ohledem na význam cestovního ruchu pro regionální rozvoj.

Pro účely podrobnější klasifikace byly v rámci analýz ubytovací statistiky vyčleněny následující zóny cestovního ruchu v ČR:

- městského a kulturně-poznávacího cestovního ruchu (je v ní soustředěno 31,8 % celkové lůžkové kapacity);
- horského cestovního ruchu (25,6 % lůžkové kapacity);
- cestovního ruchu vázaného na vodní plochy (14,7 % lůžkové kapacity);
- lázeňského cestovního ruchu (9,0 % lůžkové kapacity);
- zhruba 18,9 % lůžkové kapacity je zónově nevyhraněno.

Z hlediska analýz celkového rozložení návštěvnosti lze konstatovat:

- pro zahraniční návštěvnost ČR je v současnosti typický velký podíl denní návštěvnosti a tranzitu. Na denní návštěvnost připadá asi 60 - 65 %, a to zejména v příhraničních regionech se SRN, Rakouskem, Polskem a Slovenskem, významný podíl zaujímá také

Praha, na tranzit asi 25 % a na zahraniční turisty asi 10 - 15 % (návštěvníci s min. 1 přenocováním);

- z hlediska regionálního rozložení návštěvnosti existují výrazné rozdíly, které do značné míry reflektují "realizovanou" atraktivitu turistického potenciálu ČR. Kolem 40 % celkové návštěvnosti připadá na hlavní město Prahu, dalšími nejnavštěvovanějšími cíli jsou západočeské lázně, Krkonoše a Jizerské hory, Šumava a další oblasti jižních Čech, vybrané destinace ve Středních Čechách, z velkých měst především „veletržní“ Brno;
- poměrně nepříznivým faktorem je koncentrace na letní sezónu;
- trendy domácí návštěvnosti mají podobný charakter jako zahraniční návštěvnost, tj. koncentrace do turisticky nejatraktivnějších míst a oblastí, s větším důrazem "služebního a obchodního" cestovního ruchu ve městech. Z hlediska ubytovaných návštěvníků také převládá letní sezóna.

Z hlediska hodnocení očekávaných trendů lze konstatovat, že Praha zůstane i do budoucna turistickým centrem mezinárodního významu. Jedním z důvodů, proč Praha stále dominuje, je i ta skutečnost, že v ostatních regionech chybí nabídka nových kvalitních produktů cestovního ruchu. V nabídce jsou již zaběhnuté regiony jako např. Český Krumlov, Karlštejn, Karlovy Vary atd. Nabídka pro zahraniční turisty není prozatím dostatečně obnovována a obohacována o další regiony ČR.

V posledních letech se na území některých regionů ustavily euroregiony (s ohledem na možnou přeshraniční spolupráci), které poskytují velké rozvojové příležitosti také pro aktivity cestovního ruchu rozšiřující regionální možnosti, jako jsou např. dálkové mezinárodní cyklotrasy.

Vývojové tendence rozvoje cestovního ruchu na národní i regionální úrovni v posledních několika letech lze shrnout následovně:

- nastala významná změna v orientaci zahraničních návštěvníků, kteří vyžadují kvalitní služby (na počátku 90.let při poznávání dříve „nedostupné“ země nebyl požadavek na kvalitní služby tak důrazný). Vyšší požadavky mají díky zahraničním zkušenostem také čeští turisté;
- došlo ke kvantitativnímu a částečně i kvalitativnímu rozvoji základní a doprovodné turistické infrastruktury;
- došlo k částečnému vytvoření legislativních pravidel (zákon č. 159/1999 Sb.) upravující některé podmínky podnikání v oblasti cestovního ruchu;
- byl nastartován, ale ne dostatečně akcelerován rozvoj doprovodných služeb (služby elektronického obsahu jako jsou elektronické rezervační systémy, mapové služby GIS apod.) zajišťovanými zejména cestovními kancelářemi, turistickými informačními centry;
- došlo k částečné tvorbě nových lokálních a regionálních turistických produktů, chybí však zajištění jejich prodeje, především zahraničním turistům. Domácí turisté preferují individuální cestování, o turistické produkty nemají výrazný zájem;
- pomalu se zatím rozvíjely lokální a regionální turistická sdružení a organizace;
- pomalu se rozvíjelo odborné a profesní vzdělávání, poradenské a marketingové služby včetně statistiky a výzkumu na regionální úrovni. Výrazné nedostatky přetrvávají v jazykové vybavenosti pracovníků v cestovním ruchu.

Přestože je cestovní ruch považován za dynamicky se rozvíjející ekonomické odvětví s významnými dopady na tvorbu pracovních míst, naráží rozvoj cestovního ruchu v regionech na tyto bariéry:

- stále ještě nedostatečná kvalita infrastruktury a služeb cestovního ruchu v některých regionech;
- výrazné rozdíly v úrovni vybavenosti a v návštěvnosti v jednotlivých regionech;
- nedostatek finančních prostředků na údržbu a obnovu kulturního dědictví;
- absence marketingových koncepcí rozvoje ČR jako evropské destinace;
- nedostatek nosných projektů vedoucích k tvorbě produktů CR;
- nedostatečná schopnost subjektů na trhu cestovního ruchu reagovat na trendy probíhající jak na straně poptávky, tak na straně konkurenční nabídky (nabídka atraktivit cestovního ruchu, nabídka produktů, marketingová komunikace atd.);
- problematický rozvoj řízení cestovního ruchu na úrovni destinací, tj. turistických regionů (tzv. organizace cestovního ruchu) související s nesouladem administrativního členění ČR na kraje a na turistické regiony (členění na turistické regiony mnohdy nerespektuje názory místních zástupců), s nedostatkem finančních prostředků atd.;
- nedostatek potřebných odborníků pro řízení podnikatelských subjektů (ubytovací, informační, marketingové subjekty) i pro oblast veřejné správy v cestovním ruchu. Kvalitní a zkušené odborníci většinou nejsou adekvátně ohodnoceni a často odcházejí do zahraničí;
- přetrvávají nedostatečné jazykové znalosti pracovníků v cestovním ruchu především na nižších pozicích a moderním požadavkům neodpovídá ani celková kultura chování ke klientům. Proto je nutné rozvíjet v této oblasti programy počátečního a dalšího vzdělávání tak, aby kvalita pracovních sil odpovídala významu a podpořila rozvoj tohoto odvětví;
- nízká úroveň partnerství mezi NNO¹⁴, podnikatelskými subjekty, obcemi, kraji a státem, která se promítá jak do řídicích a koordinačních procesů, tak i v oblasti finanční;
- omezené finanční prostředky pro rozvoj podnikání, především drobného a malého;
- nedostatečné zavádění nových informačních technologií v cestovním ruchu (např. neexistence národního informačního a rezervačního systému cestovního ruchu včetně regionální úrovně a neprovázanost sítě budovaných turistických informačních center);
- dosud přetrvávající negativní image celé ČR v mezinárodních bedekrech a průvodcích či na webových stránkách, na což navazuje tradiční negativní image některých regionů (především průmyslových);
- velká konkurence levné zahraniční dovolené pro domácí cestovní ruch, která může vést k poklesu zájmu o strávení dovolené v České republice.

V rámci podpory rozvoje cestovního ruchu je nutno respektovat principy udržitelného rozvoje, a to jak po stránce socioekonomické – podíl odvětví na ekonomice státu, především jako významného zdroje zaměstnanosti, tak i ekologické - udržení atraktivnosti regionů

¹⁴ NNO – nevládní neziskové organizace

z hlediska nabídky přírodních a také „zdravotních“ aspektů při respektování racionálních bariér ochrany životního prostředí při provozování aktivit v oblasti cestovního ruchu.

1.3.1.4. Rozvoj podnikání a podnikatelského prostředí

Na základě provedených analýz a šetření a také v souladu s dalšími v současné době zpracovanými a platnými dokumenty¹⁵ se ukazuje, že hlavní problémy spojené s dalším rozvojem podnikání a podnikatelského prostředí v České republice se koncentrují především do šesti níže uvedených oblastí.

Klíčové oblasti dalšího rozvoje podnikání a podnikatelského prostředí:

- Lidské zdroje
- Technologie a výroba
- Inovace, VaV
- Marketing
- Management a řízení
- Podniková infrastruktura

Při detailnějším pohledu na konkrétní problémy spojené s jednotlivými fázemi rozvoje podnikatelských aktivit je možné vymezit šest základních širších problémových skupin. Eliminace těchto skupin a v nich obsažených konkrétních problémů se ukazuje jako klíčová z hlediska úspěšného rozvoje podnikání v České republice v nadcházejícím období.

Jedná se o tyto širší problémové skupiny:

- Nedostatečná spolupráce mezi podnikatelským sektorem a výzkumnými institucemi a školami, především pak z důvodů nedostatečného infrastrukturního zajištění a neexistence většího množství vhodných nástrojů stimulujících rozvoj vzájemné spolupráce.
- Neuspokojivá podpora rozvoje aplikovaného výzkumu, včetně s ním spojené infrastruktury a stejně tak i podpora rozvoje transferu technologií a vývoje vlastních technologií.
- Celkově nedostatečná úroveň znalostí spojených s moderními metodami řízení a fungování firem, vycházející mimo jiné z nedostatečné šířky obsahu nabídky a nedostatečného regionálního pokrytí příslušnými poradenskými službami a vzdělávacími aktivitami.
- Nedostatečná úroveň vzájemné spolupráce podnikatelských subjektů v důsledku nedostatku rozvoje stimulujících nástrojů.
- Nedostatečná nabídka kvalitních a cenově dostupných podnikatelských ploch, které svoji úroveň vybavenosti a celkové kvality odpovídají evropským standardům.
- Nedostatečná úroveň technologické základny na úrovni malého a středního podnikání, neuspokojivá podpora investic do pořízení nových technologií a rozvoje MSP vedoucí ke zvýšení zaměstnanosti.
- Nedostatečná podpora podpory MSP ve venkovských oblastech, kde MSP působí jako stabilizující prvek v oblasti zaměstnanosti obyvatel v produktivním věku.

¹⁵ Jedná se především o analýzy vývoje vybraných sektorů a odvětví národního hospodářství, šetření mezi podnikatelskými subjekty či další studie a analýzy přímo spojené s jednotlivými vymezenými oblastmi a v neposlední řadě pak i o celkovou Střednědobou strategii hospodářského růstu ČR.

- Nedostatečná flexibilita a problémy s kvalitací pracovní síly v důsledku nedostatečné provázanosti vzdělávacího systému a podnikání a také v důsledku nedostatečné aplikace moderních vzdělávacích metod, včetně nedostatečné zainteresovanosti všech zúčastněných subjektů.

Přímé zahraniční investice

Přímé zahraniční investice v ČR jsou jedním z významných faktorů ekonomického růstu a zvyšování konkurenceschopnosti domácí ekonomiky, především důrazem na zvyšující se technologickou úroveň výroby s multiplikačním efektem na subdodavatele. Hlavní objem investic směřoval do průmyslu (63,2 %), a to převážně zpracovatelského (48 %). V následujících letech budou zahraniční investice patrně měnit svoji orientaci a strukturu směrem do oblasti služeb a moderních, zvláště informačních a komunikačních, technologií.

Na tomto místě je vhodné zmínit, že k výraznému přílivu PZI bezpochyby přispěl systém investičních pobídek. Systém investičních pobídek je v současné době zaměřen jak do oblasti zpracovatelského průmyslu, tak i do oblasti služeb. Zároveň se jako užitečné ukazuje, že díky vhodnému nastavení kritérií se systém investičních pobídek stává stále více dostupným i pro tuzemské podnikatelské subjekty.

Finanční výsledky podnikatelských subjektů

Celkové finanční výsledky podnikatelských subjektů nefinanční sféry se výrazně meziročně zlepšily, a to zejména v některých ukazatelích. Dynamický meziroční vývoj byl především u účetní přidané hodnoty a hrubého zisku, které zaznamenaly nejvyšší růst za posledních pět let. Z hlediska jednotlivých odvětví působilo pozitivně hlavně posílení vlivu průmyslu a obchodu, které se na účetní přidané hodnotě nefinanční sféry podílely téměř třemi čtvrtinami. Na výsledky hospodaření působily jak již výše zmíněné vnější podmínky (růst zahraniční poptávky), tak i vnitřní podmínky, spočívající v rozšiřování stávajících výrobních kapacit a zprovoznění nových investic. Dalším faktorem bylo dokončení zásadních restrukturalizací a posílení vlivů podniků pod zahraniční kontrolou na celkových finančních výsledcích. Většina odvětví zvýšila výkonnost, když rozhodující vliv měla produktivita práce a lepší technická vybavenost podniku.

Na nabídkové straně ekonomiky vzrostla hrubá přidaná hodnota (ve stálých cenách) meziročně o 3,7 %. Z objemově významných odvětví zaznamenal v celoročním vyjádření nejrychlejší růst zpracovatelský průmysl o 7,3 %, dále doprava, spoje a telekomunikace o 3,6 %. Zpracovatelský průmysl pokryl meziroční přírůstek hrubé přidané hodnoty více než z poloviny.

Účetní přidaná hodnota (v b.c.) zrychlila růst na 11,2 %, což byl nejvyšší růst od roku 1999. Z odvětvového hlediska ovlivnil rozhodujícím způsobem vývoj nefinanční sféry průmysl, který se podílel téměř 2/3 na účetní přidané hodnotě, při růstu o 13,8 %. V průmyslu celkem (včetně odhadu za malé subjekty do 19 zaměstnanců) se meziročně zrychlil růst účetní přidané hodnoty na 13,4 %, při mírném předstihu růstu výkonové spotřeby o 14,3 % než výkonů vč. obchodní marže o 14,1 %.

1.3.2. Výzkum, vývoj, inovace a informační společnost

1.3.2.1. Výzkum a vývoj v ČR

Výzkum a vývoj jsou hlavním zdrojem inovací (především technických).

Situaci v oblasti výzkumu a vývoje (VaV) v ČR je možno souhrnně charakterizovat následovně:

- relativně nízký podíl výdajů na výzkum a vývoj na HDP České republiky ve srovnání s průměrem EU (vyspělé země vydávají na výzkum a vývoj 2 - 3 % HDP. V roce 2003 vydávala ČR na výzkum a vývoj cca 1,3 % HDP),
- pozitivní trend zvyšování státní účasti na financování výzkumu a vývoje,
- celkově nedostatečná podpora výzkumu a vývoje jak z veřejných, tak zejména z neveřejných zdrojů má za následek, že je relativně více podporován základní výzkum, a to zejména v podobě institucionálního financování,
- nedostatečný rozvoj kapacit ve výzkumu a vývoji včetně výzkumné infrastruktury a lidského kapitálu v oblastech se značným potenciálem růstu (dlouhodobé základní směry výzkumu),
- organizace VaV mají dosud často stabilní strukturu, která neumožňuje pružně reagovat na okamžitou situaci a změny ve světě,
- chybí skutečná centra excelence,
- výrazný pokles počtu přihlášených patentů ovlivněný doznívající privatizací a transformací, nízkou motivací pracovišť výzkumu a vývoje ke spolupráci s průmyslem a službami, schopností průmyslu absorbovat výsledky výzkumu a ne zcela optimální podmínky malých a středních podniků k podnikání.

V oblasti VaV musí být do budoucna větší důraz položen na jeho orientaci na inovace a na kvalitu (excelenci) dosažených výsledků.

Výzkum a vývoj jsou dosti poškozeny tradičním dělením základního a aplikovaného výzkumu. Stále je ještě nedoceněna výzkumná a vývojová spolupráce v sítích a klastrech. V zahraničí organizační struktury VaV rychleji reagují na vznik a rozvoj nových oborů a směrů výzkumu a na měnící se potřeby uživatelů výsledků VaV.

Spolupráce vysokých škol a tzv. veřejného sektoru VaV s podnikatelskými subjekty je nevyhovující. Příčinou jsou značné rozdíly v organizaci, stylu práce, financování a řízení.

Oboustranná mobilita pracovníků mezi veřejným a soukromým sektorem při řešení VaV naráží na bariéry, které vychází často především z vnitřních řádů veřejných institucí a vysokých škol. Naopak mezi podnikovou sférou, státní správou a pracovišti VaV existuje relativně dobrá shoda v názorech na ustanovení a podporu efektivního fungování tzv. technologických platforem, které se osvědčily v řadě zemí EU.

Systém veřejné podpory VaV ČR je podstatně decentralizovanější než ve většině zemí OECD. V zahraničí bývá podpora VaV soustředěna do malého počtu rozpočtových kapitol a působnosti tak mohou být konkrétně a jednoznačně stanoveny.

V ČR chybí Technologická (nebo Inovační) agentura, která by zajišťovala převážnou část podpory aplikovaného výzkumu a podporu technologických inovací.

1.3.2.2. Inovace

Za faktory, které posunují státy a regiony k hospodářskému růstu a zvyšování zaměstnanosti lze považovat výsledky výzkumu a vývoje, kvalifikovanou pracovní sílu, která využívá ICT¹⁶ a má potřebné inovačně podnikatelské vzdělání, efektivní soustavu národních podpůrných opatření jako záruku fungujících inovačních procesů a vazbu VaV na podnikatelský sektor.

Vhodně strukturovaný, dostatečně financovaný a proinovačně zaměřený výzkum a vývoj využívající znalosti se má stát na základě tzv. Lisabonské strategie¹⁷ zdrojem trvalé obnovy konkurenceschopnosti výroby a služeb v EU a naplnění dvou základních cílů: zajištění růstu a zaměstnanosti. V oblasti VaV jde zejména o oživení cíle Lisabonské strategie týkajícího se výdajů na VaV ve výši 3% HDP a o využití nového impulsu pro Evropský výzkumný prostor v podobě 7. Rámcového programu výzkumu a vývoje EU. Pro rozpracování inovačních doporučení, týkající se zejména finančních mechanismů, kooperačních iniciativ a opatření směrem k MSP a k informačním a komunikačním technologiím, se má stát nositelem Lisabonské strategie národní inovační politika, specifikující inovační podmínky každé země.

Efektivní využívání prostředků EU může posunout inovační procesy a znalostní ekonomiku ČR k „obnově a rozšíření škály výrobků a služeb a s nimi spojených trhů, k vytvoření nových metod výroby, dodávek a distribuce, k zavedení změn řízení, organizace práce, pracovních podmínek a kvalifikace pracovní síly“¹⁸ a naplnit tak cíle evropského Společenství v období 2007 – 2013.

V ČR je posilování konkurenceschopnosti ekonomiky rozvojem znalostní ekonomiky s inovačními aktivitami postaveno na dvou základních a vzájemně věcně provázaných dokumentech: Národní inovační politika¹⁹ a Strategie hospodářského růstu.

Na základě hodnocení dosavadního stavu inovačního potenciálu ČR koncentruje Národní inovační politika strategické směry změny českého prostředí na léta 2005 až 2010 do čtyř nosných cílů, tj. posílit výzkum a vývoj jako zdroj inovací, vytvořit funkční spolupráci veřejného a soukromého sektoru, zajistit lidské zdroje pro inovace a zefektivnit výkon státní správy ve výzkumu, vývoji a inovacích. Ve Strategii hospodářského růstu tvoří oblast Výzkumu, vývoje a inovací jeden z pěti pilířů. Inovace jsou v této strategii spojeny se dvěma hlavními aktivitami, s aktivizací výzkumně vývojové sféry, jejíž výsledky jsou zdrojem inovací a s aktivitami podnikatelského sektoru, který výrobou a službami inovace realizuje.

Konkurenceschopnost ČR v inovacích

V mezinárodním srovnání není pozice ČR v oblasti inovací příznivá. V souhrnném hodnocení inovačního prostředí²⁰ ČR (s hodnotou SII 0,27) zaostává daleko za průměrem EU-15 (0,40), za vedoucím Japonskem (0,77) a USA (0,70). Před ČR se umístily Slovinsko, Estonsko a překvapivě i nečlen – Bulharsko.

ČR je ve skupině čtyř zemí, které mají hodnoty jak souhrnného inovačního indexu, tak i jeho relativního přírůstku nižší než jsou průměrné hodnoty EU-25. Relativně lepší pozici měla ČR při hodnocení změny souhrnného inovačního prostředí (2004/2003) než při tomto mezinárodním hodnocení v roce 2004.

¹⁶ ICT- informační a komunikační technologie

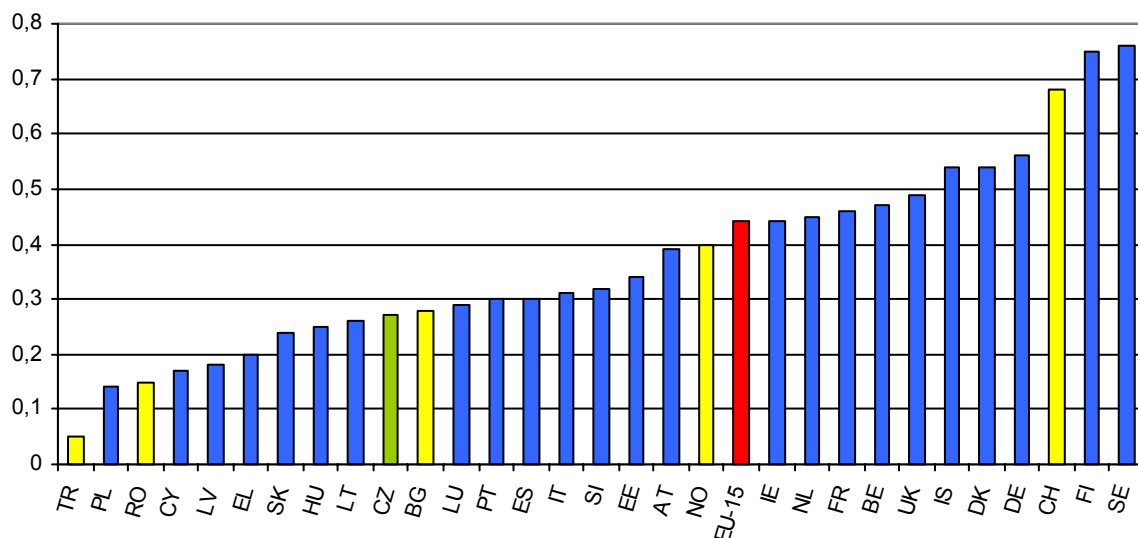
¹⁷ Závěry jednání Evropské rady, Brusel, 22. a 23. 3. 2005.

¹⁸ Definice inovace viz Národní inovační politika, 2005 [str. 5, podle Evropské komise (COM 2003)].

¹⁹ Schválená usnesením vlády ČR č. 851 dne 7. 7. 2005 na léta 2005–2010.

²⁰ Podle tzv. souhrnného inovačního indexu (SII), zahrnující 17. indikátorů ze čtyř oblastí (European Innovation Scoreboard, 2004).

Graf 3: Souhrnný inovační index (SII) a pozice jednotlivých států

Zdroj: NIP 2005, příloha.

Inovace a ochrana výsledků českého výzkumu a vývoje

Největší slabinou českého inovačního prostředí je malá schopnost komerční sféry inicializovat a absorbovat výsledky výzkumu a vývoje, což se odráží i na počtu podaných přihlášek patentů všeho druhu. U high-tech patentů podaných u amerického patentového úřadu má ČR nejhorší pozici vůbec (2 – 4 bodů z možných 100), jen o něco lepší je situace u evropských patentových institucí.

Tabulka 23: Přihlášky vynálezů a udělené patenty^{*)}

ukazatel	2000		2002		2003	
	přihlášky	patenty	přihlášky	patenty	přihlášky	patenty
Přihlášky a udělené patenty celkem	4 967	1 716	4 553	1 837	3 921	1 735
podle patentových tříd¹⁾:						
A Lidské potřeby	1 266	405	1 239	449	1 150	438
B Průmyslová technika; doprava	858	339	796	345	641	386
C Chemie; hutnictví	1 355	479	1 247	544	991	468
D Textil; papír	153	58	121	49	158	28
E Stavebnictví	264	86	191	103	190	108
F Mechanika; osvětlení; topení; zbraně	537	148	427	191	335	202
G Fyzika	292	87	291	91	228	55
H Elektřina	242	113	241	64	227	50

Poznámka:

^{*)} u Úřadu průmyslového vlastnictví České republiky.

¹⁾ Mezinárodní klasifikace patentových tříd

Zdroj: ČSÚ, Statistická ročenka 2004

Příčiny nežádoucího stavu ochrany patentů v ČR jsou zejména:

- nedostatek motivace k patentování a hledání patentovatelných výsledků vzhledem k častému nezájmu podnikové sféry o inovace a zavádění zejména náročných technologií, malá podpora inovativního podnikání (absence rizikového kapitálu).

K tomu přispívá nedokončená restrukturalizace, časté změny vlastnických vztahů a konzervativní strategie zejména větších českých podniků;

- nedostatečné manažerské znalosti a schopnosti efektivně hospodařit s duševním vlastnictvím u akademických i výzkumných institucí a v podnicích;
- finanční náročnost patentové procedury a zejména při udržování uděleného patentu;
- absence tzv. Patentu Společenství (Community Patent), od kterého se očekává významné zproduktivní procedury ochrany duševního vlastnictví v EU.

Další výraznou slabinou českého inovačního prostředí je úroveň a aktivity v oblasti netechnických inovací, v jejichž ukazatelích²¹ se ČR umísťuje na 11. až 18. místě z 25 členských zemí EU.

Inovační úrovně

České podnikové prostředí lze považovat za vynikající až evropsky nadprůměrné u běžných, tzv. „low-tech“ inovací. Naopak pro high-tech inovace jsou v ČR nutné značné objemy finančních prostředků, kreativní spolupráce odborníků z řady oborů a odstranění zejména těchto bariér.

- chybí systematická podpora high-tech řešení postavená na dosud spíše výjimečném propojení universit a akademických ústavů s podniky,
- chybí skutečná centra excelence využívající akademické a firemní kapacity k rozvoji technologických (high-tech) oborů s vysokým růstovým potenciálem,
- tuzemské firmy nemají většinou o kvalitě vědeckých pracovišť potřebný přehled,
- chybí podpora rizikového kapitálu a dalších vhodných typů kapitálu.

Situaci ČR v podaných přihláškách high-tech patentů u mezinárodních institucí ukazuje Tab. č. 23 výše. Špičkové technologie (unikátní a dosud neprovozovaná řešení) netvoří součást dnešní technologické image českých podniků. Návrat k tradičnímu špičkovému obrazu českých firem brání finanční slabost českých subjektů.

Financování inovací

Rizikový kapitál

Ze srovnání stavu rizikového financování v ČR a v nejvyspělejších zemích (např. s Velkou Británií) vyplývá, že v ČR existují velmi omezené možnosti využití této základní formy financování inovačních firem. Naprostá většina fondů hospodařících s rizikovým kapitálem v ČR (cca 30 sdružených v České asociaci rizikového kapitálu) jsou rozvojové nebo MBO fondy. Téměř neexistují investice typu pre-seed, seed a start-up kapitál, které jsou klíčové pro vznik a rozběh činností spin-off a podobných firem.

Bariery rozvoje této formy investování (do inovačních projektů firem zvláště) souvisí především s nevhodným daňovým systémem, s chybějící vstřícnou legislativou upravující podporu a podmínky pro investování finančních institucí do rizikového kapitálu, stále ovlivňuje konzervativní strategie českých podnikatelů. Business Angels, eventuelně jejich síť (Business Angels Network, BAN), se vyskytují v ČR jen velmi výjimečně. Působí zde nevhodné daňové a právní klima, nedostatečná je ochrana práv minoritních akcionářů, a objektivním důvodem je také nedostatek osob s potřebnými finančními zdroji a zároveň se zkušenostmi s podnikáním v inovačních firmách.

²¹ Skládá se ze čtyř ukazatelů: pokročilé manažerské techniky, nové organizační struktury, významné změny vzhledu produktu a čtvrtým ukazatelem je jejich souhrn (European Innovation Scoreboard, 2004).

Záruky, mikroúvěry

V ČR existuje rozsáhlý a relativně kvalitní systém malých úvěrů a záruk (v rámci programu podpory malých a středních podniků). Většina podprogramů těchto systémů záruk a malých úvěrů není přizpůsobena specifickým inovačním projektům (dostatečně kompletovat náročný inovační projekt doplňkovými službami) a podmínkám rizikových investic inovativních podniků.

Grantová schémata

Nedostatky grantových schémat jsou především v:

- nepřehledném a pro žadatele často odrazujícím dělení grantů podle jednotlivých ministerstev,
- chybějícím zakotvení „být úspěšný“ za legální zhodnocení (prodej) výsledku výzkumu,
- neexistenci motivujícího mechanismu k úspěšnosti.

Grantová schémata jsou díky své jednoduchosti využívána především na úrovni krajů k zajištění podpory MSP v rámci SROP a Jednotného programového dokumentu regionu soudržnosti Praha (Cíl 2). Nedostatkem tohoto nástroje je, že orientuje zájemce k účasti v programech hlavně k získání finančních prostředků a nepřináší většinou další přidanou hodnotu formou spolupráce, inovace apod.

Bariéry financování výzkumu a inovací

Ve financování rozvoje výzkumu, vývoje a inovací jsou identifikovány tyto další bariéry:

- *vysoké náklady na přípravu mezinárodních výzkumných projektů* (pomáhá řešit program „Systém na podporu projektů 6. Rámcového programu EU“ a aktivita MPO v rámci programu podpory MSP),
- *vysoké náklady na inovace a jejich značná rizikovost*, zejména pro MSP před realizací řešící inovační aktivity (částečně již řeší program INOVACE),
- *nedostatečné zdroje pro financování provozu podnikatelských inkubátorů* (částečně tuto bariéru řeší program PROSPERITA).

*Stav inovační infrastruktury***Centra transferu technologií**

V ČR existují 4 centra transferu technologií s reálnou transferovou náplní a jedno nadějně centrum u VŠ. Klíčové problémy vzniku a činnosti zejména dalších center souvisí s tím, že:

- chybí systematická podpora aktivit osob, týmů v centrech po celé inovační cestě,
- pouze některé vysoké školy pochopily význam transferu výsledků VaV do inovačního procesu,
- některá centra jsou bez ambicí na ekonomický profit (podnikání),
- další centra mají převážně informační než transferovou náplň (pouze předávají informace členům).

Centra pro transfer poznatků a technologií, technologické inkubátory, vědeckotechnologické parky na vysokých školách a ve VVI v ČR přispěla svou aktivitou v ČR k realizaci výsledků VaV v praxi. Jejich aktivity a vznik podporují strukturální fondy EU, jmenovitě program

PROSPERITA (OP PP) a Jednotné programové dokumenty regionu soudržnosti Praha (Cíl 2, a Cíl 3).

Vědeckotechnologické a technologické parky, poradenství, BIC²²

V ČR existuje kolem 30 vědeckotechnologických a technologických parků (VTP). Jejich výstavba a rekonstrukce byla podporována programem PARK (ukončen v roce 2003), společnosti u VTP však nedosahují kvalit obvyklých v EU 15 zejména v těchto oblastech:

- většinou jsou schopné poskytovat jen jednoduché služby jako pronájem a poradenství,
- nízká je podpora aktivit, které jsou v zahraničí nosnými službami parků (vedle např. přenosu technologií a poznatků, zakládání nových start up nebo spin off firem),
- nedostatečné je využívání dalších existujících programů k rozvoji inovačních aktivit správců VTP (od roku 2004 podporuje infrastruktury pro inovační firmy program PROSPERITA);
- existuje obava z rizika a nejasné výklady možností kombinací prostředků z různých zdrojů financování při přípravě pokračujících projektů a
- nedostatečná je regionální osvěta a podpora z regionálních zdrojů (chybí např. iniciování aktivit ke sledování a k systematickému předávání informací o činnosti VTP, inkubátorů).

V současné době přispívá k podpoře inovací a transferu technologií 5 BIC-ů, podpora je doplněna sítí regionálních poradenských a informačních center (RPIC), která potencionálně mohou rozšířit své služby o oblast inovací. Již pět BIC v ČR obdrželo od EBN evropskou komisi uznávanou známku kvality „E.C. BIC“. Jedná se o: BIC Ostrava, BIC Brno, BIC Plzeň, Technologické a inovační centrum ČVUT Praha a Technologické centrum Akademie věd Praha.

K provázanosti inovačního prostředí ČR potřebnou inovační infrastrukturou brání:

- nerozvinutá infrastruktura pro transfer technologií a znalostí na regionální úrovni,
- nepříznivé podmínky pro využívání internetu v podnikatelském sektoru,
- zejména pro vznikající a začínající firmy nepřehledné informace o podpoře.

Spolupráce veřejného a soukromého sektoru v oblasti inovací

Účinná spolupráce veřejného a soukromého sektoru jako důležitá podmínka inovačního procesu existuje v ČR spíše výjimečně. Pravidlem je obvykle opačná situace, která vyvolává v ČR nedostatky a Národní inovační politika (NIP) na ně reaguje ve třech směrech: v oblasti mobility výzkumných pracovníků, technologických platforem a v rámci financování společných projektů. Pro vznik spin-off firmy přitom existují již určité legislativní podmínky.

Vytváření inovačních klastrů

Vytváření klastrů je ve světě považováno za jeden z dynamických způsobů zvyšování inovační aktivity prostřednictvím iniciace aktérů daného teritoria. Skutečně inovační klastry zvyšují možnosti MSP k dosažení jak na vlastní, tak i na „zakázkový“ výzkum, vývoj, výchovu odborných i vedoucích pracovníků a dlouhodobou kooperaci s výzkumnými institucemi a vysokými školami. Při vytváření klastrů v ČR je významným problémem to, že se projevuje nedůvěra finančníků ve výzkumné kapacity a opačně výzkumníků

²² BIC – Business Innovation Centre

k finančníkům. Jako nástroj regionální inovační politiky vláda ČR schválila Národní klastrovou strategii (13. 7. 2005 usnesením č. 883).

V ČR se problematika klastrů a její podpora nachází v začátcích. Pozitivní skutečností je existence národního programu KLASTRY, který je součástí OP Průmyslu a podnikání. Na přípravě odborníků se může podílet též OP Rozvoj lidských zdrojů (OP RLZ). NIP identifikuje některá omezení, která jsou specifická pro shlukování firem a subjektů během celého inovačního procesu v ČR. Mezi ně patří zejména faktory limitující vznik klastru, nízké zapojování regionálních agentur a neexistence efektivního systému pro monitoring a hodnocení výsledků klastrů.

Lidské zdroje a inovace

Neuspokojivá struktura absolventů vysokých škol (nedostatek absolventů s technickým a přírodovědným vzděláním) vyžaduje nárůst prostředků určených pro VŠ také na zlepšení nevyhovujících materiálních a technických podmínek pro výuku a výzkum v těchto oborech. K dobrým předpokladům zlepšení stavu patří i rychlé zvyšování znalostí absolventů o informačních a komunikačních technologiích (ICT).

Za pozitivní lze označit iniciativy některých velkých průmyslových podniků a výzkumných institucí, které usilují o zlepšení úrovně absolventů vysokých škol, navazují kontakty s vysokými školami a vytvářejí společná centra (pracoviště) pro přípravu absolventů.

Ukazuje se, že pro zabezpečení potřebného množství a kvality lidských zdrojů pro inovace bude nutné odstranit překážky tuzemské mezisektorové i mezinárodní mobility kvalifikovaných pracovníků. Zejména bude nutno povzbudit a podpořit v regionech mobilitu výzkumných pracovníků, vysokoškolských pedagogů a studentů mezi sektorem výzkumu a vysokých škol a podnikatelským sektorem, která přispívá k odstraňování bariér mezi jednotlivými účastníky inovačního procesu, k jejich lepšímu vzájemnému poznávání a pochopení přístupů, potřeb a k zlepšování jejich kontaktů a spolupráce a zejména k rychlejšímu přenosu dosažených poznatků a informací.

Zvýšenou pozornost je nutno věnovat též dosud podceňovanému znalostnímu managementu ve firmě.

Stávající limity využití lidských zdrojů v oblasti inovací a směry řešení

Za hlavní bariéry rozvoje inovačního potenciálu ČR v případě lidských zdrojů je možno označit:

- potřebu dalšího vzdělávání u výzkumných a vývojových pracovníků, zejména pokud jde o ochranu duševního vlastnictví a oblast podnikání,
- neuspokojivou strukturu absolventů VŠ (nedostatek absolventů s technickým a přírodovědným vzděláním),
- nedostatečné znalosti a orientace v oblasti netechnických inovací (moderní metody řízení a organizace apod.),
- nedostatečné uplatňování manažerských principů v akademické sféře (viz modely řízení vysokých škol) a přetrvávající lpění na „čisté vědě“,
- neadekvátní společenské ocenění pracovníků ve výzkumu a inovacích,
- nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, a to pro tři sektory: (a) pro výzkum na trhu práce ČR, (b) pro transfer technologií a (c) pro znalostně intenzivní podnikání na trhu práce a

- nemotivující platové podmínky ve výzkumu a nedokonalý systém jeho ohodnocení.

Trh s inovacemi

V ČR prakticky neexistuje systematická diagnostika potenciálu a zájmu firem o inovační aktivity a podnikání. Překážkami jsou hlavně neexistující zdroje k financování průzkumu inovačního prostředí a chybějící profesionálové, kteří by se cíleně zabývali inovacemi. Dalším problémem jsou obavy firem o únik informací.

Mnohé organizace v ČR jsou však schopny připravit dobré projekty ve vybraných inovačních oblastech. Kvalita projektů nezávisí na regionální pozici, ale na kvalitě týmu a pracoviště. V regionech existuje značná rivalita a diference (např. v tom, že možnost prosadit se v cizím regionu je pramalá, naopak uvnitř vlastního jsou šance výrazně vyšší).

Při budování inovačního prostředí jako systému je nutné reflektovat prosazující se trendy a odstraňovat stávající omezení:

- slabé zapojování českých univerzit a výzkumných institucí, ale i podniků do mezinárodních sítí, které propojují využívání přístrojového vybavení špičkové úrovně,
- nízká schopnost utvářet regionální systémy inovací, zajišťovat mapování stavu i absorpční kapacity regionů v oblasti VaV při přípravě, zpracování, aktualizaci strategií,
- nedostatečná spolupráce mezi firmami, která by měla být zakládána zejména na regionální úrovni,
- kulturní, informační a organizační překážky při využívání výsledků výzkumu dosažených s podporou veřejných zdrojů,
- málo rozvinutý sektor znalostně intenzivních firem, které tvoří důležitý segment inovačního prostředí v ČR.

Regionální specifika v oblasti VaV a inovacích

V ekonomice, která je stále více založená na znalostech, jsou klíčovým faktorem regionální konkurenceschopnosti inovace. Povzbudit regiony k vypracování inovačních politik a k poskytování technologické podpory podnikům má projekt Innovation Relay Centres a síť inovačních regionů v Evropě (Regional innovation network).

Z tohoto pohledu lze mezi jednotlivými kraji pozorovat výrazné diference. Výdaje vládního sektoru do oblasti VaV se jednoznačně koncentrují v Praze s ohledem na koncentraci výzkumných kapacit. Druhé místo z hlediska podílu na celorepublikových výdajích na vědu a výzkum zaujímá Středočeský kraj. Následují kraje Jihomoravský, Moravskoslezský, Pardubický a Jihočeský. Úplně nejnižší výdaje vykazuje Karlovarský kraj.

Druhým důležitým atributem rozvoje VaV je počet pracovníků ve zmíněných oblastech. Stejně jako v předcházejícím případě, tak i v tomto případě vykazuje Praha nejvýraznější podíl na celorepublikovém počtu pracovníků ve VaV. Na druhém místě se umísťuje Jihomoravský kraj; mezi další kraje s významným podílem pracovníků v oblasti VaV patří Středočeský a Moravskoslezský.

Vedle ústředních orgánů rovněž kraje v rámci svých kompetencí podporují úsilí v oblasti posilování inovační kapacity. Hlavní město Praha, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj zpracovaly regionální inovační strategie, které by měly přispět k podpoře změn socioekonomické situace v kraji právě zaváděním inovací a propojením VaV s regionálními

podnikatelskými subjekty. Celkově však chybí koordinovaný postup, který by v krajích k vypracování vlastních inovačních strategií vedl.

Rozvojové inovační póly na úrovni krajů

Posuzujeme-li konkurenceschopnost jednotlivých krajů z hlediska podmínek pro rozvoj VaV, pak v ČR je možné vymezit následující rozvojové inovační póly: Praha a Středočeský kraj, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj, Jihočeský kraj i Pardubický kraj. V rámci jednotlivých krajů dochází ovšem ke koncentraci VaV do center, především pak do příslušných krajských měst.

Ostatní kraje jsou charakteristické špatnými až velmi špatnými podmínkami pro rozvoj VaV. Na druhé straně vlastně již ve všech regionech ale existují vysoké školy, které mohou být jádrem, kolem něhož lze postupně formovat znalostní ekonomiku v daném regionu.

Hlavní město Praha a Středočeský kraj mají v podmínkách České republiky v oblasti dominantní postavení. V Praze je soustředěno cca 60 % kapacit universitního výzkumu, 60 pracovišť Akademie věd ČR (vč. detašovaných a samostatných pracovišť) a téměř 60 % z veřejných zdrojů na VaV. Významným zázemím Prahy je Středočeský kraj. Nachází se zde 11 výzkumných ústavů. Mezi důležité pozitivní faktory patří nižší náklady ve srovnání s Prahou, které zvyšují atraktivitu regionu pro investory.

V Praze přetrvává stav malé provázanosti výzkumných a vývojových a podnikatelských aktivit. Finanční podmínky pro rozvoj podnikatelských inkubátorů a vědeckotechnologických parků jsou v hlavním městě Praze omezeny z následujících důvodů (první typ problému):

- Praha není regionem NUTS 2 „napojeným“ na realizaci Cíle 1 a fondy přiřazené k Cíli 2 jsou využitelné pro vybrané části Prahy (většinou bez zařízení pro VaV),
- nebyl vytvořen program podpořený státním rozpočtem k zaplnění této mezery.

Kromě Prahy je možno vymezit další dva zásadní rozvojové póly i s inovačním potenciálem v rozdílných oborech v Brně a v Ostravě. Následuje Plzeň a v současné době aktivně ve prospěch inovačních činností pracující zástupci z Jihočeského, Pardubického a Královéhradeckého kraje. Zajímavě se rozvíjejí liberecké inovační aktivity, zárodky iniciativy se objevují na Zlínsku. Nedostatečně je tato problematika zatím akcentována na Karlovarsku, Olomoucku a v kraji Vysočina.

V rámci Jihomoravského kraje představuje brněnská aglomerace výrazný rozvojový potenciál. Příznivá image regionu má také vliv na zájem zahraničních investorů (zejména o Brno), především v oblasti high-tech a stále více i v oblasti VaV. K tomu přispívá i stále se rozvíjející struktura vysokých škol. Dobrá poloha Brna a dopravní dostupnost hrají důležitou úlohu pro další rozvoj.

Současný stav inovačního podnikání v Moravskoslezském kraji ukazuje na poměrně velký potenciál. V kraji byly mimo jiné založeny vědeckotechnologické parky a podnikatelské inkubátory, většinou z iniciativy lokálních orgánů. Výzkum na vysokých školách je koncentrován do Ostravy, dále je zabezpečován na Slezské universitě v Opavě.

Jihočeský kraj vykazuje v podmínkách České republiky průměrné předpoklady pro rozvoj VaV. Region postrádá dostatek absolventů v oblasti technicky zaměřených oborů. V Jihočeském kraji se nacházejí 3 vědeckotechnologické parky. Všechna tato centra jsou zaměřena na aplikovaný výzkum v oblasti přírodních věd, částečně i ve vazbě na zemědělství.

Specializovaná mikroregionální centra

Vedle rozvojových pólů je možno identifikovat potenciální specializovaná mikroregionální centra. Příkladem je rozvoj biotechnologie v pracovišti Akademie věd (AV) Nové Hrady

(Jihočeský kraj) nebo Institut restaurování a konzervačních technik Litomyšl (Pardubický kraj).

Regionální instituce a inovační aktivity

Dominantní postavení zejména Prahy, Jihočeského a Moravskoslezského kraje v počtu vědeckotechnologických parků (VTP) ukazuje tabulka 17, další uvedené ukazatele naznačují stav struktury jednotlivých VTP. Např. Středočeský kraj má největší plochu VTP, na druhé straně v Jihomoravském kraji dosahují počty vědeckých pracovníků nejvyšší hodnoty v rámci celé ČR.

Tabulka 24: Vědeckotechnologické parky v ČR, 2003

Kraj	počet VTP	plocha v kraji (v m ²)	pracovníci (průměr 2003, v tis.)	m ² /pracovníka
Praha*	4	98 659/6 380	138,8	0,71/0,05
Středočeský	2	15 373	40,2	0,38
Jihočeský	3	4 687	23,2	0,2
Plzeňský	1	2 743	19,5	0,14
Karlovarský	1	2 811	13,5	0,21
Ústecký	2	6 969	21,8	0,32
Liberecký	0	0	15,9	0
Královehradecký	1	2 550	23,7	0,11
Pardubický	0	0	17,2	0
Vysočina	1	3 838	15,7	0,24
Jihomoravský	0	0	59,9	0
Olomoucký	2	6 156	22,1	0,28
Zlínský	1	1 000	23,1	0,04
Moravskoslezský	4	11 586	50,3	0,23
ČR celkem	22	162 752/64 093	484,9	0,34/0,13

* U jednoho z VTP není uvedena výměra plochy

Zdroj: ČSÚ, SVTP

V inovačním dění se začíná projevovat aktivní činnost některých agentur např. v Jihomoravském, Jihočeském a Plzeňském kraji. Nicméně nadále absentuje systematický přístup k rozvoji inovačního prostředí v území, ať již na úrovni krajů, tak i měst (chybí jasné zadání a definované cíle). Proto v současné době není možno hovořit o vytváření sítí.

Regionální hrozby, přednosti a ambice

Mezi bariéry regionálních inovačních aktivit patří:

- vytvoření dichotomie mezi funkčními jednotkami na úrovni NUTS 3 – kraji, a statistickými jednotkami na úrovni NUTS 2 – regiony soudržnosti. Tento stav ovlivňuje zapojení krajů do inovačních projektů podporovaných ze strany EU (např. intervence politiky soudržnosti jsou směřovány na úroveň NUTS 2);
- extrémní polarizace mezi národním centrem – Prahou, a regionálními centry (ovlivněno rovněž výkaznictvím dle sídla firmy, což zpravidla nadhodnocuje roli Prahy);
- neexistuje systematický přístup a následně koncepční program zaměřený na rozvoj jednotlivých regionů v oblasti inovací. Není zajištěno systematické mapování potřeb firem, výzkumných a vývojových organizací, univerzit a dalších subjektů tvořících inovační prostředí v regionech (což znesnadňuje i přípravu reálné efektivní pomoci).

1.3.2.3. Informační společnost

Dostupnost moderních technologií všem skupinám obyvatelstva a její prosazení ve všech sektorech a segmentech ekonomiky je předpokladem posílení konkurenceschopnosti ekonomiky i dalšího rozvoje společnosti. Je možno říci, že i v této oblasti bylo již dosaženo významného pokroku. V posledních letech se zejména výrazně zvýšila intenzita využívání počítačů v malých a středních podnicích a v domácnostech. Podle údajů ČSÚ bylo v roce 2003 89,6 % firem připojeno na internet²³. Na konci roku 2003 bylo 25 % všech domácností vybaveno počítačem a 15 % domácností využívalo připojení k internetu²⁴. ČR však v této oblasti stále zaostává za nejrozvinutějšími zeměmi Evropy. V EU-15 bylo v r. 2003 napojeno na internet 43 % domácností²⁵.

Dostupnost ICT pro MSP, veřejnou správu a obyvatelstvo

V ČR se prosazují následující trendy při zavádění a využívání ICT:

- výdaje na ICT v ČR v současné době sice výrazně převyšují současný průměr výdajů v EU-15, jde ale o dohánění zpoždění z 80. a 90. let minulého století,
- existuje relativně vysoká vybavenost osobními počítači, i relativně slušná úroveň počtu počítačů připojených na internet (výsledky šetření ČSÚ, 2004), ale projevuje se problém dostupnosti širokopásmového internetu v některých oblastech, zejména s nízkou hustotou osídlení,
- počítače i připojení na síť jsou však využívány především k běžným administrativním pracím a k elektronickému posílání zpráv (e-mail),
- poněkud horší je situace v péči o bezpečnost ICT, a to především v malých a středních podnicích a menších obcích, v objednávání, nákupu a prodeji zboží či služeb přes internet (e-komerce) a v síťovém přístupu k bankovním službám (internetové bankovníctví),
- chybí účinnější koordinace i program speciálně zaměřený na zavádění a využití ICT v MSP, NNO a ve veřejné správě.

Česká republika se snaží prostřednictvím realizace Státní informační a komunikační politiky rozvíjet potřebnou informační gramotnost, neboť absence či nedostatek informační gramotnosti vytváří u občanů silný handicap i ve vztahu k jejich pracovnímu uplatnění.

K vcelku uspokojivé situaci v zavádění a využívání ICT v podnikatelském sektoru a veřejné správě v ČR přispěly podpory zahrnuté v řadě programů (PROSPERITA, JPD2, JPD3).

V praxi se rozšiřují inovativní řešení zajišťující komunikaci veřejné správy s občany např. pomocí SMS (krizová komunikace, snižování front na úřadech), prostřednictvím koncentrace veřejných služeb (eventuelně jejich dělení do „front office“ a „back office“).

Pro zavádění ICT se městům a obcím osvědčilo využití tzv. měkkých metod řízení (např. benchmarking, CAF²⁶).

²³ Statistická ročenka 2004, ČSÚ.

²⁴ Výsledky šetření o využívání informačních a komunik. technologií v domácnostech v roce 2003, ČSÚ 2004.

²⁵ Zdroj: Eurostat

²⁶ systémy hodnocení

1.3.3. Česká společnost, lidské zdroje a veřejná správa

1.3.3.1. Úvodní charakteristika

Rozvoj lidských zdrojů je významným faktorem konkurenceschopnosti ČR, přispívá k zajištění co nejvyšší zaměstnanosti, k rozvoji kvalitních pracovních míst, ke zlepšování životního standardu obyvatelstva. Jeho součástí je i řešení problému sociálního začleňování a diskriminace.

Lidský kapitál ovlivňuje všechny oblasti života společnosti. Cílem rozvoje lidského kapitálu je zvýšení schopnosti jednotlivců úspěšně se prosazovat v kontextu národní i mezinárodní hospodářské soutěže a v národní, evropské i globální společnosti. Investice musejí být uplatněny nejen pro rychlý růst a adaptabilitu vzdělanosti i kvalifikace národní společnosti, ale zároveň musejí být zaměřeny tak, aby přinesly trvalé efekty pro hospodářský růst, konkurenceschopnost území, zaměstnanost a pro snížení sociálního vyloučení a diskriminace to vše s ohledem na principy trvale udržitelného rozvoje. Průřezovým tématem pro všechny výše uvedené priority je rozvoj lidských zdrojů, jenž je klíčovým aspektem socioekonomického rozvoje a prosperity společnosti.

Nedostatečně rychlé a efektivní změny v systému vzdělávání a zvyšování dovedností a s nimi spojené nedostatečné a nesprávně zacílené investice do vzdělávání a výcviku nezvratně poškozují celé ročníky a generace žáků, studentů i dospělých. Vedou k pozdějším zbytečně vysokým dodatečným nákladům z veřejných rozpočtů i ze soukromých zdrojů – rekvalifikace a posilování adaptability pracovní síly, kompenzace nezaměstnanosti, a snižují konkurenceschopnost země.

1.3.3.2. Základní demografické vývojové trendy

Obyvatelstvo

Za posledních 15 let se ve vývoji počtu obyvatel České republiky objevily dva zlomové okamžiky. První nastal v 1. polovině roku 1994, kdy se počet českého obyvatelstva dostal na úroveň přesahující 10,34 milionů. Potom nastal dlouhodobější pokles (graf č. 4), který byl ukončen koncem roku 2002. Od tohoto druhého zlomového bodu byla sestupná tendence nahrazena růstem počtu obyvatel státu, který je ovlivněn především kladným migračním saldem. Zatímco na konci roku 2002 tvořili cizinci 1,8% procenta obyvatel ČR, v polovině roku 2005 se jejich podíl zvýšil na 2,5%.

Nadále velmi významné je pokračování úbytku českého obyvatelstva přirozenou měnou, když v roce 2004 se úbytek populace pohyboval těsně pod hranicí 10 tisíc a nelze předpokládat, že by se přirozená měna mohla stát v dlouhodobějším pohledu prorůstovou veličinou v populačním vývoji našeho státu²⁷. Podle střední varianty projekce vývoje obyvatel ČR do roku 2050, kterou zpracoval Český statistický úřad, se počet obyvatel ČR sníží do roku 2050 na necelých 9,5 miliónu, z toho však bude asi 1,4 miliónu imigrantů, tedy téměř každý sedmý obyvatel ČR.

Za posledních 11 let se celkový počet obyvatel ČR snížil o více než 100 tisíc. Pokles byl vyvolán především úbytkem počtu narozených dětí. V intenzitě porodnosti není mezi jednotlivými regiony soudržnosti zásadních rozdílů, neboť hrubá míra porodnosti se pohybuje mezi 9 ‰ až 10 ‰. Ještě menších rozdílů je dosaženo při srovnání regionů podle intenzity

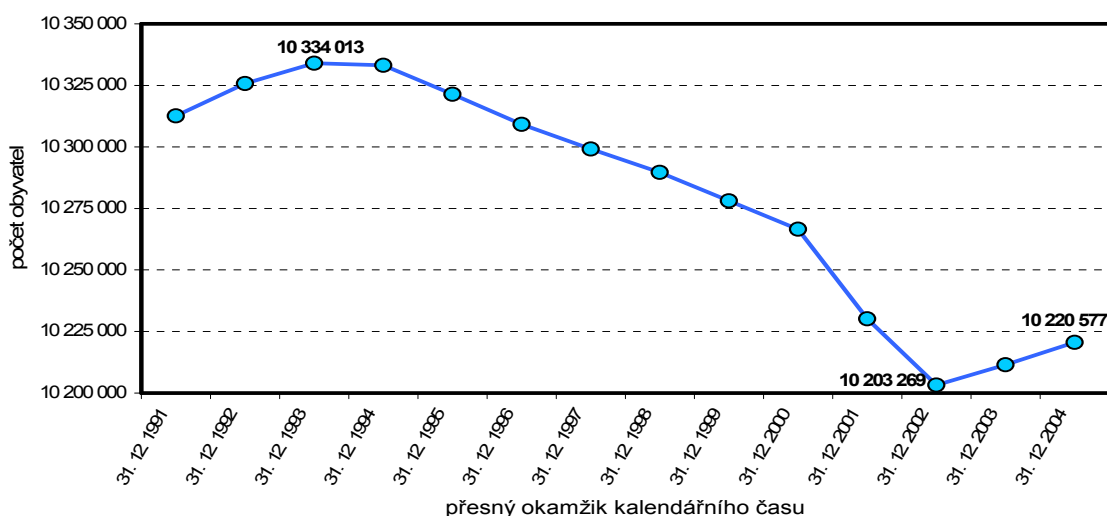
²⁷ To potvrzují i prognózy populačního vývoje obyvatelstva ČR, např. Prognóza vývoje obyvatelstva ČR do r. 2050 zpracovaná ČSÚ).

úmrtnosti. Z dlouhodobého pohledu jsou výrazně odlišné vývojové trendy ukazatelů populačního vývoje v regionech soudržnosti Praha a Střední Čechy.

Přirozený přírůstek měly za poslední čtvrtstoletí pouze regiony Moravskoslezsko (téměř 42 tisíc), Severozápad (25 tisíc) a Střední Morava (10 tisíc). Tyto regiony byly na druhé straně migračně ztrátovými (Moravskoslezsko -21 tisíc, Severozápad -18 tisíc a Střední Morava -7 tisíc). Přitom za posledních deset let migračně ztrácí jenom Moravskoslezsko (-10 tisíc). Navíc je saldo migrace ovlivněno u většiny ztrátových regionů z důvodu jejich nadprůměrné míry nezaměstnanosti a s tím souvisejícím odlivem pracovních sil do Prahy a dalších ekonomicky silnějších regionů i v EU. Saldo zahraničního stěhování dosahuje za poslední roky významných hodnot přes 20 000 osob. Až na výjimky zaznamenaly všechny regiony soudržnosti přírůstek, výrazněji se však imigrace soustředí především na území regionů soudržnosti Praha a Střední Čechy.

Současný vývoj ukazuje, že na pracovní trh bude vstupovat již nyní přibližně o třetinu méně pracovníků, než tomu bylo před deseti lety a téměř o polovinu méně o deset let později. Současně ale již nyní se blíží k důchodovému věku mimořádně silné poválečné ročníky, které budou znamenat nejen značnou zátěž pro zdravotnictví, důchodový systém a systém invalidních důchodů, ale také přinesou podstatné změny v situaci na trhu práce, protože se prudce může zvýšit poptávka po některých profesích, jež byly dosud ve velké míře vykonávány touto věkovou kohortou. Rostoucí podíl osob v předdůchodovém věku dále vyvolává nutnost rozvoje celoživotního učení a vzdělávání starší generace, aby byl udržen její pracovní potenciál. Také bude potřeba pozměnit strukturu poskytovaných kvalifikací s větším důrazem např. na oblast zdravotně-sociálních služeb.

Graf 4: Vývoj počtu obyvatel v České republice v letech 1991 - 2004

Zdroj dat: ČSÚ

V rámci předpokládaného demografického vývoje je nutné přihlídnout i k věkové struktuře. K tomuto pohledu přispívá tzv. strom života. Závažným důsledkem hlubšího propadu porodnosti a postupného prodlužování střední délky života při narození je nastartování procesu demografického stárnutí. Závažnost tohoto vývoje je vyvolána následným prohloubením tohoto trendu změnami věkového složení obyvatelstva. Především se jedná o zásadní pokles v zastoupení nejmladší tzv. dětské složky (0 až 14 let) ve věkové skladbě, který dosáhl za poslední čtvrtstoletí vysokých 9,5 % (úbytek o 885 tisíc dětí, z toho přes 420 tisíc ubylo za posledních deset let).

Výrazně nejstarší populaci má tak Praha, kde se podíl dětí snížil na 12,5 % ke konci roku 2004. Ostatní regiony dosahují hodnoty 14,9 % (to je i současný průměr za ČR) až 15,8 %. Proces stárnutí je nejpokročilejší u pražského obyvatelstva, kde podíl občanů starších 65 let se pohybuje na úrovni 15,7 % (průměr za ČR je 14,0 %). Senioři jsou tak o 3 procenta více zastoupeni než dětská složka, přitom na úrovni státu je o necelé jedno procento ještě vyšší zastoupení dětí. Hlavní město Praha je tak jediným regionem, kde jsou občané starší 65-ti let početnější než mladá generace. Naopak u regionů Severozápad a Moravskoslezsko je přibližně o 3 procenta stále ještě vyšší zastoupení dětí než nejstarších občanů.

Z posouzení trendů v populačním vývoji a demografickém chování (např. proces stárnutí obyvatelstva) vyplývá, že rozvoj lidských zdrojů čelí významným problémům. Populační prognóza vydaná ČSÚ až do roku 2050 je v oblasti přirozeného přírůstku více reálná, když hovoří o možné roční ztrátě na úrovni dvojnásobku současného stavu do roku 2025 a trojnásobku dále do roku 2050. Migrace jako proměnlivější veličina celkového přírůstku je hůře předvídatelná, nicméně v prognóze ČSÚ je ve všech variantách migrační saldo kladné na rozdíl od přirozené měny a snižuje tak celkový úbytek obyvatelstva České republiky.

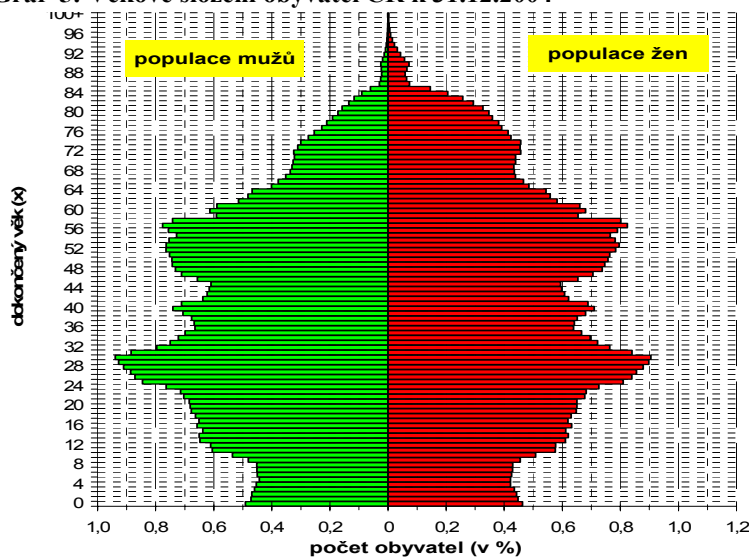
Z tab. č. 18 je zřejmé, že do roku 2010 můžeme očekávat úbytek dětské složky o téměř 130 tisíc při srovnávání z rokem 2004 a do roku 2030 o dalších 125 tisíc. Ve stejném období u vzdělávající se mládeže (věk od 15 do 24 let) dojde k podobnému poklesu (přes 127 tisíc) a dále k roku 2030 o dalších 260 tisíc (zdvojnásobení poklesu). U populace ve věku nejintenzivnější ekonomické aktivity (věk 25 až 44 let) se jejich počet k roku 2010 zvýší o 100 000, aby k roku 2030 došlo u této věkové skupiny k dramatickému poklesu o více než 800 tisíc. Seniorů, za které pokládáme dnes starší občany ve věku 65 let a více, bude ke konci roku 2010 o 160 tisíc více a v následujících 20 letech se jejich počet navýší dokonce o více než 710 tisíc. Tyto zásadní momenty stojí v pozadí každé úvahy o rozvoji lidských zdrojů v ČR.

Tabulka 25: Prognóza vývoje počtu obyvatel ČR podle vybraných věkových skupin (střední varianta).

věková skupina	kalendářní rok						
	2002	2004	2010	2020	2030	2040	2050
0-14	1 589 766	1 526 946	1 400 028	1 408 644	1 274 155	1 197 000	1 173 004
15-24	1 439 036	1 365 982	1 238 634	934 613	976 058	893 325	817 389
25-44	2 964 789	3 064 967	3 165 752	2 933 382	2 348 098	2 091 206	2 050 599
45-64	2 791 716	2 828 052	2 881 816	2 918 957	3 196 049	2 980 033	2 441 263
65+	1 417 962	1 434 630	1 596 812	2 088 333	2 308 073	2 633 554	2 956 079
celkem	10 203 269	10 220 577	10 283 042	10 283 929	10 102 433	9 795 118	9 438 334

Zdroj: Projekce ČSÚ do roku 2050 (roky 2002 a 2004 obsahují reálné údaje).

Graf 5: Věkové složení obyvatel ČR k 31.12.2004

Zdroj: data ČSÚ

Rodina

Přibližujeme se modelu západní vyspělé společnosti, který je charakterizován novými formami partnerského soužití, změnou významu rodiny a manželství apod. Tyto změny vedou k nárůstu demograficky problematického chování v naší populaci (neúplné rodiny, svobodné matky, oslabování sociálních funkcí rodiny, neuzavírání sňatků, vysoká rozvodovost apod.). a proměně významu „rodiny“ jako důležité sociální instituce v systému výchovy, socializace a formování hodnotového systému dětí a jejich následného začleňování do procesu vzdělávání i na trh práce.

Současné analýzy ukazují, že dochází k výraznému poklesu počtu sňatků a k růstu rozvodů, roste velmi výrazně podíl dětí v rodině s jedním živitelem, kterým je většinou matka²⁸. Počet rodin s dětmi a s jedním živitelem může být příčinou vážných sociálních a psychologických faktorů souvisejících s exkluzí. Vzhledem k tradici vícegeneračního soužití bude v procesu stárnutí populace větší tlak na trh práce, který by měl reagovat na péči nejen o starou populaci, ale také o handicapované, především nutností podpořit flexibilní pracovní dobu, částečné úvazky apod.

Mezinárodní migrace

Problematika rozvoje lidských zdrojů úzce souvisí s vývojem mezinárodní migrace, do které zahrnujeme nejen osoby zamýšlející pobývat v ČR dlouhodobě (např. cizinci s vízem nad 90 dnů) a osoby s přiznaným azylem v ČR, ale také české občany dlouhodobě žijící a pracující v zahraničí.

Národnostně je Česká republika homogenním státem, kde žádné etnikum nepřekračuje 2% hranici. Problémem zůstává nezměřitelnost početní velikosti populace Romů, kteří se při sčítání lidu k romské národnosti nehlásí - při SLDB²⁹ v roce 2001 jich bylo 0,1 %, reálné odhady se pohybují na hranici 2 až 3 %. Počet Romů, kteří se hlásí k romské národnosti, mezi posledními dvěma SLDB (1991 a 2001) klesl z 3 promile na 1 promile celé populace ČR.

Počet cizinců s povoleným pobytem v ČR s výjimkou roku 2000 rostl. Ke konci roku 2003 bylo v ČR podle údajů Ministerstva vnitra evidováno již 240 tisíc cizinců s povoleným

²⁸ V roce 2004 dosáhl podíl dětí narozených mimo manželství již 30,6 %.

²⁹ SLDB – Sčítání lidu, domů a bytů.

pobytem, z toho 81 tisíc s trvalým a 159 tisíc s dlouhodobým pobytem, což představuje cca 2,35 % celkové populace.

Migrační trendy se pravděpodobně změní v souvislosti s rostoucí prosperitou ČR, kdy lze očekávat rostoucí zájem občanů zemí Evropského společenství o pobyt v České republice. Již nyní tvoří cizinci více než 3 % pracovní síly ČR a jejich význam dále poroste, neboť zhoršující se demografická situace má specifické dopady na situaci na trhu práce³⁰. Vzhledem k již zmíněnému poklesu porodnosti a vyššímu zapojení mladých do vysokoškolského studia nelze předpokládat, že ČR bude mít dostatečný vnitřní zdroj pracovních sil. Chybějící pracovní síla bude pravděpodobně doplňována z větší části migrujícími pracovníky. Klíčovým faktorem se v této souvislosti jeví podpora integrace cizinců, kteří jsou dlouhodobě legálně usazeni na území ČR.

Mezistátní migrace zahrnuje i pohyb obyvatel ven ze země. Přibližně 1 000 obyvatel ročně opouští ČR, aby žili a pracovali v zahraničí. I když mladá generace bude již v tomto ohledu pružnější a také práce pro zahraniční firmy a výzkumné kapacity bude k takové migraci stimulovat, přesto pravděpodobně nedojde k nějakému výraznějšímu nárůstu migrace mimo ČR.

1.3.3.3. Vzdělávání

Je zřejmé, že klíčovou roli pro zvýšení konkurenceschopnosti ČR, podnícení hospodářského růstu a v neposlední řadě zajištění flexibilní pracovní síly sehrají **vzdělání lidí, schopní celoživotního učení**. Proto, aby právě takovými byli absolventi jednotlivých stupňů vzdělávání, je třeba, aby ve vzdělávacím systému byly ve shodě s Lisabonskou strategií do roku 2010 podporovány procesy, které povedou ke: 1) **zvýšení kvality a efektivity vzdělávacího systému** (m.j. prostřednictvím zlepšení přípravy pedagogů, rozšířením přístupu k informačním a komunikačním technologiím a lepšího využívání stávajících zdrojů), 2) **usnadnění přístupu ke vzdělávání všem** (prostřednictvím otevření dalších možností pro učení, zatraktivnění učení, podporu aktivního občanského života, rovných příležitostí a soudržnosti společnosti) a 3) **otevření vzdělávacího systému širšímu světu** (především pomocí posílení vazby se světem práce, výzkumem a celou společností, rozvoje ducha podnikání, zlepšování učení cizích jazyků, zvyšování mobility, vzájemné výměny a posilování evropské spolupráce, uznání přínosu neformálního a informálního vzdělávání k celkovému rozvoji osobnosti).

Vývoj vzdělávacího systému v ČR

Transformace českého vzdělávacího systému po roce 1989 byla zahájena řadou kroků především v oblasti řízení a financování; vznikly soukromé školy, byla rozšířena možnost volby vzdělávací dráhy, zavedeno bylo normativní financování, došlo k posílení pravomocí ředitelů škol a v neposlední řadě byla posílena autonomie škol. Tyto kroky postupně umožnily především zvýšení nabídky středního odborného vzdělávání, vznik nových oborů i změny v rozložení počtu studentů v jednotlivých oborech. V souvislosti s reformou veřejné správy byly v roce 2001 v oblasti řízení základního, středního a vyššího odborného školství přeneseny zřizovatelské a některé další kompetence na samosprávné územní celky (kraje, obce). Nový školský zákon (2004) pak umožňuje postupně realizovat hluboké změny v obsahu a cílech vzdělávání.

³⁰ Podle *Analýzy vývoje demografické situace na trhu práce v ČR do roku 2030*, kterou pro interní potřeby vypracovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, bude v roce 2030 i se zohledněním současné migrace na českém trhu práce chybět cca 422 000 osob v produktivním věku.

Z hlediska demografického vývoje dochází k úbytku populace a tento vývoj bude nadále pokračovat, což má za následek snižující se počet žáků a studentů vstupujících do vzdělávacího systému a tím i nutnost řešení problémů s nízkými počty dětí v některých školách, čímž se nabízí možnost využití školských kapacit a infrastruktury pro účely celoživotního učení, resp. dalšího vzdělávání. Na druhé straně přírůstek imigrantů umožní přinejmenším v některých oblastech využít stávajících kapacit k usnadnění jejich začlenění do české společnosti.

Dostatečné finanční prostředky patří k důležitým předpokladům úspěšnosti vzdělávacího systému. V první polovině devadesátých let se výdaje na vzdělávání v poměru k HDP zvyšovaly až na téměř 5,5 % v letech 1995-6, od druhé poloviny se opět snižovaly, v současné době je to 4,4 % (zatímco průměr zemí OECD je 6,1 %). Z celkových veřejných výdajů je v ČR vynaloženo na vzdělávání 9,6 %, průměr zemí OECD je 12 %.

Úroveň školství byla tradičně poměrně vysoká, např. podíl obyvatel s pouze základním vzděláním je velmi nízký, podíl obyvatel se středním vzděláním jeden z nejvyšších (92,4 %, vysoce převyšující cíl EU dosáhnout v roce 2010 podílu 85 %), postupně se však náskok ztrácel. Průměrná délka vzdělávání sice vzrůstá, z 15,5 let v roce 1999 na 16,6 let v roce 2003, v nejvyspělejších evropských zemích je však již 19 a více let. Výrazným trendem je stále zvyšování podílu maturitního studia vůči nematuritnímu. V desetiletí 1994-2004 vzrostl jeho podíl ze 45 % na 55 %, předpokládá se další nárůst až na podíl 75 %. Přístup k terciárnímu vzdělávání byl zpočátku výrazně omezen, postupně se však vyrovnává (v akademickém roce 2004-2005 dosáhl počet zapsaných téměř 50 % věkové skupiny)³¹.

Hlavním směrem dalšího rozvoje vzdělávání – pro ČR i pro Evropskou unii - je postupně realizovat koncept *celoživotního učení*, který usiluje o maximální rozvoj celé populace, o využití co největší části lidského potenciálu společnosti. V oblasti *počátečního vzdělávání* jde o modernizaci obsahu a forem vzdělávání, o zmírňování ekonomických, sociálních a kulturních nerovností v přístupu ke vzdělávání a rozšíření přístupu do vyšších stupňů vzdělávání pro znevýhodněné. Přibližně 90 % studujících pochází dnes z rodin, kde alespoň jeden z rodičů má vysokoškolské vzdělání, a pouze 10 % studujících pochází z rodin, kde ani jeden z rodičů nedosáhl tohoto typu vzdělání či maturity. Problém, který je tímto zjištěním zřetelně indikován – nízká mezigenerační vzdělanostní mobilita - má základ v celém systému vzdělávání v ČR, charakterizovaném spíše vymezováním průchodů systémem než otevíráním jeho prostoru. Překonávání bariér maximálního učení (školního začlenění), které jsou předzvěstí bariér sociálního začlenění, má jak potenciální okamžitý dopad v komunitách spádových oblastí, tak neméně významný, časově odložený účinek (sebedůvěra, nalezení místa ve třídě/škole/společnosti, motivace k zaměstnanosti) ve školách a školských zařízeních. Roli hraje i vybavenost škol včetně podpory domácí přípravy.

Terciární vzdělávání stojí před nutností nejen dále rozšířit a diverzifikovat vzdělávací příležitosti, ale také je otevřít světu a svou konkurenceschopnost, kvalitu a efektivitu srovnat s vyspělými evropskými zeměmi.

V oblasti dalšího vzdělávání je nutné jeho systém dobudovat a co nejvíce propojit se systémem počátečního vzdělávání. Jde především o možnost **získávat** (a samozřejmě i rozšiřovat a zvyšovat) **vzdělání a kvalifikaci různými cestami kdykoli během života** (včetně tzv. druhých šancí). Demografický pokles podporuje možnost většího otevření se škol společnosti, využívání škol (především středních odborných) novou klientelou a rozšíření jejich tradičních funkcí o vzdělávání dospělých.

³¹ Uvedené údaje jsou čerpány z údajů ČSÚ, Eurostatu, OECD.

Kurikulární reforma

Nový školský zákon otevřel prostor pro další postup transformace vzdělávací soustavy. Jedná se především o realizaci **kurikulární reformy**, která přináší změnu obsahu a cílů vzdělávání ve směru většího zaměření na osobní rozvoj, klíčové kompetence a dovednosti, a tím posílení uplatnitelnosti na pracovním trhu a podpoře zaměstnatelnosti. Důležitým aspektem je odklon od osvojování velkého objemu faktů. Mezi prostředky, které mají zajistit dosažení stanovených cílů, mají zásadní postavení rámcové vzdělávací programy. Ve školních vzdělávacích programech, zpracovaných podle rámcových vzdělávacích programů, školy zohlední jak konkrétní podmínky své pedagogické činnosti, tak specifické potřeby trhu práce v regionu.

Řada kroků byla učiněna v oblasti integrace žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí se zvláštní pozorností věnovanou příslušníkům romských komunit. I přes tyto snahy dosahuje většina dětí ze sociokulturně znevýhodněného prostředí nedostatečné vzdělání a nízkou či žádnou kvalifikaci, což je jednou ze základních příčin sociálního vyloučení příslušníků romských komunit.

Tvorba školních vzdělávacích programů bude příležitostí pro školy vytvořit skutečně hodnotné a pro žáky atraktivní programy, jejichž prostřednictvím bude možné zvýšit zájem všech o vzdělávání a vzdělání, včetně společensky žádoucích oborů vzdělání, zejména technicky a přírodovědně orientovaných, a to již od základní školy. Tyto vzdělávací programy vyžadují též uplatnění nových témat jako evropská integrace a multikulturní výchova, zdravý životní styl, bezpečnost a ochrana zdraví při práci, udržitelný rozvoj, environmentální vzdělávání, orientace a adaptace na trhu práce a příprava na vlastní podnikatelské aktivity. Nezbytnou pozornost je třeba věnovat osvojování cizích jazyků (s významnou dominancí angličtiny). Rámcové vzdělávací programy zdůrazňují také význam dovednosti využívat prostředků informačních a komunikačních technologií a schopnost pracovat s informacemi. Důležitou klíčovou kompetencí je efektivně se učit a být připraven celoživotně se vzdělávat.

Kurikulární reforma musí být podporována navazujícími změnami v dalších oblastech. Jsou to vybudování komplexního systému *evaluate* (především zavádění objektivních nástrojů hodnocení a rozšíření externího hodnocení školy Českou školní inspekcí o využití vlastního hodnocení školy), dále rozvoj integrovaného systému *poradenství* (propojujícího pedagogicko-psychologické poradenství s kariérovým poradenstvím, poskytujícího informace o vzdělávací nabídce i o trhu práce, využívajícího školské poradny s poradnami úřadů práce), především pak systematické a masivní *další vzdělávání* pedagogických pracovníků a všestranná metodická podpora učitelů i celých škol. Školy se musí naučit využívat plného rozsahu *autonomie*, která přináší nové prvky do jejich práce (jako je tvorba vlastního školního vzdělávacího programu, pravidelné vlastní hodnocení propojené s péčí o další rozvoj školy) i nových forem podpory jejich iniciativy a aktivity (rozvojové programy a projekty) a své vzájemné spolupráce (networking).

V odborném vzdělávání jsou základními trendy dalšího rozvoje:

- transformace soustavy oborů vzdělání tak, aby jejich struktura **co nejvíce odpovídala potřebám trhu práce**; s čímž souvisí přechod od úzce specializovaných oborů vzdělání na **obory širokoprofilové** zároveň s rozvíjením kompetence k učení;
- zvyšování podílu všeobecného vzdělávání;
- zvyšování vlivu sociálních partnerů prostřednictvím rozvoje nových mechanismů spojených zejména s postupným naplňováním Národní soustavy kvalifikací a se **zapojováním sociálních partnerů do vymezování obsahu a cílů vzdělávání na úrovni rámcových i školních vzdělávacích programů a evaluačních standardů**.

Adekvátní podmínky pro praktické zavedení kurikulární reformy zajišťuje realizace několika systémových projektů s podporou ESF.

Terciární vzdělávání

Pro vytvoření konkurenceschopné znalostní ekonomiky je výchozím momentem fungování takového systému terciárního vzdělávání, který dokáže **pružně reagovat na potřeby regionů a zaměstnavatelů při současném využívání nejnovějších poznatků výzkumu a vývoje**. Příležitost získat vysokoškolské vzdělání na veřejných a soukromých vysokých školách dostalo v roce 2004/2005 již 37 % mladých lidí. Do celého sektoru terciárního vzdělávání (včetně vyšších odborných škol a dalších institucí terciárního vzdělávání³²) bylo v tomto akademickém roce poprvé zapsáno již téměř 50 % uchazečů z příslušných věkových skupin³³. Do roku 2010 je pak třeba počítat s tím, že na vysoké školy se запиše asi 45 – 48 % mladé populace, což bude společně se zapsanými na vyšší odborné školy a do dalších druhů terciárního vzdělávání představovat přes 55 % mladých lidí. V roce 2015 je pak reálné dosáhnout jenom ve vysokoškolském sektoru účasti přesahující dokonce 50 % příslušné generace občanů ČR.

Tento vývoj vyžaduje **zvýšení prostupnosti terciárního vzdělávání**, a to mezi jednotlivými stupni vysokoškolského vzdělávání i mezi kratšími cykly a ostatními částmi terciárního vzdělávání (zejména vyšším odborným), která umožní přístup ke studiu v kterémkoli věku a na kterékoliv úrovni. Prostupnost je možné realizovat zejména prostřednictvím modulární stavby studijních programů všech tří stupňů, která zjednoduší možnost na ukončené moduly kdykoli navazovat, a dále vytvořením systému uznávání vzdělání získaného mimo příslušnou vysokou školu.

Rozšiřování nabídky vzdělávacích programů pro zvyšování kvalifikace i pro potřeby měnící se společnosti, zejména v závislosti na demografických změnách, se týká jak bakalářských (v návaznosti i magisterských) studijních programů, tak i kratších programů a kurzů dalšího vzdělávání, které budou reagovat na potřeby praxe, resp. regionu. Podmínkou pro rozšiřování studijních příležitostí obecně a nutnou podmínkou pro usnadnění možnosti vzdělávání pro dospělou a zaměstnanou populaci je další rozvoj kombinované a distanční formy studia, tvorba a zavádění učebních opor (multimediálních vzdělávacích pomůcek), využití e-learningu, interaktivních výukových programů a materiálů pro tyto formy studia, tvorba společných výukových laboratoří, zavádění projektového a problémového způsobu studia a rozvoj poradensko-informačních center.

Základním předpokladem úspěchu takto koncipovaných studijních programů či kurzů dalšího vzdělávání je však vytváření partnerství různých institucí včetně partnerství vysokých škol/fakult či regionů a zaměstnavatelů nejen v národním rozsahu, ale i v mezinárodním měřítku tak, aby docházelo k propojování teorie a praxe za účelem zvýšení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol.

Vzdělávání a informační gramotnost

Za klíčové pro rozvoj informační společnosti považuje ČR informační gramotnost, e-Learning a řešení problému „digital divide“ (rozdělení skupin obyvatel na začleněné a nezačleněné

³² Do terciárního vzdělávání je totiž v ČR třeba zahrnout vedle vyšších odborných škol také studenty dvou státních vysokých škol (Univerzita obrany a Policejní akademie ČR) a pomaturitního studia na konzervatořích.

³³ Uváděné výpočty jsou provedeny podle mezinárodně srovnatelné metodiky OECD a vychází z počtu poprvé zapsaných studentů v akademickém roce 2004/2005 a z příslušných věkových skupin populace.

z hlediska využívání výhod zavádění ICT) jsou jako priority obsaženy v usnesení vlády o Státní a informační politice do roku 2006.

Získání a prohloubení informační a počítačové gramotnosti nejširších skupin obyvatelstva musí být podporováno nejen vytvářením vhodných vzdělávacích programů, ale i vytvořením kvalitního zázemí pro jejich distribuci občanům. Tohoto procesu se budou účastnit všechny dostupné subjekty sektorů veřejné správy, samosprávy, neziskové i podnikatelské sféry.

Základem pro plošné vybudování systému informační vzdělanosti a k dosažení počítačové gramotnosti jsou školy a jejich vzdělávací programy. Vzhledem k rychlému vývoji v oblasti ICT však není informační gramotnosti jednorázovou záležitostí, ale má kontinuální charakter a proto musí být součástí systému celoživotního učení všech občanů. Hlavním cílem ČR v oblasti informační gramotnosti, e-Learningu a řešení problému digital divide je do roku 2006 rozšířit základní počítačovou gramotnost alespoň na polovinu obyvatelstva.

Další vzdělávání v kontextu rozvoje celoživotního učení

Z hlediska zabezpečení ekonomického růstu a prosperity společnosti, včetně podpory růstu zaměstnanosti, je klíčová realizace konceptu celoživotního učení, které zahrnuje propojení počátečního a dalšího vzdělávání přístupného a otevřeného všem osobám na trhu práce. Celoživotní učení v tomto smyslu je jedním z nejučinnějších prostředků pro zajištění růstu a konkurenceschopnosti ekonomiky, sociální soudržnosti, růstu životní úrovně obyvatel a tím i osobního rozvoje a kvality života. Klíčovým faktorem v tomto smyslu je podpora rozvoje dalšího vzdělávání, které by bylo otevřené všem a současně bylo adekvátně propojeno s počátečním vzděláváním.

Z hlediska stavu rozvoje dalšího vzdělávání v ČR je nutné konstatovat, že doposud chybí obecná právní úprava dalšího vzdělávání, zejména v oblasti uznávání výsledků neformálního vzdělávání a informálního učení, která patří k důležitým formám celoživotního vzdělávání. Také dosud nebyl vytvořen ucelený systém hodnocení úrovně a kvality aktivit v oblasti dalšího vzdělávání a systém prokazování nabytých znalostí, schopností a vědomostí všeobecně uznávaným a přijímaným způsobem. Žádoucí je proto připravit a právně ukotvit ucelený formalizovaný systém, který by zabezpečil zhodnocení vzdělání dosaženého mimo školskou vzdělávací soustavu.

Závažná je poměrně nízká účast občanů na tomto druhu vzdělávání, neboť v současnosti se dalšího vzdělávání účastní zhruba 6 % obyvatel ve věku od 25 do 64 let (přičemž ČR si připojila k cílům Lisabonské strategie, které m.j. stanovují, že do roku 2010 by měla být účast na celoživotním učení alespoň 12,5 % dospělé populace v produktivním věku). Toto číslo je ve srovnání s ostatními členskými státy Evropské unie velice nízké a ve srovnání s předchozími lety má klesající tendenci. Z nízké účasti občanů na dalším vzdělávání vyplývá i pomalejší rozvoj nabídky vzdělávacích aktivit, nízká motivace k dalšímu vzdělávání jak ze strany zaměstnanců, tak i zaměstnavatelů a s tím související nízký přínos dalšího vzdělávání k celkové úrovni vzdělanosti populace na trhu práce.

Je nutné dokončit přípravu zákona o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání, neformálního vzdělávání a informálního učení. Zákon umožní zhodnotit vzdělání dosažené mimo vzdělávací soustavu transparentním a objektivním způsobem, čímž zvýší uplatnitelnost účastníků dalšího vzdělávání na trhu práce. Součástí tohoto procesu je rovněž nutnost dokončit vytvoření Národní soustavy kvalifikací, jež je již ve své počáteční fázi předmětem systémového projektu MŠMT financovaného z prostředků ESF a která bude napojena na Národní soustavu povolání zpracovávanou MPSV.

Z hlediska nabídky možností celoživotního učení je důležitá podpora dalšího vzdělávání na základních, středních, vyšších odborných a vysokých školách, neboť právě zde je vybudována infrastruktura a kapacity (tzn. především potenciál pedagogů na těchto školách) k tomuto účelu a rovněž z hlediska reformních snah, jejichž cílem je přeměna škol na přirozená vzdělávací centra, která doplní ostatní poskytovatele dalšího vzdělávání (soukromé vzdělávací instituce, NNO, podniková zařízení atd.). Je důležité pokračovat v zakládání center celoživotního učení ve spolupráci a s podporou sociálních partnerů a vytvářet tak na krajských úrovních vzdělávací soustavu odpovídající ekonomickým a společenským potřebám. Dále bude nezbytné vyvinout a zavést systém ověřování účinnosti dalšího vzdělávání v návaznosti na jeho výstupy (systémové projekty MŠMT v rámci ESF). Podnícena však musí být i poptávka po dalším vzdělávání, jež je doposud v ČR velmi nízká, a to například možností daňových odpisů či podpory nízkopříjmových skupin. Nedílnou součástí podpory dalšího vzdělávání a realizace konceptu celoživotního učení je podpora dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků ve spolupráci a s podporou sociálních partnerů a vytvářet tak na krajských úrovních vzdělávací soustavu odpovídající ekonomickým a společenským potřebám. Součástí rozvoje dalšího vzdělávání je i otázka rekvalifikací, přičemž MŠMT uděluje vzdělávacím zařízením akreditaci opravňující vydávat doklad o rekvalifikaci s celostátní platností.

Školská infrastruktura

Ústředním orgánem odpovědným za kvalitu vzdělávání na primární, sekundární i terciární úrovni je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Zřizovatelské a některé další kompetence v oblasti řízení základního, středního a vyššího odborného školství byly přeneseny na samosprávné územní celky (obce - základní školy, kraje - střední a vyšší odborné školy).

Síť mateřských škol kopíruje sídelní strukturu ČR, přičemž existují regionální diference v počtu obcí připadající na 1 MŠ. Pokud jde o síť základních škol, i ta vykazuje prvky homogenity, bez zásadnějších disparit. Střední a vyšší odborné školy jsou v kompetenci krajů, které vyvíjejí snahu o optimalizaci jejich sítě na svém území. Vyšší odborné školy jsou většinou koncentrovány do krajských měst, případně se nacházejí v bývalých okresních městech. Významným střediskem vyššího odborného školství je Praha.

Tabulka 26: Školy v regionech soudržnosti ve šk. r. 2003-04

region soudržnosti	MŠ	PP*	ZŠ	PP*	SOŠ	PP*	Gymnázia	PP	SOU	PP*	VOŠ	PP*
Praha	310	88	229	391	98	289	58	400	49	409	34	214
Střední Čechy	615	50	477	220	76	221	33	390	55	289	17	169
Jihozápad	563	60	451	244	92	249	38	412	70	343	20	179
Severozápad	466	65	366	296	98	221	32	383	66	349	12	158
Severovýchod	823	52	681	209	135	217	51	387	86	327	30	123
Jihovýchod	906	51	713	220	130	243	61	410	88	390	27	226
Střední Morava	683	51	526	224	99	245	34	508	76	335	18	147
Moravskoslezsko	476	71	427	295	87	278	37	436	54	463	11	238
Česká republika	4842	58	3870	247	815	244	344	413	544	360	169	182

*průměrný počet žáků/studentů na 1 školu

Zdroj: ČSÚ, dopočty SRSV VŠE

Pokud jde o vysoké školy, v akademickém roce 2004-2005 bylo v ČR celkem 25 veřejných vysokých škol se 117 fakultami, 38 soukromých a 2 státní vysoké školy (MO, MV). Vedle Prahy jako nejvýznamnějšího vzdělávacího centra ČR jsou dále důležitými středisky vysokoškolského studia především tradiční města jako jsou Brno, Ostrava, Plzeň,

Olomouc, Hradec Králové, Liberec – v podstatě v každém kraji České republiky v současnosti existuje vysoká škola nebo alespoň fakulta.

Do školské infrastruktury je třeba zahrnout také další zařízení jako jsou základní umělecké školy, speciální školy, výchovná zařízení (výchovné ústavy, diagnostické ústavy), dětské domovy. Tato zařízení jsou zřizována státem, kraji, obcemi, případně církvemi nebo soukromými subjekty a jsou relativně rovnoměrně rozmístěna na území republiky.

1.3.3.4. Situace na trhu práce

Na českém trhu práce dochází od roku 1990 k zásadním změnám. V České republice došlo k významnému poklesu počtu obyvatel, k očekávanému nárůstu obyvatelstva v produktivním věku, a k poklesu ekonomické aktivity obyvatelstva v poproduktivním věku. Trh práce výrazně ovlivňovalo zejména omezování pracovních míst v souvislosti s útlumem neefektivních výrobních a řešením problémů souvisejících s uměle vytvořenou zaměstnaností. Zejména z těchto příčin začala od druhé poloviny 90. let růst nezaměstnanost.

Strategie zaměstnatelnosti, která se opírá o zajištění přiměřené úrovně kvalifikace ve vztahu k požadavkům trhu práce, o odstraňování nevhodných pracovních návyků (zejména u mládeže a dlouhodobě nezaměstnaných osob) i o rozšíření nabídky celoživotního vzdělávání je doplněna o Národní program přípravy na stárnutí 2003-2007, který zohledňuje stárnutí populace a vytváří opatření pro podporu aktivního stárnutí s vyšší účastí starších lidí na trhu práce.

Zvláštní pozornost je věnována zvyšování participace pracujících v důchodovém věku na trhu práce postupným prodlužováním věku odchodu do starobního důchodu a odstraňováním existujících zákonných překážek, které znevýhodňují zaměstnávání osob po dosažení důchodového věku. Současné stárnutí populace bude mít v budoucnosti negativní dopad do ekonomiky, a také proto musí být zvýšená pozornost věnována i integraci migrantů i příslušníků romské komunity na trh práce.

Zaměstnanost

Počet ekonomicky aktivních osob (zaměstnaní a nezaměstnaní) v České republice činil ke konci roku 2004 5 133 tisíc osob. Podle údajů ČSÚ dosáhl v roce 2004 počet obyvatel ve věku 15 až 64 let hodnoty 7 247 tis. a v nejbližších letech by měl ještě mírně růst. Průměrný počet zaměstnaných ve všech sférách národního hospodářství České republiky činil v roce 2004 4 707 tisíc osob, z toho bylo 3 914 tisíc zaměstnanců a 767 tisíc podnikatelů.

Míra ekonomické aktivity mužů tradičně převyšuje míru ekonomické aktivity žen. Míru ekonomické aktivity vyšší než 90 % dosahují věkové skupiny 35 – 49 let. U mužů je nejvyšší ve věku 25 – 54 let, u žen se zejména z důvodů plnění mateřských povinností postupně zvyšuje s věkem a nejvyšší je mezi 40 – 49 lety, kdy přesahuje 90 %. Z hlediska stupně dosaženého vzdělání mají nejvyšší míru ekonomické aktivity osoby s vysokoškolským vzděláním, nejnižší osoby se základním vzděláním.

Míra zaměstnanosti v ČR od poloviny 90. let klesá, a to až na hodnotu 64,9 % v roce 2004³⁴. Současné zastavení tohoto propadu lze přičítat jednak příznivým podmínkám ekonomického cyklu, realizaci programů aktivní politiky zaměstnanosti a přílivu zahraničních investic. Přes predikovanou vysokou dynamiku hospodářského růstu se očekává v příštích dvou letech jen mírný nárůst zaměstnanosti (mezi lety 2004 a 2007 o 56 tis. osob, tj. 0,4 p.b.). Vývoj zaměstnanosti v závislosti na vývoji HDP již od konce 90. let ukazuje na nastoupenou cestu

³⁴ Průměr za rok, zdroj: Predikce makroekonomických indikátorů, červenec 2005, MF

růstu HDP v ČR na základě zvyšování produktivity práce, což do budoucna vytváří tlak na přípravu pracovníků s vysokou kvalitací.

Míra zaměstnanosti vykazuje značné rozdíly podle krajů, nejvyšší je v hlavním městě Praze, nejnižší v Moravskoslezském a v Ústeckém kraji. Míra zaměstnanosti starších ročníků od 55 do 64 let je v ČR zhruba na průměrné hodnotě EU 15, nižší u žen (28,4 % ČR a 32,2 % EU) a vyšší u mužů. Ve srovnání s řadou dalších zemí EU je vidět, že je v principu možné zvyšovat zaměstnanost starších ročníků – viz problém nerovnoměrného demografického vývoje.

V souvislosti s otázkou nezaměstnanosti absolventů vysokých škol je nutné mít na paměti neustálou inovaci studijních programů ve vazbě na nové poznatky vědy a výzkumu, ale také ve smyslu nových požadavků ze strany zaměstnavatelů i regionů tak, aby absolventi studijních programů v rámci počátečního vzdělávání, ale i absolventi kurzů dalšího vzdělávání byli plně uplatnitelní na trhu práce bezprostředně po skončení studia. K tomu je nutné dále prohlubovat spolupráci vysokých škol se zaměstnavateli a regiony.

K významným rysům trhu práce patří i trend vzrůstající migrace uvnitř regionů oproti migraci mezi regiony. Migrace mezi regiony je krátkodobě finančně mnohem náročnější díky větším vzdálenostem a vyšším životním nákladům ve větších městech. Dle údajů ČSÚ se s vyšším vzděláním (a tedy vyššími průměrnými výdělky) zvyšuje také intenzita migrace a zvyšuje podíl stěhování na delší vzdálenost. Velmi důležitým faktem v této souvislosti je, že úroveň migrace je v korelaci s mírou nezaměstnanosti v tom kterém regionu a platí, že čím vyšší míra nezaměstnanosti, tím nižší je migrace do tohoto regionu. Na základě této korelace pak migrace může hrát významnou roli jako vyrovnávací mechanismus. Na druhé straně však z regionů postižených vysokou nezaměstnaností odchází zejména kvalifikovaní mladí lidé.

Zvyšující se podíl na domácím trhu práce má i zahraniční pracovní síla. Podle údajů MPSV představovali ekonomicky aktivní cizinci v roce 2003 3,2 % celkové pracovní síly ČR. Ke konci roku 2004 bylo v České republice evidováno celkem 173 203 ekonomicky aktivních cizinců, z toho 107 984 v postavení zaměstnanců a 65 219 s živnostenským oprávněním.

Nezaměstnanost

Průměrná míra registrované nezaměstnanosti činila v roce 2004 podle nové metodiky 9,2 % a je nižší než je průměr zemí EU-25. Podle odhadů MF ČR by míra registrované nezaměstnanosti měla postupně klesat (cca o 1 p.b. do roku 2007). Míra nezaměstnanosti podle VŠPS³⁵ činila v roce 2004 8,3 %, zatímco v EU-25 9 %. Pokles míry nezaměstnanosti je však pomalý, práci obtížně nacházejí zejména ženy, absolventi, mladiství po ukončení základní školy, nezaměstnaní nad 50 let, osoby se zdravotním postižením, příslušníci romských komunit. Struktura uchazečů o zaměstnání podle věku vykazuje nejnižší hodnoty u věkové skupiny 25 – 29 let (12,9 %), v ostatních věkových skupinách (do 24 let, 30- 39 let, 40 – 49 let, nad 50 let) se pohybuje mezi 21 – 22,2 %.

Podle kvalifikace mají největší problémy se zajištěním práce uchazeči se základním vzděláním a vyučením, kteří tvoří dohromady více než 70 % všech registrovaných uchazečů o zaměstnání. Specifické míry nezaměstnanosti podle dosaženého vzdělání prudce klesají s úrovní dosaženého vzdělání. Zatímco v kategorii „základní vzdělání a bez vzdělání“ dosáhla míra nezaměstnanosti ke konci roku 2004 35,2 % (31,6 % ženy a 40,0 % muži), pak u osob se střídáním vzdělání bez maturity to bylo 10,0 %, s maturitou 5,9 % a u osob s vysokoškolským vzděláním pouze 2,4 %.

³⁵ Výběrové šetření pracovních sil ČSÚ

Nepřetržitě roste počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných, kteří jsou v evidenci úřadů práce více než 12 měsíců. Ke konci roku 2004 činil jejich podíl více než 40 %. Za osm let klesl počet volných pracovních míst, zejména v regionech s vysokou nezaměstnaností. Ve struktuře volných míst i nadále výrazně převažují místa určená pro dělnické profese, především pro kvalifikované řemeslníky – 49,8 %, nekvalifikované a pomocné dělníky 19,7 % a provozní pracovníky ve službách a obchodě 8,2 %. Ostatní místa byla určena pro administrativní, technické, zdravotnické, pedagogické pracovníky a pracovníky ve vědě a výzkumu – celkem 22,1 %. Je však třeba vzít v úvahu skutečnost, že počty evidovaných volných pracovních míst (VPM) podle odhadů pokrývají cca 30 – 50 % skutečně volných míst.

Proces strukturálních změn ovlivňuje výrazně rozdíly v míře nezaměstnanosti podle krajů. Nejhorší je situace v Ústeckém kraji (16,9 % podle staré a 15,8 % podle nové metodiky) a v Moravskoslezském kraji (16,8 % podle staré a 15,7 % podle nové metodiky). V těchto krajích a zejména v některých mikroregionech nezaměstnanost přináší vážné sociální problémy. Výrazně nejnižší míra nezaměstnanosti je v hlavním městě Praze.

Průměrná míra nezaměstnanosti zatím vykazuje několik let značnou míru stability s tendencí k poklesu, předvídat další vývoj je ale velmi obtížné. Zatím dochází k růstu HDP a k růstu zaměstnanosti v některých klíčových sektorech (automobilový průmysl, elektrotechnika a elektronika, chemie, optické přístroje, atp.). Dosud není vyřešeno masové propouštění v hutnictví a hornictví v devadesátých letech (Mostecko a Ostravsko). Mezi klíčové strukturální problémy trhu práce patří nízká regionální a profesní mobilita zaměstnanců, neadresnost systému sociálních dávek, vysoké daňové zatížení práce, odkládání reformy důchodového a zdravotnického systému a neexistence komplexního systému celoživotního učení.

Závažným problémem při řešení problematiky nezaměstnanosti jsou znevýhodněné skupiny především ženy, absolventi škol, osoby starší padesáti let, osoby se zdravotním postižením, příslušníci romských komunit. V současné době se odhaduje, že pouze 26 % ekonomicky aktivní romské populace nemá dosud s nezaměstnaností zkušenost, dalších 35 % trpí opakovanou nezaměstnaností a až 39 % je opakovaně a dlouhodobě nezaměstnaných. Charakteristickým rysem nezaměstnanosti Romů je právě její dlouhodobost. Dlouhodobě je nezaměstnaných asi 75 % ze všech nezaměstnaných Romů, z toho 30 % je bez zaměstnání déle než 4 roky. Nezaměstnanost Romů je výrazně vyšší v některých lokalitách (Mostecko, Ostravsko, severní Čechy). Tam vznikají vyloučené enklávy a ghetta. Odhaduje se, že nezaměstnanost romských žen je 90 %. Příčiny marginálního postavení Romů na pracovním trhu lze spatřovat především v nízké a nedostačující kvalitaci, v koncentraci Romů v průmyslových městech, kdy se v minulosti využívalo nízkokvalifikované síly pro manuální práce a v diskriminaci Romů na trhu práce.

Sektorová zaměstnanost

K výrazným změnám došlo od roku 1990 ve struktuře zaměstnanosti v jednotlivých sektorech národní ekonomiky. Nejvýraznější pokles zaměstnanosti byl zaznamenán v primárním sektoru (zemědělství) – o 46 % na 202,3 tisíc osob v roce 2004, tj. 4,3 %. V sekundárním sektoru (průmysl, vč. stavebnictví) poklesla zaměstnanost od roku 1993 o téměř 12 % na 1 844,6 tisíc osob, tj. 39,2 %. Zatímco mezi uvedenými roky mírně vzrostla zaměstnanost ve stavebnictví (o 3 %), výrazně poklesla zaměstnanost v odvětví dobývání surovin (o 53 %), výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody (o 23 %) a ve zpracovatelském průmyslu (o téměř 12 %). Podíl průmyslu na celkové zaměstnanosti se během transformace snížil na 29,9 % (1 409 tisíc osob). Průmyslové podniky vytváří vyšší objem produkce bez zvyšování počtu zaměstnanců. Tento trend je důsledkem restrukturalizace průmyslu, vstupu nových vlastníků, často

zahraničních a rychlého růstu produktivity práce. Pokračující strukturální změny v sekundárním sektoru, které se projevují dalším uvolňováním pracovních sil, budou vytvářet tlak na zvýšení zaměstnanosti v terciárním sektoru.

V terciárním sektoru (služby) zaměstnanost vzrostla o více než 10 % na 2 659,7 tisíc osob v roce 2004, tj. 56,5 % z celkové zaměstnanosti. V sektoru služeb vzrostla zaměstnanost nejvíce v odvětví finančního zprostředkování (o 37 %), v odvětví nemovitostí, pronájmu a služeb pro podniky (o 28 %) a obchodu, oprav motorových vozidel a spotřebního zboží (o 24 %). Zaměstnanost mírně vzrostla také ve veřejné správě a sociálních službách (o 5 %) a naopak poklesla ve vzdělávání (o 11 %) a v dopravě (o 6 %).

Zaměstnanost v ČR silně závisí na zahraničních investicích. Na těchto firmách přímo i nepřímo závisí řada malých a středních podniků. Současně se zahraniční firmy významně podílejí na českém exportu. Česká ekonomika je mimořádně otevřená, a proto je její zaměstnanost velmi zranitelná. Silně závisí na konjunkturálních výkyvech zejména ve vyspělých zemích (převážně EU a v ní především Německo). Česká republika v poslední době přichází o řadu svých tradičních oborů zejména kvůli konkurenci přicházející z Číny a dalších zemí. Je nutné počítat s přesuny dalších výroby a služeb.

Proto je nutné usilovat o maximální adaptabilitu české pracovní síly na možné změny, o maximální schopnost českého pracovního potenciálu naplnit na vysoké úrovni současnou poptávku investorů po pracovních silách v její plné komplementaritě (od dělníků až po vývojáře, výzkumníky a hlavně kvalifikované manažery) a o vysokou výkonnost a profesionalitu ústřední i regionální správy. Proto je také tak žádoucí vytvořit kapacity na předvídání těchto strukturálních změn.

1.3.3.5. Sociální integrace a rovnost příležitostí

Sociální začleňování

Přes ekonomický rozmach, zvyšování produktivity a životního standardu většiny obyvatel ČR zůstává naléhavým problémem otázka dlouhodobé nezaměstnanosti, spojené s marginalizací a exkluzí určitých skupin osob. Chudoba a sociální vyloučení mají mnoho rozměrů a proto vyžadují mobilizaci širokého okruhu aktérů, poskytnutí uceleného systému opatření především v oblastech politiky zaměstnanosti, sociální ochrany, bydlení, školství, zdravotnictví, infrastruktury, bezpečnosti, kultury atd. Česká republika přijala dva základní dokumenty k naplňování politiky sociálního začleňování. Společné memorandum o sociálním začleňování (2003) a Národní akční plán sociálního začleňování 2004 – 2006. Dokumenty identifikují nejvážnější problémy, zranitelné skupiny a priority v této oblasti. Neobsahují však strategické postupy a plány k dosažení těchto priorit a s výjimkou oblasti zaměstnanosti ani indikátory a dílčí cíle, kterými je možno sledovat plnění stanovených priorit.

Za ohrožené skupiny sociálním vyloučením označuje Národní akční plán sociálního začleňování především následující skupiny:

Osoby se zdravotním postižením

Tyto osoby, které podle jediného dostupného šetření z roku 1993, tvořily 10 % populace ČR, jsou často vystaveny několikanásobné diskriminaci, a to z důvodu postižení, věku a ekonomické situace (závažným nedostatkem je neexistence statistických údajů o počtech a struktuře osob se zdravotním postižením, pouze některé dílčí statistiky si vedou jednotlivé resorty, např. MZd, MPSV, které vyplývají z jejich interní potřeby). Z iniciativy Vládního výboru pro zdravotně postižené občany byly vládou přijaty Národní plány podpory a pomoci

pro občany se zdravotním postižením, usilující o vyrovnání příležitostí a integraci těchto osob do společnosti. Specifickou pozornost je také nutno věnovat přístupnosti prostředí, cílem je postupné odstraňování bariér v dopravě, v budovách veřejných institucí a služeb a především tvorba bezbariérových tras v rámci měst a obcí. Speciální pozornost je třeba zaměřit na ty osoby se zdravotním postižením, které trvale žijí v ústavních zařízeních sociální péče a které mají nejvíce ztížen přístup k právům, službám a zaměstnání.

Děti, mládež a mladí dospělí

Roste podíl rodin s dětmi v nižších příjmových kategoriích, nejvíce ohroženy jsou děti z neúplných rodin a rodiny s více dětmi. Ohroženy sociálním vyloučením jsou také romské děti a mládež, děti v ústavních zařízeních a mladí dospělí opouštějící ústavní výchovu. Roste míra nezaměstnanosti absolventů škol a mladistvých.

Senioři

Mezi seniory nejvíce ohrožené sociálním vyloučením patří chronicky nemocní staří lidé, osamělé ženy s jediným zdrojem příjmů ve formě starobního (resp. vdovského) důchodu a osoby žijící v ústavních zařízeních. V ústavních zařízeních s celoročním pobytem žije přibližně 38 tisíc seniorů. V ČR je více než 80 % péče o seniory, kteří jsou závislí na pomoci druhých, zajištěna rodinou. Průměrná doba poskytování tohoto typu péče je 4 až 5 let. V souvislosti s pokračujícími společenskými změnami a měnící se socioekonomickou situací rodin, klesá počet rodin ochotných a schopných se o svého nesoběstačného člena rodiny postarat. Tuto situaci komplikuje nedostatek sociálních služeb, které by umožnily pečujícím osobám (především ženám) zapojit se na trh práce a podpořily setrvání seniorů v přirozeném prostředí. Chybí rovněž zařízení poskytující komplexní zdravotně-sociální služby a řada seniorů proto využívá nákladné nemocniční péče ze sociálních důvodů, aniž by pro hospitalizaci byla zdravotní indikace.

Etnické menšiny

K osobám nejvíce ohroženým sociálním vyloučením patří příslušníci romských komunit. Skutečný počet Romů se pouze odhaduje: 160-200 tisíc osob. Největší zastoupení mají Romové v Moravskoslezském a Ústeckém kraji, následuje Karlovarský kraj, Středočeský kraj, Olomoucký kraj a Praha. Sociální vyloučení Romů je dáno zejména dlouhodobou nezaměstnaností, nízkou nebo žádnou kvalifikací, závislostí na dávkových systémech sociální ochrany, zhoršováním bytové situace, prostorovou segregací a v neposlední řadě vzdělanostní bariérou. Radikální růst a šíření sociálně a prostorově vyloučených chudých enkláv obývaných převážně příslušníky romských komunit (charakterizovaných podmínkami bydlení pod běžným standardem, nedostupností sociálních služeb a dopravy, vysokým výskytem sociálních patologií a kriminality i některých nemocí, právní nejistotou bydlení a hrozbou vystěhování) se stává nejpálčivějším sociálním problémem české společnosti.

Koncepce romské integrace³⁶ navrhuje postupy a konkrétní opatření v oblasti sociálního začleňování romských komunit

Imigranti a azylanti

Míra integrace této cílové skupiny do většinové společnosti a riziko sociálního vyloučení z velké části závisí na typu pobytu, na základě kterého na území ČR pobývají. Mezi nejvýznamnější faktory vedoucí u těchto skupin k ohrožení sociálním vyloučením patří složitější podmínky pro zajištění potřebné socioekonomické úrovně (např. přístupu na trh práce a uznávání kvalifikace, zajištění bydlení, dostupnosti potřebného sociálního a

³⁶ Koncepce romské integrace byla přijata vládou ČR 4. května 2005

zdravotního zabezpečení a vzdělávání, atd.). Vzhledem ke specifickým cizinců, jako skupiny osob ohrožené sociální exkluzí, je politika integrace cizinců podrobně rozpracována v každoročně aktualizované Koncepci integrace cizinců.

Bezdomovci

Bezdomovectví se objevilo jako nový fenomén po roce 1989 a je stále na vzestupu. Prioritou řešení problematiky bezdomovectví je tomuto jevu předcházet a to prevencí na poli sociální politiky, politik bydlení a zaměstnanosti. Klíčovou úlohu v oblasti prevence i zlepšení životních podmínek bezdomovců hraje síť sociálních služeb. Tyto služby jsou hlavním nástrojem, který může pomoci lidem bez domova dosáhnout na zaměstnání či získat a udržet bydlení. Počet bezdomovců není sledován a neexistuje ani celkový oficiální odhad. I nejmírnější neoficiální odhady se pohybují v řádu desítek tisíc osob. Podle sčítání lidu, domů a bytů (2001) žije v nouzových obydlích 45 tisíc lidí (v roce 1991 jich bylo 6 000).

Osoby opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody

Lidé opouštějící zmiňovaná zařízení nejsou adekvátně připraveni na samostatný život v běžné společnosti.

Oběti trestné činnosti, domácího násilí, osoby komerčně zneužívané a oběti obchodu s lidmi

Pomoc těmto skupinám zajišťují zejména NNO. Většinou se jedná se o latentní činnosti, které jsou jen velice špatně řešitelné a v současné době neexistují dostatečné nástroje k začleňování této cílové skupiny.

Základním nástrojem k řešení problematiky sociálního vyloučení je systém sociální ochrany. Systém se skládá ze tří vzájemně se doplňujících subsystémů – sociálního pojištění, státní sociální podpory a sociální pomoci. Významným kritériem pro poskytování dávek sociální péče a státní sociální podpory je životní minimum. Velmi významnou úlohu při prevenci a především při potírání sociálního vyloučení má systém sociálních služeb. V rámci prevence před sociálním vyloučením hrají téměř u všech uvedených skupin významnou roli investice zaměřené do oblasti vzdělávání – a to cíleně do pedagogické inkluze, především pak prostředky směřované na větší otevřenost škol – na cílové skupiny od dětí předškolního věku přes rodiče, učitele, inspektory po pedagogické pracovníky vzdělávající učitele.

Systém sociálních služeb prochází reformou³⁷. Nejdůležitějším subjektem pro naplňování strategie sociálního začleňování jsou především obce, resp. kraje. Některé kraje a obce již začaly usilovat o zavádění některých principů poskytování sociálních služeb zakotvených v tomto zákoně – bezpečnost a kvalita služeb, zajištění dostupnosti služeb a efektivity poskytovaných služeb s důrazem na inkluzivitu. Toto úsilí však neprobíhá ve všech krajích a obcích a není realizováno ve stejné kvalitě a podle jednotné metodiky.

Hlavní překážky úspěšného působení systému sociálních služeb v oblasti sociálního začleňování:

- Rozdíly ve vybavenosti jednotlivých regionů sociálními službami, které nevypovídají o skutečné poptávce po sociálních službách. Různé skupiny osob tak mají ztížený přístup ke službám. Jedná se např. o seniory žijící na samotách a v méně zalidněných oblastech, bezdomovce a drogově závislé.

³⁷ Dne 24.8.2005 byl Usnesením Vlády ČR č. 1052 přijat Návrh zákona o sociálních službách.

- Neexistence systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v sociálních službách a pracovníky veřejné správy v dané oblasti.
- Absence systému vymahatelnosti a kontroly naplňování standardů kvality sociálních služeb. Není vhodně a především široce zajištěno zavádění standardů kvality.
- Nedostatečný rozsah alternativních služeb poskytovaných v přirozeném prostředí lidí ve vztahu ke službám lůžkovým. To je dáno především systémem financování, kdy státní příspěvek je garantován pouze na „lůžko“ v zařízení ústavní sociální péče, která zřizují obce nebo kraje.
- Nedostatečná investiční podpora transformace sociálních služeb v ČR pro města, obce a poskytovatele sociálních služeb. Jedná se především o nedostatek finančních prostředků na investice potřebné k poskytování nerezidenčních služeb především s důrazem na zajištění samostatného bydlení znevýhodněných osob, rozvoje služeb poskytovaných v přirozeném prostředí uživatele a bezbariérovou úpravu veřejných prostor.
- Postavení nestátních neziskových subjektů, které vyvíjejí veřejně prospěšnou činnost v sociální oblasti. NNO nemají pro poskytování svých služeb dostatečnou oporu v legislativě. Zároveň nemají rovnocenné postavení k získávání veřejných prostředků ve srovnání se zařízeními, která jsou zřizována veřejnou správou. Jejich aktivity jsou podporovány skrze dotace ze státního rozpočtu na základě předložených projektů MPSV či krajům. Finanční zdroje poskytované ze státního rozpočtu na sociální služby jsou limitované, nabízí se zde možnost posílení zdrojů skrze podporu rozvoje sociální ekonomiky.

V České republice je politika sociálního začleňování spíše popisem jednotlivých aktivit resortů, nejedná se o propojené úsilí všech úrovní veřejné správy a dalších zainteresovaných partnerů směřující ke komplexním řešením, a to již od školního věku. Dochází tak pouze k dílčím aktivitám, bez aktivního zapojení všech relevantních partnerů a bez měření výsledků dopadu jednotlivých politik, projektů či opatření. Další nevýhodou je absence relevantních informačních zdrojů a statistik pro sledování vývoje jednotlivých zranitelných skupin osob včetně měření znevýhodnění těchto skupin vyjadřovaného „jejich školním selháváním“. V oblasti tvorby legislativy pak chybí analýza dopadu chystaných legislativních úprav na osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Rovné příležitosti žen a mužů na trhu práce

Problém zaměstnanosti žen má řadu dimenzí. Přes relativně vysokou míru ekonomické aktivity (62,7 % v roce 2004) a zaměstnanosti žen (56,5 % v roce 2004) existují rozdíly mezi muži a ženami na trhu práce. Téměř ve všech věkových skupinách produktivního věku jsou počty nezaměstnaných žen vyšší než počty mužů. Největší rozdíl mezi muži a ženami je ve věkové skupině od 25 do 35 let, což dokládá určitou diskriminaci žen s malými dětmi ze strany zaměstnavatelů. Míra nezaměstnanosti žen v ČR je proto stabilně vyšší než míra nezaměstnanosti mužů – v období 1993-2004 byl rozdíl dle VŠPS v průměru 2,6 p.b.

Zaměstnavatelé zatím nevycházejí ženám příliš vstříc ve sladění profesního života a péče o děti úpravou pracovní doby. Z tohoto důvodu je podíl žen pracujících na částečný pracovní úvazek velmi nízký (pouze 8,3 % žen v roce 2004 ve srovnání s 34 % žen v EU³⁸). Zatímco podíl práce na zkrácenou pracovní dobu v EU delší dobu roste, v ČR má naopak dlouhodobě

³⁸ údaje za EU jsou za rok 2003

klesající tendenci. To je způsobeno nejen neochotou zaměstnavatelů přijímat pracovníky na částečný úvazek, ale také nezájmem zaměstnanců o částečné úvazky kvůli nízké úrovni mezd v České republice. Příjem z částečného úvazku může být totiž nižší než životní minimum.

Porovnáme-li zaměstnanost podle profesí, ženy jsou nejvíce zastoupeny mezi nižšími administrativními pracovníky (80,4 %) a dále mezi provozními pracovníky ve službách a obchodě (64,3 %) a pomocnými a nekvalifikovanými pracovníky (60,5 %)³⁹. Tato skutečnost má vedle menšího podílu žen ve vedoucích a rozhodovacích funkcích a segregace pracovního trhu podle pohlaví zásadní vliv na existenci rozdílu v odměňování žen a mužů. V roce 2003 činil podíl průměrné mzdy ženy na průměrné mzdě muže 74,6 %. Podle výsledků zahraničních i domácích výzkumů nelze rozdíl v odměňování přičítat pouze diskriminaci ze strany zaměstnavatele.

Společnost na ženu nahlíží genderově stereotypně především jako na pečovatelku a matku. Ženy jsou v současné době nuceny spokojit se s méně kvalifikovanými, méně odpovědnými a hůře finančně ohodnocenými pracovními místy. Důvodem je nutnost propojit pracovní povinnosti s péčí o rodinu a děti, která spočívá téměř výhradně na ženách, zatímco od mužů se tato pečovatelská role v rodině neočekává. Vedle mzdového znevýhodnění čelí ženy na trhu práce i jiné diskriminaci spočívající zejména v segregaci pracovního trhu podle pohlaví, včetně feminizace některých odvětví, v obtížnějším dosahování řídicích a rozhodovacích pozic jak v podnikatelské, tak veřejné sféře, skryté diskriminaci osob pečujících o děti (vesměs však žen) a v neposlední řadě také v tendenci zaměstnavatelů propouštět v případě ekonomických potíží nejprve ženy a až poté muže.

Zastoupení mužů a žen ve vzdělávací soustavě je vyrovnané a v rámci rekvalifikačních kurzů ženy dokonce převažují, určitá diskriminace žen ze strany zaměstnavatelů je patrná v případě dalšího profesního vzdělávání v podnicích. Rozdíly ve vzdělanostní struktuře dospělé ženské a mužské populace se zmenšují, takže pro mladou generaci kolem 30 let již nejsou příliš významné. Podle výsledků sčítání lidu z roku 2001 je podíl žen s terciárním vzděláním ve věkové skupině 30 – 34 let 13,1 % a mužů 13,9 %. Žen s pouhým základním či neukončeným vzděláním je v této skupině 7,8 % a mužů 6,8 %, zatímco rozdíly ve skupině nad 55 let jsou stále velmi výrazné.

Sociální infrastruktura

Vyvážená sociální infrastruktura vytváří základní předpoklad pro rovnocenné životní podmínky pro všechny obyvatele ČR a napomáhá k vytváření přiměřených sociálních jistot, vzdělání i možnosti rozvoje životního stylu a životních šancí.

V České republice v současnosti existuje poměrně široká síť zařízení sociální péče, jejichž počet a kapacita se postupně rozšiřuje podle potřeb vyplývajících z podmínek a možností každého regionu. Jako nástroj pro zlepšení situace v této oblasti slouží komunitní plánování.

Poskytovateli sociálních služeb jsou obce a kraje, nestátní neziskové organizace a fyzické osoby a Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Mezi nejvýznamnější sociální služby patří zejména domovy důchodců, penzióny pro důchodce, ústavy sociální péče pro dospělé, ústavy sociální péče pro mládež, pečovatelská služba, azylové domy, domy na půl cesty apod.

³⁹ ČSÚ – VŠPS – data za rok 2004

Tabulka 27: Zařízení sociální péče, 2003

Region soudržnosti	Počet ZSP	Kapacita ZSP	Místa v ZSP na 1000 obyv.
Praha	44	4 922	4,2
Střední Čechy	110	7 805	6,9
Jihozápad	115	8 488	7,2
Severozápad	134	10 738	9,5
Severovýchod	159	11 086	7,5
Jihovýchod	180	12 525	7,6
Střední Morava	169	11 776	9,6
Moravskoslezsko	157	9795	7,8
Česká republika	1 068	77 135	7,6

Zdroj: Síť vybraných zařízení sociální péče v České republice podle krajů za rok 2003, ČSÚ, dopočty SRSV VŠE

I když převažujícím typem sociálních služeb v ČR je ústavní péče, v poslední době se prosazuje snaha podporovat rozvoj alternativních služeb k ústavní péči, které umožňují, aby klient zůstal ve svém přirozeném prostředí, uvnitř své rodiny a komunity. Významnou roli v této oblasti sehrávají organizace neziskového sektoru.

Sociální ekonomika

V současnosti prochází systém sociálních služeb reformou. Klíčovým místem poskytování sociálních služeb se stávají obce resp. kraje. Některé kraje resp. obce po získání kompetencí k poskytování sociálních služeb začaly usilovat o zefektivnění sítě sociálních služeb pomocí metod komunitního plánování, usilování o kvalitu sociálních služeb a modernizace systému sociální ochrany. S tím souvisí rovněž koncept sociální ekonomiky spojený s vyrovnáváním sociálních šancí.

V sociální ekonomice je hlavní pozornost soustředěna na místní spolupráci a konzultace různých partnerů při zabezpečování služeb. Subjekty sociální ekonomiky jsou jedním z mnoha aktérů lokální ekonomiky, přičemž družstevní forma vlastnictví je rovnocenná ostatním. Podpora sociální ekonomiky je nástrojem sociálního začleňování, zvyšování místní zaměstnanosti, ekonomického rozvoje přispívajícího k vyváženému rozvoji a prosperitě lokalit.

V současné době neexistuje v ČR jasný, explicitní vládní dokument hlásící se k pojmu sociální ekonomika. A to i přesto, že tento koncept je součástí sociálních politik a politik místního rozvoje v zemích EU. V české společnosti je zatím jen omezené povědomí o tom, co znamená sociální ekonomika a k čemu slouží. Některá témata sociální ekonomiky jsou podporována prostřednictvím Iniciativy EQUAL.

1.3.3.6. Zdravotnictví

Zdravotnictví České republiky, pokud jej porovnáme se situací v ostatních členských státech EU, je v současné době na srovnatelné odborné úrovni při výrazně nižších nákladech, což je na úkor určité "vnitřní zadluženosti" systému. Jde jednak o vnitřní zadluženost v rámci jednotlivých zdravotnických zařízení, která jsou umístěna v řadě případů v nevhodných prostorách a používají nevyhovující technické a přístrojové vybavení, jednak o opotřebovanost stávajících lidských zdrojů: důsledkem náročné, trvale finančně podhodnocené práce je často odchod pracovní síly do jiných států Evropy a její nahrazování pracovní silou z východní Evropy. Dalším problémem je snižující se zájem o pacienta - zhoršující se etika a morálka odrážející se v nižší kvalitě poskytované lékařské péče.

V souvislosti se stárnutím české populace se zvyšuje prevalence nemocí, navíc se zlepšuje diagnostika i možnosti terapie, systém se stává stále nákladnějším. Systém zdravotní péče bude proto nutno pro potřeby stárnoucí populace restrukturalizovat. Nutné investice do zdravotnictví v rámci propagace zdraví a prevence nemocí pomohou prodloužit produktivitu občanů na co nejdélejší dobu, čímž přímo podpoří růst ekonomiky. Nedostatečné stávající zaměření na prevenci a podceňování jak individuálních, tak celospolečenských vlivů na zdraví jedince i celé naší populace se nepochybně promítne negativně v následujících letech. Jedním ze základních závazků České republiky po vstupu do Evropské unie je garantovat zabezpečení vysoké ochrany zdraví současně s posílením ochrany spotřebitele. Při těchto aktivitách je potřeba také vzít v úvahu situaci 0,5 mil. zdravotně handicapovaných obyvatel.

Pokud hodnotíme úroveň lékařské péče poskytované v ČR – tzv. Národní zdravotní ukazatele v rámci Evropy - lze nalézt oblasti, ve kterých dosáhla ČR vynikající pozici. Je to například perinatální úmrtnost (4,0 promile), kojenecká úmrtnost, nové případy klinicky diagnostikovaného AIDS a nové případy HIV infekce. Naproti tomu jsou ukazatele, ve kterých ČR obsazuje poslední příčky: přirozený přírůstek, počet narozených, úmrtí na rakovinu mezi 25-64 rokem života, prevalence cukrovky (6,5% obyvatelstva), rakovina kolorekta – incidence i úmrtnost, rakovina plic, rakovina těla děložního, celková spotřeba alkoholu (zdroj: Atlas of Health in Europe – WHO 2003).

Zdravotní stav české populace je v současnosti charakterizován zvýšeným výskytem tzv. chronických neinfekčních onemocnění. Výskyt těchto onemocnění je stále častější i přesto, že je možné se jim do značné míry vyhnout, a jejich vzniku předcházet především dodržováním zásad zdravého životního stylu. Nejčastějšími závažnými a v některých případech přímo život ohrožujícími onemocněními jsou nemoci oběhové soustavy a nádorová onemocnění.

Nemoci oběhové soustavy jsou nejen nejčastější příčinou smrti, ale i nejčastější příčinou hospitalizace. V České republice způsobují přes polovinu všech úmrtí a přes poměrně ustálený trend úmrtnosti v posledních čtyřech letech měly v roce 2003 za následek 58 tisíc zemřelých (ÚZIS, Zdravotnická ročenka 2003). Dalším velmi závažným a tím i medicínsky a statisticky intenzivně sledovaným onemocněním jsou zhoubné novotvary (ZN). Jsou druhou nejčastější příčinou úmrtí a třetím nejčastějším důvodem hospitalizace (po nemocech oběhové soustavy a nemocech trávicí soustavy). V roce 2003 zemřelo na novotvary 29 tisíc osob.

Tabulka 28: Zhoubné nádory - pořadí ČR v incidenci a mortalitě podle světových standardizovaných měř (srovnání se 196 zeměmi)

	Incidence		Mortalita	
	muži	ženy	muži	ženy
Ledviny	1.	1.	1.	1.
Kolorektum	1.	11.	1.	2.
Slinivka břišní	6.	4.	4.	7.
Vaječníky	x	4.	x	9.
Všechny novotvary bez dg. C44	11.	18.	4.	10.

Zdroj: Globocan 2002

Dalším velmi závažným faktorem ohrožujícím zdraví jsou úrazy, které jsou třetí nejčastější příčinou úmrtí. V roce 2003 zemřelo 7 295 osob (4 848 mužů a 2 447 žen) na následky vnějších příčin. Počet úmrtí na úrazy se proti předchozímu roku zvýšil o 7 %.

Základní problém českého zdravotnictví lze v současnosti definovat takto: **vysoký standard poskytované zdravotní péče spolu s nízkou finanční spoluúčastí pacientů nezajišťuje dostatek finančních prostředků na financování zdravotnictví.** Systém je třeba zefektivnit jak z pohledu ekonomického (financování, řízení, dostupnost péče, restrukturalizace lůžek),

tak z pohledu odborného (předcházení onemocněním a zdravý životní styl vedoucí ke zvýšení procenta aktivní populace a snížení nutnosti čerpání zdravotní péče).

Státy EU si uvědomují důležitost zvýšení efektivity zdravotnictví prostřednictvím investic do informačních technologií, vzdělání, inovací a zdravotnických zařízení, jak je zdůrazněno v Community Strategic Guidelines pro rok 2007 – 2013. Pro dosažení maximální efektivity zdravotnictví je nutné, aby byly tyto investice směřovány především do oblasti zvýšení prevence nemocí a na minimalizaci nedostatků zdravotnické infrastruktury. Intervence v oblasti zdravotnictví znamenají zlepšení kvality zdravotní péče, jež přímo napomáhá zvýšení produktivity populace a snížení negativních sociálních dopadů.

Pro sektor zdravotnictví jsou stanoveny tři následující základní oblasti:

- prevence zdravotních rizik – informační kampaně, vzdělávání, technologie, přístroje a vybavení, které povedou k prevenci zdravotních rizik a k minimalizaci zdravotních následků;
- zlepšení zdravotní infrastruktury a služeb – zdravotnická informatika (např. telemedicína, e-health);
- komplexní zdravotně-sociální péče o osoby znevýhodněné svým zdravotním stavem nebo věkem.

Zdravotnická infrastruktura

Síť zdravotnických zařízení kopíruje sídelní strukturu bez výrazných regionálních disparit. Centrem zdravotní péče v České republice je Praha, v níž se nacházejí specializovaná pracoviště, jejichž spádovým územím je v podstatě celá republika. Dalšími významnými centry jsou města, v nichž sídlí lékařské fakulty, jako je Brno, Olomouc, Plzeň, Hradec Králové.

Ke konci roku 2004 bylo v Registru zdravotnických zařízení evidováno celkem 27 061 zařízení⁴⁰, z toho 266 zařízení státních (zřizovatel ministerstvo zdravotnictví a ostatní centrální orgány) a 26 795 zařízení nestátních (zřizovatel kraj - 313, město, obec - 209, fyzická osoba, církev, jiná právnická osoba - 26 273).

Síť zdravotnických zařízení ústavní péče se koncem roku členila na:

- 197 nemocnic s celkem 65 488 lůžky. Kapacita akutní lůžkové péče dlouhodobě klesá (v r. 2004 pokles o 2,8 %) ve prospěch lůžek následné péče (v r. 2004 nárůst o 12 %);
- 166 odborných léčebných ústavů (včetně ozdravoven a hospiců) s 23 189 lůžky;
- 83 lázeňských léčeben s 25 149 lůžky.

Zajištění a dostupnost specializované a úzce specializované ambulantní péče v regionech soudržnosti, resp. v krajích není zcela vyvážené. Především úzce specializovaná péče je vázána převážně na ambulantní části velkých lůžkových zařízení, zejména fakultních nemocnic. Také samostatné ordinace lékařů specialistů se nacházejí ve větší koncentraci spíše ve větších městech jako doplňující služby ambulantních částí nemocnic. Nižší podíl ambulantních specialistů než praktických lékařů vykazují zejména region soudržnosti Střední Čechy (obyvatelstvo vyhledává specializovanou péči ve fakultních nemocnicích na území Prahy), kraj Vysočina (region soudržnosti Jihovýchod) a Zlínský kraj (region soudržnosti Střední Morava).

⁴⁰ Následující statistické údaje z r. 2004 jsou převzaty z ÚZIS.

Hygienickou službu zabezpečuje v současnosti 14 zdravotních ústavů (125 lékařů, 816 zdravotnických pracovníků nelékařů) přímo řízených Ministerstvem zdravotnictví.

Počet lékáren dlouhodobě narůstá, i když se v posledních letech nárůst zpomalil. Na 1 lékárně připadá v průměru 4 300 obyvatel.

1.3.3.7. Kultura

Kultura a její přínos k rozvoji ČR

Česká republika patří k zemím s bohatou kulturní tradicí a dědictvím, jejichž potenciál dosud není dostatečně cíleně využíván ke strukturálnímu rozvoji, s výjimkou cestovního ruchu, neboť dochované zdroje kulturního dědictví (umělecká díla, sbírky muzejní povahy, knihovní fondy, umělecké, řemeslné a technické památky) a instituce, jež je prezentují, jsou významným cílem kulturní turistiky a turistické oblasti.

Kultura v ČR byla identifikována jako konkrétní činitel při budování jak sociálního, tak ekonomického pilíře v rámci trvale udržitelného rozvoje⁴¹ a dále pak je zahrnuta do strategie hospodářského růstu, která je podkladem pro určení priorit v oblasti kultury:

- podpora rozvoje regionů prostřednictvím dostupné kulturní infrastruktury,
- zlepšení podmínek pro investice a poskytování služeb v oblasti kulturního průmyslu,
- zabezpečení ochrany a revitalizace kulturního dědictví.

Význam kultury pro rozvoj je zdůrazňován i na evropské úrovni. Byly definovány oblasti, na které se rozvoj zaměřuje:

- podpora podnikání, místní zaměstnanosti a rozvoje komunit, které kladou důraz na schopnost přitahovat osoby s vysokou kvalifikací, jmenovitě v oblasti kulturních služeb,
- podpora obnovy fyzického prostředí, kde je žádoucí soustředit se i na obnovu historického a kulturního dědictví,
- akce přispívající k sociální soudržnosti, včetně doporučených akcí zaměřených na kulturní integraci a sociální začleňování,
- posilování cestovního ruchu, jehož nedílnou součástí je kulturní turistika⁴².

Hmotné kulturní dědictví České republiky

V mezinárodním srovnání má ČR velmi hustou síť kulturních památek a památkově chráněných historických sídel (památkových rezervací a památkových zón)⁴³ a kulturních institucí: zejména unikátní je síť muzeí a galerií, které uchovávají více než 64 milionů

⁴¹ Strategie udržitelného rozvoje

⁴² Strategické obecné zásady Společenství pro období 2007-2013.

⁴³ Kulturní památky, památkové rezervace a památkové zóny, jejich ochrana a péče o ně jsou upraveny zák. č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů. V současné době je v České republice přibližně 44 000 nemovitých kulturních památek (z toho je 191 národních kulturních památek), 900 000 movitých kulturních památek a 575 památkových rezervací a památkových zón městského, vesnického, krajinného, popř. archeologického typu. (Údaje převzaty z Ústředního seznamu kulturních památek ČR.)

sbírkových předmětů a jejich expozice navštíví ročně 7,5 milionu návštěvníků⁴⁴, dále máme početnou síť knihoven, kterých je v ČR celkem 6 166 s 20,1 milionu návštěvníků ročně⁴⁵ a divadel a kin, kde počet návštěvníků v posledních letech stále stoupá, v roce 2003 to bylo 4,4 milionů návštěvníků divadel a 12,1 miliónů návštěvníků kin.

Za posledních pět let se počet muzeí a galerií, vč. památníků zvýšil o 21 zařízení (+ 18 poboček). Nárůst v posledním roce zaznamenaly některé ze základních aktivit muzeí, galerií a památníků: oproti roku 2000 bylo realizováno o 12,1 % (celkem 1 673) výstav a expozic. Tento nárůst měl přímý dopad na zvýšení návštěvnosti expozic a výstav (9 002 582 návštěvníků) a rozvoj znalostní ekonomiky formou podpory vědeckých a výzkumných aktivit.

Tabulka 29: Kulturní instituce v regionech soudržnosti ČR v r. 2004

Region soudržnosti	Muzea	Galerie (muzea výt.v.umění)	expozice muzeí a galerií	Samost. památníky	Výstavní síně	z toho pro stále expozice	Knihovny (2003)	pobočky knihoven (2003)
Praha	7	5	117	6	19	12	39	50
Střední Čechy	37	6	250	11	17	10	967	62
Jihozápad	40	7	161	5	37	18	1 162	119
Severozápad	21	6	165	3	23	12	434	70
Severovýchod	61	17	264	16	48	20	1 070	132
Jihovýchod	42	10	277	10	65	34	1 226	209
Střední Morava	24	2	154	7	9	4	845	179
Moravskoslezsko	15	2	69	3	9	3	303	138
ČR	247	55	1 457	61	227	113	6046	959

Zdroj: ČSÚ a Centrum informací o kultuře ČR

Mimořádně hodnotná a v celoevropských podmínkách unikátní je i síť památkových objektů, zpravidla hradů a zámků s původními interiéry a bohatými historickými mobiliárními fondy, trvale zpřístupněnými veřejnosti pro kulturní a výchovně vzdělávací účely, které v současné době navštěvuje přibližně 10 mil. osob za rok z domova i zahraničí a jejichž návštěvnost stále stoupá.⁴⁶ Většina z těchto památkových objektů je v neuspokojivém stavu a je potřeba se intenzivně věnovat jejich rekonstrukci a revitalizaci včetně přílehlých objektů a umožnit i rozvoj souvisejících služeb. Významná je i síť městských, venkovských a krajinných památkových zón a rezervací a řada movitých kulturních památek, kterými Česká republika disponuje a tvoří nezbytnou součást jejího kulturního dědictví. Důraz je potřeba klást na jejich revitalizaci a obnovu, ale i jejich prezentaci a propagaci široké veřejnosti. Dále existuje celá řada kulturních zařízení a subjektů, které poskytují kulturní služby, spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti.

Existence dostupné kulturní infrastruktury je předpokladem pro fungování kulturního průmyslu s vysokou přidanou hodnotou, bez negativního vlivu na životní prostředí a s řadou multiplikačních efektů. Pro kvalitnější využití kulturního dědictví je zejména nutno vytvořit datovou infrastrukturu umožňující snadný přístup k informacím o kulturním bohatství, o jeho dostupnosti, možnostech kulturního vyžití. Dále je zapotřebí dobudovat infrastrukturu hmotnou zahrnující zejména zlepšení přístupu ke kultuře v širším slova smyslu. Těmito základními atributy vybavené kulturní bohatství tak významně napomůže zvýšení

⁴⁴ Údaj Asociace muzeí a galerií, převzatý z Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví v České republice na léta 2003 - 2008 (koncepce rozvoje muzejnictví)

⁴⁵ Údaj Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu ze Statistiky kultury 2003, Praha 2004

⁴⁶ Údaje převzaty ze Statistiky kultury 2003, NIPOS, Praha 2004.

zaměstnanosti, ekonomického rozvoje a atraktivity regionů pro investory, poskytovatele služeb a v neposlední řadě pro turisty. Dostupná nabídka kulturních aktivit a služeb přispívá rovněž ke kultivaci pracovní síly, čímž podporuje rozvoj kreativních schopností a tedy i vyšší flexibility na trhu práce. Kulturní dědictví se stane podnětem i pro rozvoj na něj navazujících služeb (od ubytovacích až po umělecká díla a jiná specifikovaná řemesla) či bude figurovat jako zkvalitňující prvek vzdělávání a trávení volného času.

Vzdělávání a aktivity v oblasti kultury

Oblast kulturního vzdělávání a podpora aktivit kulturního významu je jedním ze stěžejních bodů v rámci rozvoje kultury v České republice. Rozvoj lidských zdrojů, a to nejen v oblasti kultury, přispívá jednoznačně ke snižování nezaměstnanosti a růstu produktivity pracovní síly, růstu životní úrovně obyvatelstva dané země a v oblasti kultury budování tzv. sociálního kapitálu, růstu národního sebevědomí a pocitu vlastní identity, pocitu sdíleného závazku jako zdroje regenerace a revitalizace obcí a komunit.

Velmi efektivní je existence sítě multifunkčních kulturně - vzdělávacích zařízení v ČR, komplexních společenských center, která slouží jako centra rozvoje kultury a navazují na sebe řadu dalších rozvojových aktivit v oblasti kultury a vzdělávání. Jejich existence je významná jak ve velkých městských oblastech, tak v oblastech venkovských. Nemalý význam hrají i kulturní aktivity nadnárodního charakteru a přeshraniční spolupráce v oblasti kultury (kulturní festivaly a semináře, podpora mobility umělců a jejich tvorby atd). Jejich cílem je především zatraktivnění regionů České republiky, ale i celého Evropského kontinentu a tím i posílení integrity sociální a hospodářské mezi jednotlivými členskými státy. Mezi další oblasti ovlivňující významnou měrou celkový rozvoj jednotlivých obcí a regionů patří tradiční lidová kultura, která svými specifickými rysy obohacuje soudobou evropskou kulturu. Na ni navazují neprofesionální umělecké aktivity dětí, mládeže i dospělých, které mají často zásadní význam pro upevňování místních občanských společenství a pro kulturní život zejména v menších obcích, kde jeho prezentace často zajišťuje jediný kontakt místních obyvatel. V neposlední řadě je třeba upozornit na kulturní aktivity příslušníků národnostních menšin žijících v České republice, jejichž integrace do české kultury umožňuje sblížení a pomáhá při odstraňování rasové a národnostní nenávisti a netolerance

Podpora informační společnosti v oblasti kultury

Využití zdrojů kulturního dědictví je součástí tvorby nových hodnot pro potřeby veřejnosti zejména prostřednictvím informačních technologií. (digitalizace, paměťové instituce, elektronické a audiovizuální archívy atd.) Efektivní **využití informačního potenciálu v kulturním sektoru** podporuje růst povědomí o kulturní identitě a s tím souvisejících estetických hodnot a podporu informační společnosti, která je v souladu s Akčním plánem eEurope 2005, jakožto součástí Lisabonské strategie a novou strategií pro Informační společnost pod názvem i2010. Otevření kulturního sektoru veřejnosti, zajištění volného přístupu k informacím, zpřístupnění sbírek veřejnosti, uchování uměleckých děl na základě audiovizuálních a elektronických archívů vytváří potenciál zejména pro oblasti inovací, investic a integraci informačních technologií do každodenního života společnosti.

1.3.3.8. Modernizace veřejné správy

Kvalitní a efektivní výkon veřejné správy významně ovlivňuje kvalitu života občanů v obcích a regionech má významný motivační potenciál pro jejich ekonomický a sociální rozvoj. Zároveň hraje klíčovou úlohu při rozvoji partnerství a rozvoji občanské společnosti v regionech. Nezbytnou součástí modernizace veřejné správy je strukturovaný dialog mezi institucemi EU, vládou, kraji, obcemi, sociálními partnery a občanskou společností.

Vláda České republiky se ve svém programovém prohlášení hlásí k cílům stanoveným v rámci lisabonského procesu. V možnostech moderních ICT vidí vláda ČR příležitost a šanci k nastartování dlouhodobě udržitelného rozvoje společnosti založené na znalostech. Využívání moderních ICT představuje nástroj k dosažení růstu produktivity práce a celkové vzdělanosti, řešení celospolečenských problémů. Nové technologie a sítě umožňují zcela odlišný přístup k informačním zdrojům a k práci s nimi. Zajištění příznivých podmínek pro efektivní tvorbu, správu a šíření informací má také značný rozvojový potenciál lidských zdrojů v oblasti podnikání i veřejné správy. Součástí těchto podmínek jsou i dostupné informační a transakční on-line služby veřejného sektoru, které svým uživatelům přinášejí konkrétní měřitelné efekty. Služby veřejné správy musí být pro uživatele jednoduché a musí být dostupné všem, tedy i handicapovaným či jinak znevýhodněným skupinám obyvatel. Při využívání ICT musí být zamezeno zneužívání citlivých informací a je třeba důsledně dbát na ochranu osobních údajů.

Významnou výzvou je v tomto kontextu i vytváření institucionální absorpční kapacity veřejné správy. Toto institucionální zázemí by mělo být v následujícím období posilováno vzhledem k mezinárodním tendencím. Dosud z hlediska rozvoje lidských zdrojů není dostatečně rozvinuto místní rozvojové partnerství, které zohlední potřeby a možnosti všech místních aktérů a zajistí provázanost místních politik s rozvojovými programy a politikami státu a regionu.

Modernizace ústřední státní správy

Reforma a modernizace ústřední státní správy je zastřešena vládou schváleným materiálem k reformě⁴⁷. Jejím cílem je zásahem do systému zajistit, aby ústřední správní úřady lépe prosazovaly realizaci zákonů a efektivněji sloužily společnosti a vládě. Mají být více orientovanými na kvalitu služeb a na výsledky. Modernizace má podpořit širší využití moderních technologií a manažerských metod řízení a zlepšit koordinaci a komunikaci ústředních správních úřadů.

Hlavními směry modernizace ústřední státní správy budou:

1. Racionalizace procesů v ústřední státní správě, jejímž smyslem je oprostít ministerstva od velké části operativních procesů a podpořit postupný přechod k poptávkovému sestavování rozpočtu. Bude nově nastaveno poslání a odpovědnost ústřední státní správy za hodnoty ve společnosti. Budou definovány a popsány procesy probíhající v současné ústřední státní správě a následně bude provedena racionalizace procesů s cílem zvýšit efektivnost a kvalitu služeb v ústřední státní správě. Vrcholem snažení by měla být komplexní reorganizace ústřední státní správy na základě nového zákona. Měla by být podpořena lepší realizace auditu výsledků, výkonů a rozpočtování zaměřené na sledování cílů (účelů) a výkonů.

2. Zlepšení řízení v ústřední státní správě. Základní prioritou je potlačit tzv. resortismus a implementovat do ústřední státní správy moderní metody řízení a komunikace, vybudovat a podpořit manažerské kapacity využívající moderních technologií a metod řízení pro celkovou změnu pojetí fungování ústřední státní správy od nabídkového k poptávkovému modelu, zajistit mechanismy a pravidla pro horizontální a vertikální komunikaci a koordinaci

⁴⁷ usnesení vlády č. 237/2004

ústředních správních úřadů při přípravě politik a zákonů a napomoci zavádění informačních a komunikačních technologií a s tím související zlepšení řízení znalostí.

Modernizace územní veřejné správy

Po dokončení reformy územní veřejné správy je v ČR aplikován tzv. „spojený model výkonu veřejné správy“, kde orgány samosprávy vykonávají, na základě zvláštních zákonů, vedle samosprávy také v přenesené působnosti státní správu.

Kvalitní a efektivní výkon územní veřejné správy hraje klíčovou úlohu při rozvoji partnerství a rozvoji občanské společnosti v regionech. Proto je nyní pozornost zaměřena na modernizaci a rozvoj územní veřejné správy se zvláštním důrazem na optimalizaci právních a ekonomických podmínek. Spojený model výkonu veřejné správy klade zvýšené požadavky na koordinaci výkonu dozoru a kontroly přenesených působností s metodickou podporou činností v samostatné působnosti. Jsou průběžně mapovány problémy, které vznikají při výkonu působností orgány územních samosprávních celků. Probíhá analýza působností vykonávaných těmito orgány včetně návrhů řešení a vyčíslení dopadů navrhovaných změn na veřejné rozpočty. Je zpracovávána metodika výpočtu příspěvku na výkon státní správy pro krajskou i obecní úroveň. Jsou analyzovány mechanismy koordinace mezi orgány ústřední státní správy a orgány územní veřejné správy. Jelikož zejména malé obce nemají pro zajištění svých kompetencí dostatečné personální zdroje, připravuje se legislativní zakotvení meziobecní spolupráce včetně motivačních finančních nástrojů.

Klíčovým předpokladem profesionálního výkonu územní veřejné správy je kvalitní příprava a vzdělávání úředníků. Systém profesní přípravy zahrnuje povinné vstupní školení, průběžné odborné vzdělávání včetně zvláštní odborné způsobilosti (pro zaměstnance, kteří vykonávají zákonem stanovené správní činnosti) a přípravu středního a vrcholového managementu územní veřejné správy a je stanoven zákonem č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávních celků a o změně některých zákonů.

V oblasti průběžného vzdělávání, zvláštních odborných způsobilostí a jazykové přípravy chybí distanční formy přípravy. Rovněž chybí fungující informační systém o vzdělávání a systém hodnocení kvality vzdělávacích institucí, který by umožňoval zvyšovat kvalitu akreditací těchto institucí, podporoval vzdělávání a certifikaci kvalitních lektorů a uznávání získaného vzdělání. Chybí systém povinného vzdělávání zastupitelů na úrovni obcí a krajů.

V oblasti zvyšování efektivnosti organizací územní veřejné správy jsou zaváděny moderní nástroje řízení kvality (CAF, Benchmarking, Balanced scorecard, ISO 9000 a 14000, komunitní plánování, Místní agenda 21). Používání těchto nástrojů je však stále spíše výjimkou nežli běžnou praxí. Širšímu používání těchto metod brání především nedostatek odborníků a omezené finanční zdroje. V oblasti zvyšování efektivnosti veřejných služeb byla zpracována Analýza a Strategie podpory dostupnosti a kvality veřejných služeb, je připravován informační systém o veřejných službách a je realizován rozsáhlý projekt benchmarkingu.

1.3.4. Doprava, informační a telekomunikační technologie

1.3.4.1. Doprava

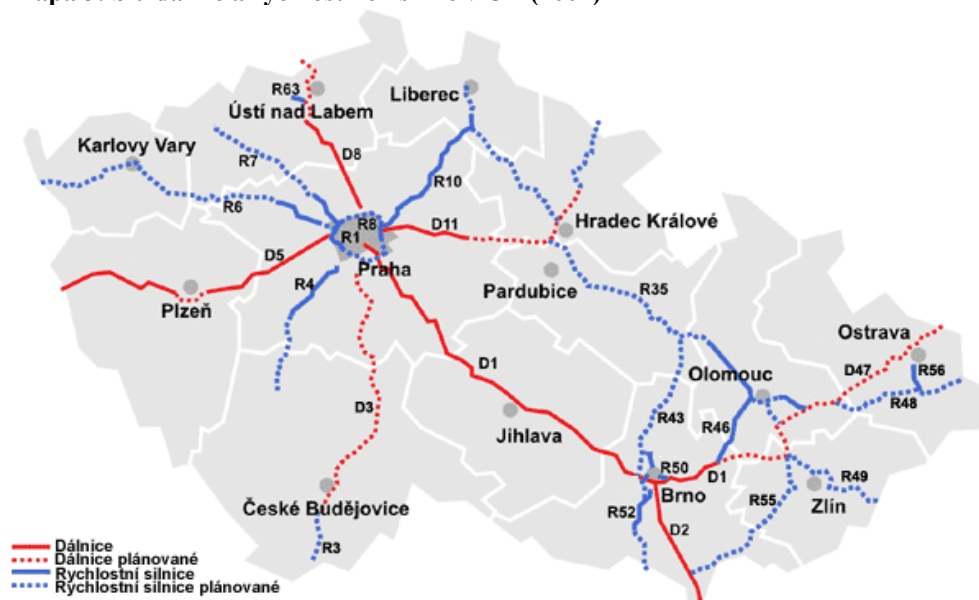
Vzhledem ke svému historickému vývoji má Česká republika jednu z nejhustších dopravních sítí v Evropě, zejména železniční a silniční. Kromě toho disponuje značným počtem letišť v majetku a provozu různých subjektů, malý je však počet veřejných letišť schopných mezinárodního provozu. Po labskovltavské vodní cestě má přímé spojení se Severním mořem. Z hlediska hustoty je dopravní infrastruktura srovnatelná se státy EU, avšak v kvalitativních parametrech výrazně zaostává.

Silniční doprava

Podíl silniční dopravy na celkovém objemu nákladní dopravy je značný, což je dáno především rozvojem nových logistických technologií. Jejím nárokům za současných podmínek odpovídá nejlépe silniční doprava. Nová distribuční centra a průmyslové zóny jsou tak budovány především s ohledem na kvalitní připojení ke komunikacím dálničního typu. Nepříznivý trend je možné ovlivnit programovou podporou kombinované dopravy a zdokonalením technologií využívaných v této oblasti, rozvojem integrovaných dopravních systémů. Jedním z nejdůležitějších faktorů nákladní dopravy je rozvoj dopravně-logistických center (veřejných logistických center – VLC), kde jsou optimálním způsobem kombinovány různé typy dopravy a jeho programová podpora.

V následujících letech je třeba dobudovat síť dálnic a rychlostních komunikací. Dále je nezbytné modernizovat 3300 km z celkových 6156 km silnic I. třídy, neboť nedosahují normových parametrů a ohrožují zdraví a životy obyvatel. Také stav silnic II. a III. třídy neodpovídá hospodářským potřebám a bezpečnosti provozu, což je jedna z hlavních příčin nedostatečného ekonomického rozvoje periferních oblastí republiky.

Mapa 3: Síť dálnic a rychlostních silnic v ČR (2004)

Zdroj: www.rsd.cz

Dálnice, rychlostní komunikace a silnice první třídy (6 702 km) jsou v majetku státu, silnice II. a III. tříd (48 797 km) v majetku krajů, místní komunikace (72 300 km) v majetku obcí. Regionální silniční síť je sice dostatečně hustá, má však špatnou kvalitu vozovek a objektů, většinou nespĺňuje normované parametry a vykazuje značné množství dopravních závad.

V České republice je ve srovnání se zeměmi EU také malý rozsah samostatných pruhů pro nemotorovou dopravu (např. cyklostezky). Počet smrtelných dopravních nehod výrazně překračuje průměr EU. Celkový počet dopravních nehod v roce 2004 činil 26 516.

Existuje potřeba výstavby obchvatů s cílem odstranit dopravní závady na intenzivně využívaných silnicích v obytné zástavbě. To povede ke zvýšení bezpečnosti dopravy, chodců, cyklistů atd. Budou muset být plněny normy EU.

Inteligentní dopravní systémy

Jedná se o technická opatření na zvládnutí velkých objemů silniční dopravy a zvýšení její bezpečnosti (intenzifikace upřednostněná před extenzivním rozvojem). Podpora by byla využita na implementaci inteligentních dopravních systémů (ITS) za účelem zvýšení bezpečnosti a plynulosti silniční dopravy. Technologie ITS umožňují např. sledování stavu silnic, zabezpečení plynulého a bezpečného cestování (koordinované řízení dopravního provozu, dávkování vozidel, proměnné dopravní značky, systémy zjišťující výskyt dopravní nehody nebo kongescí, doporučení vhodné objížďky, atd.)

Železniční doprava

Česká republika má vysokou hustotu železniční sítě, kde provozní délka tratí je 9 612 km (rok 2004), ale zaostává v elektrifikaci těchto tratí a v počtu dvou a více kolejných tratí (provozní délka těchto tratí je 1 866 km). K největším problémům patří zanedbaný technický stav a zastaralé sdělovací a zabezpečovací zařízení. Tyto faktory mají za následek nízkou přepravní rychlost na většině tratí mimokoridorových. Celkový počet vážných nehodových událostí na železnici v roce 2004 činil 268; 232 osob bylo usmrceno, z toho 224 osob na silničních přejezdech a přejetých osob na trati. Vzhledem k realizovaným výkonům je počet nehod relativně nízký.

Železnice jsou zanedbány nejvíce. Za vše hovoří skutečnost, že modernizace železničních koridorů začala o 30 let později, než byla zahájena výstavba dálniční sítě. V České republice dochází k modernizaci hlavních železničních tratí – tranzitních koridorů. Tyto koridory jsou zařazeny do evropských sítí dle mezinárodních dohod AGC (European Agreement on Main International Railway Lines, 1985), AGTC (European Agreement on Important International Combined Transport Lines and Related Installations, 1991) a TEN-T (Trans European Network - Transport, dříve TINA - Transport Infrastructure Needs Assessment in Central and Eastern Europe). V návaznosti na evropské rozdělení byly v České republice stanoveny trasy následujících železničních koridorů:

I. železniční koridor: (Berlin - Dresden) - Děčín - Praha - Pardubice - Česká Třebová - Brno - Břeclav - (Wien / Bratislava – Budapest).

II. železniční koridor: (Gdaňsk - Warszawa - Katowice) - Petrovice u Karviné - Ostrava - Přerov - Břeclav; odbočná větev Přerov - Olomouc - Česká Třebová.

III. železniční koridor: (Le Havre - Paris - Frankfurt a.M.) - Cheb - Plzeň - Praha - Ostrava - (Žilina - Košice - Lvov); odbočná větev Plzeň - Domažlice - (Nürnberg).

IV. železniční koridor: (Stockholm - Dresden) - Děčín - Praha - Tábor - Veselí nad Lužnicí - České Budějovice - Horní Dvořiště - (Linz - Salzburg - Ljubljana - Rijeka - Zagreb).

Kvalitu železničního systému ČR negativně ovlivňuje také zanedbaný technický stav některých důležitých železničních uzlů, zde dochází k významným časovým ztrátám a tím ke snižování kvality dopravních procesů. Trvalým problémem je nevyhovující stav vozového parku železniční dopravy a jeho nutná obnova.

Mapa 4: Železniční síť v ČR

Zdroj: Ročenka dopravy 2003, MD ČR 2004

Letecká doprava

Letecká doprava vykazuje v České republice nejrychlejší nárůst. Je zde v provozu 87 civilních letišť, z nichž 9 slouží veřejnému mezinárodnímu provozu. Letiště Praha-Ruzyně má ovšem dominantní postavení, neboť zajišťuje přes 94 % výkonů v osobní a 84 % výkonů v nákladní dopravě. Mezi další letiště s mezinárodním významem patří Brno, Ostrava, Karlovy Vary, Pardubice, Liberec a Kunovice, jejichž kapacita je však využívána pouze v omezené míře. Většímu využití brání většinou zastaralé technické vybavení a malá kapacita odbavovacích prostor.

U výše uvedených letišť se však projevuje nedostatečná provázanost na ostatní části dopravní infrastruktury, především na osobní kolejovou dopravu.

Vnitrozemská vodní doprava a cesty

Vnitrozemskými vodními cestami jsou zákonem č. 114/95 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění pozdějších předpisů definované *vodní toky a jiné vodní plochy, na kterých je možno provozovat plavbu*. Délka využívaných vodních cest na území ČR je 663,6 km, z toho pro dálkovou vodní dopravu je využitelných 303 km souvislé labskovltavské vodní cesty. Vodní doprava má v ČR poměrně malý podíl na přepravních výkonech. Zčásti je to dáno jediným napojením sítě vodních cest v ČR na Labe, které je co do splavnosti poněkud problematické. Jen malá část vodní sítě ČR může být zařazena do odpovídajících mezinárodních kategorií bez jistých přídatných omezení.

Kombinovaná doprava

Od roku 1995 výkony silniční dopravy narostly o 49 %. V důsledku tohoto trendu významně vzrostlo dopravní zatížení celostátních a místních komunikací, což má negativní důsledky pro životní prostředí. Se vzrůstajícími obavami se hovoří o tom, že 67 % celkové mezinárodní dopravy se uskutečňuje po silnicích. V kombinované dopravě však dochází k pomalému, ale trvalému růstu. Zboží přepravené v kontejnerech po železnici má průměrný roční nárůst přibližně 11 %.

1.3.4.2. Veřejná doprava a dostupnost

Podíl veřejné dopravy k individuální automobilové dopravě se změnil z hodnoty 80:20 v 90. letech na současný podíl 50:50. Tato situace značnou měrou přispívá k zhoršování stavu životního prostředí a to především v oblastech s vysokou urbanizací.

Základní dopravní obslužnost (dále ZDO) je přiměřené zajištění dopravy po všechny dny v týdnu z důvodu veřejného zájmu přispívající k trvale udržitelnému rozvoji území. Je zajišťována mimo jiné prvky:

- osobními a spěšnými vlaky vedenými po celostátních i regionálních tratích na území kraje a mezi kraji,
- soubory linek veřejné autobusové linkové dopravy provozovaných na území kraje a regionu, dále soubory linek veřejné autobusové linkové dopravy provozovaných po území několika krajů.

V některých krajích a regionech soudržnosti jsou realizovány integrované dopravní systémy spojující více druhů dopravy, nejčastěji veřejnou linkovou, železniční a systémy městských hromadných doprav (MHD, které jsou tvořeny více druhy doprav). V některých jsou využity moderní odbavovací systémy, většinou na bezkontaktním principu. V tomto smyslu je potřeba především rozvíjet již fungující dopravní systémy a usilovat o jejich vzájemné propojení.

1.3.4.3. Doprava a životní prostředí

Doprava je odvětvím, u kterého se nedaří naplňovat cíle udržitelného rozvoje. Negativní vlivy na životní prostředí u jiných odvětví v ČR klesají, u dopravy rostou. Nepříznivě se z ekologického hlediska vyvíjí přepravní dělba práce. Podíl environmentálně nejméně šetrné, nákladní silniční dopravy, roste. Silniční doprava velmi negativně ovlivňuje kvalitu životního prostředí především měst a příměstských oblastí.

Vzrůstající tlak dopravy na životní prostředí, ale i narůstající škody v ekonomice (kongesce v dopravních špičkách) budou vyžadovat prosazení řady opatření, které je nutno strategicky koncipovat a koordinovat:

- postupná změna dělby přepravní práce ve prospěch environmentálně šetrnějších druhů dopravy na základě obnovy a modernizace dopravní infrastruktury,
- realizace vhodných technických a infrastrukturních opatření (silniční obchvaty měst, protihlukové bariéry podél silnic) vedoucích k minimalizaci zdravotních rizik způsobených nadměrným zatížením hlukem a emisemi z pozemní dopravy,
- ve městech a městských aglomeracích budovat integrované dopravní systémy s výraznějším uplatněním kolejové dopravy (vč. železnice) jako environmentálně šetrnějšího druhu veřejné hromadné dopravy, podporovat systémy park-and-ride a bike-and-ride,
- v rámci realizace Národní strategie rozvoje cyklistické dopravy ČR budovat hustou síť bezpečných cyklostezek.

1.3.4.4 Informační infrastruktura, komunikace a přenos informací

Informační infrastruktura zásadním způsobem spoluvytváří čtyři předpoklady hospodářského rozvoje naší země, kterými jsou:

- mobilita osob, zboží a informací,
- podpora rychlého zahájení podnikatelských záměrů na území ČR,
- implementace ICT přispívá ke konkurenceschopnosti cen výrobků a vyšší dostupnosti služeb produkovaných v podnicích ČR,
- využívání ICT vytváří podmínky pro vyšší efektivitu práce, výroby a konkurenceschopnost jako takovou.

Rozvoj vysokorychlostního přístupu už dnes napomáhá zvýšení efektivity v mnoha oblastech lidských činností. V současné době se začínají objevovat nové možnosti, stejně jako jejich významné dopady na celou společnost. Jde například o možnost práce na dálku (homeworking, teleworking atd.), která má zásadní důsledky pro řešení problémů zaměstnanosti, dopravy i životního prostředí. Informační infrastruktura do značné míry ovlivňuje také další oblasti společnosti a podnikatelského prostředí, z nichž zvláštní význam z hlediska hospodářského růstu představuje regionální rozvoj.

Se záměrem vybudování informační společnosti byl v roce 2002 schválen „Akční plán eEurope 2005“. Účelem tohoto akčního plánu je vytvoření moderních on-line dostupných veřejných služeb zahrnujících elektronický přístup ke službám veřejné správy (e-government), elektronický přístup k systémům vzdělávání a výuky (e-learning), elektronický přístup ke službám péče o zdraví (e-health), dynamického prostředí pro elektronický obchod a podnikání (e-business, e-commerce) a v oblasti zábavy (e-entertainment). Prostředkem k naplnění těchto cílů má být široce dostupný vysokorychlostní přístup s konkurenceschopnými cenami a bezpečná komunikační infrastruktura. Implementace akčního plánu v České republice byla provedena Státní informační a komunikační politikou e-Česko 2006.

Vysokorychlostní přístup

Výsledky šetření Evropské komise z ledna 2005 týkající se penetrace vysokorychlostního přístupu členských zemí EU ukazují na velmi nízké procento pokrytí domácností ČR, pouze 1,5-2 % domácností. U firemních subjektů byla podle šetření ČSÚ penetrace vysokorychlostního přístupu v ČR na úrovni cca 20 %, což je zhruba polovina průměru EU (39 %).

Trh vysokorychlostního přístupu je v ČR dosud málo rozvinutý. Uspokojivá je situace pouze v oblasti páteřních sítí, které propojují krajská města a kde již existuje dostatek optických i jiných přenosových kapacit. V odlehlejších a z pohledu poskytovatelů služeb elektronických komunikací nezajímavých regionech je prostor pro budování páteřních i přístupových sítí, jejichž vznik je často iniciován veřejným sektorem. Většinou jsou tyto sítě budovány za finanční pomoci evropských a národních fondů.

Neuspokojivá je však situace v oblasti přístupových sítí. Za klíčovou považuje Česká republika nabídku služeb vyžadujících vysokorychlostní přístup. Stále chybí nabídka konvergovaných služeb (tzv. služby trojí hry – hlas, video a data), rozvoji brání negativní nebo nedostatečné zkušenosti dosavadních uživatelů s nízkou kvalitou nabízených služeb,

neznalost přínosů vysokorychlostního přístupu jak mezi koncovými uživateli, tak i mezi poskytovateli služeb. Poptávku po on-line službách rovněž snižuje nedostatečná počítačová gramotnost obyvatelstva, zejména v určitých věkových kategoriích, které dávají přednost jednoduššímu způsobu získávání informací a využívání on-line služeb (televize). S vytvořením vysokorychlostní infrastruktury je nezbytné reflektovat i otázky týkající se bezpečnosti a integrity služeb elektronických komunikací. Je třeba klást důraz na prevenci závažných havárií a integrovanou prevenci.

Jedním z možných řešení může být vytváření technologických předpokladů pro vybudování infrastruktury pro vysokorychlostní přístup v rámci koncepcí, projektování a výstavby dopravních komunikačních tras, energetických rozvodů, produktovodů nebo železničních sítí apod. tato integrace aktivit při výstavbě pomůže snížit finanční náročnost z dlouhodobého hlediska a nabídnout možnosti pronájmu infrastruktury pro výstavbu vysokorychlostních sítí elektronických komunikací (návratnost investice).

Transformace stávajících veřejných přístupových telekomunikačních sítí na síť umožňující vysokorychlostní přístup i budování sítí nových je dlouhodobý proces. V zájmu dosažení maximálního a trvalého efektu je proto na úrovni státu nezbytné podporovat rozvoj vysokorychlostního přístupu ve městech i na venkově. Za určitých specifických podmínek pak vláda po přechodnou dobu hodlá podpořit i zvláštní projekty infrastrukturní povahy (metropolitní sítě), a to v případech, kdy splňují zvláštní kritéria, převážně tam, kde standardní mechanismy trhu dosud nevytvářejí vhodné podmínky a neposkytují dostatečné zdroje pro budování nových sítí. Podmínkou bude otevřený přístup k této infrastruktuře, sdružování prostředků na výstavbu těchto sítí, agregace požadavků na vysokorychlostní přístup z rozdílných oblastí (zdravotnictví, školství, kultury aj.).

1.3.5. Životní prostředí

1.3.5.1. Charakteristika současného stavu

V období 1990 – 1998 došlo k zásadnímu zlepšení téměř u všech složek životního prostředí České republiky. V prvních letech nového tisíciletí lze zaznamenat další zlepšení stavu některých složek životního prostředí. Dynamika změn je však pomalejší, protože další zlepšování vyžaduje vyšší náklady. Zlepšila se kvalita ovzduší, stálým problémem však zůstává překračování imisních limitů v některých oblastech, především v souvislosti s rozvojem dopravy. Nově se objevují tendence k návratu používání uhlí při vytápění v lokálních topeništích. Pokračovalo snižování množství vypouštěných znečišťujících látek do povrchových vod. Stav přírodního prostředí a vývoj krajiny nelze hodnotit jednoznačně. Stále dochází k záborům půdy pro novou výstavbu. Rozloha chráněných území se nezanedbatelně zvýšila díky zavedení soustavy Natura 2000 v naší republice a postupnému vyhlášení jejich jednotlivých složek. Závažným problémem je stále snižování úrovně biodiverzity (místy se projevuje zlepšení stavu, celkově se však nadále zvyšuje míra ohrožení jak na úrovni ekosystémů, tak druhů a genetické variability).

Hodnoty základních standardních indikátorů stavu životního prostředí ve srovnání s průměrem EU-15 (před rozšířením k 1. 5. 2004) a OECD-30 nevykazují zásadní řádové odchylky. Pohybují se však na poněkud horší úrovni v relaci s okolními státy.

Právní úprava ochrany životního prostředí je sladěna s právními předpisy Evropských společenství a její požadavky jsou plněny s výjimkou přechodných období.

Přístupová smlouva obsahuje:

1. Přechodné období (dále PO) do 31. 12. 2005 na nakládání s odpady - směrnice 94/62/EC o obalech a obalových odpadech. PO pro dosažení cílových hodnot u recyklace a opětovného využití obalu (článek 6 směrnice).
2. Přechodné období do 31. 12. 2010 na požadavky směrnice 91/271/EEC o čištění městských odpadních vod (čištění komunálních vod). Jde o přechodné období pro implementaci směrnice pro vybudování kanalizačních sítí a čistíren odpadních vod u obcí v kategorii nad 2 000 ekvivalentních obyvatel (EO) a pro zajištění odstranění celkového fosforu a celkového dusíku (nutrientů) u čistíren odpadních vod v kategorii nad 10 000 EO. Závazkem vlády ČR v Common Position k Přístupovým dohodám, implementovaným v nařízení vlády č. 61/2003 Sb., se „všechny povrchové vody na území České republiky se vymezují jako citlivé oblasti.“
3. Přechodné období do 31. 12. 2007 na implementaci směrnice 2001/80/EC o omezení emisí znečišťujících látek do ovzduší z velkých spalovacích zařízení (resp. na plnění stanovených emisních limitů pro SO₂) pro 2 podniky: Teplárnu Přerov a Novou Huť, a.s.

Přechodná období po podpisu Přístupové smlouvy:

1. Směrnice 2005/20/ES, kterou se mění směrnice 94/62/ES o obalech a obalových odpadech. ČR získala přechodné období do 31. prosince 2012 na dosažení cílů týkajících se recyklace a využití odpadů z obalů, uvedených v čl. 6 směrnice 2004/12/ES.
2. Směrnice 2002/96/ES o odpadech z elektrických a elektronických zařízení. Dne 30. března 2004 vydala Rada EU rozhodnutí 2004/312/ES, ve kterém poskytuje České republice, Estonsku, Maďarsku, Lotyšsku, Litvě a Slovensku odklad termínů uvedených

v čl. 5 odst. 5 a v čl. 7 odst. 2 směrnice 2002/96/ES o odpadech z elektrických a elektronických zařízení v délce 24 měsíců, tj. do 31. 12. 2008.

V devadesátých letech se životní prostředí v naší republice výrazně zlepšilo a po roce 2000 je situace stabilizovaná. Současný stav životního prostředí v České republice však nelze považovat za zcela uspokojivý.

V období do roku 2010 nelze očekávat významnější pozitivní změny kvality životního prostředí, která by byla srovnatelná s dynamikou předchozího desetiletí. Předpokládá se velmi pozvolný růst kvality životního prostředí s možnými meziročními výkyvy.

Pozitivní vývoj kvality životního prostředí se očekává zejména v následujících oblastech:

- celkové snižování imisní zátěže ovzduší vlivem realizovaných aktivních opatření a přirozeného vývoje (obměna technologií, zlepšování kvality vozového parku),
- pokles atmosférické depozice,
- zvyšování jakosti povrchových a podzemních vod v důsledku realizovaných opatření (výstavba čistíren odpadních vod, obměna technologií, zlepšení postupů v zemědělství), zejména velmi významnou redukcí organického znečištění a také zvláště nebezpečnými látkami,
- odpadové hospodářství včetně nakládání s obalovým odpadem,
- rekultivace a revitalizace prostorů po těžbě surovin.

Pro kvalitu životního prostředí představují hlavní problémy a rizika následující faktory:

- překračování imisních limitů pro ochranu lidského zdraví i pro ochranu vegetace pro troposférický ozon a imisních limitů pro ochranu lidského zdraví pro polycyklické aromatické uhlovodíky (vyjádřené jako benzo(a)pyren) a suspendované částice velikostní frakce PM₁₀,
- negativní vliv růstu automobilové dopravy (zvláště ve městech bez obchvatů, přes která vedou nejdůležitější dopravní komunikace státu a regionů),
- vysoká energetická náročnost ekonomiky,
- pokračující vnos nebezpečných látek do vodního prostředí z průmyslových podniků a aglomerací,
- vysoký počet lokalit se starými ekologickými zátěžemi,
- havarijní úniky nežádoucích látek do povrchových a podzemních vod,
- zatěžování povrchových vod z dosud nečištěných nebo nedostatečně čištěných odpadních vod,
- plošné zdroje znečištění povrchových a podzemních vod, zejména ze zemědělského sektoru a domácností,
- špatný stav vodních toků z hlediska ekologických funkcí,
- vysoký podíl půdy ohrožené vodní erozí,
- nízká retenční schopnost krajiny a ohrožení povodněmi,
- ohrožení lesů atmosférickými depozicemi a degradovanými půdami, neuspokojivý zdravotní stav lesů, jejich prostorová a věková struktura a druhová skladba (hospodaření v monokulturách s preferencí jehličnatých dřevin),

- vysoký počet ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, nebezpečí dalšího poklesu biodiverzity.

Z hlediska negativních vlivů hospodářských odvětví lze očekávat zhoršení kvality životního prostředí v důsledku pokračujícího nárůstu přepravních výkonů automobilové dopravy. Stav životního prostředí ovlivní též budoucí hospodářský růst, rozvoj dalších odvětví (zemědělství, doprava) a vývoj osídlení. K dosažení zlepšení v řadě oblastí životního prostředí (zejména kvality ovzduší, vod, odstranění příčin vedoucích k erozi a snižování retenční schopnosti krajiny, zastavení poklesu biodiverzity a dalších problémů) je nezbytné zajistit dostatečné odborné podklady včetně monitoringu stavu jednotlivých složek, jejich vývoje a působení ohrožujících vlivů. Základním předpokladem je mezioborový přístup s důsledným uplatňováním environmentálně příznivých postupů.

Z porovnání hodnot jednotlivých indikátorů kvality životního prostředí vzhledem k EU a OECD lze identifikovat následující trendy a problémy:

- u většiny indikátorů došlo v České republice ke zlepšení v časové řadě,
- hodnoty indikátorů nevykazují řádové odchylky od situace v ostatních zemích EU a OECD,
- měrné hodnoty SO₂, NO_x, CO a CO₂ (v přepočtu na HDP) zůstávají relativně vysoké,
- v 90. letech se zlepšilo využívání energie a snížily se emise oxidu uhličitého, ale energetická náročnost a emisní náročnost tvorby HDP je ve srovnání s vyspělými zeměmi stále vysoká a v posledních pěti letech zůstává v podstatě na stejné úrovni,
- uhlí stále hraje významnou úlohu v prvotních zdrojích energie,
- spotřeba vody v přepočtu na obyvatele je relativně nízká,
- podíl obyvatelstva připojeného na veřejnou kanalizaci je mírně nižší než průměr EU-15,
- podíl čištění odpadních vod bez ohledu na stupeň čištění je oproti většině zemí EU-15 vyšší, ale účinnost čištění je vesměs nižší,
- klesá stupeň zornění zemědělské půdy,
- příznivý trend snižování podílu orné půdy ve prospěch travních porostů a lesa zejména v zemědělsky intenzivních oblastech je velice pozvolný,
- spotřeba hnojiv a pesticidů se v 90. letech výrazně snížila a v současné době je nižší než v zemích EU-15, ale v současné době opět začíná narůstat,
- intenzita chovu v živočišné výrobě (VDJ/km²) u všech druhů dobytka výrazně poklesla pod úroveň EU-15,
- podíl chráněných území z celkové rozlohy ČR se v souvislosti se vstupem do EU od roku 2004 zvýšil. Je srovnatelný nebo mírně vyšší než u sousedních států, ale je nižší než ve státech OECD,
- setrvale nepříznivý je stav ohrožení některých volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (viz Červená kniha),
- u produkce průmyslového odpadu na jednotku HDP je situace srovnatelná s okolními zeměmi,
- produkce komunálního odpadu na obyvatele v posledních letech narůstá, ale je dosud nižší než ve většině zemí EU-15,

- počet osobních automobilů na obyvatele kontinuálně roste, stále je však nižší než v EU-15.

1.3.5.2. Složky životního prostředí

Ovzduší

V minulém desetiletí se výrazně snížily emise všech znečišťujících látek. Pokles emisí byl výsledkem omezení a restrukturalizace výroby, záměny paliv, legislativních a technických opatření. Po roce 2000 se dále mírně snižují či zůstávají na stejné úrovni celkové emise hlavních škodlivin až na tuhé znečišťující látky a emise NH₃. K nárůstu emisí z malých zdrojů v posledním období přispěl návrat domácností ke spalování hnědého uhlí. K výraznějšímu nárůstu emisí NO_x, CO a CO₂ došlo u mobilních zdrojů, z toho v silniční dopravě přibližně o 6 %.

Podrobná evidence emisí plynů ovlivňujících klimatický systém Země je prováděna v souvislosti s metodikou IPCC⁴⁸. Přesná inventarizace je podkladem pro kontrolu plnění závazků Kjótského protokolu i pro implementaci systému emisního obchodování v rámci Evropské unie, který vstoupil v platnost 1. ledna 2005. V současné době byly dokončeny práce na Národním alokačním plánu, který přiděluje emisní práva pro CO₂ zdrojům zahrnutým do tohoto systému emisního obchodování. Celkové emise skleníkových plynů jsou stabilizovány pod úrovní referenčního roku 1990 s určitými meziročními výkyvy.

Stále zůstává problémem vysoká energetická náročnost vytvořeného HDP. Měrné emise SO₂ rovněž výrazně převyšují průměr EU-15.

Imisní limity většiny znečišťujících látek nejsou výrazně překračovány. Překračování imisních limitů pro NO₂, CO, kadmium a arsen je omezeno na několik lokalit.

Závažným problémem je plošné překračování imisních limitů pro ozon, což představuje problém z hlediska dopadů na lidské zdraví a na ekosystémy. Tento negativní faktor působí na téměř 64 % chráněných území.

Pro řešení situace byly vypracovány následující programy snižování emisí:

- Integrovaný národní program snižování emisí v České republice,
- krajské programy snižování emisí,
- místní programy snižování emisí (vypracovávají je některé obce),
- Národní program na zmírnění dopadů změny klimatu v ČR.

Voda

Odběry vod i vypouštění odpadních vod jsou v zásadě stabilizovány. Pitnou vodou z veřejných zdrojů je zásobován vysoký podíl obyvatelstva, stejně tak je vysoký podíl obyvatel žijících v domech, které jsou napojeny na veřejnou kanalizaci. Dlouhodobě se zlepšuje jakost povrchových vod a stabilizovala se jakost podzemních vod. Na území České republiky byly splněny jakostní cíle směrnice ES o nebezpečných látkách ve vodách.

U všech aglomerací nad 10 000 obyvatel byly vybudovány čistírny odpadních vod. Ty z nich, které nevyhovují limitům nařízení vlády ČR č. 61/2003 Sb., (v souladu s emisními limity

⁴⁸ IPCC- Intergovernmental Panel on Climate Change

směrnice Rady EU 91/271/EHS) je nutno přestavět a intenzifikovat včetně doplnění kanalizace do konce přechodného období. Vláda ČR schválila v usnesení č. 852/2005 „Aktualizaci strategie financování implementace směrnice Rady č. 91/271/EHS, o čištění městských odpadních vod“. Zákon č. 20/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů stanoví, že všechny obce s počtem 2 000 – 10 000 EO musejí být do konce přechodného období tj. 31. 12. 2010 vybaveny čistírnami odpadních vod tak, aby jimi vypouštěné odpadní vody svojí kvalitou splňovaly požadavky vládního nařízení v souladu se směrnicí EHS. Část kalů z čistíren odpadních vod nevyhovuje požadavkům z hlediska obsahu rizikových látek. U aglomerací do 2 000 EO (ekvivalentních obyvatel) s funkčním kanalizačním systémem je nezbytné zajistit přiměřené čištění odpadních vod.

Je nutná obnova a modernizace systémů úpraven a rozvodů pitné vody.

Trvalým problémem zůstává eutrofizace a s tím spojený vznik sinic, což postihuje v letním období řadu vodních nádrží a vodních toků. V některých úsecích vodních toků je problémem znečištění nebezpečnými látkami. Stále vysoké jsou hodnoty plavenin půdních částic v tocích.

V řadě oblastí došlo zejména před r. 1990 k odvodnění přirozeně vlhkých ploch včetně rašelinišť, slatin a lužních lesů. Především je nutné omezit vliv nevhodných úprav vodních toků, niv, případně celých povodí a pramenných oblastí snižujících retenční schopnost krajiny prostřednictvím revitalizací a přirozených rozlivů.

V roce 2002 postihly republiku katastrofální povodně. Nebyla zjištěna potřeba změny právních předpisů, je však účelné věnovat větší pozornost preventivním opatřením, tak jak byly identifikovány ve zprávě Vyhodnocení katastrofální povodně v srpnu 2002. Nezbytná je nadregionální koordinace vhodných opatření. Prováděná opatření jsou nesystémová a je nutné posílit integrovaný a koordinovaný přístup včetně meziregionální koordinace. Není věnována dostatečná pozornost opatřením ke zlepšení retenční schopnosti krajiny a přirozenému rozlivu povodní.

Půda

Dlouhodobě se snižuje intenzita zemědělské výroby spojená s narůstáním významu mimoprodukčních funkcí zemědělství. Výměra zemědělské půdy se mírně snižuje, avšak jen málo ve prospěch lesního půdního fondu (0,26 % za poslední 4 roky). Zalesňování přitom často není směřováno na pozemky ohrožené erozí apod., ale nevhodně na travní porosty s nežádoucími dopady na diverzitu krajiny a přírodě blízkých společenstev. Mírně se snižuje procento zornění zemědělských půd, ale stále zůstává vysoké ve srovnání se zeměmi EU-15. Tento trend může mít významné dopady na charakter krajiny, zejména pokud bude pokračovat i v budoucnosti.

Nadále přetrvává roztržité vlastnictví půdy. Trvá potřeba provedení komplexních pozemkových úprav. Silně negativně se projevuje trend zástavby zemědělské půdy (průmyslové zóny, obytné zóny, jednotlivá sídla městského charakteru). Využití existujících průmyslových úhorů (brownfields) je nedostatečné, na druhé straně se zvyšuje tlak na výstavbu ve volné krajině.

Problémem stále zůstává vysoký podíl půdy ohrožené vodní a větrnou erozí, nízká retence vody v krajině a nebezpečí záplav. Řešení velmi naléhavého a závažného problému půdní eroze spočívá v komplexním přístupu zároveň s protipovodňovými opatřeními a formou komplexních revitalizací povodí a říčních a rybníčních soustav ve smyslu zvyšování retenční

schopnosti území. To souvisí velmi těsně se zajišťováním dostatečné kvality a kvantity vodních zdrojů ve smyslu Rámcové směrnice 2000/60/ES o vodách.

Příroda a krajina

Situace v oblasti přírody a krajiny je ovlivněna zemědělskou výrobou, lesním hospodářstvím, rozvojem osídlení, dopravou a průmyslem. K hlavním problémům přírody a krajiny České republiky patří snížená retenční schopnost krajiny, nízká biodiverzita zemědělských ekosystémů, snížená biodiverzita monokulturních lesů a staré ekologické zátěže. Z hlediska kvality krajiny se negativně projevuje neobhospodařování zemědělské půdy zejména v příhraničních oblastech republiky.

V posledních letech se stále zvyrazňuje problém záborů půdy pro novou zástavbu především v blízkosti urbanizovaných prostorů, dochází k fragmentaci krajiny vlivem liniových staveb v souvislosti s budováním dopravní infrastruktury, narůstá počet opuštěných, v minulosti využívaných území (brownfields). Problémem stále zůstávají skládky v krajině i přes nárůst míry recyklace odpadů.

Významným faktorem je přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o krajině a z toho vyplývajících mezinárodních závazků ve vztahu k péči o krajinu.

Vážná je situace v oblasti biologické rozmanitosti. Výměra chráněných území je srovnatelná se zeměmi EU-15, avšak nižší než je průměr zemí v OECD. Zvyšovala se hlavně počátkem 90. let. V roce 2005 byla nařízením vlády ČR vyhlášena Chráněná krajinná oblast Český les. V současném období i v příštích šesti letech bude klíčovou nutností realizace požadavků soustavy Natura 2000.

Velkým problémem je stále vysoký počet ohrožených druhů živočichů a rostlin ve všech kategoriích (viz Červená kniha a v současnosti aktualizovaný předpis MŽP k zákonu č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny). Místy lze zaznamenat určité zvyšování úrovně biodiverzity, naopak jinde je úroveň biologické rozmanitosti omezována jak přetrvávajícími vlivy (např. změny v hospodaření, včetně upuštění od hospodaření v marginálních oblastech, nedostatečné uplatnění environmentálně příznivých postupů), tak vlivy nově vznikajícími (prudký rozvoj suburbánních oblastí, dopravní infrastruktury, zvýšený tlak na intenzifikaci využívání dosud málo zatížených lokalit aj.). Tyto vlivy vedou ke změnám struktury a funkcí krajiny, ekosystémů v ní a následně k snižování biodiverzity i na nižších úrovních, tj. ohrožení druhů vázaných na tradiční způsoby hospodaření, na větší krajinné celky a nenarušená stanoviště, omezení genetické variability populací v důsledku fragmentace aj.

Lesy

Lesy zaujímají 32,8 % rozlohy ČR. Z toho čtvrtinu zaujímají území chráněná podle zvláštních právních předpisů. Vlivem působení imisí a nevhodného způsobu hospodaření během druhé poloviny minulého století došlo k poškození lesních ekocenóz a poklesu biodiverzity. Vodní režim a kvalita půdy jsou narušeny odvodňováním a nevhodnými metodami lesnického hospodaření.

Přetrvávajícími problémy zůstávají nepříznivá věková a druhová struktura a neuspokojivý zdravotní stav lesních porostů, což se projevuje snížením odolnosti vůči biotickým i abiotickým činitelům. Zejména v horských pohraničních oblastech jsou lesní půdy na nebazických horninách v důsledku dlouhodobého působení kyselých dešťů chronicky ochuzeny o živiny. Tím se výrazně zhoršují podmínky pro zdravý vývoj lesních porostů. Vysoké a uměle udržované stavy srnčí a jelení zvěře působí v důsledku nadměrného okusu

negativně na zdravotní stav mladých porostů a v konečném důsledku i na sníženou kvalitu dřeva pro dřevozpracující průmysl.

Hospodaření se surovinami

Těžba černého uhlí vykazuje setrvalý pokles, těžba hnědého uhlí se stabilizuje. Poklesla těžba vysokoprocenních vápenců, dochází k postupné rekultivaci území dotčených těžbou. U těžby stavebních surovin a těžby surovin v chráněných krajinných oblastech však došlo k meziročnímu nárůstu, což může být částečně vysvětleno intenzifikací výstavby po povodních roku 2002 nebo i výstavbou železničních koridorů.

Energie a její úspory

Výroba a spotřeba energie má spolu s dopravou největší podíl na emisích znečišťujících ovzduší a významně ovlivňuje i ostatní složky životního prostředí. Účelem zákona č. 180/2005 Sb. o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů) je zajistit soulad se Směrnicí EU č. 2001/77/ES ve způsobu podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů. Mezi základní cíle tohoto zákona patří zvýšení podílu výroby elektřiny v zařízeních na bázi obnovitelných zdrojů energie na hrubé spotřebě elektřiny na 8 % v roce 2010 a nárůst podílu obnovitelných zdrojů energie na primární spotřebě energetických zdrojů na 6 % v roce 2010.

Stěžejním programovým dokumentem v oblasti omezování negativního vlivu výroby a spotřeby energie na životní prostředí je Národní program hospodárného nakládání s energií a využívání obnovitelných a druhotných zdrojů surovin.

Národní program na roky 2006 - 2009 podporuje realizaci požadavků směrnic EU zaměřených na

- energetickou efektivnost (Směrnice č. 2003/8/ES o podpoře kombinované výroby elektřiny a tepla, Nařízení EP a Rady č. 2422/2001 o Energy Star, navržená Směrnice o ekodesignu a navržená Směrnice o energetické efektivnosti a energetických službách),
- využití obnovitelných zdrojů energie (Směrnice č. 2001/77/ES o podpoře elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu EU),
- využití alternativních paliv v dopravě (Směrnice č. 2003/30/ES o podpoře využití alternativních paliv v dopravě).

Energie a bydlení

Snížení emisí skleníkových plynů v souvislosti s úsporami energie je prioritní cíl mimo jiné v důsledku platnosti Kjótského protokolu o změně klimatu od 16. února 2005. Česká republika se zavázala k prvnímu kontrolnímu období (2008-2012) snížit emise skleníkových plynů nejméně o 8 % v porovnání se stavem v roce 1990. Zásadní nutností je tedy zajištění úspor energie v budovách, zejména ve sféře bytového sektoru. V současné době tento sektor představuje jeden z největších potenciálů úspor energie, dosažitelných za přijatelných nákladů s maximálním efektem.

V souvislosti s implementací směrnice 2002/91/ES o energetické náročnosti budov je nutné reflektovat jednotný rámec metody výpočtu celkové energetické náročnosti budov a uplatnění minimálních požadavků na energetickou náročnost nových budov a větších stávajících bytových domů, především budov postavených panelovou technologií, které jsou předmětem tzv. větší renovace.

Pro Českou republiku je z hlediska skladby bytového sektoru charakteristický vysoký podíl bytových domů postavených panelovou technologií, které nyní představují značnou zátěž ve vztahu k životnímu prostředí a v souvislosti s úsporami energií také k emisím skleníkových plynů. Problémem je zejména energetická náročnost provozu budov bytového sektoru. Kvalitnější tepelnou ochranou těchto budov, vyšší účinností technických zařízení budov ale i vyšším využíváním obnovitelných nebo druhotných energetických zdrojů lze v tomto sektoru dosáhnout významných úspor energie. Konečná spotřeba energie v terciárním sektoru má nyní stále tradiční skladbu spotřeby s 33 % zemního plynu, 21 % pevného paliva, 19 % elektřiny, 21 % centrálně připravovaného tepla a jen 5 % bioenergie. Klíčovým faktorem pro změnu a snížení celkové spotřeby energie v budovách jsou motivační programy zajišťující podporu energeticky úsporným opatřením a celkovou renovaci stávajícího bytového fondu.

Maximalizace úspor energie je cíl s vysokou prioritou směřující především k maximalizaci úspor energie v budovách bytového sektoru (*pozn. v současné době jeden z největších potenciálů úspor energie, dosažitelných za přijatelných nákladů*). Úspory energie jsou dosažitelné komplexním zvýšením efektivnosti budovy, směřující k maximalizaci úspor energie využíváním energeticky úsporných spotřebičů. Budova tvoří celek a úspory energie je nutné zajistit z pohledu energetického managementu budovy a komplexního snížení její energetické náročnosti.

V oblasti spotřeby energie v bytovém sektoru a především u budov postavených panelovou technologií to znamená zejména realizaci uvedených opatření:

- zvýšení informovanosti veřejnosti o energeticky účinných koncových spotřebičích, tzn. budovách a jejich technických zařízeních jako koncových spotřebičích,
- zlepšení tepelně technických vlastností budov, zvýšení účinnosti zdrojů tepla, zvýšení účinnosti vnitřních rozvodů energie a koncových spotřebičů energie,
- podpora udržitelného stavění s nízkým energetickým standardem, komplexní rekonstrukce stávajícího bytového fondu,
- zvyšování standardů účinnosti v procesu výroby a distribuce energie.

Ve vztahu k bytovému fondu je třeba klást důraz na upřednostňování rekonstrukce a modernizace stávajícího fondu budov před novou výstavbou, tedy orientaci na již používané stavební lokality před zábořem nových ploch a zemědělské půdy.

Odpady a obaly, hluk a zátěže

Odpady a obaly

Celková produkce odpadů vykazuje pokles. Produkce komunálních odpadů od roku 1995 mírně roste. Ve srovnání se zeměmi EU-15 je poměrně příznivá situace v materiálovém využití odpadů i v recyklaci obalového odpadu, naproti tomu je v naší republice nízké energetické využití odpadů. Specifická pozornost je věnována tříděnému sběru odpadů a biologicky rozložitelné složce komunálních odpadů a materiálovému využití komunálních odpadů. Česká republika jako jediná nová členská země plní požadavky EU na recyklaci odpadů z obalů.

V roce 2003 byl vyhlášen Plán odpadového hospodářství České republiky, jehož strategické cíle jsou zejména:

1. snižování měrné produkce odpadů nezávisle na úrovni ekonomického růstu,
2. maximální využívání odpadů jako náhrady primárních přírodních zdrojů,

3. minimalizace negativních vlivů na zdraví lidí a životní prostředí při nakládání s odpady.

Hluk

Z dalších faktorů ovlivňujících kvalitu životního prostředí a zdraví obyvatelstva stále zůstává problém nárůstu vysokého počtu obyvatel vystaveného nadměrnému hluku, zejména ve větších městech a v okolí exponovaných komunikací. Postupně jsou však budována protihluková opatření a uplatňovány hlukové limity u některých výrobků.

Zátěže

Krajina se potýká s dopady starých zátěží, s problémy těžbou zdevastovaných rozsáhlých území (uhlí, uran) a početných průmyslových úhorů (brownfieldů); vyrůstají nové zátěže (sklárky komunálních odpadů kontrolované i černé, odkládání toxických materiálů bez návazných likvidací), narůstají havárie ohrožující životní prostředí jak v průmyslu tak v silniční dopravě (zejména kamionové dopravě). Likvidace starých zátěží (vojenské prostory, průmysl, sklárky, těžba, zemědělství) bude vyžadovat finančně náročné investice dlouhodobého charakteru (zejména prostor Ralska, Severočeská hnědouhelná pánev, Ostravsko).

Environmentální vzdělávání

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (dále environmentální vzdělávání) představuje klíčový preventivní nástroj ochrany životního prostředí a úspěšné implementace udržitelného rozvoje. V roce 2000 byl schválen Státní program environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty a navazující Akční plány (na léta 2001 - 2003 a v roce 2003 na léta 2004 - 2006). Podařilo se rozvinout krajské systémy environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty, postupně je budována síť středisek a center environmentální výchovy a síť ekoporaden. ČR přistoupila ke Strategii pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji (schválena EHK OSN na jaře 2005 ve Vilniusu) a připravuje její implementaci na národní úrovni.

Environmentální vzdělávání staví na schopnosti a motivaci přijímat, zpracovávat a využívat množství nabízených informací a využít je co nejlépe pro praxi. Je však trvale limitováno citelným nedostatkem finančních prostředků. Hlavními cílovými skupinami environmentálního vzdělávání jsou širší veřejnost, základní, střední a vysoké školy, neziskový sektor, podnikatelský sektor a veřejná správa.

Vedle zaměření environmentálního vzdělávání na jednotlivé problémy ochrany životního prostředí, je nutné posílit holistický a interdisciplinární přístup k problematice environmentálního pilíře udržitelného rozvoje v rámci mezioborové spolupráce. Je třeba zvýšit povědomí o pozitivním přínosu ochrany životního prostředí pro růst a kvalitu života společnosti i pro hospodářský rozvoj.

Specifické problémy regionů soudržnosti

Jednotlivé regiony soudržnosti a České republiky se potýkají se specifickými problémy životního prostředí. Jejich význam a naléhavost může být odlišná podle typu území a příčinných faktorů. Jejich řešení vyžaduje jak přístup na úrovni celé republiky, tak regionálně specifický přístup.

Téměř všechny regiony čelí místním problémům v kvalitě ovzduší a zatížení hlukem, především v souvislosti s rozvojem dopravy. V převážné části regionů je problémem úbytek nezastavěných ploch, nedostatečně využívané již dříve vyčleněné plochy (brownfields) a

směrování nové výstavby na zemědělskou půdu, vodovodní a kanalizační síť, nárůst produkce odpadů a problémy biodiverzity (problém poklesu biodiverzity, invazní druhy).

Velmi intenzivní mohou být lokální problémy v nepřirodním (urbanizovaném) prostředí. Jedná se zejména o hluk, vibrace, znečištění ovzduší, poškozené a nevhodně využívané plochy (určené k revitalizaci nebo transformaci).

U většiny regionů není v přehledu problémů vnímána záležitost komplexní ochrany proti povodním, přestože se jedná o plošný problém spojený zejména s nedostatečnou retenční schopností krajiny a nesystémovým charakterem protipovodňových opatření.

1.3.5.3. Prevence a řešení rizik

V souvislosti se zapojením České republiky do globalizovaného světa a vlivem přírodních faktorů se zvyšuje citlivost naší společnosti vůči rizikům i rozsah škod při jejich výskytu. Prevence, kontrola a řešení rizik je velmi strukturalizovaná oblast vysoce odborných činností, na jejichž výsledcích závisí nejenom zabezpečení hospodářského růstu, ale především udržení dosažené kvality života a úrovně životního prostředí na daném území, v krajních případech i udržení společenského rozvoje.

Pro zvýšení kvality života je důležitá minimalizace rizik v oblasti životního prostředí. Tato rizika představují vážné nebezpečí pro životy a zdraví obyvatelstva i ekonomiku státu. K hlavním vlivům spojeným s antropogenními riziky patří:

- dlouhodobé emise, imise a depozice škodlivin,
- průmyslové havárie a havarijní úniky nebezpečných látek,
- emise toxických chemických látek z výroby a dopravy,
- kontaminace podzemních vod a půdy starými ekologickými zátěžemi, průmyslovými odpady a odpadními vodami,
- ionizující záření,
- únik a rizika spojená s geneticky modifikovanými organismy,
- živelní pohromy.

Negativní dopady rizik jsou a mohou být veliké až destruktivní. Například v průběhu krizových situací jako byly velké povodně v České republice

- v červenci a srpnu 1997 bylo zasaženo území 33 okresů, celkem evakuováno 29 358 osob,
- v srpnu 2002 bylo zasaženo 43 okresů v rámci 10 krajů, zatopeno bylo 99 měst a obcí, částečně voda poškodila dalších 347 měst a obcí, bylo evakuováno 123 200 osob.

Škody v důsledku povodní se promítly do mimořádného poklesu vývoje HDP, který činil např. v roce 2002 podle odhadů až 18 %.

Oproti minulosti rozsáhlé povodně opakovaně postihly také řadu evropských států. Začíná být zřejmé, že nejde o ojedinělé události, ale že nastalo období klimatických změn.

Četnost výskytu živelních pohrom a průmyslových havárií, dopravních nehod spojených s únikem nežádoucích látek, požárů a dalších ohrožení se v naší republice v posledních letech výrazně zvyšuje a roste také rozsah celkových škod.

Analýza průběhu a řešení krizových situací, které postihly Českou republiku v minulých letech, ukazuje že jednou ze slabin systému ochrany proti rizikům a ochrany životního prostředí je nedostatek moderních technologií potřebných k řešení přírodních katastrof, technologických havárií a dalších ohrožení. Úroveň zajištění vyšší akceschopnosti a spolupráce při řešení ohrožení je přímo úměrná technickým možnostem integrovaného záchranného systému, prostředkům k ochraně obyvatelstva a efektivnosti krizového řízení.

Vysoce důležité je zvyšování připravenosti pracovníků veřejné správy a samosprávy, složek integrovaného záchranného systému, nevládních organizací i široké veřejnosti k plnění úkolů a spolupráce při řešení a prevenci rizik včetně meziregionální a meziinstitucionální koordinace. Na dosažení vysoké úrovně odborných činností a na rozsahu spolupráce závisí nejenom zabezpečení hospodářského rozvoje, ale především udržení dosažené úrovně životního prostředí a společenského rozvoje.

Priorita prevence, kontroly a řešení rizik zahrnuje širokou problematiku od ochrany obyvatelstva, přes požáry, povodně a další živelné pohromy, technologické havárie, až po řešení projevů teroristických útoků a jiných ohrožení společnosti. Reálným hrozbám, ohrožujícím životy a majetek obyvatel i stav životního prostředí, lze čelit pouze prevencí a zvyšováním účinnosti řešení rizik. Obojí je založeno na stálém rozšiřování spolupráce veřejné správy na všech úrovních, profesionálních sborů, veřejných služeb, firem, nevládních organizací a občanů. V rámci evropské územní spolupráce je tato priorita postavena na schopnosti České republiky spolupracovat v mezinárodní oblasti na srovnatelné a slučitelné úrovni.

Na základě rozsáhlých zkušeností z práce hasičských záchranných sborů i fungování integrovaného záchranného systému při řešení mimořádných událostí a krizových situací v České republice i zkušeností z účasti na řešení živelních pohrom v zahraničí, dále na základě provedených analýz zdrojů a možností Hasičského záchranného sboru ČR k řešení očekávatelných ohrožení v budoucnosti, byl vymezen okruh oblastí, které je potřebné urychleně řešit:

1. Prevence rizik a řešení technologických havárií a přírodních katastrof,
2. Zvyšování efektivnosti veřejné správy a veřejných služeb,
3. Tísňové volání,
4. Meziregionální a přeshraniční spolupráce,
5. Vzdělávání pracovníků veřejné správy a samosprávy v oblasti prevence a managementu rizik.
6. Zabezpečení informační infrastruktury v oblasti prevence rizik a bezpečnosti.
7. Rozvoj a implementace nových technologií v oblasti prevence rizik a bezpečnosti.

Pro tyto oblasti jsou zpracovány projekty (programy), jejichž realizace v letech 2007 až 2013 zajistí kvalitativně vyšší úroveň technické vybavenosti a organizační připravenosti. Ve svých důsledcích to přispěje nejenom k vyšší akceschopnosti subjektů spolupracujících na řešení rizik, ale především k efektivnějšímu využívání disponibilních regionálních i republikových společenských zdrojů.

Zlepšení meziregionální a meziinstitucionální spolupráce a koordinace zajistí účinnější prevenci a řešení rizik (jež právě u nejvýznamnějších rizik mají nadregionální dimenzi a vyžadují nadregionální řešení). Úroveň bezpečí a poskytované ochrany bude pouze za těchto předpokladů srovnatelná mezi regiony a vytvoří podmínky pro rozšíření evropské spolupráce při prevenci a řešení rizik.

1.4. Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí

1.4.1. Sídlní struktura, urbánní problematika a regionální disparity

Řešení regionálních disparit a s tím úzce související harmonický rozvoj regionů spolu představují dlouhodobý proces pro udržení základních civilizačních hodnot a kvality života společnosti směřující k omezování nerovnováhy ve vzájemných vztazích mezi ekonomickým, environmentálním a sociálním pilířem udržitelnosti a hospodářského růstu. K zabezpečení harmonického rozvoje regionů je třeba vytvářet podmínky pro zmírnění negativních regionálních disparit a využít vnitřního potenciálu jednotlivých regionů („pozitivních“ regionálních disparit) při respektování principů udržitelného rozvoje. Vliv regionálních disparit a jejich řešení má zásadní dopad na strategickou orientaci regionálního rozvoje ČR v letech 2007-2013.

V počátečním transformačním vývoji se po roce 1990 projevovaly v některých aspektech rostoucí regionální rozdíly vyplývající z transformačních procesů a přechodu české ekonomiky na tržní podmínky. Byly však do určité míry vyrovnávány regionální politikou státní podpory strukturálně postiženým a hospodářsky slabým regionům, vymezeným na úrovni okresů.

Významnou úlohou pro rozvoj krajů a obcí má i územní plánování, zejména jeho nástroje územně plánovací dokumentace a územně plánovací podklady.

1.4.1.1. Sídlní struktura, urbánní problematika

Česká republika je charakteristická rozdrobenou sídlní strukturou s historicky daným vysokým počtem obcí.

Tabulka 30: Počet obyvatel, počet obcí a podíl městského obyvatelstva v regionech soudržnosti, 2004

Region soudržnosti	Počet obyvatel	Počet obcí	Městské obyv. v %
Praha	1 170 571	1	100,0
Střední Čechy	1 144 071	1 146	54,6
Jihozápad	1 175 330	1 124	65,2
Severozápad	1 126 721	486	79,7
Severovýchod	1 480 144	1 116	68,5
Jihovýchod	1 640 354	1 376	61,4
Střední Morava	1 225 832	701*	59,3
Moravskoslezsko	1 257 554	299*	76,7
ČR	10 220 577	6 249	70,2

Zdroj: ČSÚ

*pozn.: k 1.1.2005

V České republice je velký počet obcí, z nichž pouze malou část lze na základě mezinárodních standardů označit za města, přestože některé malé obce získaly právní statut města. V České republice je pouze 5 měst, které počtem svých obyvatel převyšují hranici 100 000 obyvatel (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Olomouc). Nicméně urbánní regiony hrají významnou roli v rozvoji celých regionů. Z hlediska funkčního lze v ČR vysledovat následující vysoce urbanizované prostory:

a) *Pražská aglomerace*: Monocentrické uskupení, v jehož centru leží hlavní město Praha – metropole mezinárodního významu nižšího řádu. V bezprostředním okolí Prahy leží větší množství měst, jejichž přirozený rozvoj byl Prahou dlouhodobě brzděn a to oslabováním jejich růstového potenciálu (imigrace do Prahy). Přestože se v industriální etapě díky nalezišti surovin podařilo rozvinout nová průmyslová centra SZ od Prahy (především Kladno), jejich

postupný úpadek doprovázený na druhé straně od 90. let ekonomickým rozmachem Prahy z nich postupně vytváří satelity metropole, které jsou plně zapojovány do prostorových sociálně ekonomických vazeb s Prahou.

Omezený prostor, kterým disponuje hlavní město Praha, vede k relokaci socioekonomických aktivit i mimo území města. Zvláště významný je přesun řady průmyslových aktivit do středních Čech a prosazování se procesu suburbanizace v sídlech obklopujících hlavní město (přesídlování obyvatelstva z Prahy a imigrace z jiných regionů ČR). Praha výrazně ovlivňuje své okolí – funkčně je provázána s podstatnou částí Středočeského kraje. Bezprostředně sousedící okresy jsou již dnes plně zapojeny do metropolitní ekonomiky.

Globální vliv Prahy, který lze pozorovat prostřednictvím denní a týdenní dojížděky, se však prosazuje v celém prostoru Čech a rovněž části Moravy.

b) Východočeská aglomerace: Východočeská aglomerace je tvořena dvěma hlavními centry – Hradcem Králové a Pardubicemi, která jsou doplněna menším centrem funkčně propojeným především s Pardubicemi, a to Chrudimí. Toto seskupení vytváří základní urbanizační osu východních Čech, která je však kolmá na hlavní průběh osídlení mající východozápadní směr.

c) Severočeská konurbace: Je urbánní systém tvořený funkčně provázanými městy Podkrušnohoří. K hlavním centrům patří především Ústí nad Labem, Teplice, Most, Děčín, Litvínov a Chomutov doplněný menšími sídly jakými jsou Kadaň, Jirkov, Bílina a Duchcov.

d) Liberec – Jablonec: Liberec dominuje severovýchodní části Čech. Toto jádro je podporováno menším centrem, kterým je Jabloncem nad Nisou.

e) Ostravská aglomerace: Je tvořena především dominující Ostravou, jejíž území bezprostředně souvisí s městy Bohumínem, Frýdkem – Místkem, Karvinou, Havířovem, Orlovou a dále navazuje na Český Těšín a Třinec. Industrializace, která vyvolala ekonomický rozmach regionu, vedla k extenzivnímu rozvoji uvedených měst a k vytvoření průmyslového urbánního komplexu. Existence malého množství větších měst byla ovlivněna i administrativním tlakem na slučování. V případě vlastní Ostravy, která vznikla adicí jednotlivých měst, doposud nedošlo k přeměně struktury do podoby moderní metropole. Ostravská aglomerace bezprostředně souvisí s evropsky významnou Hornoslezskou konurbací.

f) Brněnská aglomerace: Je tvořena Brnem, regionální metropolí vyššího řádu, obklopené menšími centry Blanskem a Vyškovem. Pozice Brna, druhého největšího centra ČR, se prohlubuje, a to bezprostředně v jihovýchodním prostoru ČR, v širších souvislostech pak i ve vazbě na urbánní systémy okolních zemí.

d) Plzeň: Je hlavním rozvojovým centrem jihozápadních Čech, jedná se o mezoregionální centrum vyššího řádu, které dokázalo úspěšně přebudovat svoji ekonomickou základnu tradičně založenou na průmyslu. Toto centrum je podporováno výrazně menšími městy Rokycany a Starý Plzenec.

e) České Budějovice: Dominantní přirozené centrum jižních Čech s možností dalšího rozvoje.

f) Karlovy Vary: Mezoregionální centrum nižšího řádu, jehož funkce je v sídelní a správní struktuře výrazně podpořena mezinárodně uznávaným statutem lázní.

g) Středomoravské seskupení: Tradiční moravský polycentrismus je reprezentován existencí Olomouce, v minulosti moravské metropole, jejíž postavení v sídelní struktuře bylo postupně oslabováno, a dalšími menšími centry v prostoru střední Moravy, zastupovanými především Prostějovem a Přerovem.

h) *Zlín*: Průmyslové centrum stejnojmenného kraje, tvořící spolu s Otrokovicemi funkční celek. Zlín doposud nepřekonal potíže plynoucí z hluboké restrukturalizace své ekonomické základny.

V rámci osídlení existují v ČR rovněž periferní regiony v úrovni mikroregionů zejména v příhraničních a hornatých oblastech na severovýchodě republiky, případně na Českomoravské vysočině a rozptýleně po území celé ČR. Značné problémy způsobuje periferním regionům nedostatečné dopravní napojení na regionální centra. Odlehlost se podílí na udržování nadprůměrné nezaměstnanosti a celkovém útlumu ekonomických aktivit v území, který není plně kompenzován příjmy z cestovního ruchu a zemědělství. Periferní regiony trpí nezájmem investorů, kteří do nich neumísťují nové výroby.

Tendence rozvoje sídelní struktury

Struktura osídlení se ve svých základních atributech bude měnit mnohem pomaleji oproti dynamickým změnám v regionální hospodářské a sociální struktuře. Tyto jevy jsou nejčastěji výsledkem demografického vývoje a strukturálních charakteristik sídelní soustavy a relativní setrvačnosti systému osídlení vůči vnějším vlivům.

Růstové tendence lze očekávat v Praze v souvislosti se zvyšováním její atraktivity, což při vysokém zatížení jejího prostoru bude mít spíše negativní dopady, a v západočeském pohraničí zvýšením atraktivity těchto území pro zahraniční investory (zvyšování dosud neúměrně nízké koncentrace). Naopak tendence ke snižování počtu obyvatel se projevují v Ostravské a Severočeské aglomeraci vlivem úbytku pracovních míst. Jde o oblasti s nadměrnou koncentrací ekonomických aktivit, jejichž část prochází útlumem. Proto tyto tendence (snižování neúměrně vysoké koncentrace a neúměrné zatěžování území) není nutno do určité míry hodnotit negativně. Podstatně hůře se promítnou v periferních oblastech, např. při hranicích s Polskem a Slovenskem. Úbytek pracovních míst a celková odlehlost hrozí snižováním již dnes nedostatečné zalidněnosti a tedy celkovým zaostáváním těchto území.

V důsledku socioekonomických změn v souvislosti se zapojením ČR do EU a pokračující globalizací světové ekonomiky lze v dlouhodobějším časovém horizontu očekávat:

- selektivně diferencovaný proces rozvoje měst a obcí v důsledku ostré konkurence na trzích nových investic,
- růst významu polohy sídel podél rozvojových os,
- posilování významu dobrovolné spolupráce sídel a transferu know-how vedoucí ke zvýšení organičnosti a integrovanosti sídelní struktury a posílení její efektivity,
- rostoucí důraz na životní prostředí.

Města, zvláště velká, jsou díky své ekonomické síle vyplývající z koncentrace sociálních, ekonomických a kulturních funkcí vyššího řádu chápána jako tahouni rozvoje (růstu) regionu, území.

Integrace města (respektive měst navzájem) se svým zázemím může vést k dosažení potřebné kritické masy, která umožní stimulaci a rozvoj celého systému - zvýšení jeho významu v hierarchii sídelní struktury a přitažení investic do oblasti kvartéru a kvintéru (rozvoj znalostního a inovačního potenciálu), tj. stimuluje konkurenceschopnost.

Integrovaný přístup k problematice rozvoje měst také souvisí se zlepšováním podmínek pro bydlení, především postupnou revitalizací a humanizací panelových sídlišť. Aktivity směřující ke zlepšení celkového prostředí výrazně snižují nezáměr o bydlení na sídlišťích a zabraňují tak masivním odchodům bydlícího a sociálně zatím pozitivně rozvrstveného obyvatelstva, tedy

trendu běžnému v zemích západní Evropy a vedoucím ke vzniku problémových sídlištních okrsků (ghett) s nízkou sociální strukturou.

1.4.1.2. Regionální socioekonomické disparity

Analýza disparit

Regionální disparity v ekonomické výkonnosti lze hodnotit podle vývoje regionálního HDP (ve stálých cenách, r. 1995=100).

Tabulka 31: Vývoj regionálního HDP ve stálých cenách, rok 1995 = 100 (v %)

Region soudržnosti	2000	2001	2002	2003	2004
Praha	122,8	134,0	130,8	129,8	136,4
Střední Čechy	119,1	121,5	125,6	128,4	133,5
Jihozápad	105,5	105,3	108,1	112,5	116,8
Severozápad	92,8	90,1	92,9	98,4	102,8
Severovýchod	104,4	99,9	104,3	103,8	103,2
Jihovýchod	105,3	108,7	111,0	115,6	121,3
Střední Morava	100,5	100,9	102,5	109,0	113,5
Moravskoslezsko	96,1	97,2	98,8	104,1	112,4
ČR	107,5	110,3	112,0	115,5	121,0

Zdroj: ČSÚ, Regionální účty 2004

Ačkoliv z tabulky vyplývá u všech regionů růst HDP, všechny regiony s výjimkou Prahy a Středních Čech vykazují nižší průměrný růst než je údaj za republiku. Region soudržnosti Severozápad zůstává po celé sledované období pod úrovní r. 1995.

Tabulka 32: Regionální HDP na 1 obyvatele, PPS⁴⁹, ČR = 100, v %

Region soudržnosti	2000	2001	2002	2003	2004
Praha	199,4	210,9	206,5	203,1	201,8
Střední Čechy	97,8	95,9	96,3	94,9	93,6
Jihozápad	92,1	90,2	91,0	91,5	90,7
Severozápad	83,3	80,1	81,4	82,5	83,3
Severovýchod	87,8	85,5	87,4	86,9	86,0
Jihovýchod	89,7	90,8	91,0	91,5	91,6
Střední Morava	80,9	79,2	78,6	80,3	80,0
Moravskoslezsko	78,0	77,6	77,9	78,7	82,1
ČESKÁ REPUBLIKA	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Regionální účty 2004, ČSÚ 2005

Pokud pomíneme region soudržnosti Praha, pak nejvyšších hodnot ve vztahu k průměru ČR dosahují regiony soudržnosti Jihozápad a Jihovýchod, přičemž zde sehrávají významnou roli velká města jako je Plzeň (Jihozápad) a Brno (Jihovýchod). Regiony soudržnosti Střední Morava a Severozápad nejen že dosahují hodnot nejnižších, ale zároveň jejich hodnoty dlouhodobě klesají. Poměrně nízká hodnota HDP na obyvatele u Středních Čech je zřejmě způsobena jistým zkreslením tohoto ukazatele ve prospěch Prahy. Region soudržnosti Moravskoslezsko ve vztahu k průměru ČR od r. 2001 stagnuje. Hodnoty HDP na obyvatele na úrovni regionů soudržnosti (NUTS 2) jsou méně diferencovány než na úrovni nižších jednotek.

⁴⁹ PPS – parita kupní síly

Mezi zásadní **negativní regionální disparity** v ČR patří **nezaměstnanost**, jež je velkým, regionálně diferencovaným, socioekonomickým problémem. Vývoj míry nezaměstnanosti v letech 1999-2004 dokumentuje následující tabulka.

Tabulka 33: Míra nezaměstnanosti podle VŠPS

Region soudržnosti	2000	2001	2002	2003	2004
Praha	4,2	3,9	3,6	4,2	3,9
Střední Čechy	7,5	6,7	4,9	5,2	5,4
Jihozápad	6,0	5,7	4,8	5,2	5,8
Severozápad	13,8	11,7	11,3	11,2	13,1
Severovýchod	6,9	6,2	5,3	6,5	6,7
Jihovýchod	7,8	7,8	6,8	7,2	7,9
Střední Morava	10,6	9,5	8,8	8,6	9,8
Moravskoslezsko	14,3	14,3	13,3	14,7	14,5
Česká republika	8,8	8,1	7,3	7,8	8,3

Zdroj: ČSÚ podle dat Správy služeb zaměstnanosti MPSV ČR

Diferenciace regionů soudržnosti podle míry nezaměstnanosti je méně výrazná než na úrovni krajů a mikroregionů, nicméně podle tohoto ukazatele lze označit za velmi problémové regiony soudržnosti Moravskoslezsko, Severozápad a Střední Morava. Nad celostátním průměrem se pohybuje ještě nezaměstnanost v regionu soudržnosti Jihovýchod. Problémem zůstává, především u některých skupin obyvatel v uvedených regionech dlouhodobá nezaměstnanost.

Dominantní roli sehrává v zemi metropolitní oblast kolem Prahy a ukazuje vysokou polarizaci hlavního města ve srovnání se zbytkem republiky. V Praze existuje vysoký stupeň ekonomické diverzifikace včetně největšího sektoru služeb, trvalý rozvoj nových aktivit (zejména malé podniky v terciárním sektoru) a značný podíl investic (zejména přímé zahraniční investice). Dále zde existuje vysoká koncentrace vědy a výzkumu, nejvyšší úroveň vzdělávání a růstu kvalifikace, extenzivní zaměstnanost ve veřejné správě a ve službách a nejvyšší úroveň mezd v zemi.

S tím souvisí také vzdělanostní struktura obyvatel, která se liší od ostatních regionů především výrazně vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných osob:

Tabulka 34: Vzdělanostní struktura obyvatel starších 15 let, podle výsledků SLBD 2001

Region soudržnosti	bez vzdělání	základní vč. neukonč.	vyučení a střední odb. bez maturity	úplné střední s maturitou	vyšší odborné a nástavbové	vysokoškolské	nezjištěné
Praha	0,1%	14,5%	28,8%	30,5%	5,2%	18,8%	2,0 %
Střední Čechy	0,5%	23,1%	40,4%	24,4%	3,3%	7,0 %	1,3%
Jihozápad	0,4%	23,3%	39,0 %	25,1%	3,2%	7,8%	1,2%
Severozápad	0,8%	27,5%	39,0 %	22,4%	2,9%	5,4%	1,9%
Severovýchod	0,4%	23,0 %	40,2%	24,6%	3,4%	7,2%	1,2%
Jihovýchod	0,3%	23,6%	38,2%	24,5%	3,4%	9,2%	0,9%
Střední Morava	0,5%	24,2%	39,0 %	24,4%	3,1%	7,9%	0,9%
Moravskoslezsko	0,5%	25,2%	38,7%	23,4%	3,1%	7,8%	1,3%
Česká republika	0,4%	23,0 %	38,0 %	24,9%	3,5%	8,9%	1,3%

Zdroj: ČSÚ

Regionální rozložení průmyslu významně ovlivňuje socioekonomickou situaci v jednotlivých oblastech a má i významný dopad na meziregionální vazby. Vliv průmyslu v ČR je o to silnější, že rozložení výrobních kapacit je značně nerovnoměrné a to jak z hlediska jejich velikosti, tak z hlediska věcného zaměření (OKEČ hlavní výroby).

Historicky vzniklá koncentrace průmyslové výroby určitého charakteru do omezeného počtu regionů násobí možná rizika pokračujícího růstu disparity v podobě negativních důsledků restrukturalizace, jak se projevily v předchozích letech např. v regionech soudržnosti Moravskoslezsko (hutnictví, těžba uhlí), Severozápad (těžba uhlí) nebo Střední Morava (Zlínský kraj - výroba obuvi) a dalších. Na druhé straně nově vznikající moderní velké kapacity postavení regionů významně posilují, jako např. automobilový průmysl v regionu soudržnosti Střední Čechy. Jejich dynamický rozvoj však současně naráží na bariery místního nedostatku pracovní síly v potřebné kvalifikační struktuře.

Tabulka 35: Přehled základních ukazatelů podniků s 20 a více zaměstnanci podle krajů ČR

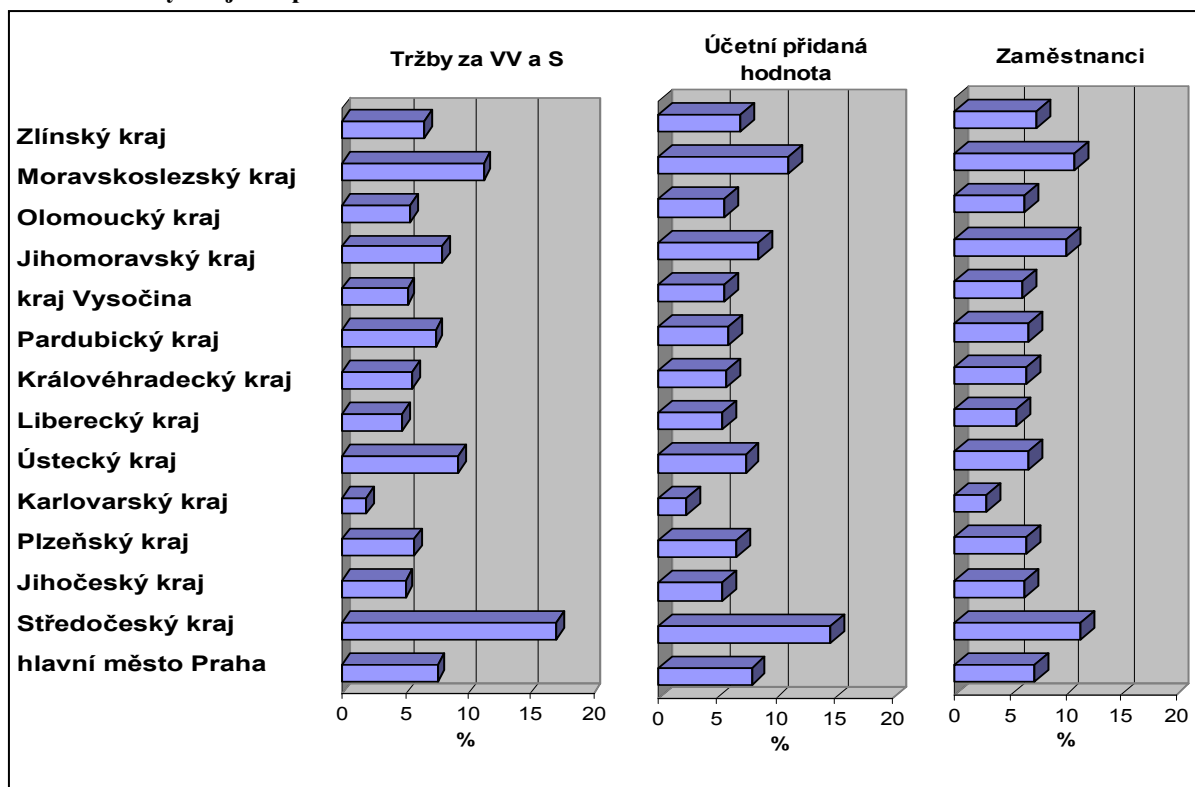
Kraj	Prům. počet podniků	Tržby za prodej vlastních vyr. a služeb			Počet zaměstnanců			Průměrná měsíční				
		mld. Kč	podíl	MI*	v tis. osob	podíl	MI*	tržba / zaměst.			mzda	
								v Kč	MI*	úroveň	v Kč	MI*
		b.c.	v %	s.c.		v %		s.c.	s.c.	Ø=100		
Praha	741	262,4	11,1	104,6	103,3	9,1	98,4	199997	106,3	117,2	21814	107
Středočeský	838	406,1	17,1	112,4	120,5	10,7	100,2	284669	112,2	166,8	19149	106,4
Jihočeský	547	117,5	5	106,9	69,4	6,1	98,7	138558	108,3	81,2	16512	106,9
Plzeňský	512	137,2	5,8	119,7	72,4	6,4	103,8	157332	115,3	92,2	17538	106,9
Karlovarský	268	43,7	1,8	103,3	34,8	3,1	98,3	99750	105,1	58,4	15651	106,3
Ústecký	538	216,5	9,1	105,4	80,5	7,1	100	218548	105,5	128	17738	106,3
Liberecký	428	105,3	4,4	112,9	61,9	5,5	99,2	142552	113,7	83,5	16735	107,3
Královéhradecký	505	101,1	4,3	108,4	67,7	6	99,6	122403	108,8	71,7	15852	106,7
Pardubický	485	160,8	6,8	110,6	64,2	5,7	100	212437	110,6	124,5	15805	106,6
Vysočina	466	106,3	4,5	110,6	64,2	5,7	100,4	137262	110,1	80,4	16405	109,2
Jihomoravský	964	162,5	6,9	110,7	108,4	9,6	98,2	121006	112,7	70,9	16006	107,5
Olomoucký	518	105,8	4,5	112,8	67,1	5,9	99,5	129739	113,3	76	15477	108,9
Zlínský	656	128,3	5,4	108,3	71,2	6,3	99	149792	109,4	87,8	15988	105,9
Moravskoslezský	717	318	13,4	110,2	144	12,7	98,6	164835	111,7	96,6	18642	106,3
ČR	8184	2371,5	100	109,8	1129,6	100	99,5	170699	110,4	100	17460	106,9

* MI=meziroční index

Zdroj: ČSÚ

Z tabulky a následujícího grafu lze usoudit, že oproti minulým letům se situace v průmyslu příliš nezměnila, neboť prvenství si stále udržují se značným odstupem Střední Čechy, a to ve všech sledovaných ukazatelích – tj. v tržbách (podíl 17,1 %, v roce 2002 17 %), účetní přidané hodnotě (14,7 %, v roce 2002 14,3 %) a v počtu zaměstnanců (11,3 %, v roce 2002 11,2 %). Důvodem je přítomnost největšího průmyslového podniku v ČR – ŠKODA AUTO, a.s., dále silný chemický průmysl (ČESKÁ RAFINÉRSKÁ, a.s., KAUCUK, a.s. atd.). Pozice tohoto regionu ještě letos posílí, neboť tu zahájila provoz další velká automobilka Toyota, Peugeot, Citroen Automobile (TPCA) v Kolíně. Druhé místo v žebříčku regionů si udrželo Moravskoslezsko, jehož podíl ve všech třech ukazatelích se v roce 2003 pohyboval kolem jedenácti procent. Nezměnilo se ani pořadí na dalších místech, které patří krajům s rozvinutou průmyslovou základnou: Ústecký kraj – 3. místo v tržbách (region soudržnosti Severozápad), Jihomoravský kraj – 4. místo (Jihovýchod), Pardubický kraj – 5. místo (Severovýchod) a hlavní město Praha – 6. místo. Poslední místa v žebříčku patří tradičně těm regionům, kde je zpracovatelský průmysl naopak nejméně rozvinutý – Karlovarský kraj - podíl na tržbách 1,9 % (Severozápad), Liberecký kraj - 4,8 %, pokles díky oslabení tradičního textilního průmyslu (Severovýchod), Jihočeský kraj - 5 % (Jihozápad) a kraj Vysočina - 5,1 % (Jihovýchod).

Graf 6 : Podíly krajů na produkčních charakteristikách v roce 2003

Pozn.: údaje na bázi běžných cen

Zdroj: ČSÚ, vlastní dopočet MPO

Nové podnikatelské aktivity, zejména malé a střední podniky, vznikají v celé zemi jako součást probíhajícího transformačního procesu ekonomiky. Regionální procesy i v tomto směru potvrzují centrální úlohu Prahy, která je následována regiony soudržnosti Střední Čechy a Jihozápad. Počet soukromých podnikatelů v r. 2003 celkem a v přepočtu na 1000 obyv. uvádí následující tabulka.

Tabulka 36: Soukromí podnikatelé v regionech soudržnosti ČR v r. 2003

Region soudržnosti	Počet soukromých podnikatelů*	Počet soukr. podnikatelů na 1000 obyv.
Praha	290133	249
Střední Čechy	214076	188
Jihozápad	217669	185
Severozápad	194969	173
Severovýchod	276095	186
Jihovýchod	281167	171
Střední Morava	218438	178
Moravskoslezsko	190254	151
Česká republika	1882801	184

* soukromí podnikatelé – podnikatelé fyzické osoby, samostatně hospodařící rolníci, svobodná povolání

Zdroj: ČSÚ

Mezi regiony soudržnosti nejsou však významné regionální disparity, ty jsou výraznější na úrovni krajů a mikroregionů. Nicméně nejnižší počty podnikatelů na 1 obyvatele jsou v regionech soudržnosti Moravskoslezsko, částečně Jihovýchod (především v kraji Vysočina) a Severozápad. Proto je žádoucí vytvořit podmínky pro zvýšení počtu podnikatelů v těchto regionech.

Aktivity výzkumu a vývoje jsou soustředěny převážně v Praze, což vytváří z regionálního pohledu nevýhodné rozvojové podmínky pro ostatní kraje. Tendence dále směřují k nejvyšší

koncentraci vzdělávacích zařízení na univerzitní úrovni, ale i výzkumných pracovišť v Praze. Tato polarizace vědy a výzkumu je také spojena s vysokou koncentrací odpovídajících služeb v hlavním městě.

Koncentraci finančních zdrojů do regionů soudržnosti Praha a Střední Čechy odpovídá i koncentrace pracovníků ve vědě a výzkumu. Z hlediska podílu na pracovnících ve VaV v ČR je významným regionem také Jihovýchod, především díky Brnu.

Tabulka 37: VaV v regionech soudržnosti ČR v r. 2003

Region soudržnosti	Podíl RS na výdajích v ČR	Podíl RS na zam. ve VaV v ČR
Praha	36,8%	43,2%
Střední Čechy	21,6%	8,8%
Jihozápad	5,4%	5,5%
Severozápad	2,2%	1,5%
Severovýchod	8,9%	8,3%
Jihovýchod	12,1%	20,2%
Střední Morava	5,6%	5,6%
Moravskoslezsko	7,5%	6,9%
ČR	100,0 %	100,0 %

Zdroj: ČSÚ

Meziregionální mobilita lidských zdrojů je stále velmi nízká jako důsledek životního stylu, ale také nepružného trhu s nemovitostmi a byty. Trh s byty je značně deformován díky regulaci nájemného a existenci neoficiálního trhu s byty. Lze však očekávat postupné tendence k vyšší migraci pracovních sil, zejména přesunem k těm větším městům, kde existuje širší nabídka pracovních míst i kvalitnější služby, a z těch venkovských a průmyslových oblastí, kde je vysoká nezaměstnanost a malý přírůstek, resp. úbytek nabídky pracovních míst.

Sociální napětí a problémy v zaměstnanosti se koncentrují zejména v regionu soudržnosti Severozápad (především okresy Ústeckého a částečně i Karlovarského kraje) a Moravskoslezsko. Existující regionální disparity v míře nezaměstnanosti se mohou dále prohlubovat v souvislosti s pokračující restrukturalizací ekonomiky a nezájmem investorů o tyto regiony. Rozložení přímých zahraničních investic do regionů soudržnosti dokumentuje následující tabulka.

Tabulka 38: Přímé zahraniční investice (PZI) k 31.12.2003 podle regionů soudržnosti, v tis. Kč

Region soudržnosti	PZI celkem	Podíl RS na PZI do ČR	PZI/obyv.
Praha	537429558,7	46,3%	461,1
Střední Čechy	134793185,7	11,6%	118,7
Jihozápad	82756124,22	7,1%	70,4
Severozápad	81650584,26	7,0 %	72,6
Severovýchod	92864875,77	8,0 %	62,7
Jihovýchod	102325395,1	8,8%	62,4
Střední Morava	59144211,07	5,1%	48,2
Moravskoslezsko	70819737,07	6,1%	56,2
ČR	1161783672	100,0 %	113,8

Zdroj: ČNB

Výrazný vliv na regionální disparity má podpora podnikání, jež přímo ovlivňuje rozvoj regionální konkurenceschopnosti a podnikatelského prostředí. Systém investičních pobídek realizovaný podle zákona č. 72/2000 Sb. o investičních pobídkách a o změně některých zákonů (zákon o investičních pobídkách), ve znění pozdějších předpisů umožňuje příliv

zahraničních investic přinášejících nové technologie a pracovní místa. K ovlivňování územní lokalizace těchto investic slouží doprovodný systém hmotné podpory vytváření nových pracovních míst, rekvalifikace a školení zaměstnanců (viz následující tabulka).

Tabulka 39: Investiční pobídky, objem investic a nová pracovní místa v regionech, 1998-2004

Region soudržnosti	Počet pobídek		Investice** - mil. Kč		Vytvořená pracovní místa	
	Celkem	regiony se SPS*	Celkem	regiony se SPS*	Celkem	regiony se SPS*
Praha	7	0	5305	0	4221	0
Střední Čechy	36	2	2431,1	93,9	14897	1187
Jihozápad	22	2	973,2	30,7	4993	500
Severozápad	44	41	1477,8	1428,5	8281	7651
Severovýchod	35	2	1527,4	38,4	10769	133
Jihovýchod	24	5	1158,2	169,7	7024	476
Střední Morava	24	8	1580,3	888,8	7599	4727
Moravskoslezsko	21	21	484,5	484,5	3115	3115
Česká republika	213	81	14937,5	3134,5	60899	17789

* regiony se soustředěnou podporou státu

**Jedná se o investice do zpracovatelského průmyslu, strategických služeb a technologických center.

Zdroj: CzechInvest

Celkově lze konstatovat, že dochází k nerovnoměrnému rozvoji vhodných ekonomických aktivit s jejich koncentrací v městských oblastech, kde již existují lepší podnikatelské podmínky, což dále akceleruje prohlubování regionálních rozdílů v poptávce po pracovních silách.

Lze očekávat jen pomalé snižování regionálních rozdílů ve **vybavenosti dopravní infrastrukturou**, protože přes zahájení výstavby dálničního připojení severovýchodní Moravy se rozestavěné a připravované velké stavby koncentrují do okolí Prahy a napojení Prahy na sousední státy a to ve směrech na všechny světové strany. Chybí zejména dopravní spojení důležitá pro podporu růstu městských oblastí, usnadnění mobility uvnitř země a rychlá spojení s ostatními zeměmi Evropy. Určitou rozvojovou bariérou není jen nedokončená „velká“ infrastruktura, ale i stav silnic II. a III. třídy, které vytvářejí poměrně hustou síť. Kvalita těchto silnic je závažným problémem především z hlediska zdrojů potřebných k jejich údržbě a rekonstrukcím. Železniční dopravní síť je uspokojivá, problémem je zanedbaný technický stav, především regionálních tratí.

V letech 2001-2004 se prudce zlepšila vybavenost občanů nízkorychlostním **přístupem k internetu**, k čemuž přispělo také rozšiřování mobilních technologií (např. GPRS). ČR dnes přesto v ukazatelích nízkorychlostního přístupu silně zaostává za státy EU-15 (ČR asi 30-50 % EU-15).

Tabulka 40: Vybavenost domácností osobním počítačem a internetem ve 4. čtvrtletí 2004

Region soudržnosti	% domácností vybavených	
	osobním počítačem	přístupem k internetu
Praha	41,5	34,7
Střední Čechy	28,8	22,3
Jihozápad	29,9	17,4
Severozápad	23,5	15,8
Severovýchod	28,5	17,9
Jihovýchod	32,5	18,1
Střední Morava	22,5	13,2
Moravskoslezsko	27,8	16,0
ČR	29,5	19,4

Zdroj: ČSÚ

Ochrana životního prostředí zaznamenala v uplynulých letech významné zlepšení, zejména pokud jde o pokles emisí oxidů síry a tuhých látek. Přesto přetrvávají zejména vysoké emise oxidů síry (nejvíce v Praze a v regionech soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko) a s rozvojem automobilové dopravy se zvyšují emise dusíku a prachu. Dále přetrvávají dlouhodobé důsledky předchozích poškození lesů a znečištění vodních toků, i když se v této oblasti situace pomalu zlepšuje. Další zlepšování životního prostředí bude investičně velmi náročné, navíc se regionálně projevují požadavky EU, zejména na systém Natura 2000.

Závažný a pro řešení naléhavý je také velký počet starých ekologických zátěží, značný rozsah území, ovlivněných důlní činností (Moravskoslezsko a Severozápad), regionálně diferencovaný podíl obyvatel a sídel bez čištění odpadních vod, který se pomalu snižuje, lokální nedostatečnost v zásobování obyvatel vodou z veřejných vodovodů a vysoká produkce odpadů s dominantním podílem jejich skládkování.

Tabulka 41: Technická infrastruktura v regionech soudržnosti, 2004

region soudržnosti	podíl obyvatel zásob. vodou	podíl obyv. v domech napoj. na kanalizaci	podíl čištěných odpad. vod	podíl bytů napoj. na plyn*
Praha	99,9	99,5	100	73,9
Střední Čechy	82,0	61,0	98,3	44,3
Jihozápad	86,5	81,6	88,6	47,7
Severozápad	96,6	83,8	93,7	68,2
Severovýchod	92,0	69,6	95,3	52,1
Jihovýchod	92,1	79,9	91,4	72,7
Střední Morava	87,4	75,4	95,4	71,0
Moravskoslezsko	95,6	73,7	93,1	79,7
Česká republika	91,6	77,9	94,4	64,1

*podle SLBD 2001

zdroj: ČSÚ

Vývojové tendence v regionální struktuře

Souhrnně lze v příštích letech očekávat další prohlubování polohové diferenciace v atraktivitě regionů s odrazem v intenzitě kontaktů se zeměmi EU podmíněné vzdáleností. Lze také předpokládat zvýraznění selektivního působení polohového faktoru v souvislosti s rozvojem velké infrastruktury, a tedy vytváření rozvojových os. Částečně dojde i k nahrazení výhod fyzické blízkosti výhodami blízkosti socioekonomické.

V případě aglomeračních regionů lze očekávat další zvýhodnění regionů s významnými centry služeb, zejména kvartérních aktivit, jako jsou Praha a Brno, případně i další (Plzeň, Olomouc, Hradec Králové-Pardubice, České Budějovice, možná Zlín, Liberec-Jablonec nad Nisou). Naopak znevýhodněny budou regiony s koncentrací těžkého průmyslu, s málo diverzifikovanou ekonomickou základnou – především v regionech soudržnosti Severozápad (kraj Ústecký a částečně Karlovarský) a Moravskoslezsko. Regionální rozvoj v ČR bude výrazně ovlivněn realizací velkých infrastrukturních projektů celostátního a mezinárodního významu. Výsledkem bude posílení pozice těch regionů (zejména urbánních regionů), územních zón a rozvojových os, kterými nové infrastrukturní linie budou probíhat. Naopak území, která se ocitnou stranou těchto linií, budou mít méně příznivé předpoklady pro dynamický rozvoj, pokud nebudou disponovat jiným výrazným rozvojovým faktorem.

Hlavní rozvojové osy České republiky lze snadno odvodit ze souběhu dosavadních vnitrostátních a nadnárodních os. V Čechách bude vždy dominujícím jevem radiální orientace výrazných os, přičemž směr některých z nich je v souladu s důležitými mezinárodními trasami. Platí to zejména o osách Praha – Teplice/Ústí nad Labem/Děčín – Dresden (Berlin) a Praha – Plzeň – Nürnberg (München). Slabšími osami jsou Praha – České Budějovice – Linz

a Praha – Mladá Boleslav – Liberec (obě jsou výrazné jen ve svém vnitrostátním, tedy omezeném průběhu). Moravskoslezský prostor má i díky své odlišné lokalizaci a vícejaderné struktuře zdůrazněn tranzitní směr severovýchod – jihozápad (ve vnitrostátních osách je reprezentován především dvojicí Brno – Ostrava), který je již také součástí evropských koridorů, a také disponuje jinými vazbami na silná střediska v cizině (Brno a jih Moravy ve vztahu k Vídni, Ostravsko ve vztahu jednak k hornoslezské konurbaci a jednak ke Krakovu). Logická integrace českého a moravskoslezského prostoru se vždy bude uskutečňovat po dvou různých osách: Praha – Brno (s pokračováním na Bratislavu a jihovýchod Evropy) a Praha – Hradec Králové/Pardubice – Olomouc (s pokračováním na Ostravu). Uvedené rozvojové osy budou rovněž hlavními prostory s prohlubující se urbanizací a zřejmě i s výraznější dynamikou růstu. Mnichovský, berlínský (oba ve vztahu k Praze) i vídeňský směr (ve vztahu k Brnu) je možno nadále považovat za osy s potenciálními inovačními impulsy.

Regiony, které leží mimo rozvojové osy, jsou zpravidla méně hospodářsky výkonné, působí zde mnohé bariéry rozvoje, např. venkovské osídlení, absence technické infrastruktury (dopravní, komunikační), nepříznivá věková a vzdělanostní struktura obyvatelstva a jiné. Jde především o venkovské oblasti ve většině regionů soudržnosti (zejména Střední Morava, Jihovýchod, Jihozápad i Severovýchod).

Při souhrnném pohledu na současný vývoj regionů ČR je možno hovořit o:

- pomalém prohlubování regionálních rozdílů v sociálních poměrech obyvatelstva (zlepšování situace v regionech soudržnosti Praha a Střední Čechy, naopak zhoršování v regionech soudržnosti Severozápad a Moravskoslezsko),
- poměrně významném prohlubování meziregionálních rozdílů v ekonomické výkonnosti (vnitřní rozdíly v regionech soudržnosti, ale také v rámci krajů ČR),
- prohlubování polohové diferenciaci ekonomického a v návaznosti na to sociálního rozvoje, pokud nedojde k razantnímu zlepšení dopravní dostupnosti,
- dynamickém prohlubování rozdílů v regionálně diferencované ekonomické atraktivitě (mikroregion Mladá Boleslav v regionu soudržnosti Střední Čechy jako příklad růstu),
- snižování rozdílů v kvalitě životního prostředí (v celé zemi).

Specifika příhraničních regionů

Příhraniční oblasti byly dlouhodobě v rámci národních států periferními ve smyslu vzdálenosti od rozvojových center. V případě ČR tato zákonitost platí obzvláště vzhledem k výrazně koncentrickému tvaru území republiky. Vzdálenost od center rozvoje a zejména od centra nejvýznamnějšího tj. Prahy byla dlouhodobě, na základě uspořádání území Evropy jako národních států, jednou z bariér rozvoje. Tento handicap je daný, pouze omezeně řešitelný, např. budováním infrastruktury (dopravní, IT apod.), která tyto oblasti časově či virtuálně centru státu přiblíží.

Rozvojový potenciál se nabízí i směrem k oblastem sousedních zemí a jejich centrům, navazujícím z druhé strany hranice. Předpokladem pro takto integrovaný rozvoj je jednak odstranění bariér hraničních (např. rozšíření Schengenského prostoru), infrastrukturních (pozemní komunikace přes hranici zajišťující dosažitelnost budoucích společných center přeshraničního prostoru z obou stran hranice, IT sítě apod.), ale i bariér psychologických (tj. takových vyplývajících z historického vývoje provázeného národnostními i jinými konflikty) nebo jazykových apod.

Odstranění těchto bariér přispěje k rozvoji endogenního potenciálu těchto oblastí, vyplývajícího především z fyzicko-geografických (hraniční pohoří, přírodní bohatství - existence národních parků apod.) a socio-kulturních (dlouhodobé míšení kultur, národů, tradic a z nich vyplývajících specifik) daností příhraničních území. Ty jsou základem pro současný rozvoj ekonomických odvětví jako např. cestovní ruch, ale i specifická výroba. Stejně tak zatím nevyužitým potenciálem je rozvoj vysokého školství a výzkumu v příhraničních oblastech a jejich střediscích a s tím související rozvoj lidského kapitálu.

To vše jsou oblasti, jejichž rozvoj a spolupráce aktérů z obou sousedních zemí přispějí k rozvoji příhraničních oblastí na obou stranách hranice.

Česká republika se ve spolupráci s Evropskou komisí dlouhodobě snaží přispět k řešení specifické problematiky těchto území a snížení jejich disparitního vývoje vzhledem k ostatní územím národních států, resp. Evropské unie jako celku. Od poloviny devadesátých let jsou v členských státech EU realizovány aktivity v rámci Iniciativy společenství INTERREG, které navazují v České republice na předvstupní program CBC Phare. Ty významnou měrou přispěly k opětovné integraci oblastí a jejich rozvoji. Evropská unie si je však nadále vědoma potřeby dalšího odstranění bariér rozvoje příhraničních oblastí a nutnosti pokračovat v započatých aktivitách či je dále prohloubit prostřednictvím jejich realizace jako samostatného cíle strukturálních fondů pro období 2007-2013 „Evropská územní spolupráce“ a zvýšením finančních zdrojů.

Shrnutí příčin hlavních regionálních disparit

Vývoj v jednotlivých regionech České republiky se projevoval diferencovanou územní hospodářskou dynamikou. Podobně byly rozrůzněny také intenzita a rozsah proměn ekonomických struktur jednotlivých regionů. Tento vývoj byl přitom ovlivňován zejména prostorovou diferenciací regionální rozvoj ovlivňujících faktorů. Zmíněné faktory byly závislé především na rozdílných výchozích sociálně-ekonomických podmínkách, poloze a stupni urbanizace daného území.

Hlavní příčiny nerovnovážného rozvoje regionů a vzniku regionálních disparit:

- **Výrazný pokles výroby a zaměstnanosti v těžkém průmyslu** – těžba uhlí, hutnictví, těžké strojírenství, chemie, který dominoval a nadále je nosným v ekonomické struktuře regionů soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad. Nicméně lze předpokládat, že určitá míra zaměstnanosti v těžkém průmyslu bude i v budoucnosti zachována, zejména v oblasti chemie a v hutnictví.
- **Pokles výroby textilního a elektrotechnického průmyslu**, což se projevilo vážnými dopady zejména na ekonomiku a zaměstnanost v regionu soudržnosti Severovýchod (Liberecký a Královéhradecký kraj, v případě textilního průmyslu i v kraji Pardubickém) a **odvětví oděvního a obuvnického průmyslu** s dopady zaměstnanosti v regionech soudržnosti Severovýchod (Pardubický kraj - zejména oděvní průmysl), Střední Morava (Zlínský kraj) a Jihovýchod (Vysočina).
- **Snižování počtu pracovníků v zemědělství**, které bylo výrazné zejména v horských a podhorských oblastech a v oblastech s relativně vysokým zastoupením tohoto odvětví, zejména v regionech soudržnosti Jihovýchod a Střední Morava (Olomoucký kraj).
- **Rozvoj terciérního sektoru**, kterým byla absorbována podstatná část pracovníků uvolňovaných z neefektivních výrob. **Rozvoj terciérního sektoru se s větší intenzitou koncentroval do velkých měst a aglomerací.**

- **Nestejný rozvoj soukromého podnikání**, zejména malého a středního podnikání, kde se nepodařilo vytvořit dostatečně silný sektor malých a středních firem zaměřených na výrobu hmotných statků a na průmyslové služby.
- **Kvalita lidských zdrojů** (vzdělanost, podnikatelská tradice) a **místní samosprávy** (orientace na koncepční přístupy, strategické plánování apod.).
- **Nerovnoměrná vybavenost území technickou infrastrukturou.**
- **Nerovnoměrná územní dostupnost zdravotnické infrastruktury** a nerovnoměrná dostupnost jak standardní, tak i komplexní zdravotně-sociální péče.
- **Nízká meziregionální mobilita pracovních sil**, spojená s omezenou možností získání bytů v místech pracovních příležitostí a se zhoršující se dopravní obslužností zajišťovanou prostředky hromadné osobní dopravy, tíživě se projevující především v oblastech s nízkou hustotou zalidnění a většími vzdálenostmi mezi obcemi.
- **Přetrvávající neuspokojivý stav životního prostředí** zejména v těžebních oblastech s kumulací starých ekologických zátěží – brownfields a v oblastech s nepříznivou strukturou průmyslové základny – Moravskoslezsko a Severozápad – a v důsledku kumulace různorodých škodlivých vlivů ve velkých městech – Praha, Brno, Plzeň, Ústí nad Labem, Pardubice-Hradec Králové a jejich okolí.
- **Existence řady územně-technických specifik a problémů** ztěžujících rozvoj některých regionů. Jedná se zejména o důsledky těžby nerostných surovin a o mimořádně velkou členitost krajiny (podíl horských a podhorských oblastí na území regionu), způsobující problémy v oblasti dopravní dostupnosti a ekonomické efektivnosti regionů.
- **Rozdílná geografická poloha regionů** v rámci České republiky i vzhledem ke státům EU a hlavním evropským dopravním koridorům, přetrvávající periferní postavení převážné většiny příhraničních regionů.

1.4.1.3. Klasifikace regionů soudržnosti ČR

Z hlediska úrovně socioekonomického rozvoje regionů soudržnosti České republiky lze identifikovat následující typy regionů:

1. Regiony rychle se rozvíjející – v případě České republiky se jedná pouze o jeden region soudržnosti, a to region Praha. Tento region disponuje proti ostatním regionům celou řadou komparativních výhod, které se pozitivně projevují i v rámci dosažených ukazatelů. Mezi hlavní výhody regionu patří postavení regionu jakožto ekonomického, společenského, kulturního, vzdělanostního a politicko-administrativního centra České republiky. Region zároveň disponuje v podmínkách ČR i nadprůměrně rozvinutou infrastrukturou, avšak s určitými nedostatky v dopravě. Region vykazuje nejvyšší úroveň průměrných mezd v ČR, což se mimo jiné projevuje příznivě i z hlediska celkové koupěschopné poptávky. Vysoká úroveň vzdělanosti stejně jako umístění sídel společností pozitivně ovlivnily a ovlivňují příliv přímých zahraničních investic a posílily pozici Prahy jako dominantního centra inovačního podnikání v ČR. Region byl v podmínkách ČR již na počátku transformačního procesu nadprůměrně orientován na z dnešního pohledu klíčový sektor služeb. Transformace postavení tohoto sektoru ještě více posílila.

Na druhé straně je ale třeba upozornit na dopravní, ekologické a sociálně patologické problémy Prahy, které mají zjevný negativní vliv i na okolní regiony a v podstatě na celou ČR. Důležitým faktorem je i nevýhodná věková struktura obyvatel. Je tedy nezbytné, aby i

Praha jakožto rozvinutý region v budoucnu pečovala o svůj rozvoj a udržení svého postavení, pokud si bude chtít udržet svou konkurenceschopnost v mezinárodním měřítku. Lze do značné míry očekávat, že Praha bude patřit k nejlépejším regionům v rámci celé Evropské unie a nebude vykazovat žádné zásadní problémy hospodářského a sociálního charakteru, pokud bude její další rozvoj ve výše uvedených problémových oblastech podpořen.

2. Regiony rozvíjející se – mezi tyto regiony řadíme regiony soudržnosti Jihozápad a Střední Čechy. Zařazení regionu Jihozápad do této skupiny je ovlivněno především úspěšným rozvojem Plzeňského kraje a jeho centra, města Plzně, přičemž významnými faktory jsou zde geografická poloha, průmyslové tradice, příliv zahraničních investic a vzdělanostní úroveň. Region Jihozápad vykazuje vysokou dynamiku růstu v celé řadě ukazatelů.

Region soudržnosti Střední Čechy v sobě skrývá významný růstový potenciál související s polohou Prahy uvnitř tohoto regionu. Region má několik silných růstových center či celých okresů, a to jak stávajících, např. Mladá Boleslav, Praha- východ, Praha-západ, tak i potenciálních – Kolín, Kladno, Beroun. Na území regionu soudržnosti zároveň dochází k rozvoji služeb a průmyslové produkce přímo související s Prahou. Jedná se např. o výstavbu logistických center, obchodních center či výzkumných pracovišť.

3. Regiony s nízkou dynamikou růstu – do této skupiny lze zařadit regiony soudržnosti Jihovýchod a Severovýchod. Zařazení regionu Jihovýchod do této skupiny je ovlivněno především jeho vnitřní heterogenitou, poněvadž tento region je tvořen dvěma odlišně se vyvíjejícími se kraji – Vysočinou a Jihomoravským krajem. Jihomoravský kraj se svým socioekonomickým centrem Brnem patří, na rozdíl od kraje Vysočina, k dynamicky se rozvíjejícím.

Region soudržnosti Severovýchod se skládá ze tří krajů, přičemž především úspěšný rozvoj center těchto krajů (Liberec, Hradec Králové, Pardubice) pozitivně ovlivňuje výkonnost celého regionu soudržnosti. V rámci regionu soudržnosti jsou však významné rozdíly na úrovni NUTS 3 a mikroregionů.

4. Regiony zaostávající – zařazení regionu Střední Morava do této skupiny vychází z celkově slabších charakteristik. Region soudržnosti vykazoval a vykazuje i nadále některé nedořešené problémy jako je např. nízká rozvinutost jeho nejsevernější a nejvýchodnější části (Jesenicko a Valašsko), relativně nízká dynamika růstu v oblasti Hané.

5. Regiony upadající – sem patří regiony soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad. Zařazení těchto regionů do skupiny upadajících vychází především z jejich neuspokojivých ekonomických výsledků, které se navíc nezlepšují. Konkrétně lze tyto výsledky charakterizovat např. na vývoji HDP. Oba regiony soudržnosti navíc dlouhodobě vykazují nejvyšší míry nezaměstnanosti v ČR, což souvisí s celkově nedokončeným procesem restrukturalizace.

1.4.1.4. Závěry a doporučení

Růstové tendence lze očekávat v Praze včetně přilehlých oblastí Středních Čech, což při vysokém zatížení jejího prostoru to může mít i **negativní dopady v dopravě a životním prostředí**. Problémy se mohou rovněž vyskytnout v souvislosti s **nedostatkem pracovních sil**.

Naopak tendence k pomalému růstu až stagnaci se projeví v Ostravsko-karvinské a Severočeské aglomeraci vlivem úbytku pracovních míst. Jde o oblasti s nadměrnou koncentrací ekonomických aktivit, jejichž část prochází útlumem. Tendence snižování

neúměrně vysoké koncentrace a neúměrného zatěžování území v regionech soudržnosti Moravskoslezsko a Severozápad není nutno do určité míry hodnotit negativně, nicméně bude třeba v této souvislosti **vytvořit nová pracovní místa**. Podstatně hůře se změny promítnou v periferních oblastech, např. při hranicích s Polskem a Slovenskem. Úbytek pracovních míst a celková odlehlost hrozí snižováním již dnes nedostatečné zalidněnosti a tedy celkovým zaostáváním těchto území.

Výhodná poloha České republiky na komunikačních spojnicích sever–jih a východ–západ může být významným faktorem pro rozvoj přilehlých regionů. V souvislosti s tím je však nutno **dokončit systém komunikačních tras**, které by svým charakterem zapadaly do transevropských dopravních sítí a navazovaly na ně. Spolu se soustavou **pobídek pro investice** by se mohlo uplatnit posílení již stávajících urbánních prostorů a nastartování urbanizačních procesů v dosud venkovských regionech.

Meziregionální disparity jsou velmi silně polarizovány mezi Prahou na straně jedné a zbytkem republiky na straně druhé. Disparity mezi ostatními regiony soudržnosti, pomineme-li region soudržnosti Praha, nejsou již tak zřetelné. Rozdíly narůstají s klesající hierarchickou úrovní regionů, tzn., že jsou mnohem výraznější na úrovni krajů a zejména mikroregionů. Nelze tedy opomenout, že je nutno **věnovat pozornost také intraregionálním disparitám**, čemuž by měla být věnována odpovídající pozornost v regionálních operačních programech.

Výhody velkých center (pólů rozvoje) se projevují mnohostranným způsobem, ať již z hlediska diferenciací a prosperity ekonomických činností či z hlediska vybavenosti infrastrukturou. **Determinující role velkých center** může být navíc v blízké budoucnosti dále **zesílena rozvojem potřebné velké infrastruktury** napojující český prostor na celoevropské systémy.

Póly rozvoje a oblasti podél rozvojových os (resp. urbanizované oblasti) **se potýkají se specifickými problémy**, které by neměly být opomíjeny. Jedná se např. o dopravní infrastrukturu kvalitativně a kapacitně neodpovídající rostoucí automobilové dopravě a s ní související poškozování životního prostředí, vznik brownfieldů a neoptimální funkční využití území, komplexní problémy bydlení (regenerace panelových sídlišť), nedostatek zeleně apod.

1.4.2. Vazba politiky soudržnosti na rozvoj venkova a zemědělství

Zemědělství a rozvoj venkova prochází výraznými změnami nejen v České republice, ale ve všech členských státech EU. Reformní trend posledních let v rámci společné zemědělské politiky (SZP) EU⁵⁰ přináší poněkud jiný pohled na zemědělství, které se již nerovná venkovu, ale stává se aspektem venkovského prostoru. Zemědělství ovšem stále zůstává významnou ekonomickou aktivitou. V rámci reformních kroků je zaváděn princip modulace, který vyjadřuje hlavní filozofický trend reformy SZP EU ve smyslu postupného převodu prostředků z prvního pilíře (týká se přímých plateb) do druhého pilíře, tj. rozvoj venkova. Zatímco se první pilíř soustředí na zajištění základny stabilního příjmu rolníků, kteří jinak mohou vyrábět svobodně podle poptávky na trhu, podporuje druhý pilíř zemědělství v plnění jeho funkcí vůči životnímu prostředí a rozvoji venkova.

Politika HSS se nicméně bude významně podílet na podpoře hospodářské obnovy venkovských oblastí, a bude tak doplňovat opatření podporovaná Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV). Mezi největší problémy rozvoje venkova, které spadají i pod intervence HSS, lze zařadit např. upadající nebo chybějící infrastrukturu, nižší kvalitu

⁵⁰ Zejména pak reforma SZP EU schválena v Lucemburku v červnu 2003, a poté zakomponována do nařízení Rady (ES) č. 1782/2003, tzv. Horizontálního dokumentu.

lidských zdrojů, nedostatečný rozvoj malého a středního podnikání, nedostatečné základní služby pro rozvoj ekonomiky a života obyvatel, obnovu a rozvoj vesnic a ochranu a uchování dědictví venkova.

Malé venkovské obce, jež jsou charakteristickou součástí sídelní struktury ČR, se potýkají s následujícími problémy:

- zvýšení konkurenceschopnosti a stability venkovských oblastí jako prevence vylidňování venkova (příp. zastavení tohoto procesu),
- diverzifikace hospodářských činností MSP, místní tradiční výroby a řemesel,
- rozvoj malých a středních podniků a dílen zaměřených na řemesla a služby s tím související tvorba nových pracovních míst na venkově,
- zlepšení technické a dopravní infrastruktury pro podniky a obyvatelstvo,
- zlepšení dopravní obslužnosti,
- zlepšení dostupnosti, základní občanské vybavení a služby venkovských obcí.

Strukturální fondy EU podporují synergii mezi urbanizovanými a venkovskými oblastmi, která je důležitá pro vyvážený regionální rozvoj. Základním cílem je, aby obyvatelé venkovských regionů měli přístup ke specializovaným službám obecného zájmu, které mohou být poskytnuty pouze v urbanizovaných oblastech, přičemž hlavním cílem je zlepšit podmínky ve venkovských oblastech. Toto je nezbytné k tomu, aby se podařilo přilákat podniky a kvalifikované pracovníky a zabránit odcházení lidí z venkova. Opačně pak pro obyvatele městských center by měla být zajištěna jak potravinová bezpečnost, tak i kvalitní přírodní podmínky pro cestovní ruch a rekreační aktivity, které mohou být realizovány zejména na venkově. Národní strategický referenční rámec pro období 2007 – 2013 by měl přispívat k integrovanému teritoriálnímu rozvoji prostřednictvím podpory networkingu mezi venkovskými oblastmi a městy, zvláště pak center střední velikosti, a také k vzájemné propojenosti ekonomických aktivit malých sídel ve venkovském prostoru. Zejména venkovské oblasti závislé na cestovním ruchu potřebují integrovaný přístup zaměřený na kvalitu a spokojenost spotřebitelů. Tento přístup by měl být také založen na ekonomickém, sociálním a environmentálním rozměru s prvky udržitelného rozvoje.

1.4.2.1. Změny v zemědělství a dopady na pracovní trh na venkově

Od počátku transformačního období se soustavně snižuje podíl zemědělského sektoru na HDP (ze 7,7 % v roce 1990 na 3,1 % v roce 2003) a současně klesá podíl zaměstnanosti v zemědělství (z 12,4 % v roce 1990 na 4,3 % v roce 2003), který je ovlivněn vedle strukturálních změn i nízkou úrovní mezd. V důsledku tohoto poklesu sice výrazně vzrostla produktivita práce, nicméně se institucionální a strukturální změny v zemědělství projeví ve zhoršených sociálně ekonomických podmínkách venkovského prostoru. Jde zejména o vyšší dlouhodobou nezaměstnanost, vylidňování některých venkovských oblastí, následné zaostávání služeb a infrastruktury a pokles výrobního potenciálu.

Tabulka 42: Počet zaměstnanců v zemědělství v České republice v letech 1990 – 2003, v tis. osob

Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1997	1998	1999	2000	2003
Počet zaměstnanců	628,7	494,5	400,0	298,1	260,7	210,4	213,8	194,0	176,4	160,0	163,3

Pramen: ČSÚ - Statistická ročenka ČR

Vývoj situace na agrárním trhu práce je podmíněn tím, že zemědělství - v důsledku pokračující restrukturalizace podnikatelského prostředí a prosazování ekonomických zájmů

zemědělských podniků - prakticky nevytváří nové pracovní příležitosti, a tudíž poptávka po pracovních silách ze strany podniků je velmi nízká. V odvětví se snižuje i nabídka sezónních pracovních míst. Situace pracovníků uvolněných ze zemědělství se vyhorčuje i tím, že venkovský prostor obecně nabízí málo pracovních příležitostí. Na druhé straně rostoucí nezáměr kvalifikovaných pracovníků (zejména mladých) o uplatnění v zemědělství, plynoucí především z nízké úrovně mezd v odvětví, způsobuje, že případná poptávka zemědělských podniků po kvalifikovaných pracovních silách je obtížně uspokojována.

Zemědělství v ČR je významně ovlivněno nízkou úrovní diverzifikace ekonomické základny. České zemědělské podniky jsou svou velikostí relativně větší než je průměr v EU, a tím se stávají na trhu EU mnohem více konkurenceschopné z důvodu dosahování významných úspor z rozsahu. Tento stav ovšem nemůže být dále efektivně rozvíjen v podmínkách zemědělské nadprodukce a ochrany zemědělského trhu, čímž se výrazně posiluje důležitost podpory diverzifikace ekonomických aktivit.

Odlišností ve srovnání s ukazateli za celou EU je fakt, že zemědělci, resp. farmáři nejsou vlastníky obhospodařované půdy a půdu si jen pronajímají. Zemědělské podniky jsou rentabilní v příznivých oblastech, ale v méně příznivých oblastech je ztrátovost podniků mnohem vyšší. To je v ČR problémem, protože méně příznivé oblasti tvoří velkou část půdního fondu⁵¹. Společným cílem pro tyto oblasti je zajistit takový rozvoj multifunkčního zemědělství, který by uvedl do souladu produkční a mimoprodukční funkce zemědělství, lesnictví a vodního hospodářství se zřetelem na charakter přírodních a sociálně ekonomických podmínek. Dále by měl přispět k obnovení rovnováhy mezi objemem produkce a kapacitou trhu, k ekologické, kulturní a architektonické ochraně venkovského prostoru.

1.4.2.2. Faktory rozvoje venkovského prostoru v ČR

Problematika vymezení venkova

Venkovský prostor lze podle metodiky EU a metodiky tradičně používané v ČR popisovat na několika hierarchických úrovních, přičemž je nutné zdůraznit, že vymezení venkovského prostoru představuje významný technicko-metodický problém při hodnocení a hledání nástrojů regulace rozvoje venkova.

Venkovský prostor ČR podle metodiky EU k 1.1.2003 tvořily na úrovni NUTS 3 - s výjimkou Prahy a Moravskoslezského kraje - všechny vyšší územně správní celky (kraje). Zahrnoval 92,4 % rozlohy státu, obce v takto vymezeném venkovském regionu představovaly 95,2 % všech obcí a žilo v nich 76,2 % obyvatel ČR.

Na úrovni NUTS 5 (obce) venkovský prostor ČR tvořilo 79 % z celkového počtu obcí a představoval 74,9 % rozlohy státu. Žilo v něm 22,6 % obyvatel ČR. Nejvyšší podíl venkovských obcí vykazovaly okresy Pelhřimov (96,7 %), Jindřichův Hradec (96,2 %), Tachov (96,1 %), Strakonice (95,5 %), Třebíč (95,4 %), Rakovník (95,2 %) a Písek (94,7 %). Z pohledu krajského členění bylo nejvyššího podílu venkovských obcí dosaženo v kraji Vysočina (93,6 %), Jihočeském (92,6 %) a Plzeňském (89 %).

Venkovské obce se vyznačují nižším podílem obyvatelstva v produktivním věku na trvale bydlícím obyvatelstvu (69,3 % proti 70,5 % v ČR). Nejnižší podíl obyvatelstva v produktivním věku (66 %) byl zaznamenán v nejmenších obcích (do 100 obyvatel) a zvyšoval

⁵¹ Na základě komplexního průzkumu půd a podle kritérií nařízení Rady (ES) č. 1257/1999 byla významná část zemědělské půdy v České republice (více jak 50 %) zařazena do méně příznivých oblastí (LFA) a oblastí s ekologickými omezeními.

se v závislosti na velikostní kategorii venkovských obcí. Podíl ekonomicky aktivních zemědělců na ekonomicky aktivních obyvatelích celkem dosahoval v roce 2001 v obcích do 2 tis. obyvatel hodnoty 9,2 % (v obcích nad 2 tis. obyvatel 1,6 %). Tento podíl byl nejvyšší v obcích do 100 obyvatel (18,6 %) a se vzrůstajícím počtem obyvatel venkovských obcí se snižoval (ve velikostní kategorii 1000 až 1999 obyvatel na 6,6 %).

Vývoj počtu obyvatel ve venkovských obcích v období 1991 - 2003 vykazuje mírný přírůstek, na rozdíl od městských oblastí, kde je zaznamenán úbytek. Analýza podle velikostních kategorií venkovských obcí však svědčí o ohrožení stability osídlení především menších obcí. Kromě tohoto problému se malé obce potýkají s problémy týkajícími se tvorby rozvojových projektů a schopnosti vytvářet finanční prostředky na jejich spolufinancování.

Rozvoj lidských zdrojů ve venkovském prostoru

Rozvoj lidských zdrojů ve venkovských oblastech velmi úzce souvisí s výkonem a úspěchem veřejných politik. Rozdrobená sídelní struktura má jednoznačný dopad na kvalitu lidských zdrojů ve veřejné správě zejména u malých venkovských obcí, které mají nižší úroveň odborných znalostí, přístupu k nim a možnostech zajišťovat rozvojové a inovativní projekty. Výkon veřejné správy se tak soustřeďuje zejména na provozní záležitosti a rekonstrukce nebo odstraňování starých zátěží v dané obci. Proto je nezbytné podpořit posílení institucionálních kapacit, správy a řízení v obcích ve venkovském prostoru.

Spolu se zhoršující se demografickou situací na venkově, nevyhovující dopravní obslužností a nízkou úrovní občanské a technické vybavenosti obcí ovlivňují kvalitu života venkovského obyvatelstva a stabilitu osídlení venkovského prostoru. Zvyšuje se tak ohrožení kvality a přijatelnosti životních podmínek venkovského obyvatelstva a stability venkovského osídlení, čímž dochází k sociální polarizaci v sídelní struktuře. S tímto velmi úzce souvisí selektivní migrace, zejména odliv mladých kvalifikovaných obyvatel do městských oblastí, jehož důsledkem je stárnutí venkovské populace.

Rozvoje lidských zdrojů se rovněž týká udržitelnost místních škol, které jsou považovány představiteli obcí jako klíčový faktor stability venkova. Nicméně obce nemají dostatek finančních prostředků na investice do vybavení základních škol, zajištění stabilizace a zvyšování kvality pedagogického sboru. V důsledku těchto nedostatků nejsou základní školy ve venkovských obcích konkurenceschopné se školami v městských a příměstských oblastech.

Dopravní dostupnost a infrastruktura

Dopravní dostupnost hraje významnou roli z hlediska rozvoje zemědělství a místního průmyslu ve venkovských obcích. Je nutno konstatovat velkou zanedbanost sítě silnic II. a III. třídy a prakticky celého rozsahu místních komunikací, které vyžadují náročné opravy a rekonstrukce. Z důvodu podinvestování venkovských obcí po roce 1989, bylo nezbytné vynaložit finanční prostředky na funkční technickou infrastrukturu, která byla ve velmi špatném stavu nebo vůbec neexistovala. Proto se obce v uplynulém období zaměřily na investice do odstraňování starých zátěží a budování jednotlivých sítí technické infrastruktury a následných rekonstrukcí místních komunikací. Tyto investice jednak zvyšují jejich celkovou zadluženost, a také vyčerpávají investiční kapacitu obcí do té míry, že mají nízké možnosti pro realizaci skutečných rozvojových projektů.

Po roce 1989 došlo k výraznému zhoršení dostupnosti venkovských obcí prostředky veřejné dopravy, přičemž až ve druhé polovině 90. let došlo k určité stabilizaci úrovně veřejné dopravy. Přesto jsou spojení v periférních oblastech významným sociálním problémem

zvláště pro žáky základních škol, starší ženy a obyvatele v důchodovém věku. Rozdrobenost sídelní struktury navíc posiluje omezené zajištění dopravní dostupnosti z důvodu rozptýlení poptávky po službách.

Technická a občanská infrastruktura ve venkovských obcích zaostává za infrastrukturou ostatních obcí v ČR. Na veřejný vodovod je napojeno 79,4 % venkovských obcí (ostatní obce 94,1 %). Plyn je zaveden do 48,1 % venkovských obcí (ostatní obce 90,2 %) a na veřejnou kanalizaci s odpovídající kvalitou čištění odpadních vod je napojeno 22,7 % venkovských obcí (ostatní obce 63,4 %). Síť školních zařízení je ve venkovském prostoru méně hustá než v nevenkovských obcích (32,4 %, ostatní obce 79,5 %). V 35,9 % venkovských obcí se nachází pobočka pošty (ostatní obce 74 %) a zdravotnické zařízení je provozováno v 26,9 % venkovských obcí (ostatní obce 71,4 %). Ve srovnání s předchozím obdobím došlo k mírnému zlepšení technické vybavenosti venkovských obcí, zatímco občanská vybavenost se nepatrně zhoršila.

1.5. Zhodnocení dopadů realizace dosavadních rozvojových programů

V České republice jsou realizovány rozvojové programy nejen v rámci rezortů, ale i krajů. Programy jsou financovány z veřejných rozpočtů ČR a z fondů EU. U některých vybraných programů jsou k dispozici hodnocení výsledků, která ovšem nemohou hodnocení dopadů především z dlouhodobějšího hlediska nahradit.⁵² Je zřejmé, že podpůrné programy přispívají k rozvoji regionů a ke snižování regionálních disparit. Problémem ale zůstává provázanost a účinnost jednotlivých programů z hlediska jejich dlouhodobějších dopadů a synergických efektů, to znamená zda vynaložené finanční prostředky opravdu přinesly žádoucí efekt nejen krátkodobě během a těsně po realizaci projektu, ale i trvalou změnu nepříznivého stavu a společně s jinými realizovanými programy žádoucí synergické efekty. U zhodnocení dopadů realizace rozvojových programů se ukazuje ještě další významný problém, a to je překrývání se programů financovaných pouze z českých zdrojů s programy kofinancovanými z fondů EU.⁵³ Do budoucna bude nutné přijmout rozhodnutí, jak řešit tuto situaci tak, aby prostředky, které jsou k dispozici jak z národních, tak evropských zdrojů, byly využity co nejefektivněji.

1.5.1. Předvstupní programy Evropské unie

Program **Phare** byl prakticky od roku 1990 první formou finanční pomoci poskytované Evropskou unií na socioekonomický rozvoj České republiky. Postupně byl přizpůsobován prioritám české vlády při přípravě vstupu do EU. V období 1993–2002 bylo na program Phare pro ČR alokováno celkem 736 mil. € (přibližně 22,82 mld. CZK). Pro rok 2003 bylo alokováno dalších 103,8 mil. € (3,22 mld. Kč).

Od roku 1994 je na základě nařízení Evropské komise č.1528/94 realizován **Program přeshraniční spolupráce** (Phare CBC). Byl zahájen pouze pro území při česko-německé hranici, od roku 1995 pak pro území při česko-rakouské hranici a v roce 1999 byla přeshraniční spolupráce ve smyslu nařízení Evropské komise k realizaci přeshraniční spolupráce v rámci programu Phare č. 2760/1998 rozšířena i na hranici s Polskem a Slovenskem.

Česká republika se jako první kandidátská země zapojila již v červnu 2001 do prvního kola programu **Iniciativy Společenství EQUAL**, který je zaměřený na vývoj a prosazování nových prostředků boje se všemi formami diskriminace a nerovnostmi na trhu práce. Účast ČR v programu EQUAL byla spolufinancována z prostředků Phare.

Od r. 2002 se v ČR realizoval také program **SAPARD**⁵⁴, jehož cílem bylo vytvoření podmínek pro trvale udržitelné zemědělství a rozvoj venkova v předvstupním období pro kandidátské země. Stanovené rozdělení prostředků v podílu 2:1 mezi projekty v sektorech zemědělství a rozvoje venkova nebylo zcela optimální, neboť se ukázalo, že obce byly na program SAPARD lépe připraveny než podnikatelé, o čemž svědčil cca dvojnásobný počet

⁵² Hodnocení dopadů nebylo provedeno ani u předvstupní pomoci. Ve druhé polovině devadesátých let byl nejvýznamnějším přínosem pomoci z Evropské unie postupný průnik nových pojetí a přístupů, i způsobů a metod práce. Předvstupní pomoc se uplatnila v podpoře infrastruktury, rozvoje lidských zdrojů a venkova, cestovního ruchu, malého a středního podnikání, ochraně životního prostředí apod. Zejména díky podpoře z Phare se začala rovněž budovat institucionální struktura a implementační systém pro využití strukturálních fondů.

⁵³ Viz Závěrečná zpráva projektu „Identifikace, analýza a zhodnocení rozložení rozvojových programů EU a českých rozvojových programů s cílem navrhnout koordinovanější a racionálnější systém“ (červen 2005), který pro MMR zpracovalo DHV CR

⁵⁴ SAPARD – Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development.

žádostí přijatých od mikroregionů a obcí než od podnikatelů (i když původní předpoklad byl opačný).

Cílem programu **ISPA**⁵⁵ bylo přispět k přípravě kandidátských zemí na členství v EU v oblasti hospodářské a sociální soudržnosti s důrazem na sektory životního prostředí a dopravy. Podpora v oblasti životního prostředí pro ČR se soustředovala na zajištění jakosti a množství vody, především na zlepšení kanalizačního systému a na realizaci rekonstrukcí a intenzifikaci existujících čistíren odpadních vod v sídlech nad 2000 obyvatel. Podpora v oblasti dopravy byla zaměřena na rozvoj efektivního dopravního systému. Vzhledem k zanedbanosti infrastruktury byly finanční prostředky v rámci tohoto programu čerpány celkem bez výrazných problémů.

V souvislosti s ničivými povodněmi v České republice v r. 2002 byla využívána pomoc z Evropské unie, a to v rámci programu Phare, ISPA a z Fondu solidarity EU.

Předvstupní pomoc se uplatnila v podpoře infrastruktury, rozvoje lidských zdrojů a venkova, cestovního ruchu, malého a středního podnikání, ochraně životního prostředí apod. Zejména díky podpoře z Phare se začala rovněž budovat institucionální struktura a implementační systém pro využití strukturálních fondů. Lze konstatovat, že pomoc z Evropských společenství výrazně přispěla k formování moderní české společnosti.

Prostředky alokované pro ČR z předvstupních programů lze čerpat až do konce r. 2006.

1.5.2. Programy strukturálních fondů

Česká republika před vstupem do Evropské unie zpracovala programy čerpání pomoci ze strukturálních fondů EU. Téměř celé území ČR (s výjimkou Prahy) bylo zařazeno do Cíle 1: podpora zaostávajícím regionům. Pro podporu těchto regionů jsou určeny operační programy: Průmysl a podnikání, Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, Rozvoj lidských zdrojů, Infrastruktura a Společný regionální operační program. Pro Prahu, která byla zařazena do pomoci v rámci Cíle 2 a 3 regionální a strukturální politiky EU, byly zpracovány příslušné jednotné programové dokumenty.

Operační programy jsou zaměřeny odvětvově a realizují jednotlivé věcné prioritní osy Národního rozvojového plánu. Společný regionální operační program podporuje především aktivity, jejichž realizace podle platné legislativy spadá do působnosti obcí nebo krajů.

Implementace operačních programů začala po vstupu ČR do EU, tzn., že v současnosti není možné hodnotit dopady. Z tohoto pohledu lze do určité míry zhodnotit zkušenosti z jejich implementace, ale i to má, vzhledem k době trvání programů, poněkud omezenou vypovídací hodnotu. K dispozici jsou údaje z monitorování, které jsou vyhodnocovány v měsíčních intervalech.

Průběh čerpání strukturálních fondů k 30.11.2005⁵⁶

V listopadu úroveň čerpání prostředků ze strukturálních fondů mírně zrychlilo, pohybuje se na úrovni cca 5 % alokace roků 2004 a 2005. Z pohledu Rámce podpory Společenství tak relativně nejúspěšněji probíhá realizace jeho prioritních os I (Průmysl a podnikání) a V (Zemědělství). V konečné fázi však tuto úspěšnost bude třeba měřit zejména naplňováním stanovených indikátorů.

⁵⁵ ISPA – Instrument for Structural Policies for Pre-Accession

⁵⁶ Zdroj: RPS MMR ČR: Průběh čerpání strukturálních fondů (k 30.11.2005)

V závislosti na jednotlivých opatřeních je v rámci operačních programů uplatňován buď systém kolových nebo kontinuálních výzev. Další čerpání prostředků bude závislé na mnoha faktorech závislejších na typech jednotlivých opatření, způsobu jejich administrace a typech projektů. Celkově schválené projekty v programech Cíle 1 již významně převyšují alokaci pro rok 2004 a 2005 (241,8 %), hodnoty uzavřených smluv se pohybují nad 125 % této alokace. Realizace několika málo opatření je však zpožděna nebo z jiných důvodů neexistuje dosud zásobník vybraných projektů pokrývajících alokaci na tato opatření, což může mít vliv z hlediska uplatnění pravidla N+2.

Při administraci je možné využívat prostředků technické pomoci pro posílení administrativní kapacity jednotlivých orgánů. Hodnocení a schvalování projektů je proces, u něhož je podstatné transparentní nastavení předem daných fází a termínů. Systém implementace předpokládá, že existují ovšem rozdíly ve výběru projektů/akcí v grantových schématech v závislosti na opatření či regionu.

Dosud trvá malý zájem žadatelů o některá opatření, jež jsou uvedena u jednotlivých operačních programů zvlášť. V těchto opatřeních je velký prostor pro žadatele, aby v některé z příštích výzev podali své projekty.

Vzhledem k tomu, že mechanismus proplácení prostředků počítá v zásadě se zpětným proplácením, hraje roli objem prostředků, které již byly skutečně vynaloženy konečnými příjemci a mohou být po jejich autorizaci proplaceny ze strukturálních fondů Platebním orgánem (MF ČR). K 30. 11. činil tento objem již 16,9 % alokace 2004. Po jejich autorizaci v ČR budou následně zasílány žádosti o platbu EK.

Tabulka 43: Čerpání prostředků ze SF v rámci OP k 30.11.2005 v mil. Kč

Operační program	Přidělená částka 2004 +2005	Celková výše požad. prostředků na základě přijatých žádostí o projekty	Objem prostředků z alokace na 2004+2005 schvál. projekty	Prostředky z alokace 2004+05 kryté smlouvou	Uskutečněné výdaje z alokace na 2004+2005	Vyčerpané prostředky z alokace na 2004+2005
SROP	8 182,3	30980	11201,7	4081,3	87,3	86,3
OP RLZ	5494,5	12285,5	3201,4	2458,6	110,9	78,5
OP PP	4 696,5	11676,9	2943,96	2486,2	728,5	529,0
OPI	4437,1	20007,6	5893,6	2101,9	337,5	92,6
OP RVMZ	2997,2	4524,7	2465,6	2261,7	538,25	250,6
JPD 2	1 428,9	1568,4	306,5	204,1	1,1	1,08
JPD 3	1 179,9	2356,8	747,5	423,5	1,9	1,7

Zdroj: RPS MMR

Shrnutí

Z dodaných podkladů implementace programů ze strukturálních fondů EU lze zobecnit určité problémové oblasti, s nimiž se realizátoři těchto programů potýkají:

- A. pomalý rozběh programů vyplývající z určité nezkušenosti, jak předkladatelů, tak i realizátorů, s tímto typem programů,
- B. nutnost personálního posílení implementačních struktur, zefektivnění jejich činnosti a vytváření stabilních, kvalitně řízených týmů,
- C. teritoriální diferenciací předložených projektů.

KAPITOLA 2: SWOT ANALÝZA

2.1. Silné stránky

- **Makroekonomická situace**

- rychlý ekonomický růst ve vztahu k EU
- stabilní cenový vývoj
- masivní příliv přímých zahraničních investic podpořený systémem investičních pobídek
- nižší míra nezaměstnanosti než v EU
- zlepšující se obchodní bilance

- **Ekonomická struktura ČR**

Průmysl, služby, podnikání

- zlepšování ekonomické struktury směrem k progresivním odvětvím
- zvyšování efektivity a produktivity práce
- navazování spolupráce domácích podniků s lokalizovanými nadnárodními společnostmi
- exportní orientace výroby
- tradice technického know-how („engineering“) v rámci průmyslové výroby
- dobré předpoklady pro uplatnění informačních technologií
- adaptabilita segmentu malých a středních podniků na měnící se požadavky trhu
- dostatečná kapacita energetických zdrojů pro zásobování podnikatelských subjektů
- rozvinutá oblast firem zaměřených na řešení ekologických problémů

Cestovní ruch

- růst podílu cestovního ruchu na zaměstnanosti a ekonomické výkonnosti
- rostoucí ubytovací a stravovací kapacity v neatraktivnějších cílových místech
- konkurenceschopnost cen služeb poskytovaných v oblasti cestovního ruchu v ČR

- **Výzkum, vývoj a inovace**

- existence kvalitních vědeckých pracovníků a vědeckých týmů schopných obstát v mezinárodní konkurenci
- tradiční spolupráce mezi výzkumnými pracovišti a velkými průmyslovými podniky
- iniciativní přístup velkých podniků k navazování kontaktů s VŠ a VaV pracovišti a ke zlepšování úrovně absolventů VŠ
- postupný přesun přímých zahraničních investic do technologických center a dalších strategických služeb
- zvyšující se roční přírůstky výdajů na VaV oproti zemím EU-15

- **Česká společnost, lidské zdroje, informační společnost a veřejná správa**

Lidské zdroje, sociální služby, zdravotnictví a kultura

- dostatek kvalifikované pracovní síly za konkurenční cenu schopné využívat moderní

technologie

- pozitivní trendy ve vývoji sektorové struktury zaměstnanosti, nízký podíl zaměstnanosti v primárním sektoru
- vysoká míra ekonomické aktivity žen
- rozvinutá síť nestátních neziskových organizací
- relativně vysoká odborná a technická úroveň zdravotnictví, dobrá dostupnost zdravotní péče
- existence široké nabídky kulturních a informačních služeb

Vzdělávání a vzdělanost

- regionálně diferencovaná a poměrně hustá síť zařízení, ve kterých probíhá vzdělávací proces včetně dostatečné sítě vysokých škol
- vysoký podíl absolventů, kteří dosáhli vyššího sekundárního vzdělání s maturitou

Informační společnost

- vysoká penetrace prostředky mobilní komunikace
 - hustá a technicky vyspělá infrastruktura sítí elektronických komunikací
- Veřejná správa*
- profesionalizace výkonu územní veřejné správy
 - řádné vedení sociálního dialogu na všech stupních posiluje stabilitu a přispívá sociálně ekonomické soudržnosti a konkurenceschopnosti

• **Doprava a dostupnost**

- vysoká hustota silniční a železniční sítě, síťový charakter železnic
- Praha – Ruzyně je mezinárodním letištěm evropského významu
- velké investice do infrastruktury s pozitivním dopadem na regionální rozvoj, modernizace a rozvoji transevropské dopravní infrastruktury
- preference veřejné dopravy ve srovnání s EU, vysoký podíl MHD na přepravních výkonech v osobní dopravě
- existence regionálních letišť
- hustá síť značených turistických tras, podpora rozvoje cykloturistických cest

• **Životní prostředí**

- zlepšující se celkový stav životního prostředí
- zlepšování kvality ovzduší a vody
- revitalizace oblastí negativně zasažených lidskou činností
- pokles celkové produkce odpadů
- vysoká rozmanitost přírodních stanovišť a typů krajiny
- vysoký podíl chráněných území
- obecná akceptace principů udržitelného rozvoje, zvyšující se environmentální povědomí obyvatelstva

• **Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí**

Regiony, městské a venkovské oblasti

- minimální rozdíly v HDP na obyvatele mezi ostatními regiony soudržnosti (s výjimkou Prahy)
 - významná socioekonomická pozice Prahy v evropské hierarchii sídel
 - rostoucí pozitivní úloha regionálních center ve vývoji regionů
 - tradičně vzniklá struktura osídlení pokrývající celé území státu
 - diversifikovaný rozvojový potenciál regionů
 - rozvoj integrovaných dopravních systémů v aglomeracích a regionech
 - samosprávné postavení krajů zodpovědných za rozvoj svého území
 - síť přirozených mikroregionálních center a posilování jejich role v systému veřejné správy
- Příhraniční oblasti*
- významný endogenní potenciál příhraničních regionů
 - pozitivní zkušenosti s přeshraniční spoluprací

2.2. Slabé stránky

- **Makroekonomická situace**

- nadměrné rozpočtové deficity
- růst veřejného dluhu
- strukturální nezaměstnanost

- **Ekonomická struktura ČR**

Průmysl, služby, podnikání

- nízká produktivita práce oproti průměru EU
- vysoký podíl výrob s nízkou přidanou hodnotou
- zastaralá výrobní základna s vysokou energetickou a materiálovou náročností výroby
- nedostatek investičních zdrojů na nákup nových technologií
- nízké kapacity podnikatelských inkubátorů, technologických a vědeckotechnických parků
- nedostatečná infrastruktura v oblasti poradenství a poskytování speciálních služeb pro podniky, především pro MSP
- nízká míra spolupráce velkých podniků a MSP (včetně rozšíření nepřímých efektů přílivu PZI)
- nízký podíl technologických firem využívajících výsledků VaV, chybějící finanční zdroje pro podporu vzniku nových technologických firem
- nedostatečná schopnost sektoru MSP absorbovat výsledky výzkumu vývoje

Cestovní ruch

- přílišná koncentrace cestovního ruchu na hlavní město Prahu a vybrané památky UNESCO
- nízká úroveň materiální základny cestovního ruchu
- nízká kvalita základních a doplňkových služeb cestovního ruchu
- nedostatečná nabídka ucelených produktů cestovního ruchu
- nedostatek kvalifikovaných odborníků pro řízení podnikatelských subjektů v cestovním ruchu

- **Výzkum, vývoj a inovace**

- velmi nízké výdaje na výzkum a vývoj ve srovnání s průměrnými výdaji v EU a značné regionální disparity
- nízký podíl soukromého kapitálu na financování aplikovaného výzkumu a vzdělávání pracovníků
- upřednostnění veřejné podpory základního výzkumu vůči výzkumu aplikovanému
- podprůměrný počet výzkumných a vývojových institucí ve srovnání s průměrem v EU
- rigidita výzkumných a vývojových institucí odrážející se v malé otevřenosti k vnější výzkumné a inovační spolupráci
- fragmentární charakter výzkumu na VŠ, absence orientace na ucelené, komerčně využitelné projekty

- nedostatečná zájem veřejných VaV institucí o spolupráci s podniky
- nejsou budovány inovační klastry vedoucí k multiplikačním a synergickým efektům
- nízký počet kvalifikovaných pracovníků spojený s demotivujícími platovými podmínkami v odvětvích výzkumu a vývoje
- nízká mobilita vědeckých pracovníků mezi veřejným a soukromým sektorem
- nedostatečné čerpání prostředků ze zdrojů EU na podporu rozvoje vědy a výzkumu, nepřipravenost pracovišť výzkumu a vývoje absorbovat podporu
- zaostávání v počtu přihlášených i udělených patentů jak u národního, tak u mezinárodních úřadů

• **Česká společnost, lidské zdroje, informační společnost a veřejná správa**

Lidské zdroje, sociální služby, zdravotnictví a kultura

- v evropském srovnání podprůměrné výdaje z veřejných i soukromých zdrojů na vzdělávání, aktivní politiku zaměstnanosti a kulturu
- nižší produktivita práce v porovnání s vyspělými zeměmi
- regionálně diferencovaná vysoká míra nezaměstnanosti s výraznými prvky strukturální nezaměstnanosti a s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných
- nižší mobilita pracovní síly s tendencí k prohlubování prostorové diferenciace
- regionálně diferencovaná nedostatečná tvorba nových pracovních míst a pokles počtu volných pracovních míst
- dlouhodobě pomalá a nedostatečná integrace specifických skupin obyvatelstva
- nedostatečné vytváření rovných příležitostí na místní a regionální úrovni
- nedostatečná dostupnost a kvalita sociálních služeb pro osoby vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením
- slabý motivační systém pro partnery z veřejné správy a neziskového sektoru pro zlepšení sociálního začleňování sociálně vyloučených osob, především z romských komunit
- vnitřní zadluženost systému zdravotnictví, nekoncepční a nerovnoměrné financování zdravotní péče, nedostatečná úroveň prevence zdravotních rizik
- nedostatečná péče o kulturní dědictví

Vzdělávání a vzdělanost

- nízký počet osob s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním
- málo rozvinutý systém celoživotního vzdělávání, nedostatečná nabídka a nedostatečná motivace k celoživotnímu vzdělávání
- vzdělávání zaměřené na předávání velkého objemu znalostí
- nízká úroveň individualizace (týká se všech žáků a studentů včetně vysoce nadaných, znevýhodněných a postižených)
- nedostatečná vazba vzdělávacích systémů na měnící se požadavky jednotlivých profesí a potřeby trhu práce, nedostatečně rozvinutá spolupráce škol a zaměstnavatelů
- nedostatečné znalosti a kompetence k podnikání
- málo efektivní jazykové vzdělávání
- nižší podíl studujících v terciárním vzdělávání při porovnání s průměrem zemí s dlouhodobě fungující tržní ekonomikou

Informační společnost

- nízká nabídka aplikací a služeb
 - nízká dostupnost vysokorychlostního přístupu k internetu
 - nedostatečné využívání informačních a komunikačních služeb malými a středními podniky a domácnostmi
 - nízké vybavení domácností PC resp. zařízeními umožňujícími využívat služeb ICT
 - nízká počítačová gramotnost veřejnosti a nedostatečná motivace k využívání moderních technologií
 - podceňování informační bezpečnosti
- Veřejná správa*
- dlouhodobé podcenění rozvoje veřejné správy, málo efektivní systém veřejné správy
 - malý pokrok v oblasti modernizace veřejné správy, využívání moderních způsobů řízení a informačních a komunikačních technologií
 - nízká nabídka služeb v oblasti využití informačních a komunikačních technologií veřejnou správou
 - nevyužití inovačních schopností, nejlepší praxe a know-how soukromého sektoru a NNO při zajišťování veřejných služeb, včetně slabého využívání PPP
- **Doprava a dostupnost**
- nedostatečná kvalitativní úroveň dopravní infrastruktury
 - nedobudovaná síť transevropských komunikací, nedostatečná síť dálnic a rychlostních komunikací
 - málo kapacitní a nekvalitní tangenciální propojení sídel v regionech, nevyhovující propojení mezi městy a obcemi tvořícími póly ekonomického rozvoje uvnitř regionu a nedostatečné napojení venkovských částí regionu na centra osídlení
 - vznik kongescí a kolapsů na přetížených pozemních komunikacích, nedostatek obchvatů měst a obcí
 - pomalá modernizace tratí mezinárodních koridorů, špatný provozně technický stav velké části železniční sítě regionálních drah
 - nízká úroveň propojení integrovaných dopravních systémů
 - nevyhovující technický stav a stáří vozidel veřejné dopravy, zanedbaný stav nádraží a terminálů železniční a autobusové dopravy
 - pomalý rozvoj kombinované přepravy a logistických center
 - nedostatečná environmentální opatření podél pozemních komunikací
- **Životní prostředí**
- regionálně rozdílná kvalita životního prostředí
 - zatížení vysokého počtu obyvatel nadlimitními hodnotami některé ze znečišťujících látek a hlukem
 - negativní vliv nárůstu nákladní automobilové dopravy na životní prostředí
 - nízká úroveň čištění odpadních vod v obcích do 2000 ekvivalentních obyvatel i v obcích od 2 000 do 10 000
 - nízká úroveň integrovaných systémů sběru a recyklace odpadů
 - pokles biodiverzity a vysoký počet ohrožených živočišných a rostlinných druhů,

neuspokojivý zdravotní stav lesů

- snížená retenční schopnost krajiny a vysoký podíl půdy ohrožené vodní erozí, vysoké zornění zemědělské půdy, nevhodná regulace vodních toků a plošné odvodnění
- vysoká energetická náročnost budov, zejména v bytovém sektoru
- nedostatečná prevence rizik, zejména živelních pohrom a technologických havárií
- v odpadovém hospodářství výrazně převládají skládky, často tzv. nezabezpečené
- nedostatečná environmentální vzdělanost a nízká informovanost veřejnosti o otázkách životního prostředí

- **Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí**

Regiony

- zaostávání regionů v ekonomické výkonnosti ve srovnání s EU, s výjimkou Prahy
- vysoké regionální rozdíly v dynamice ekonomického výkonu
- výrazné regionální rozdíly z hlediska podílu a koncentrace strukturálních problémů
- regionálně diferencovaná nedostatečná nabídka kvalitních dostupných ploch pro podnikání
- lokálně nevyhovující stav technické infrastruktury
- malý podíl oddělených komunikací pro cyklisty v obcích a regionech
- malá rozvinutost místních rozvojových partnerství

Městské oblasti

- sociální nevyváženost městských lokalit, nebezpečí sociální exkluze v lokalitách panelových sídlišť
- pomalé řešení dopravy v klidu v městech

Venkovské oblasti

- rozdrobená sídelní struktura
- velmi nízká diverzifikace ekonomických činností v periferních venkovských oblastech
- nedostatek pracovních a rekvalifikačních příležitostí na venkově a odliv obyvatel v produktivním věku
- podinvestovaná infrastruktura ve venkovském prostoru
- nedostatečná nabídka služeb ve venkovských sídlech
- nedostatečná dopravní obslužnost veřejnou dopravou, zejména menších venkovských sídel a periferních oblastí
- špatný technický stav kulturně historických staveb na venkově

Příhraniční oblasti

- zanedbaná dopravní infrastruktura napojující příhraniční oblasti na centra uvnitř státu, ale i na rozvojová centra příhraničních regionů sousedních zemí
- nedostatečný rozvoj podnikání v příhraničních regionech i s ohledem na omezení trhu státní hranicí
- nedostatečná infrastruktura cestovního ruchu v příhraničních oblastech
- nedostatečná podpora rozvoje malých a středních podniků

2.3. Příležitosti

• Makroekonomická situace

- možnosti oživení evropské ekonomiky
- urychlení rozvoje střeoevropských zemí po vstupu do EU
- růst dynamiky v oblasti východní Evropy a postsovětském teritoriu,
- příznivá a udržitelná struktura hospodářského růstu
- reforma systému veřejných financí
- oživení přílivu přímých zahraničních investic podporujících výrobu s přidanou hodnotou
- pozitivní vliv růstu příjmů obyvatelstva na rozvoj terciární sféry a tím i na částečné řešení nezaměstnanosti
- využití prostředků ze SF v období 2007 – 2013 umožňující urychlenou realizaci strategických investičních akcí
- otevírání trhů práce v jednotlivých členských zemích EU

• Ekonomická struktura ČR

Průmysl, služby, podnikání

- účast na společném trhu EU
- prohlubování domácího trhu
- průmyslová tradice atraktivní pro zahraniční investory, zvýšení přílivu přímých zahraničních investic do oblasti průmyslových služeb
- posílení progresivních segmentů ekonomiky – prorůstových odvětví
- posílení internacionalizace podnikání, podpora mezinárodní spolupráce a expanze podniků na zahraničních trzích
- masivní využívání nových informačních a komunikačních technologií
- podpora vzniku a rozvoje podnikatelských inkubátorů a dalších forem podnikatelské infrastruktury
- rozvoj průmyslových služeb a poradenství, zvláště pro MSP
- podpora rozvoje podnikatelských aktivit ve venkovském prostoru a hospodářsky a ekonomicky slabých oblastech ČR
- pokrok v rozvoji moderních technologií šetrných k životnímu prostředí

Cestovní ruch

- rozsáhlé kulturní dědictví hmotné i nehmotné formy a folklórní tradice ve všech regionech republiky
- rozmanitost krajiny s vysokou přírodní diverzitou atraktivní pro cestovní ruch a rekreaci
- dostatek lokalit pro rekreační účely a rozvoj cestovního ruchu
- možnost dalšího rozvoje a z kvalitnění služeb pro cestovní ruch při pokračujícím zájmu zahraničních turistů o ČR

• Výzkum, vývoj a inovace

- navýšení výdajů na vzdělávání, vědu a výzkum minimálně na průměrnou úroveň

vyspělých zemí, možnost využití prostředků EU

- propojení domácí VaV kapacity s mezinárodními, především evropskými strukturami
- rozvoj spolupráce vědeckovýzkumných institucí, škol, inovačních center a podniků, vytváření sítí
- možnost využití moderních informačních a telekomunikačních technologií
- zavádění nepřímých nástrojů podpory VaV ústředními správními úřady
- podpora ochrany životního prostředí jako impuls pro vývoj nových technologií

• **Česká společnost, lidské zdroje, informační společnost a veřejná správa**

Lidské zdroje, sociální služby, zdravotnictví a kultura

- prodlužování naděje na dožití mužů i žen
- zachování velmi nízké míry rozšíření chudoby
- posílení vnitrostátní migrace za prací v souvislosti s uvolněním trhu s byty a růstem mezd
- plošné využívání efektivních cest maximalizace šancí každého jednotlivce, včetně odstraňování znevýhodnění i podpory nadání
- rozvoj imigračního systému zaměřeného na přilákání talentů
- podpora různých forem podniků sociální ekonomiky, většího zapojení neziskových organizací do sociálních, zdravotních, vzdělávacích a kulturních projektů
- podpora procesů zvyšování kvality a efektivnosti zdravotnických, sociálních a zdravotně – sociálních služeb

Vzdělávání a vzdělanost

- navýšení výdajů na vzdělávání jak z veřejných, tak ze soukromých zdrojů, minimálně na průměr vyspělých států
- rozvoj a další zlepšování systému vzdělávání, zvýšení otevřenosti a prostupnosti, systematický rozvoj talentů
- zlepšování infrastruktury pro rozvoj lidských zdrojů (školství, zdravotnictví, podnikání)
- zavedení systému celoživotního učení občanů a zlepšení nástrojů motivujících občany k zapojení do dalšího vzdělávání
- otevření systému škol spolupráci s veřejností a podnikatelskou sférou
- zvyšující se podíl studujících v terciárním vzdělávání
- rozvoj kvality a nabídky technického a přírodovědného vzdělávání a jeho diverzifikace
- výrazné zkvalitnění a zefektivnění jazykového vzdělávání
- podpora profesionalizace pedagogických pracovníků prostřednictvím jejich dalšího vzdělávání
- zvyšování vzdělanostní úrovně žen odpovídající míře jejich ekonomické aktivity

Informační společnost

- tvorba podmínek pro rozvoj informační společnosti
- zlepšování a postupné dosahování informační a počítačové gramotnosti všech skupin obyvatelstva
- zvýšení penetrace ICT v podnikovém sektoru a domácnostech a rozvoj bezpečných elektronických služeb
- zvýšení dostupnosti přístupu k ICT a internetu pomocí vysokorychlostního přístupu

Veřejná správa

- dokončení modernizace veřejné správy a zvyšování efektivity řízení veřejné správy, posílení administrativní kapacity
- posilování absorpční kapacity jednotlivých aktérů
- stabilizace systému financování územní samosprávy
- uplatnění partnerství veřejné správy, podnikatelských subjektů a NNO na všech úrovních řízení veřejných záležitostí
- další rozvoj systému e-government ve veřejné správě

- **Doprava a dostupnost**

- urychlené dobudování sítě dálnic a rychlostních komunikací
- možnost zvýšení atraktivity regionů zvýšením kvality a kapacity jejich dopravního napojení na síť dálnic a modernizovaných tratí
- rozšíření integrovaných systémů dopravy osob včetně moderních odbavovacích systémů a budování přestupních terminálů
- rozvoj kombinované dopravy
- rozvoj podmínek pro soukromé investice do veřejných infrastruktur cestou PPP (veřejně soukromá partnerství) a koncesí
- budování cyklostezek s cílem zvýšit bezpečnost cyklistů a zvýšit atraktivitu rekreačních oblastí

- **Životní prostředí**

- zlepšování kvality životního prostředí - snižování zatížení a zátěží a prevence
- implementace evropsky významných lokalit a ptačích oblastí (soustava Natura 2000)
- dosažení energetických úspor v oblasti výroby
- podpora alternativních zdrojů energií
- předcházení vzniku odpadů, zvýšení podílu recyklace odpadů
- snížení energetické náročnosti v bytovém sektoru
- předcházení environmentálním a technologickým rizikům

- **Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí**

Regiony

- výhodná geografická poloha České republiky
- potenciál Prahy stát se významným ekonomickým a řídicím centrem Evropy
- možnost ostatních regionů soudržnosti využít dynamického rozvoje Prahy
- využití podpor strukturálních fondů EU v období 2007 - 2013 pro rozvoj regionální ekonomiky
- možnost zvýšení atraktivity regionů zvýšením kvality a kapacity jejich dopravního napojení na síť dálnic a modernizovaných tratí

Městské oblasti

- existence evropsky významných koncentračních prostorů (měst a urbanizovaných oblastí)
- posílení úlohy velkých měst jako rozvojových pólů regionů

- využití komplexního přístupu při rozvoji měst a venkovských oblastí
 - komplexní revitalizace vybraných zón, využití potenciálu brownfields, socioekonomická transformace městských částí, včetně bydlení
- Venkovské oblasti*
- posílení úlohy mikroregionálních center jako místních rozvojových pólů
 - atraktivní příroda a krajina představuje potenciál, který může podpořit rozvoj ekonomických aktivit
 - volnočasové aktivity, ochrana životního prostředí a multifunkční zemědělství jako zdroj budoucích nových pracovních míst na venkově
 - rozvoj udržitelných technologií a podnikatelských aktivit ve venkovském prostoru
- Příhraniční oblasti*
- povzbuzení rozvoje vnitřního potenciálu příhraničních oblastí prostřednictvím posílení spolupráce jako zdroje nových pracovních míst a ekonomického rozvoje

2.4. Hrozby

• Makroekonomická situace

- hospodářská stagnace světových ekonomických center – zejména EU
- vývoj veřejných financí a veřejného dluhu
- pokles investiční atraktivity ČR a odchod významných nadnárodních společností do zahraničí
- rychlé posilování české měny
- politické a ekonomické otřesy v oblasti východní Evropy a postsovětském prostoru
- riziko nepřipravenosti ČR v případě předčasného přijetí eura

• Ekonomická struktura ČR

Průmysl, služby, podnikání

- nedokončená restrukturalizace ekonomiky
- přílišná orientace na konkurenceschopnost v oblasti produkce s nízkou přidanou hodnotou
- růst zahraniční konkurence na světových trzích
- neprovázanost výzkumu a vývoje na průmyslovou výrobu a rozvoj služeb
- riziko přestěhování významných zaměstnavatelů a investorů do jiných zemí

Cestovní ruch

- neschopnost využít potenciálu regionů ČR pro rozvoj cestovního ruchu a tvorbu pracovních příležitostí v regionech
- externí šoky ve světovém cestovním ruchu (bezpečnostní rizika, růst cen paliv)

• Výzkum, vývoj a inovace

- výrazně nižší podíl inovujících podniků oproti zemím EU-15
- nedostatek pracovišť s efektivně fungujícími systémy pro transfer výsledků VaV
- strnulá organizační a řídicí struktura pracovišť VaV pomalu reagující na vznik nových oborů, směrů výzkumu a potřeby uživatelů výsledků VaV
- nedostatečná ochrana duševního vlastnictví
- vysoké poplatky za zahraniční technologie a patenty
- nedostatečná spolupráce mezi vysokými školami, vědeckými institucemi a soukromým sektorem v oblasti inovací
- nízká efektivnost státní správy v podpoře VaV a inovacích

• Česká společnost, lidské zdroje, informační společnost a veřejná správa

Lidské zdroje, sociální služby, zdravotnictví a kultura

- dlouhodobě negativní vývoj přirozené měny obyvatelstva
- dopad zvyšování podílu poproduktivní složky obyvatelstva na celkovou hospodářskou situaci, sociální a zdravotní systém státu
- místní nedostatek specificky kvalifikované pracovní síly
- omezená mobilita pracovní síly

- pokles kvality lidských zdrojů ve zdravotnictví, školství a veřejné správě v důsledku neadekvátních mzdových podmínek
 - dlouhodobá až vícegenerační nezaměstnanost, prohlubování a rozšiřování ghett a obecně sociálního vyloučení,
 - nízký zájem všech osob včetně nezaměstnaných o různé formy dalšího vzdělávání (včetně rekvalifikačních kurzů)
 - pokračující diskriminace určitých skupin znevýhodněných na trhu práce
 - nedostatečný multikulturní rámec integrace některých skupin zahraničních migrantů
 - narůstající negramotnost příslušníků romských komunit prohlubující jejich sociální vyloučení, jejich dlouhodobou nezaměstnanost a sociální a prostorovou segregaci
 - absence legislativního zakotvení povinného zajištění kvality sociálních služeb
 - znehodnocení kulturního potenciálu, ztráta kulturních tradic a regionálních specifík
- Vzdělávání a vzdělanost*
- nedostatečná spolupráce mezi vysokými školami, vědeckými institucemi a podnikatelským sektorem
 - neexistence komplexního systému celoživotního učení (především z hlediska propojenosti počátečního a dalšího vzdělávání), absence právního rámce
 - prohlubující se rozdíl v obsahu a kvalitě vzdělávacích programů, vzdělávací programy nereagují dostatečně na signály trhu práce
 - přetrvávající nepřipravenost pedagogů na rozmanitost populace s následkem dalšího znevýhodňování ohrožených skupin, např. příslušníků romských komunit, a narůstání jejich negramotnosti
 - odliv kvalitních pedagogů do jiných, lépe placených oborů
- Informační společnost*
- zaostávání v rozvoji znalostní ekonomiky
 - Digital Divide - rozdělení společnosti podle možnosti a schopnosti přístupu k ICT, především k internetu
 - opoždování realizace celorepublikové infrastruktury vysokorychlostního přístupu k internetu
 - vysoké náklady na informační technologie
 - narušování bezpečnosti a ochrany soukromí při užívání ICT
 - pomalá implementace národní legislativy v oblasti ICT
- Veřejná správa*
- politizace veřejné správy
 - přetrvávající korupční a klientské jednání
 - nízká vymahatelnost práva a pomalá činnost soudů
 - pokračování administrativní náročnosti podnikání, stagnace rozvoje legislativního rámce podnikatelského prostředí
 - byrokratizace přípravy projektů a složitost procesů poskytování podpor, včetně využívání prostředků ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti
 - personální destabilizace veřejné správy
 - neexistence či obcházení sociálního dialogu může být zdrojem sociálního neklidu

- **Doprava a dostupnost**

- opoždění výstavby klíčových dopravních koridorů a cest
- nárůst tranzitní dopravy přes území ČR
- snížení mobility v regionech s nízkou úrovní dopravní infrastruktury a dopravní obslužnosti
- vznik kongescí a kolapsů na přetížených pozemních komunikacích
- pokles podílu osobní železniční přepravy z důvodu morálního a technického zaostávání
- oslabování podílu hromadné přepravy z důvodu bezpečnostních rizik

- **Životní prostředí**

- zvyšování antropogenní zátěže prostředí v souvislosti s hospodářským rozvojem
- přetrvání negativního environmentálního image některých regionů
- růst nákladů vyvolaných energetickou náročností (ztráta konkurenceschopnosti)
- podcenění rizikového managementu při prevenci a řešení environmentálních a technologických rizik, nedostatečná ochrana proti některým přírodním živlům
- složité a nedořešené vlastnické vztahy u některých přírodních zdrojů
- bez prohlubování znalostí odborných postupů a spolupráce při prevenci a řešení rizik nebude dosaženo účinnějšího řešení rizik, udržení a zabezpečení hospodářského a společenského rozvoje

- **Regionální rozvoj, rozvoj městských a venkovských oblastí**

Regiony

- narůstání regionálních rozdílů v základních socioekonomických charakteristikách
- velké regionální disparity u zaměstnanosti mohou vést k dalšímu zaostávání problémových regionů a mohou narušit sociální smír
- velká koncentrace některých odvětví (př. automobilový průmysl) pouze v určitých regionech a s tím spojená možnost nestability regionální ekonomiky v důsledku recese v daném odvětví
- přetrvávající negativní image některých regionů
- absence regionálních inovačních politik
- nízká míra samofinancování krajů

Městské oblasti

- zvyšování rozdílu v kvalitě života mezi metropolitním a ostatními regiony

Venkovské oblasti

- nepříznivá věková struktura obyvatel na venkově, pokračování procesu vylidňování periferních oblastí
- snižování investiční akceschopnosti malých obcí v důsledku pokračující fragmentace veřejných zdrojů

KAPITOLA 3: STRATEGIE NRP PRO OBDOBÍ 2007-2013

3.1. Východiska strategie NRP pro období 2007-2013

Při formování strategie Národního rozvojového plánu pro období 2007-2013 je nezbytné vycházet z obecnějších cílů ČR a EU, které definují strategické a dlouhodobé priority. Tyto cíle odrážejí představy o roli ČR v EU, ČR ve světě, úzeji v globální ekonomice, tak i roli EU v globálním společenství.

Strategie ve svém pojetí vychází ze současných rozvojových modelů uplatňovaných především v oblasti regionální politiky, které zdůrazňují posilování konkurenceschopnosti jednotlivých aktérů i území, ve kterém působí. Role veřejného sektoru reprezentovaného především nadnárodním uskupením – EU, členským státem a jeho orgány, samosprávnými jednotkami, zvláště regiony, je zaměřena ve spolupráci s dalšími aktéry na stimulaci rozvojového potenciálu, odstraňování bariér, podporu progresivních a inovativních postupů, posilování sociální soudržnosti a to vše při respektování zásad udržitelného rozvoje. Strategie vzniká v diskuzi zainteresovaných aktérů a je tedy konsensuálním výstupem.

Strategie upouští od pouhé redistribuce zdrojů a mechanického vyrovnávání rozdílů. Usiluje o takovou kvalitativní přeměnu sociálního a ekonomického prostředí v území, jež umožní prohloubit a využít dlouhodobé komparativní výhody, které ovlivňují místní rozvojový potenciál, ať již jsou determinovány kvalitou prostředí, dispozicí unikátních přírodních a kulturních zdrojů, disponibilním lidským potenciálem s kulturními, sociálními a vzdělanostními tradicemi, ekonomickými strukturami, které jsou nositeli často nehmotných aktiv a ojedinělých znalostí.

Strategie napomůže pronikání inovací do území i generování vlastních inovací, které napomohou modernizovat stávající sociální a ekonomické struktury, posílí jejich konkurenceschopnost v regionálním, národním, evropském i globálním měřítku a zabezpečí tak jejich dlouhodobý rozvoj.

Strategie tudíž není omezena pouze na stimulaci endogenního růstu, neboť reflektuje otevřenost české ekonomiky a její zapojení do společného trhu EU. Usiluje o zvyšování atraktivity ČR a jejích regionů jak pro vlastní obyvatele a podnikatele, tak i pro zahraniční subjekty, které mohou poskytnout dodatečné rozvojové impulsy. Tyto subjekty často disponují specifickými aktivy, jež je možno efektivně kombinovat s domácími zdroji; v nedávné i vzdálenější historii bývaly nositeli inovace a posilovaly tak konkurenceschopnost regionu i státu, a tím přispívaly ke zvyšování zaměstnanost a rozvoji místních lidských zdrojů.

Strategie NRP 2007-2013 tak rozpracovává globální cíl politiky hospodářské a sociální soudržnosti: *„Evropa musí obnovit základ své konkurenceschopnosti, zvýšit svůj růstový potenciál a svoji produktivitu a posílit sociální soudržnost, a přitom klást hlavní důraz na znalosti, inovaci a optimalizaci lidského kapitálu“*.⁵⁷

Strategie je odpovědí na současné potřeby ČR a EU, které jsou v globálním měřítku vystaveny zvýšené konkurenci, jež se negativně projevuje v řadě odvětví a oblastí, vymezených věcně i územně. Jejím cílem je napomoci včas odhalit slabá místa a předejít prosazení negativních trendů včasným nasměrováním podpory k posílení konkurenceschopnosti progresivních a/nebo rychlou přeměnu upadajících struktur s cílem zabránit roztočení spirály všeobecného úpadku, nežádoucí migrace, vzniku negativních sociálních jevů v kontextu udržitelného rozvoje. Strategie přispívá k naplnění cílů Lisabonské strategie.

⁵⁷ Viz SOZS 2007-2013

Strategie NRP má charakter regionální a multisektorový, je vytvářena v souladu s makroekonomickými cíli EU a ČR (zvláště Konvergenční program, Strategie hospodářského růstu ČR, Strategie udržitelného rozvoje).

3.1.1. Zásady, které byly respektovány při formulování strategie

Politika soudržnosti přispívá k posílení hospodářské a politické integrace prostřednictvím rozvoje infrastruktury sítí a přístupu k službám veřejného zájmu, zvyšování odbornosti občanů Společenství, zvýšení dostupnosti vzdálených regionů a podpory spolupráce. Tato politika je založena na zásadách „Politiky soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti: strategické obecné zásady Společenství, 2007 – 2013“ (Brusel, 05-07-2005) KOM (2005) 0299), dále na Strategii udržitelného rozvoje (UV ČR č. 1242/08-12-2004) a strategii hospodářského růstu (UV ČR č. 984/ 20-07-2005).

Při formování strategie se vychází z následujících úvah:

1. hodnotová východiska:

- a) udržitelný rozvoj ve všech jeho dimenzích, tj. ekonomické, sociální a environmentální, je základním hodnotovým rámcem navržené strategie;
- b) ekonomická soudržnost, tj. snižování výrazných nerovností v ekonomické výkonnosti mezi členskými státy i mezi regiony (NUTS II), jako dlouhodobý strategický cíl politiky soudržnosti;
- c) sociální soudržnost jako další dlouhodobý strategický cíl politiky soudržnosti zaměřený na kvalitu života obyvatel;
- d) územní soudržnost usilující o komplexní přístup k rozvoji území;
- e) konkurenceschopnost spojená s modernizačním úsilím EU (Lisabonský proces).

2. východiska pro formování strategie:

- a) nezbytnost posílení konkurenceschopnosti České republiky, jejích regionů a jednotlivých aktérů:
 - konkurenceschopnost je výsledkem kombinace konkurenceschopného soukromého sektoru systematicky využívajícího rozvinutý inovační potenciál a vysoce kvalifikovanou pracovní sílu, atraktivního prostředí (kvalitní životní prostředí a dostupnost území) a efektivně fungující veřejné správy;
- b) posílení sociální soudržnosti:
 - sociální soudržnost je kvalitou společnosti, která se vyznačuje následujícími znaky: společnost garantuje rovnost příležitostí, neprojevuje se sociální vyloučení marginalizovaných skupin obyvatelstva, rozvinutý trh práce na jedné straně nabízí široké uplatnění různě kvalifikovaným jedincům, na druhé straně zvyšuje motivaci pracovat a zvyšovat kvalifikaci. Ve společnosti se projevuje sounáležitost, občané aktivně participují na věcech veřejných;
- c) posílení vyváženého a harmonického rozvoje regionů:
 - regiony, městské a venkovské oblasti aktivně rozvíjejí svůj potenciál, jsou systematicky podporovány nosné aktivity podporující dlouhodobou konkurenceschopnost území při respektování principů udržitelného rozvoje.

Kombinací těchto tří pilířů je možné při respektování zásad udržitelného rozvoje dosáhnout udržitelného růstu, který bude vyšší než průměr Evropské unie.

Při nastavení strategie politiky soudržnosti v ČR se vychází z následujících zásad:

- Nasměrování intervencí do oblastí s vysokým růstovým potenciálem, definovaných věcně i územně.
- Zaměření podpory do hnacích sil růstu a zaměstnanosti s výrazným multiplikačním efektem. Politika soudržnosti v ČR se zaměří na investice hmotného charakteru – rozvoj infrastruktury v oblasti podnikání, VaV a inovací, technické a sociální, na systémové změny (veřejná správa, trh práce, rozvoj vzdělávacích systémů) a do rozvoje lidského kapitálu.
- Zlepšení řízení veřejných záležitostí. Politika soudržnosti umožňuje nově zaměřit intervence rovněž na modernizaci a zefektivnění veřejné správy v ČR, a to na všech úrovních. Vzhledem k tomu, že efektivní výkon veřejné správy významným způsobem ovlivňuje účinnost intervencí národních a evropských politik na národní, regionální a místní úrovni, včetně politiky soudržnosti, je tato oblast pokládána za nedílnou součást strategie NRP.
- Podpora aplikace komplexního přístupu k územní soudržnosti. Politika soudržnosti sleduje vyvážený a harmonický rozvoj území tím, že koncipuje územně vymezené strategie umožňující horizontální provázání intervencí realizovaných prostřednictvím jednotlivých priorit či operačních programů. Prostřednictvím komplexního a strategického přístupu rozvíjí místní potenciál, optimalizuje intervence v území a přispívá tak k udržitelnosti ekonomických a sociálních struktur v jednotlivých typech území (funkční regiony, mikroregiony, městské a venkovské oblasti).
- Udržitelnost hospodářského růstu na bázi zlepšování životního prostředí. Strategie NRP pro období 2007 – 2013 vychází z respektu k životnímu prostředí jako základu trvalé udržitelnosti rozvoje. Dobrý stav životního prostředí je pozitivním indikátorem udržitelnosti hospodářského růstu.
- Rozvojová strategie navržená v NRP je komplementární s ostatními politikami Společenství realizovanými v ČR i s vlastními politikami ČR. Národní dotační tituly budou postupně harmonizovány tak, aby byly komplementární vůči strategii NRP, resp. vůči intervencím realizovaným prostřednictvím operačních programů.

3.2. Strategie NRP 2007-2013

3.2.1. Vize České republiky po roce 2013

Česká republika a její regiony se řadí mezi nejrozvinutější země a oblasti Evropy i světa. Společnost i ekonomika prokazují svoji konkurenceschopnost v globální soutěži. Posiluje se postavení ČR ve středoevropském a evropském kontextu. Česká republika je atraktivním místem pro své obyvatele, pro občany EU a dalších rozvinutých zemí, domácí i zahraniční investory.

Struktura ekonomiky je zaměřena na progresivní odvětví, ve kterých si ČR vydobyla významné postavení. Motorem konkurenceschopnosti se staly výzkum a vývoj, spojený se schopností přeměnit výsledky výzkumu a vývoje do inovací a jejich následná aplikace v praxi. ČR je atraktivní turistickou destinací.

Otevřená a vysoce vzdělaná společnost umožňuje plnohodnotné zapojení dříve marginalizovaných skupin obyvatelstva, garantuje rovnost příležitostí a vykazuje vysokou míru soudržnosti. Trh práce umožňuje hladké vyrovnávání se nabídky po práci s poptávkou, podstatně klesla míra nezaměstnanosti, zvyšuje se zaměstnanost.

Kvalita životního prostředí se výrazně zvýšila. Byly odstraněny významné staré zátěže, společnost získává a využívá potřebnou energii efektivnějším způsobem, produkuje podstatně méně odpadů a výrazně snížila znečištění životního prostředí. Byl zastaven pokles biodiverzity.

Byly dobudovány hlavní dopravní spojnice, celkově se zvýšila dopravní dostupnost. Kvalita národních a regionálních dopravních komunikací odpovídá standardu nejrozvinutějších zemí. Významná část přepravy je realizována prostřednictvím efektivních a k životnímu prostředí ohleduplnějších způsobů.

Diverzifikovaný rozvoj území ČR, tj. jejích regionů, není v rozporu s posilováním konkurenceschopnosti ani se snižováním neodůvodněných regionálních rozdílů. Došlo k posílení přirozených center na regionální a mikroregionální úrovni, která se stala hnacím motorem růstu regionální a místní ekonomiky a zdroji inovací inovacím pro svá zázemí. Podařilo se vytvořit síť center, která se stala plnohodnotnými partnery pro okolní metropole a mezoregionální centra.

Stát v partnerství s krajskými a územními samosprávami garantuje minimální úroveň statků a služeb, které jsou poskytovány obyvatelstvu ve veřejném zájmu. V regionální struktuře se neprojevují dramatické negativní trendy (např. depopulace). Regionální aktéři se prostřednictvím partnerství podílejí na formování a realizaci místních rozvojových strategií.

Byl vytvořen efektivní systém veřejné správy (na všech úrovních správy), který aplikuje moderní způsoby řízení a využívá nejmodernějších technických prostředků pro správu veřejných záležitostí, je schopen aktivně odhalovat a analyzovat problémy a nalézat optimální řešení.

3.2.2. Globální cíl

Globálním cílem Národního rozvojového plánu v období 2007 – 2013 je přeměna socioekonomického prostředí České republiky v souladu s principy udržitelného rozvoje tak, aby Česká republika byla přitažlivým místem pro realizaci investic, práci a život obyvatel. Prostřednictvím trvalého posilování konkurenceschopnosti bude dosahováno udržitelného růstu, jehož tempo bude vyšší než průměrný růst EU 25. ČR bude usilovat o růst zaměstnanosti a o vyvážený a harmonický rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva.

3.2.3. Strategické cíle a prioritní osy NRP

3.2.3.1. Východiska pro definování strategických cílů a prioritních os NRP

V souladu s návrhy nařízení předloženými Evropskou komisí upravujícími zaměření politiky soudržnosti v programovacím období 2007-2013, interpretací těchto nařízení ve Strategických obecných zásadách Společenství a základními rozvojovými strategiemi ČR je kladen primární důraz na posilování konkurenceschopnosti jednotlivých klíčových aktérů a ČR jako celku. Konkurenceschopná česká ekonomika přispěje k celkové konkurenceschopnosti Evropské unie.

Udržitelný ekonomický růst je nezbytným předpokladem postupného snižování výkonnostní mezery mezi Českou republikou a nejvyspělejšími zeměmi, rovněž tak na úrovni regionů. Pouze rychlejší růst české ekonomiky než je průměrný růst EU umožní odstranit dlouhodobé zaostávání a dosáhnout tak primárních cílů politiky soudržnosti.

Klíčovými faktory udržitelného růstu v případě postindustriální společnosti jsou systematický rozvoj lidského potenciálu (posilování schopnosti získávat nové znalosti a dovednosti, pružný trh práce a adaptabilní pracovní síla), rozvíjení výzkumného a vývojového potenciálu a spolupráce výzkumných pracovišť s podnikatelskou sférou při využívání výsledků VaV v praxi, což napomáhá rozvoji inovačního prostředí, a dostupnost dopravních a komunikačních sítí a napojení, zvláště zpřístupnění moderních technologií, to vše v kvalitním životním prostředí.

Vzhledem k významné územní variabilitě je nutné při provádění intervencí zohledňovat místní podmínky (přírodní, ekonomické, sociální, kulturní) a zaměřit strategii na systematický rozvoj místního potenciálu. Cílem je dosáhnout vyváženého a harmonického rozvoje celého území ČR.

Na základě výše uvedeného je možné vymezit následující faktory přispívající ke konkurenceschopnosti České republiky.

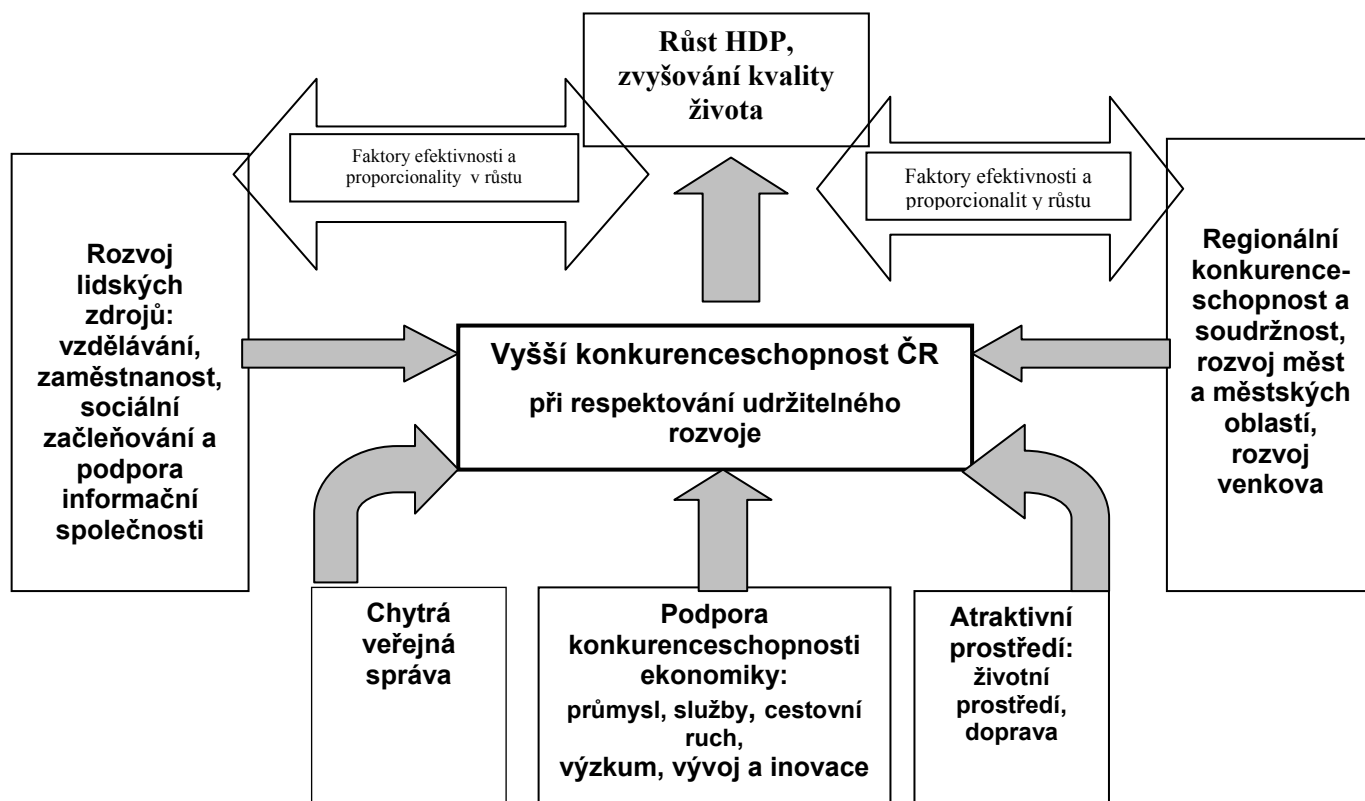
Konkurenceschopnost ČR je tedy funkcí:

- a) konkurenceschopné ekonomiky;
 - o konkurenceschopné podnikatelské prostředí (systém),
 - o moderní struktura ekonomiky (progresivní průmyslová odvětví, sofistikované služby, aplikační inovační centra),
 - o moderní systém výzkumu a vývoje a inovačních aktivit, jehož výstupy jsou využívány v podnikatelské sféře.
- b) otevřené a flexibilní společnosti;
 - společnost, která aktivně využívá příležitostí generovaných na globální a evropské úrovni, snaží se o prevenci svých vnitřních problémů a dokáže je aktivně řešit (migrace, stárnutí, sociální vyloučení),
 - společnost, která soustavně zvyšuje svůj vzdělanostní potenciál (celoživotní učení) a nabývá charakteru informační společnost,
 - společnost, která si uvědomuje potřebu inkluzivního a pružného trhu práce s kvalifikovanou a flexibilní pracovní silou,
 - posiluje efektivní systém správy veřejných záležitostí.
- c) atraktivního prostředí;
 - ochrana a rozvoj životního prostředí, péče a využívání krajinného potenciálu,
 - dostupnost území, existence dopravních a komunikačních spojení a napojení.
- d) vyváženého rozvoje území ČR a jejích regionů;
 - harmonický rozvoj území ČR a snižování existujících disparit,
 - stimulace rozvojového potenciálu regionů,
 - posilování role měst jako center růstu a rozvoje regionů
 - regenerace panelových sídlišť

- udržitelný rozvoj venkovských oblastí.

Na základě těchto vymezených faktorů lze stanovit následující systém strategických cílů a prioritních os NRP, které jsou dále rozpracovány do priorit, tj. dílčích témat, která přispívají různou dosažení strategických cílů prioritních, resp. Globálního cíle NRP.

Schéma – popis vztahů mezi jednotlivými prvky strategie NRP

3.2.3.2. Systém strategických cílů

Strategický cíl: Konkurenceschopná česká ekonomika

Rozpracovává globální cíl NRP především v oblasti posilování konkurenceschopnosti podnikatelského sektoru zvyšováním jeho produktivity a urychlením udržitelného hospodářského růstu. Cílem je flexibilní česká ekonomika, schopná reagovat na vnější podněty a svou strukturou odpovídající nejrozvinutějším zemím EU.

Tento strategický cíl bude realizován prostřednictvím prioritní osy ***Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky:***

- zahrnuje intervence zaměřené na dokončení restrukturalizace české ekonomiky, podporu rozvoje moderních odvětví v oblasti průmyslu a služeb, posílení vazeb mezi aplikovaným výzkumem a vývojem na jedné straně a podnikatelskými subjekty na straně druhé,
- systematický rozvoj otevřeného podnikatelského prostředí, které bude vytvářet podmínky pro zahájení a další rozvoj podnikatelských aktivit, budou odstraňovány bariéry vstupu do podnikání (institucionální, administrativní a finanční),

- posilování výzkumného, vývojového a inovačního potenciálu České republiky v prostředí EU tak, aby se ČR stala evropsky významným místem koncentrace těchto aktivit,
- podpora využití potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu tak, aby se ČR stala atraktivní evropskou destinací.

Strategický cíl: Otevřená, flexibilní a soudržná společnost

Rozpracovává globální cíl NRP především v oblasti zaměřené na kvalitu společenského života obyvatel ČR a zvyšování zaměstnanosti. Cílem je moderní česká společnost, která je otevřená vnějším příležitostem a dokáže na ně relevantně reagovat, společnost, která i přes vnitřní diferenciaci je sociálně citlivá a soudržná. Tato moderní společnost si uvědomuje hodnotu vzdělání a podporuje jeho rozvoj. Vykazuje vysokou míru zaměstnanosti a schopnosti vytvářet nová a kvalitní pracovní místa.

Tento strategický cíl bude realizován prostřednictvím prioritní osy ***Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti:***

- aktivizace lidského potenciálu ČR rozvojem celoživotního vzdělávání a motivací k němu jako reakce na pozitivní modernizační trendy vyvolané rozvojem znalostní ekonomiky, které probíhají v evropském prostoru, a na potřebu zvyšování adaptability a flexibility společnosti na procesy odehrávající se v globalizovaném světě,
- zvyšování kvalifikace a adaptability lidských zdrojů, a tím i zaměstnatelnosti a uplatnitelnosti, v souladu s potřebami rozvoje ekonomiky a trhu práce prostřednictvím rozvoje celoživotního vzdělávání.
- podpora opatření směřujících k inkluzivnímu a pružnému trhu práce s kvalifikovanou, flexibilní a zdravou pracovní silou. Snahou je dosáhnout systémových změn, které umožní přivést více lidí do zaměstnání a zajistit jejich setrvání v zaměstnání a rovněž modernizovat systémy sociální ochrany. Bude usilováno o zvýšení přizpůsobivosti pracujících a podniků a zvýšení pružnost trhů práce.
- oslabování a prevence sociálních rizik vyplývajících z přeměny vnitřní struktury společnosti (demografické změny - stárnutí populace, vnitřní a vnější migrační toky, péče o zdraví obyvatel, prevence sociálního vyloučení). Bude usilováno o posilování principu rovnosti příležitostí ve všech oblastech. Zvláštní pozornost je potřeba věnovat zachování zdraví obyvatelstva a prevenci nemocí.
- posilování efektivního způsobu správy veřejných záležitostí na ústřední, regionální a místní úrovni s využitím moderních metod řízení a moderních technologií, což je základním předpokladem hospodářského růstu a zaměstnanosti. Bude usilováno o vytvoření systému, který umožní tvorbu účinných politik a programů, bude disponovat odpovídajícím systémem monitorování, hodnocení, kvalitními statistickými údaji, stimuluje mezirezortní koordinaci a dialog mezi veřejnými a soukromými subjekty. Důraz bude rovněž kladen na posilování a zvyšování administrativní kapacity.

Strategický cíl: Atraktivní prostředí

Rozpracovává globální cíl NRP především z hlediska fyzických aspektů, neboť kvalitní životní prostředí spolu s dostupností dopravních a komunikačních sítí jsou základními předpoklady rozvoje ekonomických a sociálních aktivit.

Tento strategický cíl bude realizován prostřednictvím prioritní osy ***Životní prostředí a dostupnost:***

- Systém stálé péče o životní prostředí a jeho jednotlivé složky, která zabraňuje vzniku nových rizik a odstraňuje staré ekologické zátěže.
- Dobudování základní sítě kapacitních komunikací a klíčových spojnic – doprava, energetika, budování napojení a technických přístupů.

Strategický cíl: Vyvážený rozvoj území

Rozpracovává globální cíl NRP s ohledem na vyvážený a harmonický rozvoj celého území ČR s tím, že při realizaci všech typů intervencí politiky soudržnosti je nutné respektovat přírodní, ekonomické, sociokulturní odlišnosti regionů ČR. Zároveň je třeba vzít v úvahu variabilitu prostorových struktur v území (sídelní struktura, hierarchie měst, venkovské - oblasti atd.), jejichž specifické potřeby je nezbytné řešit komplexně.

Tento strategický cíl bude realizován prostřednictvím prioritní osy ***Vyvážený a harmonický rozvoj území České republiky.***

V rámci této prioritní osy budou realizovány aktivity jednak na národní úrovni (A), které by měly zajistit koordinaci rozvojových opatření realizovaných prostřednictvím intervencí politiky soudržnosti a dalších rozvojových politik s cílem dosáhnout harmonického rozvoje celého území ČR (vyvážený prostorový rozvoj, územní soudržnost) a jednak na regionální úrovni s cílem vyváženého rozvoje regionů (B).

A. Strategické plánování a koordinace:

- tematických aktivit – koordinace územních aspektů zásahů tematického charakteru,
- systémových aktivit – realizace systémových aktivit, které napomohou dosáhnout synergických prorůstových efektů v území,
- infrastrukturních aktivit („velká“ infrastruktura) – koordinace realizace klíčových infrastrukturních projektů s ohledem na širší prostorový vliv investic,
- územní spolupráce – strategická koordinace jednotlivých forem územní spolupráce a její provázání s ostatními cíli politiky soudržnosti, realizace nadnárodní spolupráce.

Priority operačních programů, včetně tematických či sektorových, které mají konkrétní územní aspekt, budou přiměřeně diferencovány, jednak ve vztahu k regionům se soustředěnou podporou státu (s důrazem na intervence zaměřené na podporu podnikání a vytváření pracovních míst), jednak podle stupně vyspělosti či problémovosti regionů (s důrazem na rozvoj infrastruktury, ochrany životního prostředí apod.)⁵⁸.

⁵⁸ Vazba na Strategii regionálního rozvoje, která definuje priority české regionální politiky a vymezuje regiony se soustředěnou podporou státu a na Politiku územního rozvoje. Politika územního rozvoje stanovuje republikové priority územního plánování pro zajištění udržitelného rozvoje území, vymezuje oblasti se zvýšenými požadavky na změny v území z důvodů soustředění aktivit mezinárodního a republikového významu nebo které svým významem přesahují území jednoho kraje (rozvojové oblasti a rozvojové osy), vymezuje oblasti se specifickými hodnotami a se specifickými problémy mezinárodního a republikového významu nebo které svým významem přesahují území jednoho kraje, vymezuje plochy a koridory dopravní a technické infrastruktury mezinárodního a republikového významu nebo které svým významem přesahují území jednoho kraje, stanoví ve vymezených oblastech, plochách a koridorech kriteria a podmínky pro rozhodování o možných variantách nebo alternativách změn v území a pro jejich posuzování, zejména s ohledem na jejich budoucí význam, možná ohrožení, rozvoj, útlum, preference a rizika.

Vybrané relevantní priority tematických či sektorových operačních programů rovněž umožní zvýhodnění poskytované podpory v regionech se soustředěnou podporou státu uvedených ve Strategii regionálního rozvoje.

Při implementaci operačního programu, včetně tematického či sektorového, usiluje řídicí orgán o zmírňování regionálních disparit v daném odvětví (sektoru) a za tím účelem hodnotí přínosy operačního programu, resp. příslušných priorit, k úsilí dosáhnout vyváženého rozvoje území ČR, a to v členění podle regionů soudržnosti popř. krajů.

B. Rozvoj regionů

- posilování místního rozvojového potenciálu s cílem systematického zvyšování konkurenceschopnosti regionu, revitalizace urbanizovaných území
- urychlení socioekonomické přeměny a tvorby pracovních míst ve strukturálně postižených a ekonomicky slabých regionech a ve venkovských oblastech (jednotky NUTS III a nižší)
- rozvoj měst – posilování úlohy měst a urbánních systémů jako „motorů“ socioekonomického rozvoje, komplexní přístup k revitalizaci vybraných čtvrtí
- rozvoj venkovských oblastí – diferenciací rozvoje venkovských oblastí, podpora místního potenciálu,
- dostupnost a kvalita veřejných služeb pro všechny skupiny obyvatel – garance dostupnosti statků a služeb poskytovaných ve veřejném zájmu,
- územní spolupráce – rozvoj přeshraniční a meziregionální spolupráce.

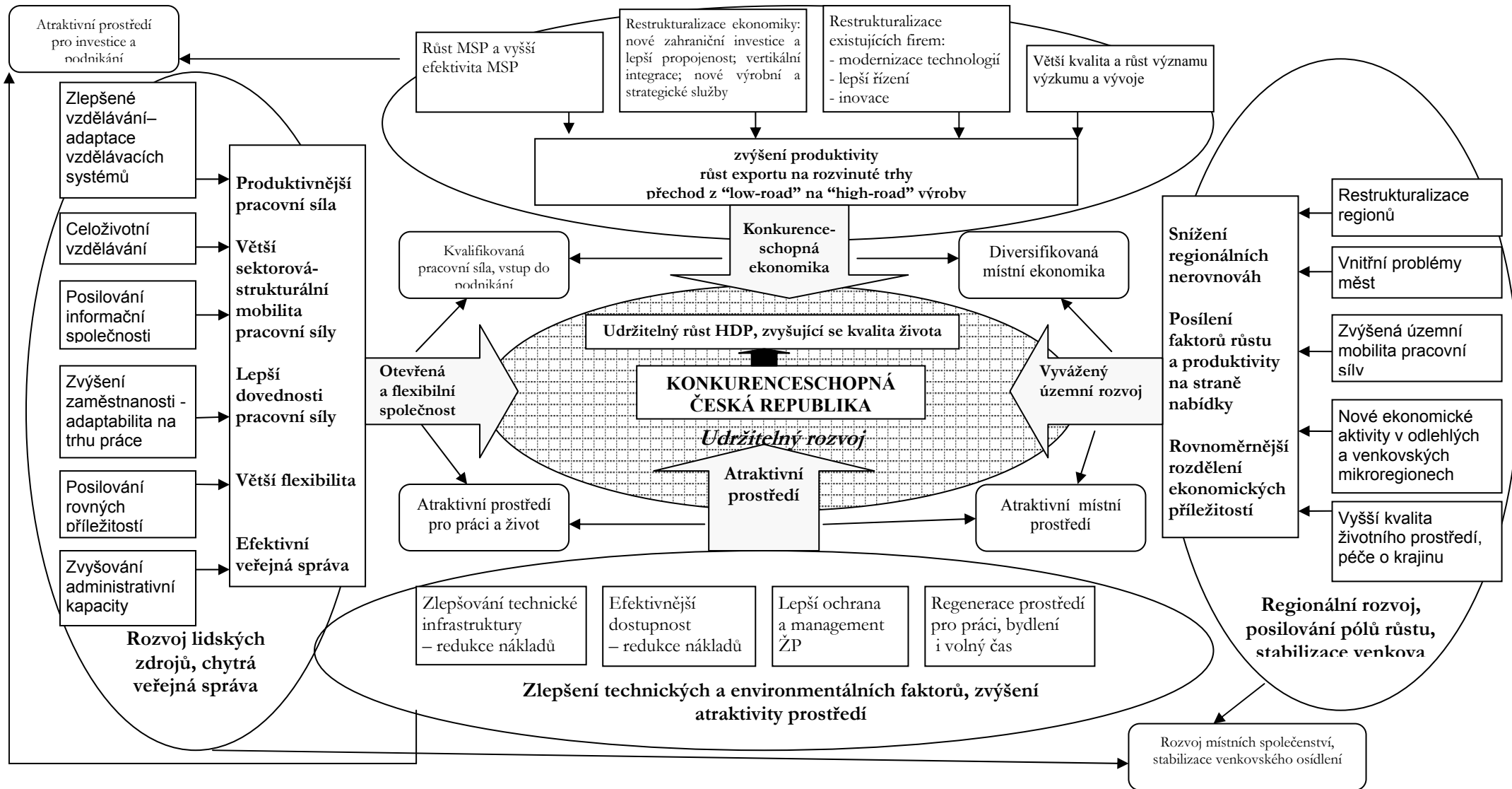
Intervence jsou přednostně realizovány, s ohledem na komplexnost problémů, prostřednictvím integrovaných projektů.

Vzhledem ke specifickým územním aspektům cílů Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost a Evropská územní spolupráce jsou strategie pro region soudržnosti Praha (v rámci cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost) a rovněž strategie v jednotlivých částech územní spolupráce volně zařazeny v této prioritní ose.

Hlavní město Praha má specifické postavení v sídelní struktuře ČR, jedná se metropolitní, stoprocentně urbanizovaný prostor s odlišnými problémy a se specifickými vazbami na své okolí. Při formování strategie je nutné uplatnit regionální přístup, který umožní provázání intervencí pro Prahu s intervencemi pro region soudržnosti Střední Čechy (např. možnost prostředků Fondu soudržnosti).

Při formování rozvojových strategií pro jednotlivé součásti územní spolupráce je nutné zohlednit územní a prostorové aspekty, což vyžaduje uplatnění širších a komplexních regionálních přístupů jak ze strany ústředních, tak i územních orgánů.

Detailní deskripce strategie

3.2.4. Systém prioritních os NRP

3.2.4.1. PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky

1. Konkurenceschopný podnikatelský sektor

1.1 Výstupy SWOT

Z analýzy a SWOT analýzy vyplývá, že rozvoj podnikatelského sektoru v České republice je nadále limitován některými překážkami a nedostatky, jejichž odstranění by mělo přispět k dosažení vyšší růstové dynamiky a zvýšení produktivity práce. Mezi hlavní bariéry dalšího úspěšného rozvoje podnikatelského sektoru lze zařadit především nadále nedostatečnou rozvinutost podnikatelské infrastruktury, včetně nedostatečné nabídky v oblasti poradenství a poskytování speciálních služeb pro podniky, především pro malé a střední. Pouze malá část podniků využívá výsledků VaV, nedostatečným způsobem se uplatňuje inovační proces. Nadále se projevuje nedostatečná dostupnost moderních technologií, absence potřebných prostředků především na rozvoj malých a středních podniků. Produkční sektor může využít šíření modernizačních efektů vyvolaných přílivem přímých zahraničních investic k prohloubení modernizace a rozvoji progresivních odvětví.

1.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Konkurenceschopný podnikatelský sektor zohledňuje Strategické obecné zásady Společenství (SOZS), 2007-2013 v oblasti podpory rozvoje inovací a inovačního podnikání, spolupráci podnikatelských subjektů s vědeckovýzkumnými institucemi, podpory vytváření podmínek pro zakládání nových a rozvoj stávajících podnikatelských subjektů, včetně přístupu k finančním zdrojům, a vzájemnou spolupráci podnikatelských subjektů.

Priorita je v souladu s návrhem nařízení o všeobecných ustanoveních pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu.

1.3 Obsah priority, vazba na globální a specifické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Konkurenceschopný český podnikatelský sektor, dosahující vysoké přidané hodnoty a produktivity práce, schopný prosadit se jak na vnitřním trhu Evropské unie, tak i ostatních mezinárodních trzích.

Priorita je zaměřena na využití výsledků výzkumu a vývoje v praxi, rozvoj existujících podniků a zvyšování jejich konkurenceschopnosti prostřednictvím vývoje a nákupu inovačních technologií a zlepšování služeb pro podniky ať již prostřednictvím rozvoje poradenství či rozšiřováním aplikace mezinárodně uznávaných standardů. Priorita taktéž zahrnuje podporu spolupráce mezi podnikatelskými subjekty za účelem dosažení vyšší efektivity, rozvoj lidských zdrojů a zvyšování kvalifikace zaměstnanců podnikatelských subjektů. Specifická pozornost je v rámci priority věnována rozvoji a zkvalitňování infrastruktury pro podnikání, rozvoji a zkvalitnění podnikatelských nemovitostí, včetně regenerace brownfields, a rovněž snižování energetické, surovinové a materiálové náročnosti v podnicích prostřednictvím zavádění inovací ve výrobě či náhradou neefektivních energetických zdrojů.

Úsilí bude také věnováno podpoře přístupu podniků k financím. Bude usilováno o zapojení především soukromého kapitálu v různých formách do financování inovativních, začínajících podniků. V těch případech, které lze označit za selhání trhu, bude veřejným sektorem iniciováno vytváření speciálních finančních nástrojů zvláště v oblasti rizikového kapitálu a bankovních záruk.

Při realizaci této priority bude podpořeno zavádění poznatků výzkumu a vývoje do podnikání, což je základním předpokladem pro úspěch české ekonomiky na světových trzích, úzce tedy reaguje na prioritu **Podpora kapacit VaV, inovací**. Priorita Konkurenceschopný podnikatelský sektor přirozeně navazuje i na ostatní priority, jejichž realizace je svým způsobem předpokladem úspěšného naplnění této priority. Reaguje tedy na prioritu **Vzdělávání** v rámci *PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*, a to ve smyslu provázání nabídky vzdělávání s požadavky podnikatelského sektoru, respektive v oblasti vzdělávání pracovních sil, případně vzdělávání pro zahájení podnikání. Obdobným způsobem je provázána s prioritou **Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti** v oblasti zvyšování adaptability aktérů na trhu práce a posilování sociální soudržnosti – zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením do podnikání (podpora podnikavosti). V rámci priority **Rozvoj informační společnosti** bude podporována větší dostupnost informačních aplikací, informačních a komunikačních technologií především vůči malým a středním podnikům. Dále úzce souvisí s **Rozvojem udržitelného cestovního ruchu** – podpora podnikatelských aktivit v cestovním ruchu, tvorba produktů cestovního ruchu. Ve vazbě na prioritu **Ochrana a zlepšování kvality životního prostředí**, *PO Životní prostředí a dostupnost*, reaguje na úsilí o snížení energetické, surovinové materiálové náročnosti, snižování emisí a tvorbu odpadů a obalů zaváděním environmentální šetrných technologií. Přispívá rovněž k realizaci *PO Vyvážený rozvoj území*, tj. při realizaci intervencí zaměřených na přeměnu regionální ekonomiky, etablování progresivních odvětví v urbanizovaných oblastech a diversifikaci venkovského prostoru. Intervence zaměřené na rozvoj podnikání a hospodářskou spolupráci v *příhraničních oblastech* budou odkazovat i na tuto prioritu.

Priorita Konkurenceschopný podnikatelský sektor klíčovým způsobem přispívá k naplnění strategického cíle Konkurenceschopná česká ekonomika.

1.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Priorita Konkurenceschopný podnikatelský sektor by naplněním svého obsahu měla vytvořit podmínky pro další úspěšný rozvoj podnikatelského sektoru a pro celkové posílení hospodářské a sociální soudržnosti, a to jak na úrovni České republiky, tak i na úrovni jednotlivých regionů..

2. Podpora kapacit VaV, inovací

2.1 Výstupy SWOT

V České republice existuje stále podprůměrný počet výzkumných a vývojových institucí ve srovnání s průměrem v EU, což je důsledkem malého objemu výdajů na výzkum a vývoj ve srovnání s průměrnými hodnotami za EU. U řady z nich se navíc negativně projevuje určitá rigidnost struktury řízení, která je málo otevřená pro spolupráci v oblasti výzkumu a inovací s podnikatelskou sférou. Oblast Výzkumu a vývoje v ČR je charakteristická, nízkým podílem soukromého kapitálu na financování aplikovaného výzkumu a upřednostňováním veřejné podpory základního výzkumu vůči výzkumu aplikovanému. Výzkum a vývoj jsou v současné době dosti postiženy tradičním dělením základního a aplikovaného výzkumu, což je mj. způsobeno i nedostatečnou podporou zájmu o spolupráci veřejného sektoru VaV a podniků. V oblasti VaV musí být do budoucna větší důraz položen na přenos výsledků výzkumu do komerční praxe a na jeho orientaci na inovace. Podpora musí být zaměřena na rozvoj sítí a propojení domácích VaV kapacity s mezinárodními, především evropskými strukturami. Ukazuje se jako nedostatečné a rozvoj regionů limitující stávající nízké zastoupení výzkumných a vývojových kapacit umístěných mimo hl. m. Prahu.

2.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Podpora kapacit VaV, inovací je v souladu se Strategickými obecnými zásadami Společenství, 2007 – 2013, kde je zdůrazněna nutnost zaměřit pozornost na posílení úrovně výzkumu a technologického rozvoje a provázání jeho aktivit se soukromým podnikatelským sektorem – spolupráce veřejných a soukromých výzkumných a vývojových center, uplatnění výsledků výzkumu a vývoje v podobě výrobních a výrobných inovací. Priorita Podpora kapacit VaV, inovací svým obsahem navazuje na návrh nařízení o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu, ve kterých se navrhuje podpora zejména výzkumu a vývoje, inovací a podnikavosti, včetně posilování regionálních kapacit pro výzkum a vývoj, pomoci pro výzkum a vývoj v MSP, transfer technologie, zlepšení spolupráce mezi malými a středními podniky, univerzitami a výzkumnými a technologickými středisky, rozvoje sítí a skupin podniků. Důležitou částí je také podpora zvýšení investic podniků do lidských zdrojů.

2.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Posílení kapacit v oblasti VaV a tvorby inovací, a to ve vazbě na podnikatelskou sféru. Soustavné zvyšování podílu znalostní ekonomiky v národním hospodářství.

Priorita Podpora kapacit VaV a inovací se zaměřuje na podporu kapacit výzkumu a vývoje a tvorbu inovací jako zásadního aspektu rozvoje znalostní ekonomiky v České republice. V rámci priority bude podporována infrastruktura pro aplikovaný výzkum, technologický rozvoj a tvorbu inovací. Přenos výsledků inovačního procesu a moderních technologií je klíčovým faktorem praktického využití získaných poznatků. Bude tudíž maximálně možným způsobem napomáháno šíření výsledků VaV a praktickému uplatnění inovací a rozšiřování využívání moderních technologií v produkčním sektoru, včetně inovativních technologií šetrných k životnímu prostředí. Budou vytvářeny podmínky pro spolupráci mezi vzdělávacími, výzkumnými středisky a podnikatelskou sférou, zvláště při vytváření inovačních sítí, inovačních center, center přenosu technologií a systematickém rozvoji center excelence. Bude usilováno o posílení postavení soukromých výzkumných, vývojových a inovačních institucí a navazování vazeb s veřejnoprávními institucemi. Bude usilováno o posilování absorpční kapacity podniků v oblasti výzkumu a technologického vývoje, a to především malých a středních podniků, včetně rozvoje „spin off“ firem. Cílem je zvýšit motivaci rozvoje vysoce kvalitních vědeckých talentů podporou inovativních myšlenek a netradičních přístupů.

Podpora bude směřována také do měkkých inovací (řízení) a do rozvoje lidského potenciálu v oblasti výzkumu a inovací, především prostřednictvím vzdělávání výzkumných pracovníků na vnitrostátní úrovni a vytváření podmínek na získávání výzkumných pracovníků, kteří byli vyškoleni v zahraničí.

Systém výzkumu, vývoje a inovace je negativně ovlivněn fragmentací a absencí strategického přístupu na národní i regionální úrovni, bude tudíž podporována tvorba národních a regionálních strategií umožňujících, navázání strategického partnerství mezi jednotlivými aktéry a tedy lepší využití inovačního potenciálu.

Problematika obsažená v prioritě Podpora kapacit VaV a inovací s ohledem na svůj charakter doplňuje intervence zaměřené na posílení podnikatelské dynamiky a je tedy úzce provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor**. Reaguje rovněž na prioritu **Vzdělávání** v rámci *PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*, a to ve smyslu systémového rozvoje výzkumu a vývoje – tvorby koncepcí v oblasti VaV a inovací a dále v oblasti rozvoje lidského kapitálu v uvedené oblasti – kariérní řády, navazování spolupráce s vysokoškolskými pracovišti, mezinárodní spolupráce - tvorba sítí apod. Ve vazbě na prioritu **Rozvoj informační společnosti** bude podporováno větší využívání informačních aplikací,

informačních a komunikačních technologií coby nezbytné technické podpory. Ve vazbě na prioritu **Ochrana a zlepšování kvality životního prostředí**, PO *Životní prostředí a dostupnost*, reaguje na snahu o praktické uplatnění environmentálních inovací a šetrných technologií. Přispívá rovněž k realizaci PO *Vyvážený rozvoj území*, priority **Vyvážený rozvoj regionů** podporou tvorby regionálních inovačních strategií a priority **Rozvoj městských oblastí** při posilování role měst jako center růstu – systematický rozvoj výzkumných, vývojových a inovačních kapacit v urbanizovaných oblastech vyššího řádu. Úsilí zaměřené na podporu kapacit VaV a inovací se může rovněž uplatnit prostřednictvím intervencí zaměřených na *přeshraniční spolupráci*.

Podpora rozvoje VaV a inovací velmi úzce souvisí s rychlejším ekonomickým růstem a tvorbou vysoce kvalifikovaných pracovních míst. Jsou spojeny s modernizací a restrukturalizací české ekonomiky, čímž se výrazně posiluje konkurenceschopnost České republiky a zajišťuje udržitelný růst. Tímto způsobem bude priorita významně přispívat především k naplnění strategického cíle *Konkurenceschopná česká ekonomika*.

2.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Podpora znalostní ekonomiky prostřednictvím investic do zvyšování kapacit VaV, inovací, příslušné infrastruktury, lidských zdrojů či posilování nezbytné kooperace relevantních subjektů je stěžejní záležitostí se širšími dopady. Zvláště u podpor úspěšných inovací dochází z dlouhodobého hlediska ke značnému synergickému efektu v oblasti udržitelného ekonomického rozvoje, zaměstnanosti, vytváření sítí subjektů (institucí a organizací), které prostřednictvím provázaných komplexních procesů mají schopnost vytvářet inovace a tím posilovat i regionální konkurenceschopnosti. Úspěšná implementace této priority významně podpoří rozvoj České republiky i jejích regionů – v širších souvislostech rovněž zapojením do mezinárodních výzkumných projektů a sítí, a přispěje tím k posílení konkurenceschopnosti Evropské unie.

3. Rozvoj udržitelného cestovního ruchu

3.1 Výstupy SWOT

Česká republika disponuje přírodním, historickým a kulturním potenciálem pro rozvoj cestovního ruchu a lázeňství. V zemi se nachází množství historických, kulturních a technických památek, včetně památek zapsaných do seznamu UNESCO. Tento potenciál však v současnosti není dostatečným způsobem využíván, což je ovlivněno především nízkou úrovní materiální základny cestovního ruchu a nízkou kvalitou základních i doplňkových služeb cestovního ruchu, ale také problémy spojenými s kvalitou a kvalifikovaností pracovní síly, která v tomto odvětví působí. Velkým problémem cestovního ruchu v ČR je jeho malá intenzita v oblastech mimo hl. m. Prahu a některé další turisticky exponované lokality.

Cestovní ruch patří k odvětvím s výrazným podílem na zaměstnanosti. Jeho další rozvoj je tudíž spojen s tvorbou nových pracovních míst, čímž přispívá ke snižování nezaměstnanosti a řešení problémů na ni navazujících.

3.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Rozvoj udržitelného cestovního ruchu reflektuje Strategické obecné zásady Společenství (SOZS), 2007-2013, kde je cestovní ruch chápán jako důležitá rozvojová aktivita především ve venkovských oblastech. Významná je také vazba na zaměstnanost a tvorbu nových pracovních míst, rozvoj lidských zdrojů i na podporu podnikatelských aktivit.

Priorita Rozvoj udržitelného cestovního ruchu je také v souladu s návrhem nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o

Evropském sociálním fondu. V návrhu nařízení Rady o Evropském fondu regionálního rozvoje v části definující intervence v rámci cíle Konvergence jsou uvedeny cestovní ruch, včetně podpory přírodního a kulturního bohatství, a kultura, s důrazem na ochranu kulturního dědictví, jako témata související s ekonomickým rozvojem a podporou služeb cestovního ruchu s vyšší přidanou hodnotou v regionech.

3.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Zvýšení podílu cestovního ruchu v ekonomice jednotlivých regionů i ČR jako celku lepším využitím potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu v jednotlivých regionech.

Priorita Rozvoj udržitelného cestovního ruchu je zaměřena na podporu zvýšení konkurenceschopnosti celého odvětví cestovního ruchu podporou využití potenciálu, který v České republice existuje a bude se dále rozvíjet. V rámci priority bude podporován rozvoj služeb cestovního ruchu a lázeňství, rozvoj infrastruktury pro cestovní ruch, tj. rozvoj ubytovacích a stravovacích služeb i navazující infrastruktury, včetně doprovodných programů pro organizaci volného času turistů, při respektování přírodních hodnot území. Podporovanou oblastí bude také tvorba produktů cestovního ruchu, která se zaměří zejména na posílení ucelenosti produktů. K rozvoji cestovního ruchu a lázeňství budou sloužit opatření zaměřená na aktivity, které přispívají k zachování a obnově kulturního a přírodního dědictví jako atraktorů pro cestovní ruch.

Problematika obsažená v prioritě Rozvoj udržitelného cestovního ruchu s ohledem na svůj charakter reaguje na intervence zaměřené na posílení podnikatelské dynamiky a je tedy provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor**. Reaguje rovněž na prioritu **Vzdělávání** v rámci PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost, a to ve smyslu provázání nabídky vzdělávání s požadavky podnikatelských subjektů v oblasti cestovního ruchu, respektive v oblasti vzdělávání pracovních sil, případně vzdělávání pro zahájení podnikání v oblasti cestovního ruchu. Obdobným způsobem je provázána s prioritou **Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti** v oblasti zvyšování adaptability aktérů na trhu práce a posilování sociální soudržnosti – zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením do podnikání (podpora podnikavosti). V rámci priority **Rozvoj informační společnosti** bude podporována větší dostupnost informačních aplikací, informačních a komunikačních technologií především vůči malým a středním podnikům. Ve vazbě na prioritu **Ochrana a zlepšování kvality životního prostředí**, PO Životní prostředí a dostupnost, reaguje na úsilí o udržitelné využívání přírodního potenciálu a krajiny v oblasti cestovního ruchu (např. chráněná území). Přispívá rovněž k realizaci PO Vyvážený rozvoj území, tj. při realizaci intervencí zaměřených na posílení zastoupení cestovního ruchu v regionální ekonomice, rozvoj cestovního ruchu v regionech, městského cestovního ruchu, jakož i cestovního ruchu na venkově. Intervence zaměřené na rozvoj udržitelného cestovního ruchu v *příhraničních oblastech* budou odkazovat i na tuto prioritu.

Priorita Rozvoj udržitelného cestovního ruchu přispívá v různé míře k naplňování všech strategických cílů NRP, výrazně pak ke strategickému cíli *Konkurenceschopná česká ekonomika*.

3.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Priorita Rozvoj udržitelného cestovního ruchu by měla podpořit podnikatelské aktivity v území, vytvářením nových pracovních míst stimulovat i odpovídající rozvoj lidských zdrojů. Využitím podpory přírodního a kulturního dědictví spojeného s rozvojem cestovního ruchu přispěje také k zatraktivnění České republiky jako evropské destinace. Zájem zahraničních turistů o Českou republiku vedle efektů ekonomických pak může přispět

k lepšímu poznávání se občanů z různých členských zemí EU a ve svém důsledku může hrát významnou roli při odbourávání různých předsudků a historicky daných negativních vztahů.

Zvýšení zastoupení cestovního ruchu v regionech České republiky pomocí moderních produktů cestovního ruchu vycházejících ze sociokulturních specifík regionů, jejich přírodního bohatství a historického, kulturního a technického dědictví, přispěje k socioekonomickému rozvoji regionů.

3.2.4.2. PO Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti

1. Vzdělávání

1.1 Výstupy SWOT

Analytické práce a výsledky SWOT analýzy ukázaly, že v oblasti vzdělávání jako jednoho z rozhodujících faktorů ekonomického rozvoje i prostředku pro zvyšování zaměstnatelnosti a uplatnitelnosti pracovních sil a zamezování sociální exkluze se v České republice projevují určité negativní rysy, které mohou oslabit konkurenceschopnosti ČR i jejích občanů v budoucnosti. V oblasti dalšího vzdělávání stále ještě nejsou vyvinuty některé systémové prvky (certifikační systém, kvalitní informační systém, hodnocení kvality služeb, predikce vzdělávacích potřeb aj.) a zapojení občanů i množství vynakládaných prostředků zaměstnavateli je stále významně nižší než je průměr EU. Významným pozitivem je v tomto ohledu rostoucí zájem vzdělavatelů (privátních firem i škol) o tuto oblast. Rozvoj různorodých forem zvyšování kvalifikace, získávání nových dovedností a znalostí přizpůsobených požadavkům zaměstnavatelů i jednotlivců svojí délkou, obsahem i dostupností je rozhodující pro zvyšování adaptability lidských zdrojů v rychle se měnícím technologickém a společenském prostředí. Významnou motivační roli přitom má i uznávání výsledků vzdělávání, a to včetně informálního osobního profesního růstu. Nástroje motivující zaměstnavatele a občany k zapojování do dalšího vzdělávání absentují, což brání dalšímu rozvoji lidského kapitálu. Základním pilířem příležitostí v oblasti rozvoje vzdělávání a vzdělanosti je rozvoj a další zlepšování kvality veřejného školství, tedy počátečního vzdělávání. Limitujícím faktorem je pokračující uzavřenost systému školství, nízká motivace škol a vzdělávacích zařízení využívat inovací a adaptovat vzdělávací programy dle aktuálních a budoucích potřeb a přetrvávající nepřipravenost pedagogů na rostoucí rozmanitost populace s důsledkem dalšího znevýhodňování ohrožených skupin. Stále převládají tradiční formy vzdělávání a značný důraz na prosté předávání poznatků s nízkým provázáním s běžnou denní praxí. Nová legislativa však otevřela požadavek orientovat vzdělávací proces na klienta (žáka), na rozvoj klíčových kompetencí a přípravu k celoživotnímu vzdělávání s důrazem na pozdější adaptabilitu na trhu práce a sociální soudržnost. Tato kurikulární reforma bude vyžadovat významnou podporu (např. v oblastech hodnocení výsledků vzdělávání, vzdělávání učitelů a manažerů, integrace zdravotně a sociálně handicapovaných, rozvoje talentů). Otevírají se také nové možnosti organizačně i obsahově přizpůsobit počáteční profesní vzdělávání jak dlouhodobým potřebám trhu práce, tak aktuálním regionálním potřebám zaměstnavatelů. Spolupráce škol a zaměstnavatelů při zajišťování praxe a inovaci studijních programů se zatím rozvíjí spíše ojedinele. Česká republika zaostává v nabídce terciárního vzdělávání, zejména v oblasti kratších programů. Výrazným faktorem, který ovlivňuje a v nejbližších letech bude ovlivňovat vzdělávací služby, je demografický vývoj (pokles počtu žáků o cca 30%).

1.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Vzdělávání odráží úsilí zvýšit investice do lidského kapitálu prostřednictvím lepšího vzdělávání a kvalifikace uvedenou ve Strategických obecných zásadách Společenství, 2007-

2013. Významnou výzvou pro jednotlivé členské země je koordinace a implementace aktivních nástrojů zajišťujících včasnou identifikaci potřeb v oblasti vzdělávání i institucionální podporu.

Priorita Vzdělávání reflektuje návrhy nařízení o všeobecných ustanoveních pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu, v němž se navrhuje především intervence do posilování flexibility a adaptability jednotlivců, tak aby byli schopni přizpůsobit se trhu práce, v rámci svého sociálního zařazení, aby byli také schopni i ochotni založit i realizovat vlastní podnikatelské aktivity. Zvláštní pozornost by měla být věnována těm inovačním vzdělávacím reformám, které by umožnily jednotlivcům i celým skupinám zapojit se v průběhu svého života do dalšího vzdělávání, což by mělo umožnit rozvoj ekonomiky založené na znalostech. Zároveň by měla být podporována vzájemná komunikace a spolupráce mezi vzdělávacími institucemi, výzkumnými a technologickými centry, příp. podnikatelskými subjekty a NNO.

1.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Zvýšení adaptability českého lidského potenciálu pro zajištění aktuální i budoucí zaměstnatelnosti a podnikání.

Podpora v této prioritě se zaměří především na modernizaci vzdělávání, umožňující reflektovat nové podmínky na trhu práce i potřeby zaměstnavatelů a průběžné zvyšování odborné kvalifikace jednotlivců posílené celoživotním učením. Rozvoj vzdělávání a vzdělanosti bude podpořen také koncepčně i systémově vytvářenou a rozvíjenou infrastrukturou pro vzdělávání. Část opatření se zaměří na podporu rozvoje vzdělávání dospělých. Bude podporováno zvyšování kvality služeb poskytovaných organizacemi dalšího vzdělávání, spolupráce vzdělavatelů s firmami, jejich asociacemi a úřady práce při definování a uspokojování poptávky. Podporovány budou programy a kurzy, které směřují do rozvojových směrů a nabízejí nové formy vzdělávání, které zvyšují jejich dostupnost (kombinované, distanční, e-learning, časově a organizačně dostupné). Část podpory se soustředí na dokončení systémových a komplexních podpor pro rozvoj dalšího vzdělávání (např. certifikační systém, informační systém, hodnocení kvality služeb, predikce vzdělávacích potřeb). I v této oblasti bude podporováno vzdělávání specifických cílových skupin, které vyžadují speciální metodické nebo technické zabezpečení. Další skupina opatření se zaměří na podporu kurikulární reformy v nižším sekundárním a sekundárním stupni orientované na rozvoj osobnosti - klíčových kompetencí (vzdělávání a konzultace pedagogickým týmům, podpora hodnocení výsledků vzdělávání, speciální poradenství) a na inovaci vzdělávacích programů odborného vzdělávání. V této souvislosti bude podporována spolupráce škol s úřady práce a zejména s firmami a jejich asociacemi jak při formulaci vlastních vzdělávacích programů škol, tak i při hodnocení výstupů a zajišťování odborného výcviku. Úpravy vzdělávacích programů budou zaměřeny také k usnadnění přístupu a zejména k setrvání ve vzdělávání zdravotně nebo sociálně handicapovaným skupinám mladých lidí, kterým se otevrou rovné příležitosti k dalšímu vzdělávání nebo vstupu na trh práce. Pozornost bude věnována podpoře talentů. Zvláštní pozornost bude v rámci počátečního i dalšího vzdělávání věnována podpoře vzdělávání v cizích jazycích, informačních technologiích a rozvoji podnikatelských dovedností. Dále bude podpora věnována rozvoji terciárního vzdělávání, např. kratších programů, které jsou v souladu s rozvojem ekonomiky ČR i regionů. Opatření budou směřovat k větší přehlednosti vzdělávacích možností a systému uznávání dosaženého nebo získaného vzdělání (včetně informálního) jak pro jednotlivé občany tak pro zaměstnavatele.

Realizace priority Vzdělávání má zásadní přínos pro téměř všechny ostatní priority, neboť lidský faktor a jeho kvalita zásadním způsobem ovlivňují rozvoj společnosti. Problematika je úzce provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**, a to ve smyslu provázání nabídky vzdělávání s požadavky podnikatelského sektoru, respektive v oblasti vzdělávání pracovních sil, případně vzdělávání pro zahájení podnikání. Napomáhá uskutečnění cílů uvedených v prioritě **Podpora kapacit VaV, inovací**, a to ve smyslu systémového rozvoje výzkumu a vývoje – tvorby koncepcí v oblasti VaV a inovací a dále v oblasti rozvoje lidského kapitálu v oblasti VaV. Ve vazbě na prioritu **Rozvoj informační společnosti** bude podporováno větší využívání informačních aplikací, informačních a komunikačních technologií coby nezbytné technické podpory moderního vzdělávacího procesu. Klíčovým způsobem je provázána s prioritou **Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti** v oblasti zvyšování adaptability aktérů na trhu práce a rekvalifikací. Dále reaguje na prioritu **Posilování sociální soudržnosti** na úseku odborného vzdělávání osob, ohrožených sociálním vyloučením a **Chytrá veřejná správa** v oblasti vzdělávání úředníků veřejné správy. Souvisí s **Rozvojem udržitelného cestovního ruchu** – vzdělávání v uvedené oblasti – destinační management, podpora zahájení podnikatelských aktivit v cestovním ruchu. Ve vazbě na prioritu **Ochrana a zlepšování kvality životního prostředí, PO Životní prostředí a dostupnost**, podporuje aktivity spojené s environmentálním vzděláváním. Přispívá rovněž k realizaci **PO Vyvážený rozvoj území** v oblasti intervencí zaměřených na regionální školství.

Vzhledem k úsilí ČR posílit svoji konkurenceschopnost sehrává tato priorita zcela zásadní roli při rozvoji lidského kapitálu a přispívá k naplnění strategického cíle Otevřená, flexibilní a soudržná společnost.

1.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Priorita Vzdělávání přispěje k posílení lidského kapitálu, který ovlivňuje všechny oblasti života společnosti, nejen komerční sféru, veřejné i privátní služby, veřejnou správu, ale i další důležité sektory s ohledem na schopnost jednotlivců úspěšně se prosazovat v kontextu národní i mezinárodní hospodářské soutěže. Zkvalitnění znalostí a dovedností pracovní síly má výrazné dopady do zaměstnanosti, neboť vzdělaný a kvalifikovaný člověk má lepší uplatnění na trhu práce, a do konkurenceschopnosti české ekonomiky především v sofistikovanějších oborech, které jsou motorem růstu ekonomiky.

2. Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti

2.1 Výstupy SWOT

Přestože česká ekonomika zaznamenala v posledních letech výrazný růst, stále se na trhu práce projevují problémy spojené se zaměstnaností. ČR má relativní dostatek kvalifikované pracovní síly za konkurenční cenu, tato pracovní síla však není dostatečně připravena na nové impulsy na straně poptávky spojené s přechodem do znalostní ekonomiky. Navíc se lokálně i regionálně projevuje nedostatek některých profesí, především technického zaměření. Na druhé straně je velkým problémem regionálně diferencovaná míra nezaměstnanosti, která dosahuje vysokých hodnot především ve strukturálně postižených regionech, a jejíž snižování je pomalé, přičemž tento problém dosud výrazněji neovlivnily, vzhledem k relativně krátkému času, ani nově vzniklé pracovní příležitosti podporované státem. Regionálně diferencovaná je rovněž nedostatečná tvorba nových pracovních míst a pokles počtu volných pracovních míst. Mezi příčiny, které ovlivňují setrvání občanů mimo trh práce, patří jednak nastavení sociálního systému (otázka motivace pracovat) a jednak problém dovedností, které jsou nezbytné i pro uplatnění se v méně kvalifikovaných pracovních místech.

Řešení problému nezaměstnanosti navíc negativně ovlivňuje nedostatečná mobilita pracovní síly, a to jak uvnitř regionů, tak i mezi nimi. K negativním jevům patří také dlouhodobá, mnohdy vícegenerační nezaměstnanost, která ovlivňuje možnost sociální integrace jednotlivců i celých sociálních skupin. Tato situace se zvláště projevuje v romské komunitě, ale nejen v ní. Při integraci znevýhodněných skupin na trhu práce by mohla významnou roli sehrát podpora různých forem sociální ekonomiky.

Podobně jako v jiných zemích EU, má i ČR dlouhodobý negativní vývoj přirozené měny obyvatelstva s negativními dopady na trh práce. Zvětšuje se podíl poproduktivní složky, jež nepřispívá k vyvážené sociální i hospodářské situaci v zemi. V této souvislosti budou nezbytné investice do podpory zdraví a prevence nemocí, ve snaze zvýšit kvalitu zdraví produktivní složky a snížit negativní dopady na výkon ekonomiky.

2.2 Reflexe nařízení a SOZS

Problematika zaměstnanosti a zaměstnatelnosti stojí v centru pozornosti nejen české vlády, ale i Evropské komise. Uplatnění se na trhu práce patří k základním nástrojům proti sociálnímu vyloučení. Vzhledem k vývoji ekonomiky a nároků kladených na pracovní sílu sehrává významnou roli možnost zlepšit si své postavení na trhu práce, stát se lépe zaměstnatelným, což s sebou nese potřebu rozvíjet znalosti a dovednosti tak, aby odpovídaly moderním požadavkům.

Priorita Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti reaguje na snahu zvýšit přizpůsobivost pracujících a podniků a pružnost trhů práce uvedenou ve Strategických obecných zásadách Společenství, 2007-2013. Významnou výzvou pro jednotlivé členské země je koordinace a implementace aktivních nástrojů zajišťujících včasnou identifikaci potřeb v oblasti zaměstnanosti. Tato priorita reaguje na návrhy nařízení o všeobecných ustanoveních pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu v oblasti zvyšování zaměstnanosti a posilování adaptability a flexibility.

2.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Zvýšení zaměstnanosti a zaměstnatelnosti především posílením adaptability lidských zdrojů a zvýšení flexibility trhu práce.

Podpora poskytovaná prostřednictvím priority Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti se zaměří především na modernizaci politiky zaměstnanosti s využitím zkušeností z aktivní politiky zaměstnanosti z předcházejícího období i dosavadních zkušeností evropským regionů s podobnými problémy. Jedno z opatření se bude zabývat motivací a vytvářením podmínek pro nezaměstnané jednotlivce i sociálně ohrožené skupiny k návratu na trh práce a k dalšímu vzdělávání, což přispěje k větší adaptaci. Jedním z opatření je podpora dalšího rozvoje malého a středního podnikání s podporou lokálních i regionálních samospráv i státu. Adaptabilita trhu práce v rámci této priority bude posilována také podporou profesní a prostorové mobility pracovních sil.

Součástí této priority je také podpora rovných příležitostí a integrace skupin nejvíce ohrožených na trhu práce, především absolventů, občanů starších věkových skupin, zdravotně postižených občanů a příslušníků romských komunit. Podpora bude také zaměřena na ekonomicky aktivní osoby (zejména ženy), které jsou vyloučeny z trhu práce z důvodu nedostatečně rozvinutých služeb péče o závislé osoby (děti, starší osoby, osoby zdravotně postižené apod).

Při řešení problémů nezaměstnanosti je třeba věnovat větší pozornost propojení potřeb trhu práce se studijními programy vzdělávacích institucí s cílem modernizovat studijní obory,

iniciovat vznik nových nebo utlumit ty, které produkují obtížně zaměstnatelné absolventy; vytvořit systémové podmínky, které by zajistily, aby příjmy ze zaměstnání vysoce převyšovaly příjmy z podpor. Zaměstnanost některých skupin na trhu práce lze řešit rovněž prostřednictvím podpory a rozvoje sociální ekonomiky. Specifická opatření si vyžaduje řešení problému dlouhodobé nezaměstnanosti příslušníků romských komunit.

Priorita Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti je v různé míře propojena s dalšími prioritami NRP, neboť lidský faktor sehrává v socioekonomickém rozvoji zcela zásadní roli.

Problematika je úzce provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**, v oblasti přizpůsobování uchazečů požadavkům zaměstnavatelů, zvyšování adaptability aktérů na trhu práce a posilování sociální soudržnosti – zapojování osob ohrožených sociálním vyloučením do podnikání (podpora podnikavosti). Souvisí rovněž s **Rozvojem udržitelného cestovního ruchu**, který je schopen generovat velké množství pracovních příležitostí. Klíčovým způsobem je provázána s prioritou **Vzdělávání** v oblasti vzdělávání uchazečů o zaměstnání a podpory rekvalifikací. Dále reaguje na prioritu **Posilování sociální soudržnosti** na úseku začleňování osob ohrožených sociálním vyloučením na trhu práce. Přispívá rovněž k realizaci **PO Vyvážený rozvoj území** v oblasti intervencí zaměřených na posilování místních akčních skupin zaměřených na zvyšování zaměstnanosti. Intervence zaměřené na posilování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti v **příhraničních oblastech** budou odkazovat i na tuto prioritu.

Vzhledem k úsilí ČR posílit svoji konkurenceschopnost sehrává tato priorita zcela zásadní roli při rozvoji lidského kapitálu a přispívá k naplnění strategického cíle Otevřená, flexibilní a soudržná společnost. Svou realizací přispěje tato priorita k naplnění globálního cíle NRP v části „...ČR bude usilovat o růst zaměstnanosti...“.

2.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Realizace priority Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti je důležitá pro adaptabilitu české pracovní síly, pro možnost přizpůsobit se novým podmínkám jak z hlediska profesního, tak i prostorového. Flexibilní a zdravá pracovní síla schopná obstát v evropském i světovém srovnání je základním předpokladem konkurenceschopnosti české ekonomiky.

3. Posilování sociální soudržnosti

3.1 Výstupy SWOT

Analytická část NRP ukazuje, že přes ekonomický rozmach, zvyšování produktivity a životního standardu většiny obyvatel ČR zůstává nadále naléhavým problémem otázka dlouhodobé nezaměstnanosti spojené s marginalizací a exkluzí určitých skupin lidí. Za skupiny ohrožené sociálním vyloučením označuje Národní akční plán sociálního začleňování v ČR osoby se zdravotním postižením, děti, mládež a mladé dospělé, seniory, etnické menšiny, především romské komunity, imigranty a azylanty, bezdomovce, osoby opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody, oběti trestné činnosti, domácího násilí, osoby komerčně zneužívané a oběti obchodu s lidmi.

Integrace těchto skupin obyvatelstva je dlouhodobě pomalá a málo efektivní. Dostupnost a kvalita sociálních služeb pro osoby vyloučené nebo ohrožené sociálním vyloučením je nedostatečná a slabý je také motivační systém pro partnery z veřejné správy a neziskového sektoru pro zlepšení sociálního začleňování znevýhodněných skupin. Specifickým problémem je situace romských komunit. I když je v zemi relativně rozvinutý neziskový sektor, který je důležitým poskytovatelem sociálních služeb, není jeho postavení rovnocenné v přístupu k finančním prostředkům.

3.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Posilování sociální soudržnosti reflektuje Strategické obecné zásady Společenství (SOZS), 2007-2013 v části zdůrazňující podporu začleňování osob čelících riziku sociálního vyloučení na trhu práce, prostřednictvím zvyšování možnosti jejich zaměstnatelnosti zapojením do odborného vzdělávání a přípravy, rehabilitace a odpovídajících pobídek a uspořádání na pracovišti, ale i nezbytné sociální podpory a pečovatelských služeb.

Priorita Posilování sociální soudržnosti je také v souladu s návrhem Nařízení Rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhy Nařízení Rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu, jejichž cílem je podpora rovných příležitostí na trhu práce a opatření na posílení sociální inkluze prostřednictvím zlepšení zaměstnatelnost, diverzifikace pracovních míst a bojem proti diskriminaci.

3.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Společnost vytvářející rovné šance pro všechny, napomáhající odstraňovat překážky integrace skupin ohrožených nebo vystavených sociálnímu vyloučení, která garantuje dostupnost sociální infrastruktury pro všechny obyvatele.

V rámci této priority budou podporovány aktivity napomáhající sociálnímu začleňování znevýhodněných skupin včetně imigrantů, podpora bude směřovat do prosazování rovnosti příležitostí pro všechny.

Opatření v rámci této priority přispějí k řešení problémů nezaměstnanosti s důrazem na dlouhodobou nezaměstnanost a nezaměstnanost skupin osob znevýhodněných na trhu práce. Uplatnění na trhu práce je zásadním opatřením proti sociálnímu vyloučení a sociálním i ekonomickým problémům s ním spojených, které negativně dopadají na celou společnost a narušují její soudržnost.

Aktivity spojené se sociálním začleňováním jsou často rozvíjeny neziskovým sektorem, který bude v této souvislosti podporován a doprovázen úsilím o zefektivnění sítě sociálních služeb (komunitní plánování) a o zlepšení jejich kvality. Řešení problematiky sociálního začleňování by se mělo především opírat o modernizaci systému sociální ochrany s ohledem na podporu sociálního začleňování a aktivní úlohu krajů a obcí, o podporu komunitního plánování a integraci principu sociální ekonomiky. K realizaci sociální soudržnosti je potřeba kvalitní a dostupná sociální, kulturní a zdravotní infrastruktura. Podporován bude rozvoj občanské společnosti a její organizované části.

Priorita bezprostředně souvisí s prioritami **Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti a Vzdělávání**, neboť problém sociálního vyloučení je ve většině případů spojen s nezaměstnaností a omezenou uplatnitelností osob znevýhodněných na trhu práce a s rovností přístupu ke vzdělání. Tato priorita se váže na prioritu **Konkurenceschopný podnikatelský sektor** a **Rozvoj udržitelného cestovního ruchu**, neboť problém sociálního vyloučení je rovněž spojen se specifickými problémy při podnikání.

I když je tato priorita vázána především ke strategickému cíli *Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*, její realizace se projeví i do plnění ostatních strategických cílů.

3.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Posilování sociální soudržnosti je velmi důležité z hlediska rozvojových aktivit jak na úrovni regionální, tak na úrovni státu a potažmo celé EU. Úsilí o začlenění osob vytlačovaných na okraj společnosti nebo z ní vyloučených je důležité z hlediska rozvoje české společnosti a její stability, je prevencí proti nežádoucímu růstu sociálně patologických jevů a kriminality.

4. Rozvoj informační společnosti

4.1 Výstupy SWOT

Česká republika se vyznačuje nízkou dostupností moderních technologií v oblasti informačních a komunikačních služeb. Pořízení a provoz ICT, kvalitní rychlý přenos dat je spojen s relativně vysokými náklady. Zvláště se tento problém projevuje v sektoru domácností, malých a středních podniků, což limituje možnosti dalšího rozvoje nejen v této oblasti. Oproti rozvinutějším zemím přetrvává nadále nízká vybavenost domácností počítači, a počítači připojenými na internet. Systém softwarových aplikací a služeb pro segment domácností i podnikatelskou sféru je doposud málo rozvinut. Oblast E-governance se teprve rozvíjí. Uplatnění těchto technologií ve zdravotnictví je na samotném počátku. Jsou podceňována rizika spojená s přenosy informací a informační bezpečnost.

4.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Rozvoj informační společnosti odkazuje na ty části Strategických obecných zásad Společenství, 2007-2013, kde jsou členské země v rámci cíle Konvergence vyzývány k posilování rovného přístupu ke službám informační společnosti, k rozvoji informační společnosti pro všechny.

Priorita Rozvoj informační společnosti reflektuje návrh Nařízení Rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy Nařízení Rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu, v němž se hovoří o významu dostupnosti moderních technologií pro přechod k informační společnosti.

Rozšiřování informačních a komunikačních technologií v rámci hospodářství Unie představuje hlavní nástroj zlepšení produktivity a konkurenceschopnosti regionů. Rozšiřování informačních a komunikačních technologií rovněž přispívá k reorganizaci výrobních metod a ke vzniku nových podniků a soukromých služeb. Účinné a efektivní poskytování veřejných služeb – především elektronické veřejné správy a elektronického zdravotnictví – má značný význam pro hospodářský růst a umožňuje poskytovat nové služby. Informační a komunikační technologie významně přispívají k růstu a zaměstnanosti. Na růstu HDP se v EU podílejí ze čtvrtiny a na růstu produktivity 40 procenty.

4.3 Obsah priority, vazba na globální a specifické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Posílení dostupnosti služeb informační společnosti, informační společnost pro všechny

Prostřednictvím priority Rozvoj informační společnosti bude podporován rovný přístup k nabídce a poptávce v oblasti výrobků a veřejných a soukromých služeb informační a komunikační technologie a to podporou zavádění informačních a komunikačních technologií v podnicích a domácnostech. Bude stimulován vývoj výrobků a služeb, které povedou k usnadnění a povzbuzení soukromých investic do informačních a komunikačních technologií, dále zlepšování podpůrných služeb pro inovace, především vůči malým a středním podnikům a vývoji náplně služeb pomocí zpřístupnění aplikací a služeb.

Dále se podpora zaměří na rozšíření dovedností a znalostí ovládání ICT uživateli v podnicích, domácnostech i veřejné správě, neboť tyto schopnosti jsou důležitým faktorem pro konkurenceschopnost české ekonomiky především (avšak nejen) v oborech náročnějších na kvalifikaci pracovní síly.

Další důležitou oblastí bude podpora rozvoje využívání informačních a komunikačních technologií vč. sítí vysokorychlostního přístupu k internetu. Podpora dobudování vlastní fyzické infrastruktury bude směřovat do oblastí, ve kterých není potenciálním uživatelům dostupná z důvodu problematické návratnosti investic, tj. do oblastí z hlediska dostupnosti sítí ICT periferních.

Specifickým tématem je také rozvoj schopností regionů vytvářet a zvládat nové technologie (zejména informační a komunikační), což je předpokladem podpory rozvoje kapacit, infrastruktury a lidského kapitálu pro výzkum a vývoj.

Prostřednictvím této priority bude podpořeno zvyšování dostupnosti moderních technologií a služeb informační společnosti domácnostem, podnikatelským subjektům, výzkumným a vývojovým centry, vzdělávacím pracovištím a veřejné správě. Podporuje tedy realizaci priorit **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, Rozvoje udržitelného cestovního ruchu a Podpora kapacit VaV, inovací, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky, a priority Vzdělávání a Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, PO Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti**. Intervence zaměřené na rozvoj informační společnosti v *příhraničních oblastech* budou odkazovat i na tuto prioritu.

4.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Pro Českou republiku i Evropskou unii je vytvoření a rozvoj informační společnosti jasnou prioritou a je také jedním ze zásadních kroků pro dosažení strategických cílů Lisabonského procesu. Posílení sociální, hospodářské a místní soudržnosti lepším zpřístupněním produktů a služeb informačních a komunikačních technologií, což se týká i regionů, které v této oblasti zaostávají, je hospodářskou, sociální, etickou a politickou nutností. Ve strategickém rámci i2010 se klade silný důraz na plnou účast občanů a na zajišťování jejich základních digitálních schopností. Navržená opatření by měla zvýšit produktivitu, podpořit rozvoj otevřené a konkurenceschopné znalostní ekonomiky a společnosti otevřené sociálnímu začlenění, povzbudit tak růst a zaměstnanost.

5. Chytrá veřejná správa (Smart administration⁵⁹)

5.1 Výstupy SWOT

Kvalitní a efektivní výkon veřejné správy, chytré veřejné správy, hraje klíčovou úlohu v socioekonomickém rozvoji České republiky. Reforma veřejné správy v ČR ukázala potřebu její další modernizace s cílem zvyšování úrovně kvality, efektivnosti a transparentnosti výkonu veřejné správy a zlepšení potřebné dostupnosti veřejných služeb.

Znakem chytré veřejné správy je posílená administrativní kapacita zvláště v oblastech zodpovědných za efektivní využívání prostředků z evropských fondů a systematická péče o posilování absorpční kapacity konečných příjemců. Chytrá správa využívá dostupných informačních a komunikačních technologií pro racionalizaci své činnosti a komunikaci s klienty – veřejností, podnikatelskou a neziskovou sférou apod. Nezbytným předpokladem efektivní správy je existence strukturovaného dialogu mezi institucemi EU, vládou, kraji, obcemi, sociálními partnery a občanskou společností. Kvalitní ústřední i územní veřejná správa, která důsledně aplikuje princip partnerství, získává nové možnosti a zdroje pro řešení specifických problémů ve všech oblastech své působnosti. Důležitým faktorem je kvalifikovanost pracovníků ve veřejné správě a personální stabilita veřejné správy.

⁵⁹ V České republice není doposud ustálen překlad termínu „Smart administration“, který popisuje závaznou prioritu v oblasti veřejné správy pro země čerpající prostředky převážně z cíle Konvergence. V oficiálních překladech bývá používán i termín „inteligentní správa“, který však lze stěží pokládat za výstižný.

5.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Chytrá veřejná správa odkazuje na ty části Strategických obecných zásad Společenství, 2007-2013, kde jsou členské země v rámci cíle Konvergence vyzývány k budování chytré veřejné správy a veřejných služeb na vnitrostátní, regionální a místní úrovni. Členský stát určuje oblasti, které nejvíce potřebují posílení administrativní kapacity a zajistí, že bude odpovídajícím způsobem zohledněna potřeba zvýšit efektivitu a transparentnost ve veřejné správě a potřeba modernizovat veřejné služby.

Priorita Chytrá veřejná správa reflektuje návrh Nařízení Rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy Nařízení Rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu, v němž se navrhuje intervence do posílení institucionální kapacity a efektivnosti veřejné správy svěřených služeb na národní, regionální a místní úrovni.

5.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Aktivní efektivně fungující, výkonná a transparentní veřejná správa využívající moderní technologie a moderní metody řízení.

Priorita Chytrá veřejná správa se zaměří na zvýšení efektivnosti práce organizací veřejné správy a jí zřizovaných organizací a jejich zaměstnanců, a to především v hospodářské oblasti, zaměstnanosti, sociální oblasti, vzdělávání, zdravotnictví a soudnictví. Budou podporovány reformy vedoucí v širších souvislostech ke zvýšení produktivity, dosahování cílů sociální a územní soudržnosti a udržitelného rozvoje.

Systematicky bude podporována progresivní návrhy politik a programů, zavádění monitorování, hodnocení a posouzení dopadu prostřednictvím studií, statistiky, odborných konzultací a prognóz, rozvoj mezirezortní koordinace a dialog mezi příslušnými veřejnými a soukromými subjekty.

Klíčovým tématem je posilování administrativní kapacity orgánů veřejné správy ve výše uvedených oblastech s důrazem na administraci politiky soudržnosti a systematická péče o prohloubení absorpční kapacity na straně konečných příjemců. V rámci priority budou financována opatření technické pomoci programů ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti.

Bude rovněž podporováno zajištění potřebné dostupnosti a stanovené kvality služeb poskytovaných občanům, systémové změny vedoucí k transparentnosti rozhodování, efektivnímu a účelnému nakládání s veřejnými prostředky, racionálnímu systému zadávání veřejných zakázek. V rámci této priority bude podpořeno zavádění moderních forem řízení ve veřejné správě, hodnocení dopadu regulace, snižování administrativní zátěže, řízení kvality a výkonnosti, metod strategického plánování, komunitního plánování a zkvalitnění systému vzdělávání a školení ve veřejné správě.

Bude podporováno široké uplatnění moderních technologií usnadňujících komunikaci uvnitř systému veřejné správy, jakož i mezi správou a jejími klienty – občany, podnikatelským sektorem.

Priorita Chytrá veřejná správa souvisí s valnou většinou ostatních priorit, neboť jejich realizace do značné míry závisí na práci veřejné správy.

Chytrá veřejná správa je tedy průřezovou prioritou NRP a jako taková se promítne do plnění všech strategických cílů NRP a tedy i do cíle globálního.

Chytrá veřejná správa reaguje v oblasti vzdělávání úředníků veřejné správy na prioritu **Vzdělávání**. Ve vazbě na prioritu **Rozvoj informační společnosti** bude podporováno větší

využívání informačních aplikací, informačních a komunikačních technologií coby nezbytné technické podpory efektivní veřejné správy. Přispívá rovněž k realizaci *PO Vyvážený rozvoj území*, především priority *Vyvážený rozvoj regionů*, v oblasti intervencí zaměřených na posilování administrativní kapacity místní správy, včetně institucí zapojených do administrace politiky soudržnosti v regionech. Budou podporovány rovněž aktivity zaměřené na posilování absorpční kapacity a budování místních rozvojových partnerství. Obdobným způsobem ovlivní realizaci priority *Evropská územní spolupráce*, především na úseku přeshraniční spolupráce.

5.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Kvalifikovaná, výkonná a transparentní práce veřejné správy se vzdělaným a stabilizovaným personálem na všech úrovních je důležitým předpokladem jak pro posílení konkurenceschopnosti ČR, tak i pro život občanů. Fungování veřejné správy se odrazí také ve využití pomoci z evropských fondů.

3.2.4.3. PO Životní prostředí a dostupnost

1. Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí

1.1 Výstupy SWOT

V ČR je výrazně regionálně diferencovaná kvalita životního prostředí. Z analýzy současného stavu vyplynuly následující hlavní problémy a rizika v oblasti životního prostředí. Nadále dochází k překračování imisních limitů v oblasti troposférického ozonu a polycyklických aromatických uhlovodíků s negativním dopadem na ochranu lidského zdraví i pro ochranu vegetace, jsou vykazovány vysoké měrné emise oxidů síry a oxidu uhličitého. Negativní vliv růstu automobilové dopravy se zvláště projevuje ve městech bez obchvatů, přes která vedou nejdůležitější dopravní komunikace státu a regionů. V České republice jsou nadále nedostatečně rozvinuté integrované systémy sběru a recyklace odpadů. Prostředí je ovlivněno velkým množstvím starých zátěží.

Pokračuje vnos nebezpečných látek do vodního prostředí z průmyslových podniků a aglomerací. Havárie zapříčiňují úniky nežádoucích látek do povrchových a podzemních vod. Nadále dochází k zatěžování povrchových vod z dosud nečištěných nebo nedostatečně čištěných odpadních vod a z důvodu nesprávných technologických postupů v zemědělství. Výsledkem je špatný stav vodních toků z hlediska ekologických funkcí. Vysoký podíl půdy je ohrožený vodní erozí, nízká retenční schopnost krajiny zvyšuje riziko ohrožení povodněmi a následné škody. Nadále přetrvává vysoká energetická náročnost ekonomiky i bytového sektoru. Dochází k ohrožení lesů atmosférickými depozicemi a degradovanými půdami, přetrvává neuspokojivý zdravotní stav lesů spojený rovněž s nevyhovující prostorovou a věkovou strukturou a druhovou skladbou (hospodaření v monokulturách s preferencí jehličnatých dřevin). Vysoký počet živočišných a rostlinných druhů je zařazen do kategorie ohrožených, hrozí nebezpečí dalšího poklesu biodiverzity.

Je nezbytné rozvinout systém předcházení environmentálním a technologickým rizikům. Nedostatečná environmentální vzdělanost a nízké povědomí veřejnosti o problematice životního prostředí znesnadňuje dosahování cílů politiky v oblasti ochrany životního prostředí.

1.2 Reflexe nařízení a SOZS

Investice do životního prostředí mohou hospodářství přispět třemi různými způsoby: mohou zabezpečit dlouhodobou udržitelnost hospodářského růstu, snižují vnější ekologické náklady

hospodářství (např. zdravotní náklady, náklady na čištění nebo náhrady škody) a podporují inovaci a tvorbu pracovních míst. Cílem strategie je posílení součinnosti mezi ochranou životního prostředí a růstem. V této souvislosti jsou preferovány aktivity v oblasti environmentálních služeb jako je infrastruktura pro čištění odpadních vod, hospodaření s přírodními zdroji, dekontaminace půdy s cílem její přípravy pro nové hospodářské využití a ochrana před environmentálními a technologickými riziky.

Ochrana a kvalita životního prostředí jsou zásadními tématy při realizaci politiky soudržnosti Evropské unie. Priority v oblasti životního prostředí vycházejí z identifikovaných problémů v rámci SWOT a důsledně reflektují Strategické obecné zásady Společenství, 2007 – 2013, kde je problematika zohledněna v kapitole Evropa - atraktivní území pro investice a práci.. Pozornost je zaměřena především na zlepšení environmentální infrastruktury a na udržitelný rozvoj energie (snížení energetické náročnosti a využití alternativních zdrojů energie).

Priorita Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí respektuje návrhy nařízení o všeobecných ustanoveních pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje, o Evropském sociálním fondu a o Fondu soudržnosti.

1.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Zlepšení dostupnosti environmentální infrastruktury, obnovení kvality životního prostředí a podpora úspor energií

Důležitými tématy v oblasti životního prostředí v České republice pro období 2007 – 2013 jsou především zlepšování kvality ovzduší – snížení expozice obyvatelstva imisemi a hlukem, dále k přírodě šetrné vodní hospodářství a protipovodňová ochrana – výstavba čistíček, vodovodů a kanalizace. Dalším tématem s úzkou vazbou na soukromý sektor je problematika úspory energie – především snížení energetické náročnosti průmyslu, zvýšení úspor v bytovém sektoru. Pozornost bude zaměřena na vyšší efektivitu využití stávající zdrojů a rozvoj obnovitelných zdrojů energie.

Je nezbytné se vypořádat se starými zátěžemi, zaměřit se na prevenci vzniku odpadů, jejich recyklování a biologický rozklad, a na efektivní nakládání s obaly. Bude kladen důraz na předcházení environmentálních a technologických rizik (prevence a připravenost) a omezování průmyslového znečištění. Ve spolupráci s regiony a obcemi bude usilováno o zlepšení životního prostředí urbanizované krajiny, harmonizace vztahu přírody a krajiny, na zastavení poklesu biodiverzity a posilováno environmentální vzdělávání a osvěta.

Výše uvedená témata se zaměřují se především na zlepšení environmentální infrastruktury, na udržitelný rozvoj energie.

Problematika obsažená v prioritě Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí s ohledem na svůj charakter přímo či nepřímo ovlivňuje a podmiňuje úspěšnost intervencí v dalších oblastech. Je provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**, v oblasti energetických úspor v průmyslu, zavádění environmentálně šetrných technologií, odstraňování průmyslových znečištění a starých průmyslových zátěží. Úsilí bude směřováno na prevenci ochrany životního prostředí předcházením realizace environmentálních a technologických rizik. Podporuje rozvoj a praktické uplatnění environmentálních inovací a šetrných technologií v souladu s prioritou **Podpora kapacit VaV, inovací**. Ve vazbě na prioritu **Rozvoj udržitelného cestovního ruchu** reaguje na úsilí o udržitelné využívání přírodního potenciálu a krajiny v oblasti cestovního ruchu (např. chráněná území).

Reaguje rovněž na prioritu *Vzdělávání* v rámci *PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*, a to ve smyslu podpory environmentální vzdělanosti a odstranění nízkého povědomí veřejnosti o problematice životního prostředí. Prosazuje respektování environmentálních principů při realizaci dopravní infrastruktury a rozvoj environmentálně šetrných způsobů dopravy – vazba na prioritu *Zlepšení dostupnosti dopravy, PO Životní prostředí a dostupnost*.

Přispívá rovněž k realizaci *PO Vyvážený rozvoj území*, tj. intervencím zaměřeným na zlepšení kvality životního prostředí v regionech a městech. Společně s intervencemi evropské politiky rozvoje venkova (EAFRD) usiluje o péči a ochranu životního prostředí na venkově. Intervence zaměřené na ochranu a zlepšení kvality životního prostředí, především budování společné environmentální infrastruktury, v *příhraničních oblastech* budou odkazovat i na tuto prioritu.

1.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Realizace priority Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí přispěje k řešení problémů, které v oblasti životního prostředí v České republice přetrvávají, umožní rovněž splnit závazky vyplývající z přístupové smlouvy. Bude mít přímý vliv na kvalitu života obyvatel a přispěje k posílení atraktivitu prostředí pro obyvatele i podnikatelské subjekty. Umožní tak naplnění strategického cíle *Atraktivní prostředí*, neboť dostatečně atraktivní prostředí pro investory, jak zahraniční, tak i domácí, zvyšuje konkurenceschopnost ČR, což se promítne do růstu české ekonomiky i do zaměstnanosti obyvatel.

Akceptace principů udržitelného rozvoje a tedy i ochrany a zkvalitňování životního prostředí je základním předpokladem pro realizaci rozvojových aktivit s regionálním, národním i evropským dopadem.

Kvalitní životní prostředí zvýší atraktivnost a tedy i konkurenceschopnost státu i jeho regionů pro podnikatelské a další subjekty a vytvoří podmínky pro zlepšení celkové kvality života obyvatel České republiky.

2. Zlepšení dostupnosti dopravy

2.1 Výstupy SWOT

Česká republika se řadí k zemím s vysokou hustotou dopravních sítí, silničních i železničních, které však neodpovídají z hlediska technického a kapacitního aktuální poptávce.

Česká republika, která leží na křižovatce transevropských dopravních koridorů, nutně potřebuje dobudovat páteřní i doprovodnou síť komunikací, což je předpokladem pro zlepšení dostupnosti České republiky i tranzitu přes její území, což by mělo přispět k posílení konkurenceschopnosti ČR.

Výraznou slabinou jsou chybějící obchvaty obcí a měst způsobující četné kongesce a kolapsy dopravy s negativním dopadem na životní prostředí (emise, hluk) a bezpečnost dopravy. V některých oblastech chybí infrastruktura cyklostezek pro každodenní využívání. S výjimkou hl. města Prahy je nedostatečně rozvinuta infrastruktura pro leteckou dopravu.

Při budování dopravních tepen a podpoře rozvoji dopravy musejí být respektovány principy udržitelného rozvoje – upřednostnění ekologicky šetrných způsobů, podpora hromadné dopravy, budování integrovaných dopravních systému, železniční a kombinované dopravy.

2.2 Reflexe nařízení a SOZS

Problematika dopravní dostupnosti, budování dopravní infrastruktury a podpory environmentálně šetrné dopravy je ve Strategických obecných zásadách Společenství, 2007 –

2013, zohledněna v kapitole Evropa - atraktivní území pro investice a práci, s důrazem na podporu dopravních projektů klíčových pro rozvoj Evropy a regionů.

Návrhy nařízení o obecných ustanoveních týkajících se Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského sociálního fondu a Fondu soudržnosti vychází, v částech týkajících se dopravy, ze závěrů evropské dopravní politiky. Ta předpokládá, že rostoucí nároky na přepravu, které budou zvyšovat tlak na životní prostředí, nebude možné řešit pouze pomocí silniční dopravy. Proto se klade důraz je kladen na multimodální přístupy k řešení dopravních problémů, na restrukturalizaci a zvýšení konkurenceschopnosti železničního sektoru. „Snižování dominance silniční dopravy v Evropě podporou alternativních druhů dopravy a kombinovanou dopravou by se mělo stát klíčovou záležitostí“⁶⁰. Tyto závěry jsou společné jak pro evropskou, tak pro českou dopravní politiku.

2.3 Obsah priority, vazba na globální a specifické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Posílení dostupnosti dopravy a dopravní obslužnosti

Prostřednictvím priority Zlepšení dostupnosti dopravy bude realizována výstavba a modernizace dopravní infrastruktury, která má rozhodující význam pro ekonomiku ČR. Důraz bude kladen na zprůchodnění evropských dopravních koridorů jak silničních, tak železničních a napojení hlavních hospodářských center státu na evropskou dopravní síť.

Pozornost bude věnována především výstavbě a modernizaci sítě TEN-T a sítí navazujících. Dobudování páteřní sítě v ČR a napojení regionů na páteřní síť i propojení uvnitř regionů posílí prostupnost dopravních sítí alepší dostupnost regionů ČR i jejich vzájemné propojení.

Zvláštní pozornost bude věnována železniční dopravě, která má v ČR dlouhodobou tradici, jejíž konkurenceschopnost však dlouhodobě klesá. Budou modernizovány klíčové národní a regionální tratě, tak aby byla vytvořena konkurenceschopná alternativa pozemní přepravě. Bude podporován rozvoj multimodální, zvláště kombinované dopravy a další druhy environmentálně šetrné dopravy. Podpora bude směřována také do rozvoje regionálních letišť s důrazem na letiště s mezinárodním statutem. S cílem zvýšit efektivitu dopravního systému a přepravní komfort bude podporováno uplatňování moderních způsobů řízení a formování progresivních dopravních strategií.

Prostřednictvím podpory udržitelnosti dopravních sítí budou podporovány intervence spojené s veřejnou dopravou a doprovodné infrastrukturní projekty – doprava v klidu, vnější okruhy, plány mobility, zvyšování bezpečnosti na křižovatkách, cesty a chodníky určené pro chodce a cyklisty. Podporována budou rovněž opatření, která umožňují přístup k službám veřejné dopravy pro určité cílové skupiny (starší osoby, zdravotně postižené osoby) a rozvoj distribučních sítí alternativních paliv pro motorová vozidla.

Zkvalitnění dopravních sítí a budování doprovodných zařízení omezujících dopady do životního prostředí (ekodukty a biokoridory, protihlukové bariéry) i zlepšujících kvalitu dopravy z hlediska uživatele umožní rozvoj dopravního propojení mezi i uvnitř regionů, a tím přispěje k mobilitě pracovní síly s dopady do zaměstnanosti, ke zlepšení podnikatelské konkurenceschopnosti a celkově zvýší kvalitu života obyvatel. Podpora bude také směřovat do rozvoje systému veřejné hromadné dopravy, který by měl přispět ke snižování podílu individuální osobní dopravy, tj. s pozitivními dopady na kvalitu životního prostředí a zdraví obyvatel.

Problematika obsažená v prioritě Zlepšení dostupnosti dopravy s ohledem na svůj charakter přímo či nepřímo ovlivňuje a podmiňuje úspěšnost intervencí v dalších oblastech. Je

⁶⁰ SOZS, 2007-2013

provázána s prioritou **Konkurenceschopný podnikatelský sektor a Rozvoj udržitelného cestovního ruchu**, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky, v oblasti zvyšování dostupnosti a atraktivity území pro realizaci podnikatelských záměrů. Napomáhá integraci ekonomiky a trhu práce, zvyšuje mobilitu pracovní síly a přispívá tak k růstu zaměstnanosti – vazba na prioritu **Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti**, PO *Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*. Napomáhá plnohodnotnému uplatnění skupinám osob ohrožených sociální exkluzí adaptací fyzického prostředí (odstraňování fyzických bariér, zvyšování dopravní dostupnosti), přispívá tím realizaci cílů priority **Posilování sociální soudržnosti**.

Reaguje na cíle prosazované v rámci priority **Ochrany a zlepšení kvality životního prostředí**, PO *Životní prostředí a dostupnost*, uplatňováním zásad udržitelného rozvoje při budování dopravní infrastruktury – doprovodná environmentální opatření, a podporou environmentálně šetrných způsobů dopravy.

Napomáhá rovněž realizaci PO *Vyvážený rozvoj území*, tj. intervencím zaměřeným na zvyšování dopravní dostupnosti v regionech a městech a na venkově – budování integrovaných dopravních systémů, rozvoj a obnova městské hromadné dopravy, obnova a rozvoj regionálních a místních komunikací, spojení pro pěší a cyklisty, řešení místních dopravních omezení. Intervence zaměřené na posilování dopravní obslužnosti v *příhraničních oblastech* budou odkazovat i na tuto prioritu.

Priorita Zlepšení dostupnosti dopravy přispěje k naplňování strategického cíle *Atraktivní prostředí*, a tím posílí konkurenceschopnosti české ekonomiky i jejích jednotlivých regionů.

2.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Zpráva W. Koka (z listopadu 2004) konstatuje, že Lisabonská strategie nebyla uspokojivě realizována také v oblasti dopravy. Současná (doplněná) strategie EU (*Nový start Lisabonské strategie*) požaduje zmodernizování celoevropské dopravní infrastruktury, aby mohly být odstraněny dopravní bariéry, zejména mezi starými a novými členskými státy. Při rozvoji dopravní infrastruktury v ČR je nutné respektovat transevropské koridory, protože pro Evropskou komisi jsou základem při určování realizačních priorit na úseku dopravní infrastruktury. V případě České republiky budou prostředky směřovány rovněž na rozvoj regionálních dopravních sítí a napojení regionů na evropské dopravní síť. Odstraňování lokálních kongescí přispěje ke zvýšení kvality života obyvatel v daném území nebo lokalitě a sníží negativní dopady na životní prostředí.

3.2.4.4. PO Vyvážený a harmonický rozvoj území České republiky

1. Vyvážený rozvoj regionů

1.1 Výstupy SWOT

Z analýzy a SWOT analýzy vyplývá, že vývoj v jednotlivých regionech České republiky se v závislosti na různých výchozích podmínkách, poloze a stupni urbanizace projevoval rozdílnou dynamikou i rozdílnými změnami struktury jejich hospodářství. S výjimkou hl. m. Prahy zaostávají regiony soudržnosti v ČR v ekonomické výkonnosti ve srovnání s EU. Ekonomické aktivity jsou výrazně koncentrovány do Prahy a jejího okolí a dalších významných center. V důsledku toho dochází k nerovnoměrnému ekonomickému vývoji, projevují se rozdíly v míře nezaměstnanosti a její struktuře nejen mezi regiony soudržnosti, ale také, a mnohdy ještě výrazněji, uvnitř regionů. Těživým problémem je nedokončená strukturální adaptace regionů v minulosti zaměřených na těžký průmysl – Severozápad a Moravskoslezsko.

Další riziky jsou již zmíněné problémy vyplývající z poměrně výrazných rozdílů uvnitř regionů soudržnosti, především mezi městy a venkovskými oblastmi, které se pomalu vylidňují, což souvisí jednak s nedostatkem pracovních a rekvalifikačních příležitostí na venkově, ale také se zhoršenou dostupností veřejných služeb.

Vyvážený rozvoj regionů by měl být dosahován především podporou vnitřního potenciálu regionů, především lidských zdrojů. Pro vyvážený rozvoj regionů je velmi důležitá kvalitní technická a dopravní infrastruktura, propojení celého území odpovídajícími sítěmi. V rozvoji ekonomických aktivit hraje významnou roli mobilita pracovních sil, která je v regionech zhoršena nedostatečnou dopravní obslužností veřejnou dopravou. Navíc se v regionech místně projevuje nedostatek kvalifikovaných pracovních sil především v technických profesích.

Na místní úrovni se doposud nepodařilo systematicky rozvinout místní rozvojová partnerství, která mají potenciál formovat místní rozvojové strategie, napomáhat uspokojování místních specifických potřeb a posilovat absorpční kapacitu.

1.2 Reflexe nařízení a SOZS

Priorita Vyvážený rozvoj regionů reflektuje Strategické obecné zásady Společenství (SOZS), 2007-2013 ve smyslu zohlednění územního rozměru politiky soudržnosti a komplexnosti zásahů.

Priorita Vyvážený rozvoj regionů je také v souladu s návrhem nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu. Tato priorita se stává ideovou základnou umožňující tvorbu programových dokumentů regionálního typu coby komplexní rozvojové strategie regionů soudržnosti.

1.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Vyvážený a harmonický rozvoj regionů vedoucí ke snižování disparit v socioekonomické úrovni mezi i uvnitř regionů České republiky.

Priorita je zaměřena na podporu vyváženého rozvoje regionů, na snižování disparit v socioekonomické úrovni mezi i uvnitř regionů soudržnosti při respektování a využívání jejich sociálních, ekonomických a kulturních specifík. Bude zaměřena na rozvoj regionální ekonomiky, podporu budování regionálních a místních dopravních a komunikačních systémů, zlepšování dostupnosti regionů, odstraňování environmentálních zátěží a péči o životní prostředí, řešení lokálně omezených problémů, řešení sociálních aktivit na místní a regionální úrovni a snižování rizika vzniku sociálně patologických jevů.

Priorita Vyvážený rozvoj regionů je propojena a úzce svázána v podstatě se všemi ostatními prioritami, které také v různé míře přispívají k vyváženému rozvoji regionů v ČR: důležitou roli hraje infrastruktura, její dobudování a zkvalitnění, nejen z pohledu dostupnosti, ale také z hlediska ochrany životního prostředí (vazba na priority **Zlepšení dostupnosti dopravy, Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí, PO Životní prostředí a dostupnost**), dále podpora podnikatelských aktivit v území (vazba na priority **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, Podpora kapacit VaV, inovací, Rozvoj udržitelného cestovního ruchu, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**), hmotnou podporu posilování zaměstnanosti, boje s nezaměstnaností, zvyšováním mobility a také opatření na podporu rozvoje vzdělanosti, sociální soudržnosti, především při eliminaci diskriminace a sociálního vyloučení a vyplňování mezer v sociální a zdravotní infrastruktuře (vazba na priority **Vzdělávání, Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, Rozvoj informační společnost, Posilování sociální soudržnosti** a **PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost**).

Prostřednictvím této priority budou realizovány především strategické zásahy do ekonomické a sociální struktury regionu, které vyžadují koordinaci aktivit v celé řadě sfér.

Priorita Vyvážený rozvoj regionů reaguje na všechny strategické cíle NRP, a přispívá k naplňování globálního cíle NRP v následující části „...ČR bude usilovat o růst zaměstnanosti a o vyvážený a harmonický rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva.“

1.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Priorita Vyvážený rozvoj regionů by měla vést ke snižování a příp. odstraňování disparit ve vývoji regionů a podnítit jejich další socioekonomický rozvoj. Vyváženost tohoto rozvoje pak bude mít pozitivní dopady do socioekonomického rozvoje České republiky, odstraňování výrazných disparit by se mělo projevit v určité stabilitě a soudržnosti socioekonomického prostředí celé země a tím přispět k hospodářské a sociální soudržnosti v Evropské unii.

2. Rozvoj městských oblastí

2.1 Výstupy SWOT

Urbanizované oblasti – města a jejich seskupení jsou potenciálními tahouny růstu a rozvoje v regionech, ale mají specifické problémy. Řada z nich se potýká s nedokončenou transformací své ekonomiky, se zhoršující se demografickou a sociální situací a nevyhovující dopravní a environmentální infrastrukturou. Je nezbytné zabránit vzniku sociálně nepříznivého prostředí (zón chudoby) v městských a příměstských lokalitách, především v panelových sídlištích. Tyto faktory se mohou stát potenciálními bariérami dalšího rozvoje. Města jsou zpravidla zdrojem inovací pro region, ve kterém se nacházejí, avšak tato jejich role není dosud dostatečně systematicky rozvíjena.

2.2 Reflexe nařízení a SOZS

Problematika urbánního rozvoje je výrazně zohledněna v návrzích nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu i ve Strategických obecných zásadách Společenství (SOZS), 2007-2013 – posilování konkurenceschopnosti měst, vytváření sítí a podpora vyrovnanějšího rozvoje mezi hospodářsky nejsilnějšími městy a zbytkem sítě měst.

Města jsou chápána jako významný faktor ovlivňující konkurenceschopnost regionu, jako potenciální zdroj inovačních aktivit regionu a jako brána umožňující průnik vnějších inovací do svého zázemí.

2.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Posilování role měst jako akceleratorů růstu a rozvoje regionů.

Priorita Rozvoj městských oblastí je propojena s ostatními prioritami, jejichž realizace ovlivňuje městské prostředí: infrastruktura, její dobudování a zkvalitnění, nejen z pohledu dostupnosti, ale také z hlediska ochrany životního prostředí a posilování zdravého způsobu života, (vazba na priority **Zlepšení dostupnosti dopravy, Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí, PO Životní prostředí a dostupnost**), dále podpora podnikatelských aktivit ve městě (vazba na priority **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, Podpora kapacit VaV, inovací, Rozvoj udržitelného cestovního ruchu, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**), hmotnou podporu posilování zaměstnanosti, boje s nezaměstnaností a také opatření na podporu rozvoje vzdělanosti, sociální soudržnost (vazba na priority **Vzdělávání, Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti, Rozvoj informační společnost, Posilování sociální soudržnosti a PO Otevřená, flexibilní a soudržná společnost**) a komplexní regenerace částí měst v oblasti sociální, ekonomické urbanistické, architektonické, kulturní a ekologické se zvláštním zřetelem k řešení problémů sídlišť. Jedná se zejména o vytváření podmínek pro trávení volného času obyvatel, zlepšování vybavenosti obytných zón veřejnými službami, vytváření nových pracovních příležitostí v jejich blízkosti. Zvláštní pozornost bude věnována revitalizaci brownfields ve městech, jejich přeměnou na funkční socioekonomické zóny měst.

Prostřednictvím této priority budou realizovány především integrované projekty, řešící komplexním způsobem socioekonomickou přeměnu vybraných čtvrtí a zón.

Priorita Rozvoj městských oblastí přispívá ke strategickému cíli *Vyvážený a harmonický rozvoj území ČR*.

2.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Rozvoj měst napomáhá evropskému úsilí vybudovat celoevropskou síť urbanizovaných oblastí, které se stanou zdrojem inovací pro své zázemí a motorem růstu regionů. Vytvoření takové sítě urychlí šíření inovací v evropském prostoru a přispěje tedy ke zvýšení konkurenceschopnosti EU jako celku.

3. Rozvoj venkovských oblastí

3.1 Výstupy SWOT

Česká republika se vyznačuje vysokou rozdrobeností sídelní struktury. Je možné vymezit několik typů venkovských oblastí, ve kterých se prosazují odlišné trendy. Tato odlišnost vyplývá z jejich polohy vůči urbanizovaným oblastem. Venkovské oblasti v zázemí velkých měst jsou ovlivněny suburbanizací a zaznamenávají výrazný nárůst své populace, což ovlivňuje jejich rozvojové a zvláště investiční priority. Dobře dostupné venkovské regiony mají potenciál stát se rekreačním zázemím městských oblastí, což opět specificky dopadá na jejich potřeby. Venkovské periferní oblasti dlouhodobě čelí problému stárnutí populace a depopulace. Základní rozvojovou strategií těchto oblastí je udržení či zvýšení kvality života místních obyvatel. Venkovské oblasti se vyznačují podinvestovanou infrastrukturou, nevyhovující ekonomickou strukturou, nedostatečnou nabídkou služeb ve venkovských sídlech, nerozvinutým potenciálem v oblasti cestovního ruchu, špatným technickým stavem kulturně historických staveb na venkově, nedostatkem pracovních a rekvalifikačních příležitostí na venkově a odlivem obyvatel v produktivním věku.

3.2 Reflexe nařízení a SOZS

Problematika rozvoje venkovských oblastí je zohledněna v návrzích nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu. Strategické obecné zásady Společenství (SOZS), 2007-2013 přímo hovoří o vybudování udržitelných společenství ve venkovských oblastech. V případě podpory venkovských oblastí bude nastavena komplementarita mezi podporou ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti na jedné straně a z Evropského fondu pro rozvoj venkova na straně druhé.

3.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Udržitelný rozvoj venkovských oblastí.

Priorita bude zaměřena na stabilizaci osídlení venkovských oblastí, na udržení a zvyšování kvality života venkovské populace, na zlepšení dostupnosti veřejných statků a služeb, posilování vazeb mezi venkovem a městy (vazba na prioritu **Rozvoj městských oblastí a Vyvážený rozvoj regionů**), na podporu diverzifikace ekonomické struktury venkovských oblastí (vazba na priority **Konkurenceschopný podnikatelský sektor, Rozvoj udržitelného cestovního ruchu, PO Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky**), péči o životní prostředí a krajinu (vazba na prioritu **Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí, PO Životní prostředí a dostupnost**), na podporu meziobecní spolupráce malých obcí za účelem efektivnějšího výkonu a zajištění veřejné správy. Intervence doplňují zásahy evropské politiky rozvoje venkova financované prostřednictvím Evropského fondu pro rozvoj venkova.

Prostřednictvím této priority budou realizovány především integrované projekty umožňující zlepšit kvalitu života na venkově.

Priorita Rozvoj venkovských oblastí přispívá ke strategickému cíli *Vyvážený a harmonický rozvoj území ČR*.

3.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Rozvoj venkovských oblastí napomáhá evropskému úsilí udržet a stabilizovat osídlení po celém území EU, a tím předcházet degradaci krajiny a přírody.

4. Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost - Praha

4.1 Výstupy SWOT

Praha jako hlavní město České republiky se potýká se specifickými problémy především v oblasti dopravy, životního prostředí a sociální soudržnosti. Čelí negativním demografickým trendům – vylidňování centrální částí města, stárnutí obyvatel, pokles populace a zároveň je vystavena dopadům vyplývajícím z dynamického rozvoje jejího zázemí mimo administrativní hranice Prahy.

4.2 Reflexe nařízení a SOZS

Řešení problémů Prahy je součástí cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost v souladu s návrhem nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje a o Evropském sociálním fondu. Cílem je tedy především odstraňování bariér konkurenceschopnosti na území hl. m. Prahy. Vzhledem ke specifickému postavení Prahy v rámci socioekonomické struktury ČR budou na území hl. m. Prahy realizovány rovněž velké infrastrukturní projekty financované prostřednictvím Fondu soudržnosti.

4.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Trvale udržitelný rozvoj Prahy jako významného centra socioekonomických, kulturních, vzdělávacích, výzkumných a inovačních aktivit.

Priorita bude volně reagovat na tématické priority v souladu se zaměřením cíle Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost. Jedná se především o posilování konkurenceschopnosti a atraktivnosti Prahy podporou rozvoje znalostní společnosti, předcházení negativním sociálním a ekonomickým trendům a jevům, zlepšování životního prostředí a dostupnosti. Zvláštní důraz bude kladen na posilování sociální soudržnosti a adaptabilitu pracovních sil.

4.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Praha má unikátní postavení v sídelní struktuře ČR, funguje jako brána inovací vstupujících do ČR (transfer znalostí, technické a technologické inovace, přímé zahraniční investice, životní styl apod.), čímž následně přímo i nepřímo ovlivňuje ekonomickou a sociální strukturu ostatních regionů ČR.

Praha má předpoklady stát se významným centrem širšího středoevropského prostoru a v rámci fungujících prostorových vazeb již nyní vstupuje do interakce s nejméně významnými hospodářskými a kulturními centry tohoto regionu.

5. Evropská územní spolupráce

5.1 Výstupy SWOT

Z analytické části vyplývá, že příhraniční regiony jsou dlouhodobě v rámci České republiky periferními z důvodu vzdálenosti od hlavních rozvojových center státu, což jednou z bariér rozvoje. Tento handicap je daný a pouze omezeně řešitelný, např. budováním infrastruktury (dopravní, ICT apod.), která tyto oblasti časově či virtuálně centru státu přiblíží a/nebo umožní propojení sousedících příhraničních regionů. Zaostávání periferních příhraničních regionů bylo v minulosti ovlivněno i omezováním investičních aktivit, což se odrazilo v zanedbané dopravní infrastruktuře, absenci environmentální infrastruktury, v nedostatečné infrastruktuře cestovního ruchu a slabém zázemí pro rozvoj podnikání.

Přeshraniční spolupráce má aspekty materiální ale i sociokulturní, což je klíčové pro budování společné Evropy. Zpřístupnění uvedených oblastí umožní rozvinutí doposud nevyužitého endogenního potenciálu.

Evropská územní spolupráce prostřednictvím dalších úrovní umožní systematicky řešit vybrané otázky prostorového rozvoje Evropy.

5.2 Reflexe nařízení a SOZS

V případě ČR opatření zaměřená na podporu přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce doplňují intervence realizované v rámci cíle Konvergence. Speciální pozornost věnovaná Strategickými obecnými zásadami Společenství (SOZS), 2007-2013 a návrhy nařízení územní spolupráci vyplývá z přesvědčení, že užší spolupráce mezi regiony EU přispěje k urychlení hospodářského rozvoje a k dosažení vyššího růstu. Národní hranice často tvoří překážky rozvoji evropského území jako celku a mohou omezit jeho potenciál plné konkurenceschopnosti. V přeshraničních a nadnárodních souvislostech představuje doprava, vodohospodářství a ochrana životního prostředí jasné příklady problémů, které si vyžadují cílený a integrovaný přístup překračující národní hranice.

Priorita tak reflektuje SOZS i návrhy nařízení pro fondy.

5.3 Obsah priority, vazba na globální a strategické cíle, vazba na ostatní priority

Cíl priority: Plnohodnotné zapojení regionů České republiky do socioekonomických procesů probíhajících v prostoru EU, a to jak na úrovni přeshraniční, tak i nadnárodní a meziregionální spolupráce.

Priorita vychází z podpory spolupráce na přeshraniční, meziregionální a nadnárodní úrovni, kterou poskytuje Evropská unie.

V rámci priority budou podporována společná řešení společných problémů mezi sousedními zeměmi a regiony, jako je rozvoj měst a venkova, rozvoj hospodářských vztahů - zejména cestovního ruchu a spolupráce malých a středních podniků, poskytování služeb, integrace rozdrobených trhů, dále budování infrastruktury, technického propojení a posilování dostupnosti (doprava, životní prostředí, ICT), integrace trhů práce, rozvoj sociokulturních aktivit. Do přeshraniční spolupráce bude zapojena většina regionů.

Společná řešení společných problémů budou podporována také v rámci nadnárodní a meziregionální spolupráce, do které se mohou zapojit subjekty ze všech regionů a která umožňuje spolupráci regionů nesousedících.

V oblasti meziregionální spolupráce se intervence zaměří na problematiku růstu a vytváření pracovních příležitostí prostřednictvím posílení inovace, malých a středních podniků a podnikání, ochrany životního prostředí a prevence rizik. Dále bude podporována výměna zkušeností a osvědčených postupů týkajících se rozvoje měst, poskytování veřejných služeb (např. využívání informačních a komunikačních technologií ve zdravotnictví a veřejné správě), provádění programů spolupráce, studií a sběru údajů.

V oblasti nadnárodní spolupráce bude ČR spolupracovat s dalšími členskými státy EU v záležitostech strategického významu. Podpora bude zaměřena na strategické aktivity umožňující fyzického propojení území – dopravní dostupnost, péče o životní prostředí, prevence rizik a integrované hospodaření s vodou, tak i nehmotných vazeb (sítě, výměny zkušeností mezi regiony a mezi zúčastněnými stranami - inovační sítě v oblasti výzkumu a vývoje, rozvoj informační společnosti).

Vzhledem ke své specifické povaze, která představuje samostatný cíl politiky soudržnosti, bude tato priorita tématicky úzce provázána s ostatními prioritami NRP, ale bude realizována jiným způsobem. Důraz na uplatnění modelu společných projektů by měl zajistit realizaci takových intervencí, které budou mít dopady na území několika členských států EU.

Priorita Evropská územní spolupráce tedy specifickým způsobem přispěje k naplňování globálního cíle NRP.

5.4 Přínos priority širšímu rozvojovému úsilí (EU, ČR, regionální úroveň)

Priorita řeší dva odlišné typy intervencí. V případě přeshraniční spolupráce napomáhá řešit specifické problémy příhraničních regionů a jejich plnohodnotné zapojení do socioekonomických procesů probíhajících v prostoru EU.

Pokud jde o meziregionální a nadnárodní spolupráci, prostřednictvím těchto částí usiluje o strategické řešení společných problémů v příslušných makroregionech Evropy.

3.2.5. Indikátory NRP

V současné době, s ohledem na neexistující finální verze operačních programů, byly v NRP ČR 2007 – 2013 vymezeny pouze následující dvě roviny indikátorů, jak ukazují zatržítka v následující tabulce. Jedná se o úroveň globálního cíle NRP ČR 2007 – 2013 a o úroveň strategických cílů tohoto dokumentu.

Tabulka 44: Indikátory- vazby

GLOBÁLNÍ CÍL															
Globálním cílem Národního rozvojového plánu v období 2007 – 2013 je přeměna socioekonomického prostředí České republiky v souladu s principy udržitelného rozvoje tak, aby Česká republika byla přitažlivým místem pro realizaci investic, práci a život obyvatel. Prostřednictvím trvalého posilování konkurenceschopnosti bude dosahováno udržitelného růstu, jehož tempo bude vyšší než průměrný růst EU 25. ČR bude usilovat o růst zaměstnanosti a o vyvážený a harmonický rozvoj regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatelstva.															
Vstup				Výstup				Výsledek				Dopad			
√				√				√				√			
STRATEGICKÉ CÍLE															
Konkurenceschopná česká ekonomika				Otevřená flexibilní a soudržná česká společnost				Atraktivní prostředí				Vyvážený rozvoj území			
Rozpracovává globální cíl NRP především v oblasti posilování konkurenceschopnosti podnikatelského sektoru zvyšováním jeho produktivity a urychlením udržitelného hospodářského růstu. Cílem je flexibilní česká ekonomika, schopná reagovat na vnější podněty a svou strukturou odpovídající nejrozvinutějším zemím EU.				Rozpracovává globální cíl NRP především v oblasti zaměřené na kvalitu společenského života obyvatel ČR a zvyšování zaměstnanosti. Cílem je moderní česká společnost, která je otevřená vnějším příležitostem a dokáže na ně relevantně reagovat, společnost, která i přes vnitřní diferenciaci je sociálně citlivá a soudržná. Tato moderní společnost si uvědomuje hodnotu vzdělání a podporuje jeho rozvoj. Vykazuje vysokou míru zaměstnanosti a schopnosti vytvářet nová a kvalitní pracovní místa.				Rozpracovává globální cíl NRP především z hlediska fyzických aspektů, neboť kvalitní životní prostředí spolu s dostupností dopravních a komunikačních sítí jsou základními předpoklady rozvoje ekonomických a sociálních aktivit.				Rozpracovává globální cíl NRP s ohledem na vyvážený a harmonický rozvoj celého území ČR s tím, že při realizaci všech typů intervencí politiky soudržnosti je nutné respektovat přírodní, ekonomické, sociokulturní odlišnosti regionů ČR. Zároveň je třeba vzít v úvahu variabilitu prostorových struktur v území (sídelní struktura, hierarchie měst, venkovské oblasti atd.), jejichž specifické potřeby je nezbytné řešit komplexně.			
PRIORITNÍ OSY															
Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky				Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti				Životní prostředí a dostupnost				Vyvážený a harmonický rozvoj území České republiky			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad	Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad	Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad	Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√
<ul style="list-style-type: none"> <u>Konkurenceschopný podnikatelský sektor</u> Konkurenceschopný český podnikatelský sektor, dosahující vysoké přidané 				<ul style="list-style-type: none"> <u>Vzdělávání</u> Zvýšení a zkvalitnění vzdělanosti obyvatel, zlepšení dovedností ve vazbě na posílení zaměstnatelnosti, a rozvoj 				<ul style="list-style-type: none"> <u>Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí</u> Zlepšení dostupnosti environmentální infrastruktury, obnovení kvality 				<ul style="list-style-type: none"> <u>Vyvážený rozvoj regionů</u> Vyvážený a harmonický rozvoj regionů vedoucí ke snižování disparit v socioekonomické úrovni mezi i uvnitř 			

hodnoty a produktivity práce, schopný prosadit se jak na vnitřním trhu Evropské unie, tak i ostatních mezinárodních trzích.	podnikání.	životního prostředí a podpora úspor energií.	regionů České republiky.
<ul style="list-style-type: none"> <u>Podpora kapacit VaV, inovací</u> Posílení kapacit v oblasti VaV a tvorby inovací, a to ve vazbě na podnikatelskou sféru. Soustavné zvyšování podílu znalostní ekonomiky v národním hospodářství. 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti</u> Zvýšení zaměstnanosti a zaměstnatelnosti především posílením adaptability lidských zdrojů a zvýšení flexibility trhu práce. 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Zlepšení dostupnosti dopravy</u> Posílení dostupnosti dopravy a dopravní obslužnosti. 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Rozvoj městských oblastí</u> Posilování role měst jako akceleratorů růstu a rozvoje regionů.
<ul style="list-style-type: none"> <u>Rozvoj udržitelného cestovního ruchu</u> Zvýšení podílu cestovního ruchu v ekonomice jednotlivých regionů i ČR jako celku lepším využitím potenciálu pro rozvoj cestovního ruchu v jednotlivých regionech. 	<ul style="list-style-type: none"> <u>Posilování sociální soudržnosti</u> Společnost vytvářející rovné šance pro všechny, napomáhající odstraňovat překážky integrace skupin ohrožených nebo vystavených sociálnímu vyloučení, která garantuje dostupnost sociální infrastruktury pro všechny obyvatele. 		<ul style="list-style-type: none"> <u>Rozvoj venkovských oblastí</u> Udržitelný rozvoj venkovských oblastí.
	<ul style="list-style-type: none"> <u>Rozvoj informační společnosti</u> Posílení dostupnosti služeb informační společnosti, informační společnost pro všechny. 		<ul style="list-style-type: none"> <u>Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost – Praha</u> Trvale udržitelný rozvoj Prahy jako významného centra socioekonomických, kulturních, vzdělávacích, výzkumných a inovačních aktivit.
	<ul style="list-style-type: none"> <u>Chytrá veřejná správa</u> Aktivní efektivně fungující, výkonná a transparentní veřejná správa. 		<ul style="list-style-type: none"> <u>Evropská územní spolupráce</u> Plnohodnotné zapojení regionů České republiky do socioekonomických procesů probíhajících v prostoru EU, a to jak na úrovni přeshraniční, tak i nadnárodní a meziregionální spolupráce.

Následující tabulka ukazuje návrh konkrétních indikátorů pro obě sledované roviny, vymezené v předcházející tabulce. Indikátory jsou v souladu s požadavky EK vztahujícími se k dané problematice navrženy na úrovních vstupu, výstupu, výsledku a dopadu.

Tabulka 45: Indikátory

STRUKTURA INDIKÁTORŮ PRO JEDNOTLIVÉ ÚROVNĚ			
<u>Globální cíl</u>			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
Vložené finanční prostředky	Počet realizovaných projektů	Realizované soukromé spolufinancování	HDP na obyvatele v PPS
		Počet podpořených pracovních míst	Čistý počet vytvořených pracovních míst
<u>Strategické cíle</u>			
Konkurenceschopná česká ekonomika			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
Vložené finanční prostředky	Počet realizovaných projektů	Zvýšení obrátu podpořených podniků	Podíl MSP na HDP
		Počet podpořených pracovních míst	Čistý počet vytvořených pracovních míst
Otevřená flexibilní a soudržná česká společnost			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
Vložené finanční prostředky	Počet realizovaných projektů	Absolventi vzdělávacích a školicích projektů	Zaměstnanost aktivní pracovní síly
		Hrubý počet vytvořených pracovních míst	Podíl dlouhodobě nezaměstnaných na celkovém počtu nezaměstnaných
Atraktivní prostředí			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
Vložené finanční prostředky	Počet realizovaných projektů	Množství škodlivých látek vyloučených z odpadních plynů a vod	Podíl odpadů používaných jako sekundární materiál nebo k recyklaci na celkové produkci odpadů
		Časová dostupnost regionů dotčených investicemi do infrastruktury	Zvýšení bezpečnosti dopravy
Vyvážený rozvoj území			
Vstup	Výstup	Výsledek	Dopad
Vložené finanční prostředky	Počet realizovaných projektů	Nárůst obrátu podporovaných MSP	Meziregionální variabilita HDP – koeficient variability v %
		Počet podpořených pracovních míst	Čistý počet vytvořených pracovních míst

KAPITOLA 4: ZAMĚŘENÍ OPERAČNÍCH PROGRAMŮ

Tato část NRP bude dále upravena a zpřesněna podle návrhů příslušných řídicích orgánů připravujících OP a ROP a podle výsledků jednání mezi resorty a regiony ohledně přesného vymezení „hranic“ mezi OPy navzájem a mezi OPy a ROPy.

4.1. Východiska

Zaměření operačních programů vychází a navazuje na globální cíl, strategické cíle a priority Národního rozvojového plánu ČR pro období 2007-2013 a je s souladu se Strategickými obecnými zásadami Společenství a s návrhem nařízení rady o všeobecných ustanovení pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Kohezní fond a s návrhem nařízení rady o Evropském fondu regionálního rozvoje, o Evropském sociálním fondu a o Fondu soudržnosti.

Na základě definovaných cílů a priorit tedy byly vymezeny následující operační programy: OP Podnikání a inovace, OP Výzkum, vývoj, inovace, OP Zaměstnanost, OP Vzdělávání, OP Životní prostředí, OP Doprava, Integrovaný operační program, Regionální operační programy regionů soudržnosti, OP Konkurenceschopnost a OP Adaptabilita pro cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost - region soudržnosti Praha, OP Přeshraniční spolupráce pro cíl Evropská územní spolupráce, OP Technická pomoc.

4.2. Systém operačních programů

4.2.1. Operační program Podnikání a inovace

Podpora rozvoje podnikatelského prostředí je jedním z klíčových atributů budoucího dalšího úspěšného rozvoje české ekonomiky. Kvalitní podnikatelské prostředí vytváří podmínky pro úspěšný vznik a rozvoj konkurenceschopných podnikatelských subjektů, které následně vytvářejí nová pracovní místa a celkově posilují hospodářskou a sociální soudržnost.

České podnikatelské prostředí a v jeho rámci působící podnikatelské subjekty i nadále z hlediska své kvality, vybavenosti, efektivity či inovativnosti zaostávají. Předložený operační program je proto orientován právě na odstranění či eliminaci naznačených problémů a nedostatků.

Globálním cílem Operačního programu Podnikání a inovace je **zvýšení konkurenceschopnosti sektoru průmyslu a podnikání, udržení přitažlivosti České republiky, regionů a měst pro investory, podpora inovací, stimulační poptávky po výsledcích VaV komercializaci výsledků VaV, podpory podnikatelského ducha a růstu hospodářství založeného na znalostech pomocí kapacit pro zavádění nových technologií a inovovaných výrobků, včetně nových informačních a komunikačních technologií.** Tento cíl zajišťuje významnou část strategického cíle Národního rozvojového plánu 2007 – 2013 *Konkurenceschopná česká ekonomika* a je plně v souladu s Obecnými zásadami pro politiku soudržnosti 2007 – 2013 (Strategické obecné zásady Společenství, 2007 – 2013).

Za účelem podpory podnikání a rozvoje inovací v ČR si klade program následující **specifické cíle**. Cíle jsou v souladu s návrhem nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje ze dne 16.9.2005:

1. **Zlepšování podnikatelské infrastruktury** a to zejména prostřednictvím rozvoje podnikatelských nemovitostí, včetně brownfields, se zaměřením na podporu rozvoje konkurenceschopnosti podniků.

2. **Podpora spolupráce firem, univerzit a výzkumných institucí** za účelem zvýšení konkurenceschopnosti, transferu know-how do praxe a podpory VaV a to zejména podporou klastrových iniciativ.
3. **Rozvíjení** firemních aktivit k vytváření vlastních konstrukčních, inovačních, výzkumných a vývojových kapacit a **firemní infrastruktury pro VaV** s cílem podpořit přístup k novým špičkovým technologiím a znalostem a zvýšit produktivitu.
4. **Zavádění technických** (včetně ekologicky příznivých) a **netechnických inovací** (inovatивních systémů řízení) do podniků počínaje výrobou prototypů a jejich ověřováním vedoucí ke zvýšení jejich konkurenceschopnosti.
5. **Zavádění nových technologií a procesů** včetně zavádění ICT do podniků.
6. **Vytváření a zlepšování služeb pro podnikání**, a to zejména poradenstvím, rozvíjením registru poradců, shromažďování informací pro podniky i veřejnost a podporou patentové aktivity v ČR i zahraničí,
7. **Podpora rozvoje služeb a lidských zdrojů pro VaV**, posilování vazeb VaV na průmysl a větší integraci, spolupráci VŠ, výzkumných institucí na podniky inovačního charakteru
8. **Rozvoj internacionalizace podniků**
9. **Rozvoj lidských zdrojů v podnicích** zejména prostřednictvím školení a vzdělávání zaměstnanců, zaváděním „best practice“ v oblasti řízení lidských zdrojů a zvyšování kvality lidských zdrojů ve vazbě na mezinárodní prostředí.
10. **Podpora podnikavosti, zakládání a rozvoje firem** a to zejména technologicky orientovaných, včetně vytvoření vhodného podpůrného prostředí a technických i finančních podmínek umožňujících nejen jejich vznik, ale i další rozvoj stávajících firem, včetně podpory podnikání ve venkovských oblastech a ve strukturálně postižených a ekonomicky slabých regionech (zejména seed a rizikový kapitál, zvýhodněné úvěry).
11. **Efektivní využívání energií** - maximalizace energetické efektivity a racionálního využití zdrojů energie zejména zaváděním technických inovací ve výrobě, snižováním a náhradou neefektivních energetických zdrojů a podporou rozvoje obnovitelných zdrojů energie.

Řídicím orgánem Operačního programu Podnikání a inovace bude **Ministerstvo průmyslu a obchodu České republiky**. Implementačními agenturami budou CzechInvest, CzechTrade, ČMZRB a ČEA.

4.2.2. Operační program Výzkum, vývoj, inovace

Operační program Výzkum, vývoj inovace je koncipován na základě analýzy a SWOT analýzy NRP, která ukázala, že Česká republika ve srovnání s vyspělými státy v této oblasti zaostává. Jestliže má být česká ekonomika konkurenceschopná na evropském a světovém trhu, je nezbytně nutné podpořit rozvoj aktivit v oblasti výzkumu, vývoje a inovací

Operační program vychází ze „Strategie hospodářského růstu ČR“, kterou vláda vzala na vědomí 20. července 2005 usnesením č. 984, z „Národní inovační politiky ČR na léta 2005–2010“, kterou vláda schválila 7. července 2005 usnesením č. 851 a z „Národní klastrové strategie“, kterou vláda schválila 13. července 2005 usnesením č. 984. Zohledněny jsou i

relevantní dokumenty Evropské komise, především pak: Sdělení Komise „Vytváření evropského výzkumného prostoru znalostí pro růst“ COM (2005) 118 z 6. 4. 2005; Sdělení Komise. „Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti. Strategické obecné zásady Společenství 2007–2013“ COM (2005) 299 z 5. 7. 2003 a Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu „Společná opatření pro růst a zaměstnanost. Lisabonský program Společenství“ COM (2005) 330. Respektovány byly i výsledky řady studií a analýz, které byly vypracovány v souvislosti s přípravou Národního rozvojového plánu 2007–2013 – Bariéry konkurenceschopnosti, Analýza stavu výzkumu a vývoje v ČR a jeho srovnání se zahraničím 2004, Národní inovační politika (přílohy) aj.. V neposlední řadě operační program vychází z koncepcí rozvoje regionů v oblasti zkumu a vývoje, technologií, inovací a znalostní ekonomiky.

Globálním cílem OP Výzkum, vývoj a inovace⁶¹ je vytváření pracovních míst prostřednictvím podpory činností založeným na znalostech, zejména zvýšením investic do výzkumu a vývoje a jeho infrastruktury, podporou nabídky inovací navazujících na výsledky výzkumu a vývoje a usnadněním přístupu k financím pomocí grantových a částečně i nigrantových nástrojů tak, aby byla podpořena nabídka výsledků VaV ze strany vysokých škol, výzkumných institucí a dalších subjektů.

Tento cíl zajišťuje významnou část strategického cíle Národního rozvojového plánu 2007-13 *Konkurenceschopná česká ekonomika* a je plně v souladu se druhou obecnou zásadou Politiky soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti⁶² (Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013) - Zlepšení znalostí a inovace cesta k růstu.

Specifickými cíli OP Výzkum, vývoj a inovace jsou:

1. **Rozvoj kapacit ve výzkumu a vývoji**, včetně výzkumné infrastruktury a lidského kapitálu v oblastech se značným potenciálem růstu s cílem zapojení výzkumných/vysokoškolských institucí do inovačního procesu.
2. **Zefektivnění vzdělávání a zpřístupnění znalostí potřebných pro výzkum, vývoj a inovace, zajištění horizontální mobility mezi výzkumnými/vysokoškolskými institucemi a inovujícími podniky.**
3. **Založení center/pólů excelence**, jako center spolupráce výzkumných/vysokoškolských institucí a malých a středních podniků působících v oblasti špičkových technologií, se zaměřením na dlouhodobý rozvoj vědních oborů a na ně navazujících technologií.
4. **Posílení spolupráce mezi podniky a mezi podniky a výzkumnými/vysokoškolskými institucemi** prostřednictvím technologických platforem zaměřených na rozvoj vybraných oborů s novými konkurenceschopnými technologiemi za účasti veřejných a soukromých výzkumných subjektů a průmyslových firem (včetně MSP) a dalších zainteresovanými institucí (banky, fondy rizikového kapitálu, pojišťovny atd.) rozvojem uskupení soustředěných okolo velkých popř. středních podniků.
5. **Podpora činnosti MSP v oblasti výzkumu a vývoje a inovací** prostřednictvím podpory vzniku spin-off firem které vzniknou odštěpením z univerzit a výzkumných institucí s využitím nástrojů soukromého financování pro vznik inovativních MSP

⁶¹ Souhrn opatření Společenství pro podporu na výzkum a vývoj ze 17.2.1996 (Komunitární rámec) 96/C 45/06.

⁶² SDĚLENÍ KOMISE /KOM (2005) 0299/ Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti: Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013, Brusel, 5. července 2005

využívající výsledky VaV, orientované do velmi raných stadií podnikání před vznikem firmy (investice typu pre-seed a seed capital).

6. **Podpora ekologických a netechnických inovací** zaváděním environmentálních systémů řízení, podporou výzkumu, vývoje a inovací v dalších odvětvích hospodářství.
7. **Podpora cílených informací o výzkumu, vývoji a inovacích pro inovující podniky a pro výzkumné/vysokoškolské instituce**, zajišťující vzájemnou výměnu informací o nabídce a poptávce (týkající se výsledků VaV a jejich využití) a informování veřejnosti.
8. **„Podpora rozvoje výzkumu, vývoje a inovací v oblastech, kde mají využití pro veřejnou správu.“**

Řídicím orgánem OP Výzkum, vývoj, inovace je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, do implementace tohoto programu bude zapojeno Technologické centrum AV ČR.

4.2.3. Operační program Zaměstnanost⁶³

Analýza a SWOT analýza NRP poukázala na řadu problémů, se kterými se trh práce v České republice potýká. Mezi nejvýznamnější problémy patří vysoká a regionálně diferencovaná míra nezaměstnanosti s výraznými prvky strukturální nezaměstnanosti a s vysokým podílem dlouhodobě nezaměstnaných a s tím související i regionálně diferencovaná nedostatečná tvorba nových pracovních míst a pokles počtu volných pracovních míst. Práci obtížně nacházejí zejména ženy, absolventi, mladiství po ukončení základní školy, nezaměstnaní nad 50 let, osoby se zdravotním postižením, příslušníci romských komunit. Vzhledem k nižší mobilitě pracovní síly v České republice dochází k prostorové diferenciaci míry nezaměstnanosti. Vysoká a neklesající míra nezaměstnanosti společně s rostoucí délkou nezaměstnanosti je způsobena strukturálními nerovnováhami v ekonomice, především regionálními, kvalifikačními deficity na straně pracovní síly, nevhodným ekonomickým rámcem zaměstnanosti a nedostatečnými zdroji v oblasti aktivní politiky trhu práce a služeb zaměstnanosti, jež má tyto deficity řešit. Pokud se nepodaří hlavní problémy trhu práce řešit, je reálné nebezpečí, že se stanou brzdou ekonomické výkonnosti, konkurenceschopnosti a zdrojem sociálních problémů.

Pro řešení problémů na trhu práce je koncipován OP zaměstnanost, jehož strategie vychází z Národního Lisabonského programu 2005-2008 (schválen usnesením vlády č. 1200 ze 14. září 2005), Strategie hospodářského růstu ČR (vzata na vědomí usnesením vlády č. 984 z 20. července 2005), Národního akčního plánu zaměstnanosti 2004-2006 (schválen usnesením vlády č. 696 ze 14. července 2004), Národního akčního plánu sociálního začleňování 2004-2006 (schválen usnesením vlády č. 730 z 21. července 2004), Národního programu přípravy na stárnutí 2003-2007 (schválen usnesením vlády č. 485 z 15. května 2002), Národního rozvojového plánu 2007-2013. Tento OP dále zohledňuje relevantní dokumenty EU – Sdělení komise „Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti, Strategické obecné zásady Společenství 2007-2013“ COM (2005) 299 z 5.7.2005, Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu – „Integrované směry pro růst a zaměstnanost, Lisabonský program Společenství“, COM (2005) 330, návrh Nařízení o Evropském sociálním fondu.

⁶³ Pracovní název, bude upřesněn.

Operační program Zaměstnanost je přímo navázán na naplňování strategického cíle NRP *Konkurenceschopná česká ekonomika* a jeho realizace přispěje i k plnění dalšího strategického cíle NRP *Otevřená, flexibilní a soudržná společnost*, neboť pracovní uplatnění je základní prevencí proti sociálnímu vyloučení.

Globálním cílem Operačního programu Zaměstnanost je **zvyšování zaměstnanosti a hospodářského růstu prostřednictvím rozvoje efektivního a flexibilního trhu práce, kvalifikované a konkurenceschopné pracovní síly a integrace sociálně vyloučených skupin obyvatelstva**. Tento cíl zajišťuje realizaci strategického cíle Národního rozvojového plánu 2007-2013 *Konkurenceschopná česká ekonomika* a je plně v souladu se třetí obecnou zásadou Politiky soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti (Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013⁶⁴) – Více a lepších pracovních míst.

Specifickými cíli operačního programu Zaměstnanost jsou:

1. **Zvýšení adaptability zaměstnanců a zaměstnavatelů** prostřednictvím vývoje a realizace systémů a strategií pro odborné vzdělávání pracovníků s cílem zvýšit investice podniků do vzdělávání a zvýšit účast zaměstnanců na odborném vzdělávání, podpora vývoje systémů pro předvídaní hospodářských změn.

Tento cíl bude naplňován prostřednictvím intervencí zaměřených na předcházení nezaměstnanosti prostřednictvím podpory investic do lidských zdrojů ze strany podniků, rozvoje odborných znalostí, kvalifikací a kompetencí zaměstnanců a zaměstnavatelů, systémů pro předvídaní budoucích pracovních a kvalifikačních požadavků a rozvoje specifických služeb v oblasti zaměstnanosti, odborné přípravy a podpory zaměstnanců v souvislosti s restrukturalizací podniků a odvětví. Podpořena bude dále tvorba systémů pro předvídaní změn na trhu práce a zvládání postupných i náhlých změn v zaměstnanosti, tj. očekávaných budoucích pracovních a kvalifikačních požadavků.

2. **Zlepšení přístupu k zaměstnání a prevence nezaměstnanosti**, zejména dlouhodobé a nezaměstnanosti obtížně umístitelných skupin, prostřednictvím realizace aktivních politik na trhu práce a rozvoje nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Intervence v rámci tohoto cíle budou směřovány na zlepšení přístupu k zaměstnání a trvalé začlenění osob hledajících zaměstnání, na prevenci nezaměstnanosti, zejména dlouhodobé nezaměstnanosti a nezaměstnanosti skupin znevýhodněných na trhu práce. Důraz bude kladen na jednotlivce a na výběr takových nástrojů, které nejlépe podpoří jeho integraci do udržitelného zaměstnání. Podpora celoživotního učení prostřednictvím zvyšování dostupnosti a kvality nabídky dalšího profesního vzdělávání z hlediska potřeb znalostní společnosti a potřeb trhu práce.

3. **Posílení integrace osob ohrožených sociálním vyloučením**, rozvoj institucí a kvality služeb zaměřených na sociální integraci a odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce, včetně diskriminace podle pohlaví.

Intervence v rámci tohoto cíle se zaměří především na pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením nebo osobám sociálně vyloučeným, a to formou přímé podpory těchto osob a formou zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb pro tyto osoby včetně posilování místních partnerství. Podporována budou opatření vedoucí ke zvyšování zaměstnatelnosti těchto osob a opatření směřující k lepší slučitelnosti rodiny a zaměstnání. Podpořeno bude rovněž prosazování rovných příležitostí žen a

⁶⁴ Sdělení Komise COM (2005) 299 Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti: Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013, Brusel, 5. července 2005

mužů na trhu práce. Zvláštní pozornost bude věnována příslušníkům romských komunit a migrantům a dalším skupinám z odlišného sociokulturního prostředí. Sociální začleňování znevýhodněných skupin obyvatelstva bude podpořeno zejména prostřednictvím podpory subjektů poskytujících sociální služby vedoucí k integraci do trhu práce a do společnosti. Důraz bude také kladen na rozvoj systému sociálních služeb zejména cestou dalšího vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků působících v sociálních službách.

4. **Podpora celoživotního učení prostřednictvím zvyšování dostupnosti a kvality nabídky dalšího profesního vzdělávání z hlediska potřeb znalostní společnosti a potřeb trhu práce.**

V rámci tohoto cíle budou podporovány intervence zaměřené na zvyšování dostupnosti a kvality nabídky dalšího profesního vzdělávání v mimoškolních vzdělávacích zařízeních podporou vzdělávacích a výcvikových programů ekonomicky aktivního obyvatelstva a podporou odpovídající sítě institucí vzdělávání dospělých z hlediska potřeb trhu práce a znalostní společnosti.

5. **Modernizace a posílení institucí na trhu práce s ohledem na potřebu efektivní realizace aktivní politiky zaměstnanosti a pružného trhu práce.**

Tento specifický cíl bude realizován prostřednictvím intervencí zaměřených na zvýšení kvality poradenských a zaměstnaneckých služeb poskytovaných institucemi na trhu práce, bude podpořeno zvýšení efektivnosti a posílení institucí na trhu práce a v oblasti sociální integrace s ohledem na potřebu efektivní realizace aktivní politiky zaměstnanosti, pružného trhu práce a integraci osob ohrožených sociálním vyloučením na trh práce. Řídicím orgánem Operačního programu Zaměstnanost bude Ministerstvo práce a sociálních věcí.

6. Podpora mezinárodní spolupráce v rámci rozvoje lidských zdrojů za účelem zajištění přenosu zkušeností při realizaci projektů mezi zapojenými partnery a orgány státní správy s cílem zvýšit administrativní kapacitu implementačních orgánů.

Řídicím orgánem Operačního programu Zaměstnanost bude **Ministerstvo práce a sociálních věcí**.

4.2.4. Operační program Vzdělávání⁶⁵

Operační program Vzdělávání míří svým dopadem na obecnou zásadu SOZS 4.3 - Vytváření více a lepších pracovních míst, konkrétně 4.3.1. Přivést více lidí do zaměstnání, zajistit jejich setrvání v zaměstnání; 4.3.2. Zvýšit přizpůsobivost pracujících, 4.3.3. Zvýšit investice do lidského kapitálu prostřednictvím lepšího vzdělávání a kvalifikace. V tom směru se podobá Operačnímu programu Zaměstnanost. Zatímco se však OP Zaměstnanost soustředí na rekvalifikace, které jsou zaměřeny především na zpětné začlenění nezaměstnaných na trh práce, OP Vzdělávání se zaměřuje na komplexní systém celoživotního učení (včetně všech forem dalšího vzdělávání), při němž žáci a studenti nejen získávají potřebné kompetence, ale při němž se postupně rozvíjí jejich samotný vztah ke vzdělávání i motivace vzdělávat se po celý život. Tento vklad vzdělávacích institucí je klíčovou součástí prevence nezaměstnanosti a zároveň významně ovlivňuje i udržitelnost zaměstnanosti a zaměstnatelnosti. Vzdělaná,

⁶⁵ Pracovní název, bude upraven.

kvalifikovaná a rekvalifikovatelná pracovní síla je pak základním předpokladem konkurenceschopnosti české ekonomiky.

Česká republika se však v oblasti vzdělávání potýká s řadou problémů, které brání úplnosti a efektivnosti využití jejího lidského potenciálu. Je jimi méně rozvinutý systém celoživotního vzdělávání i nedostatečná nabídka a nedostatečná motivace k celoživotnímu vzdělávání. Přímý vliv na narůstání znevýhodnění až exkluze má existence nebo pomalé odstraňování bariér (nejen fyzických) ve všech druzích škol. Slabinou českého školství je také nízká úroveň individualizace (týká se všech žáků a studentů včetně vysoce nadaných, znevýhodněných a postižených). Školy se často nezabývají otázkou, jak se lépe a úplněji otevřít všem svým žákům a umožnit jim maximální rozvoj; jak jejich vlastní schopnost, tak i externí podpora škol k vlastnímu zlepšování, inovacím a rozvoji je slabá. V České republice jsou ve srovnání s vyspělými evropskými státy podprůměrné výdaje na vzdělávání, vědu, výzkum. Školy jsou málo a regionálně diferencovaně vybaveny moderními pomůckami a IT, jejich interiéry jsou často nepřitažlivé, demotivující. Průměrná délka vzdělávání, i když dochází k jejímu prodlužování, je stále pod průměrem nejvyspělejších zemí a v ČR je i nižší podíl studujících v terciárním vzdělávání. Vzdělávání je stále zaměřené spíše na předávání velkého objemu znalostí než na řešení problémů, mezi stejně starými absolventy škol jsou v mezinárodním měřítku nadprůměrné rozdíly, výrazně se liší i úroveň absolventů stejných typů škol (v závislosti na jejich rodinném zázemí a zázemí jejich spolužáků), jazykové vzdělávání je málo efektivní.

Pokud jde o vazbu na trh práce, nadále přetrvává pomalá reakce vzdělávacích systémů na změny na trhu práce. Spolupráce škol a zaměstnavatelů, zejména při zajišťování praxe studentů a při přípravě a realizaci studijních programů, není dostatečně rozvinutá.

Součástí tohoto OP je také zaměření na modernizaci veřejné správy prostřednictvím podpory vzdělávání a posilování odborné kvalifikace úředníků a manažerů veřejné správy.

Operační program Vzdělávání vychází z globálního cíle NRP. Navazuje na české koncepční a rozvojové dokumenty: Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha), Strategie rozvoje lidských zdrojů pro ČR, Národní program výzkumu a vývoje, Strategie hospodářského růstu, Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v České republice, Dlouhodobý záměr vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové, umělecké a další tvůrčí činnosti pro oblast vysokých škol v České republice (2006 – 2010), a na evropské dokumenty: Vzdělávání a odborná příprava 2010 (EU 2004), Boloňská deklarace a Maastrichtské komuniké, Lisabonská úmluva a její hodnotící zpráva poločasu lisabonských cílů (tzv. Kokova zpráva 2004), Integrované směry pro růst a zaměstnanost – viz Národní lisabonský program 2005 – 2008 (Národní program reforem České republiky).

Globální cíl OP Vzdělávání:

Zkvalitněním fungování vzdělávacího systému dosáhnout lepší připravenosti absolventů všech stupňů vzdělávání pro vstup na trh práce za současné minimalizace jakéhokoli typu znevýhodnění přístupu ke vzdělání, cestou otevření všech stupňů škol a rovněž spoluprací se zaměstnavateli a sociálními partnery umožnit přístup k celoživotnímu učení každému občanovi v kterékoliv fázi života.

Specifické cíle OP Vzdělávání:

- 1. Modernizace vzdělávacích systémů počátečního a dalšího vzdělávání** (zvýšení přístupu a prostupnosti, systematické zvyšování kvality a efektivity vzdělávání). Vytváření a zavádění kurikulů reagujících na rozmanité potřeby žáků, možnosti školy i potřeby trhu práce ve spolupráci se sociálními partnery, tvorba a zkvalitňování evaluačních nástrojů pro monitorování a zabezpečování kvality a rovných příležitostí

ve vzdělávání, určených pro interní i externí hodnocení škol; další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti kurikula a evaluace, protipředsudkové vzdělávání pro otevření se kulturní a etnické rozmanitosti a vzdělávání pro naplňování principů udržitelného rozvoje.

2. **Vytvoření komplexního systému celoživotního učení** (začlenění neformálního a informálního vzdělávání) a otevření vzdělávacího systému společnosti.

Otevírání škol obcím a komunitám, otevření všem zájemcům o celoživotní učení, vytvoření systému dalšího vzdělávání za účasti sociálních partnerů, vzdělávání pracovníků odpovědných za vytváření nabídky a řízení celoživotního učení.

3. **Rozvoj infrastruktury pro vzdělávání všech** v souladu se současnými požadavky praxe a v souladu s vývojem poznání. - Intervence směřující do vybavení škol, včetně kompenzačních pomůcek a bezbariérových přístupů, odpovídajících současnému vývoji, imperativu začleňující společnosti a moderním výukovým metodám. Tato infrastruktura bude využitelná jednak v rámci dalšího vzdělávání a jednak se stane i základem pro podporu rozvoje inovací, vědy a výzkumu.

4. **Rozvoj lidského potenciálu ve výzkumu a vývoji**

Podpora mladých vědeckých pracovníků, vzdělávání vědeckých pracovníků v manažerských a podnikatelských činnostech, spolupráce VŠ s regionálními institucemi VaV a podniky z praxe.

Řídícím orgánem Operačního programu Vzdělávání je **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy**. Při realizaci programu se počítá se zapojením partnerů, jejichž role bude upřesněna.

4.2.5. Operační program Životní prostředí

Operační program Životní prostředí rozpracovává prioritní osu Národního rozvojového programu Ochrana a zlepšení kvality životního prostředí pro období 2007 – 2013. Cílem prioritní osy je zlepšení kvality životního prostředí jako nutného předpokladu atraktivnosti a konkurenceschopnosti státu a jeho regionů při využití inovačních efektů politiky životního prostředí pro udržitelný rozvoj.

Jednotlivé priority a opatření obsažené v operačním programu Životní prostředí vycházejí ze Strategie udržitelného rozvoje schválené usnesením vlády ČR č. 1242 ze dne 8. prosince 2004, dále ze Strategie hospodářského růstu přijaté usnesením vlády ČR č. 984 ze dne 20. července 2004, jsou v souladu s dlouhodobými strategickými cíli Státní politiky životního prostředí pro období 2004 – 2010 schválené usnesením vlády č. 235 ze dne 17. dubna 2004, navazují na probíhající programy v resortu životní prostředí a respektují cíle ochrany životního prostředí formulované v Národním rozvojovém plánu pro období 2007 – 2013. V mezinárodním měřítku operační program vychází z Evropské strategie udržitelného rozvoje, z 6. Akčního programu EU a Strategických obecných zásad Společenství (Community Strategic Guidelines - KOM(2005) 0299, Brussels 05-07-2005).

Globálním cílem OP Životní prostředí je ochrana a zlepšování kvality životního prostředí jako základního principu udržitelného rozvoje se zaměřením na plnění požadavků právních předpisů ES v oblasti životního prostředí.

Kvalitní životní prostředí je základem zdraví jeho obyvatel a tím zvyšuje atraktivitu území pro život, práci a investice. Důsledkem investiční atraktivity je zvyšování zaměstnanosti a konkurenceschopného udržitelného hospodářského růstu v regionech. Operační program

Životní prostředí navazuje na princip udržitelného rozvoje v globálním cíli. Životní prostředí je jedním ze základních pilířů udržitelného rozvoje.

Specifické cíle operačního programu se vztahují na zlepšení situace v následujících oblastech:

1. vodní hospodářství a protipovodňová ochrana
2. ovzduší a hluk
3. využití obnovitelných zdrojů energie,
4. odpady, obaly a staré zátěže,
5. environmentální rizika, omezování průmyslového znečištění a zlepšení životního prostředí urbanizované krajiny
6. příroda a krajina
7. environmentální vzdělávání, poradenství a osvěta

Pořadí uvedených oblastí nerespektuje časové hledisko nutnosti řešení jednotlivých problémů

Řídicím orgánem operačního programu bude **Ministerstvo životního prostředí České republiky**.

Problematika životního prostředí má výrazně průřezový charakter a proto se předpokládá spolupráce s následujícími resorty: Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem pro místní rozvoj, Ministerstvem průmyslu a obchodu, Ministerstvem zdravotnictví, Ministerstvem práce a sociálních věcí, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy; předpokládá se spolupráce i na úrovni krajů.

4.2.6. Operační program Doprava

Dopravní infrastruktura je základní podmínkou k provozování dopravy. V současné globalizované ekonomice však její význam přesahuje jedno odvětví; je podmínkou zvyšování konkurenceschopnosti a hospodářského růstu státu i jednotlivých územních systémů. Globalizace ekonomických procesů změnila kritéria lokalizace investic a o atraktivnosti územních celků z hlediska získávání přímých zahraničních investic dnes rovněž rozhoduje dostupnost výkonné a neselhávající dopravní a komunikační infrastruktury.

Zásadním dokumentem pro rozvoj dopravní infrastruktury v České republice je Dopravní politika ČR, Strategie hospodářského růstu ČR, Strategie udržitelného rozvoje ČR a Strategie Regionálního rozvoje ČR. Dopravní politika (schválená vládou ČR 13.7.2005), byla navržena tak, aby její platnost korespondovala s programovacím obdobím 2007 - 2013 pro evropské strukturální fondy a Fond soudržnosti. OP Doprava je v souladu se Strategickými obecnými zásadami Společenství 2007-2013 COM (2005)299 z 5.7.2005, s návrhy nařízení o všeobecných ustanoveních pro Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a Fond soudržnosti a s návrhy nařízení o Evropském fondu regionálního rozvoje, o Evropském sociálním fondu a o Fondu soudržnosti a z Národního rozvojového plánu 2007-2013

Globálním cílem OP Doprava je **vytvořit podmínky pro zajištění rozvoje kvalitní dopravy podle principů udržitelného rozvoje**. Globální cíl OP Doprava vychází z globálního cíle NRP ČR 2007-2013, realizace tohoto operačního programu přispěje především k naplnění strategického cíle *Kvalitní fyzické prostředí* a následně pak k plnění ostatních strategických cílů.

Specifickými cíli OP Doprava jsou:

1. výstavba a modernizace sítě TEN-T a sítí navazujících,
2. výstavba a modernizace regionálních sítí drážní dopravy;
3. výstavba a rozvoj dálniční sítě a sítě silnic I. třídy mimo TEN-T,
4. zlepšování kvality dopravy a ochrany životního prostředí z hlediska problematiky dopravy;
5. výstavba a modernizace důležitých dopravních spojení na území hl. m. Prahy.

Řídicím orgánem Operačního programu Doprava je **Ministerstvo dopravy**.

4.2.7. Integrovaný operační program

Socioekonomický vývoj České republiky po r. 1990 se projevoval jistou nevyvážeností s výraznou koncentrací ekonomických aktivit do Prahy a jejího okolí, kterou lze dokumentovat na výrazných regionálních rozdílech z hlediska podílu a koncentrace strukturálních problémů spojených s výraznými regionálními rozdíly v míře nezaměstnanosti a její struktuře a v nabídce pracovních příležitostí. K prohlubování meziregionálních disparit přispívá také omezená mobilita pracovní síly, která je ovlivněna nevyhovujícím napojení regionálních komunikací na páteřní dopravní sítě a nedostatečnou dopravní obslužností regionů veřejnou dopravou, zejména menších venkovských sídel a periferních oblastí, v nichž se projevuje nedostatek pracovních a rekvalifikačních příležitostí a v důsledku toho odliv obyvatel v produktivním věku. Situaci také zhoršuje snížená dostupnost veřejných služeb.

Národní rozvojový plán České republiky na období 2007-2013 (dále jen „NRP“) ve své strategii vychází z potřeby zaměřit se na **vyvážený rozvoj území a jejích regionů, snižovat existující disparity a stimulovat rozvojový potenciál regionů**.

Integrovaný operační program (dále jen „IOP“) rozpracovává výše uvedenou část strategie NRP, která se týká problematiky **vyváženého a harmonického rozvoje území ČR**.

IOP bude zajišťovat realizaci zejména nadregionálních projektů, které vychází z cílů a priorit regionální politiky ČR. Bude stanoveno věcné rozhraní mezi zaměřením regionálních operačních programů a zaměřením věcné tematiky IOP u resortů, jejichž věcná tematika bude předmětem zaměření IOP (MMR, MK, MS, MV, MI, MZd) a současně bude stanoveno věcné rozhraní mezi zaměřením IOP a věcným zaměřením resortů, které budou gestory příslušných operačních programů, ale které budou financovány z ESF (MŠMT, MPSV).

IOP bude ve svém pojetí sloužit také jako program pro realizaci plošných národních a nadregionálních projektů na podporu regionálních aktivit implementovaných v rámci samostatných regionálních operačních programů (ROP), a také k realizaci plošných lokálních a regionálních projektů, které jsou systémovými nástroji definovanými shodně pro celé území státu. Takové pojetí Integrovaného operačního programu odpovídá novému cíli politiky hospodářské a sociální soudržnosti „Konvergence“ v pojetí Strategických obecných zásad Společenství (Evropská komise: CSG, 2005, s. 8an.). V rámci IOP bude řešena také problematika prevence přírodních a technologických rizik a s tím související integrovaný záchranný systém a dále modernizace veřejné správy.

Integrovaný operační program je primárně zaměřen na využití prostředků z ERDF pro široce pojatý rozvoj infrastruktury a služeb v regionech tak, aby došlo v rámci ČR k posílení diferencovaného socioekonomického růstu českých regionů v oblasti konkurenceschopnosti a rozvoji zaměstnanosti. Zvláštní důraz bude v souvislosti s prioritami EU kladen na realizaci národních a nadregionálních projektů zaměřených na rozvoj cestovního ruchu.

Operační program je orientován na podporu integrovaného přístupu k územní soudržnosti, a zaměří se především na investice do oblastí s vysokým růstovým potenciálem. Program bude vycházet z rostoucí pozitivní úlohy regionálních center ve vývoji regionů a jeho hlavním cílem bude podpora a využití růstového potenciálu rozvojových městských center České republiky.

Důležitou prioritou je také komplexní regenerace panelových sídlišť v oblasti sociální, ekonomické, urbanistické, architektonické a ekologické, to znamená přeměnu sídlišť ve víceúčelové celky s cílem všestranného zlepšení obytného a životního prostředí. Podporovány budou práce plánovací i realizační, které zahrnují úpravy a výstavbu dopravní a technické infrastruktury, protipovodňová opatření, úpravy veřejných prostranství, úpravy a zřizování dětských hřišť, parkových ploch a dalších veřejných rekreačních ploch a zeleně. Současně půjde i o rekonstrukce panelových bytových domů a snižování jejich energetické náročnosti.

Cílové zaměření IOP vychází z globálního cíle a jednotlivých strategických cílů NRP; v souvislosti s tím se definice cíle opírá zejména o:

- nutnost posílení konkurenceschopnosti regionů České republiky,
- podporu vyváženého, harmonického a udržitelného rozvoje regionů,
- stimulaci a využití existujícího rozvojového potenciálu regionů,
- využití integrovaného přístupu k územní soudržnosti,
- rozvoj vybraných měst a obcí a jejich spádových oblastí.
- regenerace panelových sídlišť

Globálním cílem IOP je vytvořit optimální, prorůstově orientované zázemí infrastruktury a služeb pro místní a regionální ekonomiku tak, aby se otevřela jednotnému trhu, došlo k posílení konkurenceschopnosti a růstu zaměstnanosti, a to prostřednictvím efektivního využití rozvojového potenciálu regionů, modernizací veřejné správy a podporou integrovaného přístupu v rozvoji vybraných městských lokalit.

Specifické cíle IOP odrážejí kombinaci ekonomických, sociálních a územních přístupů a jsou definovány následovně (celkem 3 specifické cíle):

- 1. zvýšit kvalitu práce veřejné správy a veřejných služeb**
- 2. lepší využití rozvojového potenciálu a posílení konkurenceschopnosti a rozvoje podnikání** v oblasti cestovního ruchu, aktivizace kulturních rozvojových zdrojů cestovního ruchu
- 3. aktivizace regionálního potenciálu - integrované projekty**

Řídicím orgánem IOP bude Ministerstvo pro místní rozvoj. V tomto programovacím období jako řídicí orgán realizuje Společný regionální operační program (SROP) a Jednotný programový dokument pro hl.město Prahu Cíl 2 (JPD 2) a má zkušenosti s realizací operačních programů, spolufinancovaných z prostředků strukturálních fondů.

Zprostředkujícím subjektem bude Centrum pro regionální rozvoj ČR, které jako implementační agentura tuto roli plní již dnes (SROP, JPD 2, programy přeshraniční spolupráce).

Do realizace programu budou zapojeny další resorty jako koneční příjemci grantových schémat, a to v oblasti zvýšení kvality práce veřejné správy a veřejných služeb (MZd, MK, MI, MV, MS, MŠMT, MPSV, atd.). a v oblasti lepšího využití rozvojového potenciálu a posílení konkurenceschopnosti a rozvoje podnikání v oblasti cestovního ruchu (MK).

Ověřena bude i role vybraných měst jako konečných příjemců v oblasti grantových schémat realizujících komplexní rozvoj těchto měst a jejich spádového území.

4.2.8. Regionální operační programy

Regionální operační programy (ROP) jsou v souladu s principem subsidiarity nástrojem k naplňování priorit Národního rozvojového plánu, který se bude zaměřovat na řešení problémů vázaných na dané území resp. na využití jeho potenciálu, a tím přispívat k jeho vyváženému a harmonickému rozvoji. Tyto problémy vyplývají z odlišných podmínek pro rozvoj a projevují se vysokou nezaměstnaností, špatnou dostupností území, anebo byly vyvolány transformací hospodářství a ztrátou trhů.

Vymezení obsahu ROP vychází z Národního rozvojového plánu, relevantních strategií regionálního rozvoje a je komplementární vůči ostatním operačním programům. Hlavní odpovědnost za jeho obsah nese příslušný region soudržnosti.

Východiskem pro formulování tématického zaměření ROP jsou na jedné straně návrhy nařízení Evropské komise k budoucí politice soudržnosti, Strategické obecné zásady Společenství (dokument Komise z 5.7.2005) a na ně navazující Národní rozvojový plán, na druhé straně programy rozvoje krajů a další koncepční dokumenty, přijaté na regionální a místní úrovni.

Obsahové zaměření ROP je formulováno s ohledem na tematické zaměření ostatních operačních programů a uplatňování principu subsidiarity a z toho odvozovaných kompetenčních předpokladů a dispozic, které souvisejí s rozvojem území.

Kraje a regiony soudržnosti věnují zvláštní pozornost průřezu svých politických priorit do celé soustavy operačních programů s tím, že část těchto priorit bude řešena intervencemi ROP, další část bude řešena v rámci intervencí ostatních operačních programů. Teprve vzájemná provázanost priorit krajů v ostatních operačních programech a jejich komplementarita s obsahem ROP bude vytvářet funkční celek.

Dalším prvkem, který bude v ROP využíván, je princip komplexního řešení problémů vycházející z územně-integrovaného přístupu na základě znalostí konkrétních podmínek dotčeného území.

Globální cíl ROP se zaměřuje na **urychlení rozvoje regionů ČR, na zvýšení jejich konkurenceschopnosti a atraktivity pro investice a na posílení kvality života obyvatel, při respektování vyváženého a udržitelného rozvoje regionů vycházející z využití jejich potenciálu.** Takto nadefinovaný globální cíl ROP reflektuje a navazuje na globální cíl NRP.

Specifické cíle ROP jsou orientovány na:

- a) **modernizaci technické infrastruktury** zvyšující přitažlivost regionu pro investice při zohledňování ochrany životního prostředí,
- b) **zvýšení prosperity regionu vytvářením prostředí pro rozvoj malých a středních podniků** včetně prostředí pro inovace a vytváření nových pracovních příležitostí,
- c) **zvýšení podílu cestovního ruchu** na hospodářské prosperitě regionu a na vytváření pracovních příležitostí,

- d) modernizaci a zlepšení podmínek pro obyvatele ve městech a na venkově,** související s rozvojem hmotného prostředí, lidských zdrojů, kultury a volnočasových aktivit, přispívajících ke zvýšení atraktivity těchto území pro hospodářský rozvoj.

Specifické cíle odrážejí podmínky každého regionu soudržnosti, jeho rozvojové strategie a priority.

Řídicím orgánem Regionálního operačního programu je **Regionální rada příslušného regionu soudržnosti.**

4.2.9. Operační program Technická pomoc

Pro zajištění aktivit podporujících efektivní řízení, kontrolu, sledování a vyhodnocování realizace Národního rámce politiky soudržnosti, který zastřešuje aktivity politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR, a pro aktivity spojené s využíváním prostředků strukturálních fondů a Fondu soudržnosti vyžadující jednotný přístup na národní úrovni je k dispozici technická pomoc. Technická pomoc je obsažena v samostatném operačním programu. Řídicím orgánem operačního programu Technická pomoc je Řídicí orgán Národního rámce politiky soudržnosti.

Prostředky technické pomoci budou určeny na výdaje spojené s jednáními Monitorovacího výboru NRPS, Poradního výboru NRPS a jiných pracovních skupin na úrovni NRPS, se zpracováním studií a zpráv o postupu realizace politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR a provozem informačního systému.

Aby bylo možno tyto úkoly plnit, výdaje vynaložené na zaměstnance veřejné správy nebo pracovníky na stáži na základě řádně doloženého rozhodnutí kompetentního orgánu, nebo na další pracovníky najaté k provedení zjevně dodatečných prací v rámci NRPS lze rovněž financovat z prostředků technické pomoci. Doba trvání stáže nebo pracovního poměru nesmí překročit datum 31. prosince 2015, které je konečným termínem pro způsobilost výdajů.

Mezi ostatní výdaje (pro které není stanoven limit) patří náklady na získání a instalaci počítačového systému pro řízení a monitorování realizace NRPS a operačních programů, provádění informačních analýz, zajištění požadavků vyplývajících z komunikační strategie NRPS, zpracování studií a analýz zaměřených na sledování dopadů realizace programů, organizaci seminářů a workshopů zaměřených na výměnu zkušeností a tvorbu partnerské sítě; zpracování analýz, podkladových studií a samotná příprava strategických národních dokumentů politiky hospodářské a sociální soudržnosti pro období 2014-2020, včetně zpracování makroekonomického modelu dopadů jeho realizace, zpracování ex-ante hodnocení a posouzení vlivů na životní prostředí.

4.2.10. Operační program Praha - Konkurenceschopnost

pro Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost regionu NUTS II, hlavní město Praha (spolufinancováno z ERDF)

Vzhledem k tomu, že hlavní město Praha je vstupní bránou i významným rozvojovým pólem České republiky, lze očekávat, že investice do regionu vložené - z úrovně města, státu nebo z fondů Evropské unie - se pozitivně projeví nejen v Praze, ale i v celé České republice. Úzká koordinace při realizaci společných projektů se předpokládá zejména s regionem Střední Čechy, jehož je Praha přirozeným centrem

Globálním cílem Operačního programu Praha - Konkurenceschopnost je zvýšení konkurenceschopnosti Prahy jako dynamické metropole členské země EU prostřednictvím odstranění rozvojových bariér a slabin regionu, zkvalitněním městského prostředí, zlepšením dostupnosti dopravních a telekomunikačních služeb a rozvinutím inovačního potenciálu města.

Specifickými cíli Operačního programu Praha – Konkurenceschopnost:

1. Zlepšení dostupnosti dopravních a telekomunikačních služeb a zkvalitnění životního prostředí

Tento specifický cíl bude naplňován intervencemi zaměřenými na zlepšení kvality dopravní infrastruktury s využitím technologií šetrných k životnímu prostředí. Posíleny budou sítě navazující na TEN, včetně zkvalitnění důležitých dopravních vazeb uvnitř města. Podporována bude dostupnost a efektivní využívání informačních a komunikačních technologií malými a středními podniky a přístup k sítím zřizováním míst s veřejným přístupem k internetu, podporou vybavení a rozvojem služeb a aplikací.

Podporována bude ekologicky příznivá veřejná doprava (rozvoj kolejové dopravy, zkvalitnění systému Park&Ride) a revitalizace a nové funkční využití opuštěných a devastovaných ploch, které vznikly například v souvislosti s konverzí průmyslové základny, jež představují ekologické ohrožení nebo hrozbu pro rozvoj města. Podporována budou opatření v oblasti prevence a řešení přírodních nebo technologických rizik (dobudování a zkvalitnění opatření na ochranu proti povodním, opatření proti nadměrnému hluku z dopravy, opatření ke zlepšení čistoty vodních toků apod.) a také opatření k dosažení energetických úspor, vyššího využívání obnovitelných zdrojů energie a efektivnějšího nakládání s odpady a jinými materiály.

Investice v této oblasti budou úzce koordinovány s projekty spolufinancovaným z Fondu soudržnosti v rámci specifických priorit OP Doprava a OP Životní prostředí; v těchto OP budou realizovány především rozsáhlé projekty (např. dostavba silničního Pražského okruhu převádějícího tranzitní dopravu, propojení centra města a letiště Ruzyně řešící napojení na TEN, přestavba ústřední čistírny odpadních vod), které není možné zahrnout do OP Praha - Konkurenceschopnost s ohledem na výši předpokládané finanční alokace na tento operační program.

2. Zvýšení konkurenceschopnosti Prahy rozvojem a efektivním využitím svého inovačního potenciálu

Tento specifický cíl bude naplňován intervencemi zaměřenými na zvyšování kapacit pro výzkum, vývoj a inovace, podporu transferu technologií a podporu spolupráce mezi podniky (společné aktivity podniků v oblasti inovací, výzkumu a vývoje) s cílem posílit roli Prahy jako inovačního centra ČR. Podporovány budou inovace v malých a středních podnicích formou rozvíjení spolupráce mezi podnikatelskou sférou a vzdělávacími institucemi a usnadňováním přístupu malých a středních podniků k vyspělým službám podporujícím zavádění čistějších a inovativnějších technologií s cílem zlepšit parametry podnikatelského prostředí. Aktivita se dále zaměří na podporu zakládání nových podniků vysokými školami a stávajícími podniky, na podporu firem založených na znalostech a zlepšení partnerství všech dotčených subjektů pro zvýšení konkurenceschopnosti ekonomické základny Prahy.

Řídicím orgánem Operačního programu Praha – Konkurenceschopnost pro Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost regionu NUTS II, hlavní město Praha bude **hl. m. Praha**.

4.2.11. Operační program Praha – Adaptabilita a zaměstnanost

pro Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost regionu NUTS II, hlavní město Praha⁶⁶

Praha jako hlavní město České republiky se potýká se specifickými problémy v různých oblastech jejího života. Čelí negativním demografickým trendům – pokles populace, stárnutí obyvatel. Dynamicky se rozvíjející město klade značné požadavky na kvalitu a kvalifikaci pracovní síly, s koncentrací socioekonomických aktivit ale také přibývá sociálně patologických jevů a roste kriminalita.

Operační program Adaptabilita a zaměstnanost vychází z Národního Lisabonského programu 2005-2008 (schválen usnesením vlády č. 1200 ze 14. září 2005), Strategie hospodářského růstu ČR (vzata na vědomí usnesením vlády č. 984 z 20. července 2005), Národního akčního plánu zaměstnanosti 2004-2006 (schválen usnesením vlády č. 696 ze 14. července 2004), Národního akčního plánu sociálního začleňování 2004-2006 (schválen usnesením vlády č. 730 z 21. července 2004), Národního programu přípravy na stárnutí 2003-2007 (schválen usnesením vlády č. 485 z 15. května 2002), Národního rozvojového plánu 2007-2013.

Zohledněny jsou dále relevantní dokumenty EU – Sdělení komise „Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti, Strategické obecné zásady Společenství 2007-2013“ COM (2005) 299 z 5.7.2005, Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu – „Integrované směry pro růst a zaměstnanost, Lisabonský program Společenství“, COM (2005) 330, návrh Nařízení o Evropském sociálním fondu.

Na základě výše zmíněných zásadních strategických materiálů, klíčových ekonomických a sociálních charakteristik vymezených v analytické kapitole a ve SWOT analýze Národního rozvojového plánu byl navržen Operační program Adaptabilita a zaměstnanost, jehož **globálním cílem je zvyšování zaměstnanosti a hospodářského růstu pražské ekonomiky prostřednictvím rozvoje efektivního a flexibilního trhu práce, kvalifikované a konkurenceschopné pracovní síly, využití výzkumně-vývojového potenciálu regionu a integrace sociálně vyloučených skupin obyvatelstva.**

Tento cíl zajišťuje realizaci globálního cíle Národního rozvojového plánu 2007-2013 a je plně v souladu se třetí obecnou zásadou Politiky soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti (Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013⁶⁷) – Více a lepších pracovních míst.

Specifickými cíli operačního programu Adaptabilita a zaměstnanost jsou:

1. **Zvýšení adaptability pracovníků a zaměstnavatelů** prostřednictvím zvyšování účasti zaměstnanců na odborném vzdělávání a investic podniků do vzdělávání, rozvoj a využití pražského inovačního potenciálu.

Tento specifický cíl bude naplňován prostřednictvím intervencí zaměřených na prevenci nezaměstnanosti prostřednictvím podpory investic do lidských zdrojů ze strany podniků prostřednictvím rozvoje a realizace systémů celoživotního učení, včetně zlepšení přístupu nekvalifikovaných nebo starších pracovníků k odborné přípravě. Zároveň bude podporován rozvoj odborných znalostí, kvalifikací a kompetencí zaměstnanců a zaměstnavatelů a rozvoj specifických služeb v oblasti

⁶⁶ Pracovní název, bude upřesněn.

⁶⁷ Sdělení Komise COM (2005) 299 Politika soudržnosti pro podporu růstu a zaměstnanosti: Strategické obecné zásady Společenství, 2007-2013, Brusel, 5. července 2005

zaměstnanosti, odborné přípravy a podpory pro pracující v souvislosti s měnícími se požadavky trhu práce. Zvláštní pozornost bude věnována rozvoji a využití pražského inovačního potenciálu zlepšením spolupráce pracovišť vědy a výzkumu a podnikatelskou sférou.

2. **Zlepšení přístupu k zaměstnání a prevence nezaměstnanosti**, zejména dlouhodobé a nezaměstnanosti obtížně umístitelných skupin, prostřednictvím realizace aktivních politik na trhu práce a rozvoje nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

Tento specifický cíl bude naplňován prostřednictvím intervencí zaměřených na zlepšení přístupu k zaměstnání a trvalé začlenění osob hledajících zaměstnání. Podpora bude směřovat do prevence nezaměstnanosti, zejména dlouhodobé a nezaměstnanosti osob znevýhodněných na trhu práce. Důraz bude kladen na jednotlivce a na výběr takových nástrojů, které nejlépe podpoří jeho integraci do udržitelného zaměstnání. Intervence také podpoří zvýšení efektivity a posílení institucí na trhu práce s ohledem na potřebu efektivní realizace aktivní politiky zaměstnanosti a pružného trhu práce a integraci osob ohrožených sociálním vyloučením na trh práce.

3. **Posílení integrace osob ohrožených sociálním vyloučením, rozvoj institucí a kvality služeb zaměřených na sociální integraci a odstraňování bariér znesnadňujících účast na trhu práce, včetně diskriminace podle pohlaví.**

Tento specifický cíl bude naplňován prostřednictvím intervencí zaměřených především na pomoc osobám ohroženým sociálním vyloučením nebo osobám sociálně vyloučeným, a to formou přímé podpory těchto osob a formou zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb pro tyto osoby včetně posilování místních partnerství. Podporována budou opatření vedoucí ke zvyšování zaměstnatelnosti těchto osob a opatření směřující k lepší slučitelnosti rodiny a zaměstnání. Podpořeno bude rovněž prosazování rovných příležitostí žen a mužů na trhu práce. Zvláštní pozornost bude věnována příslušníkům romských komunit a migrantům a dalším skupinám z odlišného sociokulturního prostředí. Sociální začleňování znevýhodněných skupin obyvatelstva bude podpořeno zejména prostřednictvím podpory subjektů poskytujících sociální služby vedoucí k integraci do trhu práce a do společnosti. V rámci intervencí bude také kladen důraz na rozvoj systému sociálních služeb zejména cestou dalšího vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků působících v sociálních službách.

4. **Podpora celoživotního učení** prostřednictvím zvyšování dostupnosti a kvality nabídky vzdělávání z hlediska potřeb znalostní společnosti a potřeb trhu práce.

V rámci tohoto specifického cíle bude podporováno zvyšování dostupnosti a kvality nabídky vzdělávání tak, aby odpovídalo požadavkům trhu práce a znalostní společnosti. Podpořeno bude počáteční vzdělávání, další vzdělávání a posilování vazeb mezi počátečním a dalším vzděláváním.

5. **Posilování institucionální kapacity a efektivnosti veřejné správy a veřejných služeb** s ohledem na reformy a řádnou správu věcí veřejných.

Tento specifický cíl bude naplňován prostřednictvím intervencí zaměřených na zvýšení institucionální kapacity a efektivnosti veřejné správy. V rámci cíle budou podpořeny jednak aktivity na posílení administrativní kapacity pro čerpání prostředků ze strukturálních fondů a jednak opatření pro posílení kapacity a efektivity veřejné správy obecně.

6. **Podpora mezinárodní spolupráce** v rámci rozvoje lidských zdrojů za účelem zajištění přenosu zkušeností při realizaci projektů mezi zapojenými partnery a orgány státní správy s cílem zvýšit administrativní kapacitu implementačních orgánů.

Řídicím orgánem Operačního programu Adaptabilita a zaměstnanost pro Cíl Regionální konkurenceschopnost a zaměstnanost regionu NUTS II, hlavní město Praha bude **Ministerstvo práce a sociálních věcí**.

4.2.12. Operační programy přeshraniční spolupráce pro cíl Evropská územní spolupráce

Příhraniční regiony České republiky jsou periferními oblastmi, což je dáno především jejich vzdáleností od hlavních rozvojových center. Tento problém lze do jisté míry překonat podporou propojení a spolupráce s příhraničními regiony sousedních států.

Strategie operačních programů „Přeshraniční spolupráce“ vychází vedle jiných především z Národního Lisabonského programu 2005-2008 (schválen usnesením vlády č.1200 ze 14.září 2005), Strategie hospodářského růstu ČR (vzata na vědomí usnesením vlády č.984 z 20.července 2005), Strategických obecných zásad Společenství 2007-2013 COM (2005)299 z 5.7.2005 a z Národního rozvojového plánu 2007-2013.

V rámci cíle Evropská územní spolupráce bude v programovém období 2007-2013 realizováno 5 bilaterálních operačních programů „Přeshraniční spolupráce“ a to česko-saský, česko-bavorský, česko-rakouský, česko-slovenský a česko-polský program.

Globálním cílem OP Přeshraniční spolupráce je podpora **hospodářské a sociální integrace příhraničních území prostřednictvím odstraňování přetrvávajících bariér a posilování jejich rozvojového potenciálu**. Prostřednictvím společných intervencí budou posilovány vzájemné hospodářské, společenské a kulturní vztahy, společná péče o přírodní bohatství, rozvoj cestovního ruchu a budování flexibilního trhu práce.

Globální cíl „Přeshraniční spolupráce 2007-2013“ reaguje na globální cíl Národního rozvojového plánu 2007-2013 v kontextu vymezeném cílem Evropská územní spolupráce politiky hospodářské a sociální soudržnosti a specifickým způsobem přispívá ke strategickému cíli *Vyvážený a harmonický rozvoj území ČR.*

Specifickými cíli OP Přeshraniční spolupráce jsou:

1. **rozvoj místního podnikatelského prostředí a rozvoj cestovního ruchu v příhraničí;**
2. **posilování dostupnosti dopravy a informačních a komunikačních sítí;**
3. **ochrana životního prostředí, podpora obnovitelných zdrojů energie, předcházení vzniku ekologických a technologických rizik;**
4. **rozvoje měst a venkova;**
5. **rozvoj spolupráce, podpora vzdělání, výzkumu a vývoje, kultury, podpora integrace trhu práce a sociálního zařazení a podpora malých místních iniciativ, socioekonomických aktivit s cílem podpořit projekty typu „people to people“.**

Řídicím orgánem operačních programů přeshraniční spolupráce je **Ministerstvo pro místní rozvoj**. V rámci programů přeshraniční spolupráce budou podporovány bilaterálně, vždy s příslušnou partnerskou zemí, dohodnuté priority zajišťující společná řešení ve stanovených těchto oblastech (konkrétní vymezení bude součástí každého operačního programu).

Na základě jednání s partnery byly předběžně vydefinovány následující priority:

Česko - polská spolupráce

Priorita I. Podpora infrastruktury přeshraničního významu

1. Doprava a komunikace,
2. Životní prostředí a integrované záchranné systémy.

Priorita II. Podpora infrastruktury cestovního ruchu a podnikání

Priorita III. Rozvoj místních společností v přeshraniční oblasti

1. Podnikání, kooperace podniků,
2. Struktury a sítě,
3. Územní kooperace- spolupráce venkova a měst,
4. Kultura, výměna mládeže,
5. Fond mikroprojektů,
6. Cestovní ruch.

Priorita IV. Technická pomoc

Česko-saská spolupráce

Priorita I. Rozvoj hospodářství a cestovního ruchu, podpora spolupráce hospodářské sféry a vědy

1. Rozvoj hospodářství a podpora spolupráce,
2. Rozvoj cestovního ruchu.

Priorita II. Zlepšení infrastruktury a situace životního prostředí

1. Zlepšení situace v dopravě ve společném pohraničí,
2. Zlepšení situace životního prostředí, ochrany přírody a péče o krajinu,
3. Přístup k informačním a komunikačním sítím.

Priorita III. Lidské zdroje, socio-kulturní rozvoj a spolupráce

1. Vzdělání a kvalifikace,
2. Zdraví a sociální oblast,
3. Umění a kultura,
4. Spolupráce (v rámci tohoto opatření také FMP).

Priorita IV. Technická pomoc

Česko-slovenská spolupráce

Priorita I. podpora sociální interakce

1. Neinvestiční projekty zaměřené na vzdělávání,
2. Rozvoj společných kulturních a společenských aktivit,
3. Propagace regionu,
4. Rozvoj trhu práce (mohlo by být zařazeno do priority pro rozvoj podnikání, pokud bude), studie, analýzy,
5. Síťování,
6. Fond mikroprojektů.

Priorita II. Rozvoj přeshraniční dopravní infrastruktury a infrastruktury cestovního ruchu a životního prostředí

1. Neinvestiční projekty,
2. Dopravní infrastruktura s přeshraničním efektem,
3. Rozvoj infrastruktury ČR,
4. Zpřístupnění objektů ČR,
5. Ekoturismus,
6. Infrastruktura ŽP s přeshraničním dopadem (čističky, nakládání s odpady, obnovitelná energie, využívání energií, ochrana ovzduší, zmírnění emisí, ochrana přírodních zdrojů).

Priorita III. Podpora podnikání a zvyšování kvalifikace - diskutováno s regiony

Priorita IV. Technická pomoc

Česko-bavorská spolupráce

Budou vytvořeny pravděpodobně tři věcné priority a technická pomoc. V každé prioritě je stanoveno hlavní těžiště aktivit.

Priorita I. - těžiště cestovní ruch

Priorita II. – těžiště doprava – přeshraniční dopravní obslužnost, hraniční přechody

Priorita III – těžiště lidské zdroje - výměny škol, jazykové pobyty

Priorita IV. Technická pomoc

Česko-rakouská spolupráce

Návrh priorit dosud nebyl stanoven.

4.2.13. Operační programy nadnárodní a meziregionální spolupráce pro cíl Evropská územní spolupráce (financováno z ERDF)

Společná řešení společných problémů budou z ERDF podporována také v rámci nadnárodní a meziregionální spolupráce, do které se mohou zapojit subjekty ze všech regionů a která umožňuje spolupráci regionů nesousedících. Oba Operační programy v principu vychází ze stejných cílů jako programy přeshraniční spolupráce.

Nadnárodní spolupráce

Vzhledem k mezinárodnímu charakteru této spolupráce bude zpracován pouze jeden Operační program pro nadnárodní spolupráci. Tento Operační program bude společný pro všechny účastníci se členské státy prostoru CADSES (středoevropské, jaderské, podunajské a jihovýchodní evropské území).

Nadnárodní spolupráce bude zaměřena na strategické priority jako jsou věda a výzkum, informační společnost, dostupnost, životní prostředí, prevence rizik a integrované hospodaření s vodou. Konkrétní vymezení priorit bude definováno v Operačním programu.

Řídicí orgán (včetně Platebního orgánu a Společného technického sekretariátu) bude také společný pro všechny zúčastněné členské státy. Rozhodování o svěřeni této funkce bude

probíhat v roce 2006 na jednáních zástupců členských států a Evropské komise. ČR bude v ŘO zastupovat příslušný odbor MMR.

Meziregionální spolupráce

Vzhledem k mezinárodnímu charakteru této spolupráce bude zpracován pouze jeden Operační program pro meziregionální spolupráci. Tento Operační program bude společný pro všechny členské státy.

Podpora meziregionální spolupráce pak bude směřovat do regionálních programů výměny informací a zkušeností, spolupráce a vytváření sítí s regiony v jiných členských zemích. Konkrétní vymezení spolupráce bude definováno v Operačním programu.

Řídící orgán (včetně Platebního a certifikačního orgánu a Společného technického sekretariátu) bude také společný pro všechny zúčastněné členské státy. Rozhodování o svěřeni této funkce bude probíhat v roce 2006 na jednáních zástupců členských států a Evropské komise. ČR bude v ŘO zastupovat příslušný odbor MMR.

KAPITOLA 5 - ROZLOŽENÍ FINANČNÍCH ZDROJŮ

5.1. Návrh rozdělení finančních prostředků

Při rozpracování alokace finančních prostředků mezi prioritní osy a priority se vycházelo ze schválené alokace prostředků mezi OP (předložené Ministerstvem pro Místní rozvoj a projednaném ŘKV) s tím, že rozložení prostředků reflektuje priority České republiky ve vazbě na strategické dokumenty Evropské unie. Faktory, které významným způsobem ovlivnily konečnou výši alokace v jednotlivých kategoriích, byly následující:

- oblasti intervence vyplývající z návrhů nařízení Rady a Parlamentu;
- návrhy prioritních oblastí intervencí politiky soudržnosti na celoevropské úrovni formulované ve Strategických obecných zásadách Společenství;
- zkušenosti z průběhu čerpání strukturálních prostředků ve stávajícím období;
- doporučení Evropské komise směřovaná ČR;
- závazky vyplývající z Přístupové smlouvy;
- intervenční priority vyplývající ze schválených či připravovaných národních strategií (viz příslušné resorty);
- intervenční priority vyplývající z požadavků regionů soudržnosti (resp. krajů) a dalších regionální partnerů, především větších měst;
- doporučení z evaluačních studií RPS a resortů, které byly zaměřeny na oblasti intervencí podporované politikou hospodářské a sociální soudržnosti;
- doporučení přicházející od zpracovatelů ex ante a SEA hodnocení.

Česká republika se zavázala přispívat k naplňování cílů Lisabonské strategie, jejímž cílem je systematicky posílit dlouhodobou konkurenceschopnost EU, umožnit růst zaměstnanosti a podpořit udržitelný rozvoj. Tomu odpovídá významný podíl intervencí zaměřených na problematiku konkurenceschopného podnikatelského sektoru, posilování inovačního potenciálu České republiky, zvyšování zaměstnanosti prostřednictvím zvyšování flexibility trhu práce a adaptability pracovních sil na nové měnící se podmínky v globální ekonomice. Zároveň je nutné reflektovat potřeby, na něž upozorňuje SWOT analýza NRP a další dokumenty, které jsou spojeny s tradičními intervencemi regionální politik, resp. politiky hospodářské a sociální soudržnosti.

Česká republika dosud disponuje nedostatečně rozvinutou sítí kapacitních komunikací (tj. nedobudovaná síť dálnic, zastaralá síť hlavních železničních tahů), což omezuje zapojení regionů do společného evropského trhu a snižuje tak potenciální výhody planoucí z členství v EU. Česká republika se smluvně zavázala aplikovat *acquis communautaire* v oblasti ochrany životního prostředí, což vyžaduje nasměrování významného podílu intervencí do této oblasti.

Tabulka 46: Rozdělení prostředků v rámci cíle Konvergence – věcné vazby

Rozdělení prostředků v rámci cíle Konvergence – věcné vazby

Prioritní osa		OP Podnikání a inovace	OP Výzkum vývoj a inovace	OP Zaměstnanost	OP Vzdělávání	OP Životní prostředí	OP Doprava	Integrovaný operační program	Regionální operační programy	OP Technická pomoc
Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky	Konkurenceschopný podnikatelský sektor	XXX	XX	X	X				X	
	Rozvoj udržitelného CR				X			XX	XXX	
	Podpora kapacit výzkumu a vývoje, inovací	XX	XXX		X				XX	
Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti	Vzdělávání	X	XX		XXX				XX	X
	Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti	X		XXX						
	Posilování sociální soudržnosti			XXX				XX	XX	
	Rozvoj informační společnosti	X	X					XXX	X	
	Chytrá veřejná správa*			??	??			XX		XXX
Životní prostředí a dostupnost	Ochrana a zlepšení kvality ŽP	XX				XXX		XX	XX	
	Zlepšení dostupnosti dopravy						XXX		XX	
Vyvážený a harmonický rozvoj území ČR	Vyvážený rozvoj regionů							XX	XXX	
	Rozvoj městských oblastí			X				XXX	XX	
	Rozvoj venkovských oblastí								XXX	

* Pozn: Bude předmětem dalších debat

Výše uvedená tabulka „Rozdělení prostředků v rámci cíle Konvergence – věcné vazby“ popisuje hlavní věcné vazby mezi prioritními osami a prioritami na straně jedné a zamýšlenými operačními programy na straně druhé. Intenzita těchto vazeb je naznačena symbolem X.

- XXX – přímá vazba mezi prioritou a operačním programem. Uvedený operační program je hlavním nástrojem implementace uvedené priority. Příspěvek této priority intervencím realizovaným operačním programem je dominantní.
- XX - přímá vazba mezi prioritou a operačním programem. Podíl uvedené priority je důležitý, není však dominantní.
- X - věcná vazba mezi prioritou a operačním programem. Tato vazba má však slabé finanční aspekty – řešení např. formou křížového financování či flexibilním vyčleněním prostředků při formování OP.

Vzdělávání v rámci resortů a technická pomoc pro administraci OP je řešena v rámci příslušných OP z prostředků alokovaných na OP.

Tabulka 47: Rozdělení prostředků v rámci cíle Konvergence – finanční vazby

Rozdělení prostředků v rámci cíle Konvergence – finanční vazby

Prioritní osa		Podíl prioritní osy (%)	Podíl priority (%)	OP Podnikání a inovace	OP Výzkum vývoj a inovace	OP Zaměstnanost	OP Vzdělávání	OP Životní prostředí	OP Doprava	Integrovaný operační program	Regionální operační programy	OP Technická pomoc
	Podíl (%)	100	100	12	6	X*	Y*	20	20	8	12	2
Posilování konkurenceschopnosti české ekonomiky	Konkurenceschopný podnikatelský sektor	21,4	11,5	10,8	0,7							
	Rozvoj udržitelného CR		4,2						2	2,2		
	Podpora kapacit výzkumu a vývoje, inovací		5,7	0,7	5							
Rozvoj moderní a konkurenceschopné společnosti	Vzdělávání	28,6	10,3		0,3	?	?				1	
	Posilování sociální soudržnosti		4			?			1	1,5		
	Zvyšování zaměstnanosti a zaměstnatelnosti		8,5			?						
	Rozvoj informační společnosti		2						2			
	Chytrá veřejná správa		3,8			?	?		0,8			2
Životní prostředí a dostupnost	Ochrana a zlepšení kvality ŽP	46	22,7	0,5				20		1,2	1	
	Zlepšení dostupnosti dopravy		23,3						20		3,3	
Vyvážený a harmonický rozvoj území ČR	Vyvážený rozvoj regionů	4	4							1	3	
	Rozvoj městských oblastí											
	Rozvoj venkovských oblastí											

*Pozn: Bude předmětem dalších jednání; součet alokací obou OP je 20%

Tabulka 48: Rozdělení prostředků dle operačních programů cíle konvergence

Rozdělení prostředků dle operačních programů cíle Konvergence

Operační program	Veřejné zdroje spolufinancování											
	Veřejné zdroje celkem	Spolufinancování EU									Spolufinancování ČR	
		Váha v %	Celkem	Podíl	ERDF	Podíl	ESF	Podíl	FS	Podíl	Celkem	Podíl
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1=3+11	X	3=5+7+9	4=3/1	X	6=5/3	X	8=7/3	X	10=9/3	X	12=11/1	
OP Podnikání a inovace	4214,4	12	3160,7	0,75	3160,7	1,00	0	0	0	0,00	1053,7	0,25
OP Výzkum vývoj a inovace	2107,0	6	1580,2	0,75	1580,2	1,00	0	0	0	0,00	526,8	0,25
OP Zaměstnanost*	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
OP Vzdělávání*	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
OP Životní prostředí	6493,5	20	5402,45	0,83	878,1	0,16	0	0	4524,35	0,84	1091,1	0,17
OP Doprava	6493,5	20	5402,45	0,83	878,1	0,16	0	0	4524,35	0,84	1091,1	0,17
Integrovaný operační program	2809,7	8	2107,3	0,75	2107,3	1,00	0	0	0	0,00	702,4	0,25
Regionální operační programy	4213,9	12	3160,4	0,75	3160,4	1,00	0	0	0	0,00	1053,5	0,25
OP Technická pomoc	702,5	2	526,9	0,75	526,9	1,00	0	0	0	0,00	175,6	0,25
Celkem cíl Konvergence	44167,7		26608,2		12291,7		5267,8		9048,7		7450,1	

*Pozn: Bude předmětem dalších jednání

5.2. Adicionalita pro cíl Konvergence v období 2007 - 2013

Součástí Národního strategického referenčního rámce je ex ante ověření adicionality – tj. stanovení výchozí úrovně výdajů národních veřejných prostředků poskytovaných do oblastí hospodářské a sociální soudržnosti (HSS), jež bude platný pro finanční období 2007 – 2013. Východiskem pro stanovení této úrovně je roční průměr výdajů veřejných rozpočtů do oblastí HSS v letech 2004 a 2005. Takto stanovená úroveň bude minimem pro období 2007 – 2013. Česká republika bude minimálně zachovávat danou úroveň výdajů, čímž bude zajištěno, že národní financování nebude nahrazováno prostředky z rozpočtu EU.

Úroveň adicionality je stanovena a bude dále ověřována za regiony NUTS 2 spadající pod cíl Konvergence, tj. za celou ČR bez regionu Praha. Výdaje započítávané do propočtů limitu adicionality je možno definovat jako výdaje veřejných rozpočtů (státní rozpočet, rozpočty municipalit, rozpočty krajů a vybrané státní fondy) do oblastí zaměřených nebo souvisejících s oblastmi intervencí strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Jejich určení je v zásadě totožné s oblastmi zahrnovanými do výpočtu adicionality pro období 2004 – 2006. Výjimkou je podpora rozvoje venkova, na kterou se již intervence ze strukturálních fondů v období 2007 – 2013 nebudou vztahovat.

Z hlediska srovnání výchozích údajů pro limity adicionality, které byly vypočteny na základě údajů let 1999 – 2001 pro ověření úrovně veřejných výdajů do oblastí HSS období 2004 – 2006 a výdajů za roky 2004 a 2005 pro období 2007 - 2013, je možno konstatovat, že mezi dřívější a novým obdobím nastal jejich výrazný nárůst. Na srovnatelné úrovni (tj. v cenách roku 2004) došlo ke zvýšení výdajů zahrnutých do výpočtu adicionality mezi obdobími let 1999-2001 a lety 2004 a 2005 zhruba o 26,4 %. Hlavním důvodem tohoto vývoje byl výrazný nárůst výdajů Státního fondu dopravní infrastruktury, který zahájil svoji činnost v roce 2000. Značná část výdajů ze státního či místních rozpočtů do dopravní infrastruktury zůstala přitom zachována. Dále se navíc po roce 2001 se zapojily do financování HSS i krajské rozpočty, které vedle toho, že převzaly část finanční působnosti od státního rozpočtu, financovaly činnosti, které se projeví ve zvýšení výdajů započítávaných do limitu adicionality.

Informačními zdroji pro zjištění výdajů do oblastí HSS byly údaje z databází Ministerstva financí o finančních výkazech o výdajích ze státního rozpočtu, místních rozpočtů a Státního fondu životního prostředí a Státního fondu dopravní infrastruktury za roky 2004 a 2005 (ARIS). Stejně jako při výpočtu adicionality pro období 2004-2006, bylo nutné vyloučit výdaje vykázaných regionem soudržnosti Praha, který není Konvergenčním regionem. Současně bylo třeba část výdajů znovu zapojit, i když jsou vykazovány v regionu Praha, protože ve skutečnosti jsou spotřebovány v ostatních regionech ČR. Tím byl řešen problém sídla centrálních orgánů v Praze. Proto bylo třeba při výpočtu postupovat i s využitím dalších informačních zdrojů (CEDR, ISPROFIN), neboť finanční výkazy nedokáží vždy zcela jednoznačně identifikovat region konečné spotřeby prostředků vydaných z veřejných rozpočtů. V několika případech musely být pro odpočet výdajů za region Praha z výkazů za celou ČR použity odhady. Obdobně se postupovalo i pro stanovení limitu pro ověřování adicionality za období 2004- 2006.

Na základě popsaného postupu byl stanoven limit, jehož dodržování bude ověřováno v předpokládaných termínech, a to v roce 2011 za první polovinu nového finančního období a v roce 2016 za celé období 2007 – 2013.

Pro stanovení financování programů v rámci NSRR v letech 2007 - 2013 se vycházelo ze souhrnné částky 23 750 mld. Euro v cenách roku 2004, kterou má ČR obdržet a minimální míry národního spolufinancování ve výši 15%. Z celkových částek byl vypočten roční průměr

na období 2007 až 2015 příspěvku fondů EU a návazného spolufinancování ČR, které doplňují údaj o limitu adicionality tohoto období.

Výpočet je proveden v cenách roku 2004. Pro přepočet údajů roku 2005 byl použit národní deflátor – viz Makroekonomická predikce ČR. Při výpočtech byl používán kurz 29 Kč/Euro.

Tabulka 47: Hodnocení adicionality pro cíl Konvergence

Hodnocení adicionality pro cíl konvergence
Veřejné či s nimi srovnatelné výdaje v regionech cíle Konvergence (v tis. Kč, ceny 2004)

	Průměr za rok 2004						Průměr za roky 2007 - 2013					
	Celkem	z toho: státní podniky	RPS/JPD		Nefinanco- vané EU	Celkem	Celkem	z toho: státní podniky	NSRR x)		Nefinanco- vané EU	Celkem
			Nár. + EU	Nár.					EU	Nár.		
1	2	3	4	5	6	7 = 5+6 =2-4	8	9	10	11	12 = 7-11	13 = 11+12 = 8-10
1. Základní infrastruktura	45 653 256				45 653 256	45 653 256	82 386 590		36 733 333	6 482 353	39 170 904	45 653 256
- Doprava	34 585 629				34 585 629	34 585 629	53 947 157		19 361 528	3 416 740	31 168 889	34 585 629
- Telekomunikace	8 341				8 341	8 341	8 341				8 341	8 341
- Energie	183 061				183 061	183 061	183 061				183 061	183 061
- Životní prostředí	10 581 376				10 581 376	10 581 376	27 953 181		17 371 806	3 065 613	7 515 763	10 581 376
- Zdraví	294 850				294 850	294 850	294 850				294 850	294 850
2. Lidské zdroje	5 744 546				5 744 546	5 744 546	27 096 697		19 897 222	3 511 275	3 688 200	7 199 474
- Výchova	5 038 690				5 038 690	5 038 690	12 691 468		7 652 778	1 350 490	3 688 200	5 038 690
- Vzdělávání	319 817				319 817	319 817	9 273 366		7 882 361	1 391 005		1 391 005
- VaV	386 039				386 039	386 039	5 131 863		4 362 083	769 779		769 779
3. Výrobní prostředí	16 651 022				16 651 022	16 651 022	33 853 761		16 989 167	2 998 088	13 866 506	16 864 594
- Zemědělství/rozvoj venkova/rybolov												
- Průmysl	13 406 856				13 406 856	13 406 856	22 207 550		8 800 694	1 553 064	11 853 792	13 406 856
- Služby	2 890 532				2 890 532	2 890 532	7 864 838		4 974 306	877 819	2 012 713	2 890 532
- Cestovní ruch	353 633				353 633	353 633	3 781 373		3 214 167	567 206		567 206
4. Ostatní							3 421 242		2 908 056	513 186		513 186
Celkem	68 048 824				68 048 824	68 048 824	146 758 289		76 527 778	13 504 902	56 725 609	70 230 511

x) Národní spolufinancování vychází z dohody o finančních prostředcích pro období 2007 - 2013 ze dne 16.12.2005, ze které plyne pro ČR celkový příjem prostředků ve výši 23 750 mld Euro, což při kurzu 29 Kč za Euro představuje 688 750 mld. Kč. Z toho vyplývá při národním podílu ČR v min. rozsahu 15 % spolufinancování v celkové částce 121 544 mld. Kč, což představuje roční průměr za celé období + 2 roky ve výši 13 504,9 mld. Kč.

Prostředky ve sl. 10 a 11 nrozděleny na základě podílu jednotlivých priorit dle návrhu rozdělení fin prostředků z 12.12.2005

KAPITOLA 6 - ŘÍZENÍ A KOORDINACE POLITIKY SOUDRŽNOSTI V ČR V OBDOBÍ 2007-2013

Pro řízení a koordinaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR v programovacím období 2007-2013 vytváří vláda ČR Národní rámec politiky soudržnosti. Smyslem existence Národního rámce politiky soudržnosti (NRPS) je zajistit efektivní využívání prostředků politiky soudržnosti ve prospěch ČR a jejích regionů, harmonizovat z hlediska věcného a časového průběh realizace politiky a dosáhnout plného čerpání evropských prostředků.

6.1. Věcné řízení politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR – období 2007-2013

6.1.1. Koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti

Pro zajištění plnění úkolů Národního rámce politiky soudržnosti vytváří vláda ČR koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti (NRPS), který nese celkovou odpovědnost za účinnost, správnost řízení a provádění pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti České republiky, a to ve všech cílech uvedené politiky.

Koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti je orgánem odpovědným vládě ČR za koordinaci řízení politiky hospodářské a sociální soudržnosti především v oblasti řízení a managementu, sběru dat a jejich elektronické výměny (monitoringu), hodnocení (evaluaci), informovanosti a publicity a komunikace s Evropskou komisí.

Koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti plní především tyto úkoly:

- a) zajišťuje přípravu základních strategických dokumentů politiky hospodářské a sociální soudržnosti, kterými jsou Národní rozvojový plán 2007 – 2013 a Národní strategický referenční rámec,
- b) spolupracuje s Evropskou komisí při vytváření strategických obecných zásad Společenství a při jejich případné revizi,
- c) koordinuje přípravu operačních programů politiky hospodářské a sociální soudržnosti pro období 2007 – 2013, zajišťuje jejich návaznost na Národní rozvojový plán 2007 – 2013 a Národní strategický referenční rámec, dále zabezpečuje vzájemnou komplementaritu a provázanost jednotlivých operačních programů,
- d) komunikuje s EIB a EIF o jejich možné účasti na přípravě NRP, NSRR a OP, dalších systémových aktivitách týkajících se přípravy projektů, finančních otázek a PPP; příslušná komunikace probíhá ve spolupráci s Ministerstvem financí a dalšími zainteresovanými orgány,
- e) spolupracuje s řídicími orgány OP při předkládání informací Evropské komisi týkajících se velkých projektů,
- f) zajišťuje řízení a koordinaci intervencí politiky soudržnosti, sleduje průběh realizace pomoci, k čemuž ve spolupráci s řídicími orgány operačních programů provádí sběr dat v potřebném rozsahu (monitoring), provádí hodnocení realizace pomoci (evaluace),

- g) stanovuje rámcové podmínky pro nastavení řídicích a kontrolních systémů a zajištění efektivního a správného fungování těchto systémů na úrovni operačních programů ve všech cílech politiky soudržnosti a dohlíží na jejich implementaci,
- h) dohlíží na funkční oddělení řídicích a kontrolních složek na úrovni řízení operačního programu ve všech cílech politiky soudržnosti,
- i) zajišťuje komplementaritu intervencí politiky hospodářské a sociální soudržnosti s aktivitami společné zemědělské politiky financovanými prostřednictvím Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a společné rybářské politiky financovanými Evropského fondu pro rybnářství,
- j) zabezpečuje soulad cílů NSRR s Národním programem reforem a zajišťuje provázání intervencí realizovaných prostřednictvím těchto dokumentů,
- k) ve spolupráci s příslušnými institucemi zajišťuje provázanost investičních aktivit realizovaných prostřednictvím politiky hospodářské a sociální soudržnosti s ostatními investičními politikami realizovanými na území ČR⁶⁸,
- l) v rámci koordinace politiky hospodářské a sociální soudržnosti dohlíží na zajištění souladu s politikami Společenství,
- m) vytváří rámcové směrnice (metodiky), které jsou závazné pro všechny řídicí orgány operačních programů⁶⁹,
- n) vydává pokyny a doporučení řídicím orgánům operačních programů, které reagují na podněty plynoucí z realizace politiky soudržnosti,
- o) vytváří jednotný informační systém politiky hospodářské a sociální soudržnosti, zaměřený především na sběr dat pro potřeby sledování (monitoringu) a hodnocení (evaluaci) prováděných intervencí,
- p) předkládá vládě návrh na vytvoření národní výkonnostní rezervy, spolupracuje s Evropskou Komisí při jejím alokování,
- q) předkládá vládě návrh k vytvoření a alokování národní rezervy pro krizové situace,
- r) spolupracuje s EK při zkoumání ukazatelů nezbytných pro monitorování a evaluaci OP,
- s) zajišťuje vypracování výročních zpráv předkládaných ČR Evropské komisi, zajišťuje vypracování dalších zpráv vyžádaných vládou ČR nebo monitorovacím výborem NRPS,
- t) je zapojen do zpracování výročních zpráv zasílaných Evropské komisi Řídicími orgány,
- u) zajišťuje aby ve výroční zprávě Národnímu programu reforem v ČR byla zahrnuta i část věnovaná OP spolufinancovaným ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, které se týkají Lisabonského procesu,

⁶⁸ Provázáním investičních záměrů jednotlivých institucí s investicemi podporovanými politikou hospodářské a sociální soudržnosti, tj. prosazení investičních záměrů do operačních programů. Ve spolupráci s Ministerstvem financí usiluje o finanční a časovou optimalizaci investičních aktivit v souladu se zásadami uplatňovanými politikou hospodářské a sociální soudržnosti a fiskálními pravidly ČR.

⁶⁹ Jedná se např. o problematiku nastavení řídicích a koordinujících struktur, uznatelných nákladů, indikátorů a jejich plnění, požadavků pro žadatele, veřejných zakázek, veřejné podpory, informovanosti a publicity, provádění evaluací, sběru dat a jejich elektronické výměny, nastavení a činnosti monitorovacích výborů.

- v) provádí hodnocení realizace pomoci v ČR v souladu s příslušnými předpisy EU a doporučeními Evropské komise a dále na podnět Monitorovacího výboru NRPS anebo poradního a koordinačního orgánu anebo Platebního a certifikačního orgánu, případně na podnět těch částí NRPS, které provádějí realizaci politiky soudržnosti či sledují její průběh,
- w) pro cíl Konvergence vytváří evaluační plán,
- x) zajišťuje plnění úkolů týkajících se informovanosti a publicity, koordinuje provádění uvedených úkolů na úrovni řídicích orgánů operačních programů,
- y) pro naplnění principu partnerství zajišťuje zapojení domácích subjektů do jednotlivých stádií programování, přípravy implementace, monitorování a evaluace strategických a operačních programů,
- z) stanovuje na národní úrovni pravidla týkající se způsobilosti výdajů (s výjimkou pravidel daných specifickými nařízeními),
- aa) podílí se s příslušnými orgány na tvorbě a činnosti účetního systému, využívaného pro administraci pomoci poskytované prostřednictvím politiky hospodářské a sociální soudržnosti,
- bb) dohlíží na respektování pravidel veřejné podpory (a regionální podpory) při realizaci politiky soudržnosti ze strany řídicích orgánů operačních programů, upravených příslušnými evropskými a národními předpisy,
- cc) dohlíží na zajištění udržitelnosti operací po dobu 5 let ze strany řídicích orgánů OP a na informování Evropské komisi, pokud prošly podstatnou změnou,
- dd) pro usnadnění řízení a koordinace politiky hospodářské a sociální soudržnosti vytváří poradní a koordinační orgány, které jsou tvořené především zástupci řídicích orgánů operačních programů,
- ee) podporuje činnost Monitorovacího výboru a zajišťuje materiální předpoklady jeho činnosti.

Poradní výbor

Koordinační a metodický orgán NRPS ustanovuje Poradní výbor NRPS coby svůj poradní orgán, jehož smyslem je podpořit efektivní řízení a koordinaci politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR v období 2007-2013. Členy výboru jsou zástupci koordinačního a metodického orgánu NRPS, řídicích orgánů jednotlivých operačních programů a Platebního a certifikačního orgánu a případně zástupci dalších institucí. Role a činnosti Poradního výboru NRPS budou stanoveny ve statutu vypracovaném koordinačním a metodickým orgánem NRPS. Koordinační a metodický orgán NRPS je oprávněn ustanovit pracovní skupiny s cílem zajistit efektivní koordinaci implementace NRPS.

6.1.2. Obecná ustanovení o řízení operačních programů

S cílem zajistit co nejefektivnější řízení pomoci poskytované politikou hospodářské a sociální soudržnosti jsou výkonem funkcí řídicích orgánů a Platebního a certifikačního orgánu pověřeny především tyto subjekty, a návazně pak jejich konkrétní útvary, které se dosud zabývaly přípravou příslušných programových dokumentů a které disponují v této oblasti potřebnými znalostmi a zkušenostmi.

Řídicí orgán operačního programu odpovídá za řízení a provádění operačního programu v souladu se zásadou řádného finančního řízení.

Řídicí orgán operačního programu především:

- shromažďuje spolehlivá finanční a statistická data umožňující monitorování provádění pomoci a předává tato data koordinačnímu a metodickému orgánu Národního rámce politiky soudržnosti, resp. Evropské komisi, a to zpravidla v elektronické podobě,
- zpracovává výběrová a hodnotící kritéria pro výběr projektů a předkládá je ke schválení monitorovacímu výboru;
- zajišťuje, aby operace byly pro financování vybírány podle kritérií pro operační program a aby po celou dobu provádění byly v souladu s příslušnými předpisy Společenství a členského státu,
- zajišťuje záznam a uchovávání účetních záznamů v elektronické podobě pro každou operaci v rámci operačního programu a shromažďování údajů o provádění nezbytných pro finanční řízení, sledování, ověřování, audit a hodnocení;
- zajišťuje že příjemci a jiné subjekty zapojené do provádění operací vedou buď nezávislý účetní systém nebo odpovídající účetní kód pro všechny transakce související s operací, aniž jsou dotčeny vnitrostátní účetní předpisy;
- ověřuje dodání spolufinancovaných produktů a služeb a skutečné vynaložení výdajů na operace vykázaných příjemci a jejich soulad s předpisy Společenství a s vnitrostátními;
- vypracování výroční a závěrečné zprávy o provádění pomoci a po schválení monitorovacím výborem je předkládá Evropské komisi;
- předávání veškeré potřebné informace o postupech a ověřeních prováděných v souvislosti s výdaji Platebnímu a certifikačnímu orgánu pro účely potvrzení;
- zajištění shody podporovaných akcí s politikami Společenství;
- zajišťuje soulad s požadavky na poskytování a zveřejňování informací (dle článku 68 všeobecného nařízení (ES));
- zajišťuje udržitelnosti operací po dobu 5 let ze strany řídicích orgánů OP a na informování Evropské komisi, pokud prošly podstatnou změnou,
- nastavuje řídicí a kontrolní systémy v souladu s platnou legislativou ČR a EU a odpovídá za efektivní a správné fungování těchto systémů;
- předchází, odhaluje nesrovnalosti a navrhuje opravy financování v případě zjištění porušení povinností vyplývajících z právních předpisů;
- řídí činnost monitorovacího výboru a poskytuje mu dokumenty umožňující sledovat kvalitu provádění operačního programu s ohledem na jeho konkrétní cíle;
- stanovuje postupy k zajištění toho, aby všechny dokumenty týkající se výdajů a auditů nezbytné pro zajištění odpovídajícího prověřovacího záznamu byly uchovávány v souladu s požadavky článku 88 všeobecného nařízení (ES);
- zajišťuje, aby se hodnocení operačních programů realizovalo v souladu s evropskými předpisy (podle čl. 46 odst. provádělo v souladu s článkem 45 všeobecného nařízení (ES));

- poskytuje Evropské komisi informace, které jí umožní provést hodnocení velkých projektů.

Koordinační a metodický orgán NRPS metodicky vede řídicí orgány operačních programů, vydává pokyny a doporučení s cílem efektivně dosáhnout splnění všech požadovaných úkolů.

Zprostředkující subjekty

Implementační systém jednotlivých operačních programů, včetně určení zprostředkujících subjektů a konkrétní specifikace funkcí, které na ně budou řídicími orgány delegovány, je podrobně popsán v operačních programech.

Zprostředkující subjekt je veřejný nebo soukromý subjekt, který jedná v rámci odpovědnosti řídicích orgánů nebo provádí jejich jménem činnosti týkající se konečných příjemců. Rozhodnutí o míře delegování výkonu některých funkcí na zprostředkující subjekt je v kompetenci každého řídicího orgánu, který určuje, jaké úkoly může zprostředkující subjekt vykonávat. Tyto úkoly a funkce budou stanoveny v písemné dohodě mezi řídicím orgánem a zprostředkujícím subjektem. Zprostředkující subjekty prokazují připravenost plnit svěřené úkoly, především dostatečnou administrativní kapacitu, funkčnost potřebných informačních systémů apod. Řídicí orgán operačního programu konzultuje svěřené některých svých funkcí zprostředkujícímu subjektu s koordinačním a metodickým orgánem NRPS.

Rozdělení činností mezi řídicí orgány a jejich zprostředkující subjekty bude specifikováno v operačních programech a budou za ně odpovídat řídicí orgány jednotlivých operačních programů.

6.1.3. Sběr dat a jejich elektronická výměna

Koordinační a metodický orgán NRPS vytváří především pro účely sledování finanční pomoci informační systém, který je jedním z nezbytných předpokladů pro přijetí pomoci ze strukturálních fondů EU (včetně dat systému Infosys (nařízení Komise (ES) č. 366/2001)).

Způsob komunikace mezi koordinačním a metodickým orgánem NRPS a Evropskou komisí určí společně Evropská komise a koordinační a metodický orgán NRPS. Data z fyzického monitorování jsou včleněna do výročních zpráv operačních programů vypracovaných příslušnými řídicími orgány. Agregovaná data na úrovni NRPS poskytuje každoročně koordinační a metodický orgán NRPS Monitorovacímu výboru NRPS.

Koordinační a metodický orgán NRPS koordinuje tok informací mezi řídicími orgány i mezi řídicími orgány a Platebním a certifikačním orgánem.

6.1.4. Informovanost a publicita

Česká republika jako členský stát nese odpovědnost za zajištění dostatečné informovanosti a publicity pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti. Pro tyto účely je vytvářen Komunikační akční plán, jehož cílem je zajištění transparentnosti a plné informovanosti o pomoci čerpané ze strukturálních fondů a celková podpora pozitivního obrazu Národního rozvojového plánu, Národního strategického referenčního rámce, operačních programů, pomoci poskytované prostřednictvím politiky hospodářské a sociální soudržnosti a EU obecně. Rovněž jsou vytvořeny Komunikační akční plány všech operačních programů. Jednotlivé řídicí orgány využijí k zajištění informovanosti a publicity technickou pomoc v souladu se specifickými cílovými skupinami každého operačního programu, jak je určeno v jednotlivých programových dokumentech.

Koordinační a metodický orgán NRPS je odpovědný za zajištění informovanosti a propagace všech forem pomoci prostřednictvím opatření technické pomoci v rámci Operačního programu Technická pomoc.

Informační a propagační opatření budou směřována těmito základními cílovým skupinám:

Řídicí orgán odpovídá za to, že budou informováni všichni relevantní aktéři, mezi něž patří především:

- subjekty podílející se na přípravě projektů;
- hospodářští a sociální partneři;
- kraje a obce;
- profesní, zájmová a obchodní sdružení;
- subjekty prosazující rovnost žen a mužů;
- nestátní neziskové organizace a další zástupci občanského sektoru;
- veřejnost;
- informační centra a obdobné instituce poskytující informace o Evropské unii a členství ČR v EU;
- Zastoupení Evropské komise v ČR.

Informační aktivity budou zaměřeny především na poskytování srozumitelných a snadno pochopitelných informací o:

- systému, cílech, obsahu a konkrétních výsledcích realizace politiky hospodářské a sociální soudržnosti v ČR v období 2007-2013,
- obsahu Národního rozvojového plánu a Národního strategického referenčního rámce,
- příležitostech poskytovaných strukturálními fondy a Fondem soudržnosti prostřednictvím operačních programů v ČR, podmínkách pro žadatele, postupech a pravidlech při poskytování pomoci, výběrových a hodnotících kritériích atp.,
- projektech, žadatelích, a příspěvku z veřejných zdrojů,
- kontaktních údajích osob na národní, regionální či místní úrovni, které poskytují informace o možnostech a pravidlech poskytování pomoci.

Monitorovací výbor NRPS je informován o realizaci komunikační strategie na základě zprávy podávané řídicími orgány na každém jednání Monitorovacího výboru. Každá výroční zpráva o pomoci schválená příslušným monitorovacím výborem bude obsahovat informaci o opatřeních přijatých řídicím orgánem a monitorovacím výborem za účelem zajištění kvality a účinnosti opatření na podporu informovanosti a propagace pomoci, včetně konkrétních příkladů.

Vyhodnocení informačních aktivit bude povinnou součástí zprávy předkládané monitorovacímu výboru a Evropské komisi v polovině programovacího období a závěrečné zprávy.

V rámci koordinačního a metodického orgánu NRPS bude působit informační úředník, jehož odpovědností bude plánování a zajištění akcí na podporu propagace a informovanosti na národní úrovni a koordinace aktivit všech řídicích orgánů operačních programů v této oblasti.

Realizace požadavků na zajištění informovanosti a publicity bude zahrnovat škálu informačních a komunikačních nástrojů, které se budou odvíjet od povahy jednotlivých cílových skupin a typu zveřejňovaných informací. Mezi tyto nástroje budou patřit např. příprava informačních a propagačních materiálů, pořádání tiskových konferencí, organizování seminářů a konferencí či provozování centrální informační internetové stránky o pomoci ze strukturálních fondů.

Součástí všech publikovaných materiálů týkajících se pomoci ze strukturálních fondů se stane logo strukturálních fondů a Fondu soudržnosti, Národního strategického referenčního rámce, Národního rozvojového plánu a Národního rámce politiky soudržnosti.

Koordinační a metodický orgán NRPS metodicky vede informační a publicitní aktivity operačních programů, vydává pokyny a doporučení s cílem efektivně dosáhnout splnění úkolů v této oblasti.

6.1.5. Hodnocení (Evaluate)

NRP a NSRR jakož i jednotlivé operační programy jsou předmětem předběžného (ex-ante), průběžného a následného (ex-post) hodnocení.

Cílem evaluace je zlepšit kvalitu a efektivnost realizace pomoci poskytované ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti vyhodnotit její dopad a konzistenci se strategickými cíli Společenství, NRP a NSRR. Stejně tak je posuzováno naplňování cílů, prioritních os a priorit stanovených na úrovni operačních programů. Pokud je pozorován odklon od cílů nebo při revizi operačních programů provádí se ad hoc evaluace. Výstupy z evaluací jsou zveřejňovány.

Při hodnocení se postupuje v souladu s principem proporcionality s tím, že je pro hodnocení volena vždy taková úroveň, na které je její provádění optimální.

Řídící orgány jsou odpovědné za shromáždění všech údajů potřebných pro provedení těchto hodnocení. Významným zdrojem požadovaných dat je informační systém spravovaný koordinačním a metodickým orgánem NRPS. Řídící orgány operačních programů poskytují veškeré potřebné údaje pro zpracování evaluací na úrovni NRPS.

Pro zajištění řádného provádění evaluace je pro všechny cíle politiky hospodářské a sociální soudržnosti vypracován evaluační plán.

Evaluace je prováděna složkami funkčně oddělenými od řízení. Evaluační složky koordinačního a metodického orgánu NRPS a operačních programů zajišťují provedení všech požadovaných typů evaluací a rovněž hodnocení spojených s dopadem na životní prostředí či speciální území v souladu s evropskými či národními pravidly.

Evaluační složky koordinačního a metodického orgánu NRPS a operačních programů provádí hodnocení realizace pomoci v ČR v souladu s příslušnými předpisy EU a doporučeními Evropské komise a dále na podnět monitorovacího výboru anebo poradního a koordinačního orgánu anebo Platebního a certifikačního orgánu, případně na podnět těch částí řídicího orgánu, které provádějí realizaci politiky soudržnosti či sledují její průběh.

Evaluační složka koordinačního a metodického orgánu NRPS koordinuje a metodicky řídí evaluační aktivity operačních programů, vydává pokyny a doporučení s cílem efektivně dosáhnout splnění úkolů v této oblasti. Může vytvářet poradní orgány sdružující přední externí experty, kteří se zabývají problematikou evaluace rozvojových programů.

Evaluační složka koordinačního a metodického orgánu NRPS a OP spolupracuje s Evropskou komisí při provádění evaluací Evropské komise spojených s monitorováním OP a rovněž při provádění ex-post evaluace Evropské komise.

6.1.6. Monitorovací výbory

Cílem monitorovacího výboru je dohlížet na účinnost a kvalitu provádění pomoci.

6.1.6.1. Monitorovací výbor Národního rámce politiky soudržnosti

Koordinační a metodický orgán NRPS vytváří návrh statutu a jednacího řádu Monitorovacího výboru NRPS. Jednací řád schvaluje Monitorovací výbor při svém prvním zasedání. Monitorovací výbor se schází ke svému jednání minimálně dvakrát ročně. Monitorovací výbor je vytvořen po konzultaci s partnery. Partneři se snaží o vyrovnanou účast žen a mužů. Monitorovací výbor jedná na základě pravomoci ČR a v rámci její jurisdikce. Členy Monitorovacího výboru Národního rámce politiky soudržnosti jmenuje vláda na návrh koordinačního a metodického orgánu Národního rámce politiky soudržnosti.

Mezi hlavní činnosti Monitorovacího výboru NRPS patří:

- monitorování implementace NRP a NSRR;
- schvalování změn NRP a NSRR spadajících do jeho pravomoci;
- schvalování výroční a závěrečné zprávy o provádění pomoci před jejich odesláním Evropské komisi;
- formulování doporučení pro činnost monitorovacích výborů OP s cílem dosažení efektivního systému monitorování realizace politiky soudržnosti v ČR.

Monitorovacímu výboru NRPS předsedá zástupce koordinačního a metodického orgánu NRPS.

Členy Monitorovacího výboru jsou (nikoli však výhradně):

- Koordinační a metodický orgán NRPS,
- Platební a certifikační orgán,
- Řídící orgány operačních programů,
- Zástupci regionální rady regionů soudržnosti (variantně krajů) – vždy po jednom zástupci za region/kraj,
- Svaz měst a obcí ČR,
- Český statistický úřad,
- Úřad vlády,
- Hospodářská komora ČR,
- Agrární komora ČR,
- Potravinářská komora ČR
- Svaz průmyslu a dopravy,
- zástupce oblasti rozvoje lidských zdrojů,
- zástupce vysokých škol,

- zástupce vědy a výzkumu,
- zástupce organizací zaměstnavatelů,
- zástupce odborů,
- zástupce nestátních neziskových organizací,
- Evropská komise (jako pozorovatel a v poradní funkci).

Monitorovací výbor NRPS formuluje doporučení pro činnost monitorovacích výborů operačních programů s cílem harmonizovat úsilí efektivně využívat podpory poskytované prostřednictvím politiky hospodářské a sociální soudržnosti.

Funkci Sekretariátu Monitorovacího výboru NRPS vykonává koordinační a metodický orgán NRPS.

6.1.6.2. Monitorovací výbory operačních programů

Monitorovacímu výboru operačního programu předsedá zástupce řídicího orgánu příslušného operačního programu. Složení monitorovacího výboru bude založeno na principu partnerství a při jeho sestavování bude respektováno vyvážené zastoupení žen a mužů.

Řídicí orgán operačního programu vytváří návrh statutu a jednacího řádu monitorovacího výboru. Jednací řád schvaluje monitorovací výbor při svém prvním jednání. Jednání monitorovacího výboru každého operačního programu se zúčastní zástupce koordinačního a metodického orgánu NRPS. Činnosti monitorovacího výboru se jako pozorovatel a poradce zúčastní rovněž zástupce Evropské komise.

Cílem monitorovacího výboru je dohlížet na účinnost a kvalitu provádění pomoci. Za tímto účelem monitorovací výbor zejména:

- posuzuje a schvaluje jakékoli návrhy na úpravu obsahu operačního programu;
- posuzuje a schvaluje kritéria pro výběr projektů financovaných v rámci každého opatření;
- pravidelně kontroluje pokrok, který byl učiněn směrem k dosažení specifických cílů;
- posuzuje a schvaluje výroční a závěrečné zprávy o provádění pomoci před jejich odesláním Evropské komisi a odesláním v kopii koordinačnímu a metodickému orgánu NRPS a Platebnímu a certifikačnímu orgánu;
- může kdykoli navrhnout řídicímu orgánu jakoukoli úpravu nebo přezkoumání pomoci cílem dosáhnout cílů nebo zlepšit řízení pomoci.

Funkci Sekretariátu monitorovacího výboru operačního programu vykonává řídicí orgán operačního programu.

6.2. Finanční řízení a kontrola

6.2.1. Platební a certifikační orgán

Pro implementaci pomoci ze strukturálních fondů a Fondu soudržnosti je v České republice ustaven jediný Platební a certifikační orgán (PCA), a to odbor Národního fondu Ministerstva financí. Platební a certifikační orgán funguje v úzké součinnosti s Národním rámcem politiky soudržnosti.

Platební a certifikační orgán nedisponuje rozhodovacími pravomocemi v oblasti alokace prostředků na jednotlivé projekty, výběru projektů, uzavírání smluv na projekty atd.

Systém finančních toků strukturálních fondů a Fondu soudržnosti probíhá po třech základních liniích:

- 1) stanovení závazku EU a zaslání zálohové platby (tzv. payment on account) z Evropské komise Platebnímu a certifikačnímu orgánu;
- 2) zasílání průběžných plateb a platby konečného zůstatku z Evropské komise Platebnímu a certifikačnímu orgánu na základě žádostí a certifikovaných výdajů;
- 3) platba konečným příjemcům.

Předpokladem pro zaslání žádosti o průběžnou platbu a závěrečnou platbu Evropské komisi je certifikace uskutečněných výdajů (dále jen certifikace), kterou provádí Platební a certifikační orgán.

Certifikací se rozumí kontrola, která musí ověřit, zda příslušné řídicí orgány, zprostředkující subjekty, popřípadě jiné subjekty realizující projekt splnily požadavky z evropské legislativy; a dále, zda výkaz výdajů, který předloží řídicí orgán, obsahuje všechny náležitosti, které jsou uvedené v příslušné metodice (Metodice finančních toků a kontroly strukturálních fondů a Fondu soudržnosti).

Platební a certifikační orgán vykonává následující funkce:

- a) vytváří a aktualizuje metodické pokyny pro provádění certifikace výdajů SF/CF,
- b) spolupracuje na tvorbě metodických pokynů pro řízení pomoci z rozpočtu EU,
- c) zajišťuje metodické vedení institucím zapojeným do implementace SF/CF,
- d) vypracovává a předkládá Evropské komisi žádosti ověřené výkazy výdajů a žádosti o platby (průběžné i konečné) pro všechny programy na základě výkazů výdajů předložených řídicími orgány
- e) ověřuje správnost výkazů výdajů SF/CF,
- f) ověřuje, že výkaz výdajů je přesný, vychází ze spolehlivého účetního systému a je založen na ověřitelných podkladech;
- g) monitoruje manuály pracovních postupů užívané subjekty zapojenými do implementace SF/CF a ověřuje dodržování těchto postupů,
- h) zabezpečuje, aby koneční příjemci či příjemci pomoci obdrželi příspěvek z EU bez zbytečného odkladu,
- i) certifikuje výkazy uskutečněných výdajů SF/CF,
- j) provádí kontroly na místě u subjektů zapojených do implementace SF/CF,
- k) vypracovává žádosti o platby z rozpočtu EU ze SF/CF,
- l) průběžně monitoruje a ověřuje soulad činností a postupů řídicích orgánů a zprostředkujících subjektů s právními předpisy ČR a EU,
- m) ověřuje aplikaci procesů řízení a systému kontroly řídicích orgánů a zprostředkujících subjektů,
- n) zajišťuje efektivní správu a řízení finančních prostředků plynoucích z rozpočtu EU v rámci SF/CF,

- o) řídí a koordinuje toky finančních prostředků poskytnutých z rozpočtu EU a zabezpečuje plynulost toku finančních prostředků z PCA ke konečným příjemcům,
- p) provádí kontrolu a schvaluje žádosti o platby ze zdrojů SF/CF,
- q) vyhodnocuje čerpání alokací,
- r) přijímá platby z rozpočtu EU a zabezpečuje převody prostředků,
- s) metodicky řídí vypracovávání odhadů čerpání prostředků poskytnutých z rozpočtu EU a předává tyto odhady Komisi,
- t) zajišťuje koncepci, metodiku, tvorbu, rozvoj a činnost účetního systému využívaného pro administraci SF/CF,
- u) zajišťuje metodické řízení v oblasti účtování o prostředcích SF/CF,
- v) ve spolupráci s koordinačním a metodickým orgánem NRPS potvrzuje, že příspěvek ze SF nenahrazuje veřejné a jim ekvivalentní výdaje ČR;
- w) společně s Evropskou komisí určuje v případě cíle Konvergence úroveň veřejných a podobných výdajů a provádí kontrolu dodržení této úrovně;
- x) spolupracuje s Evropskou komisí při ověřování adicionality mid-term a ex-post, zajišťuje vrácení neoprávněně vyplacených prostředků v případě porušení pravidla trvanlivosti operací.

Platební a certifikační orgán a koneční příjemci jsou povinni vést účetnictví zahrnující všechny operace, které se vyskytly v průběhu realizace projektů financovaných prostřednictvím strukturálních fondů.

Účetnictví se vede v souladu se zákonem o účetnictví. Pro účely přepočtu EUR na Kč se používá kurz ČNB platný v den uskutečnění transakce. Účetnictví je vedeno v elektronické formě. Účetní záznamy musí být dostatečným způsobem chráněny, aby se zabránilo jejich možnému zneužití. Toto ustanovení platí jak pro zabezpečení příslušného počítačového programu, tak i pro fyzickou ochranu písemných záznamů.

6.2.2. Finanční kontrola

Finanční kontrola operačních programů bude probíhat v souladu s právními předpisy EU a v souladu s platnou národní legislativou.

Institucionální zajištění a rozdělení pravomocí jednotlivých subjektů bude dáno metodickými pokyny pro finanční toky a kontrolu strukturálních fondů.

Ministerstvo financí jako ústřední správní úřad pro finanční kontrolu bude v souladu s ustanoveními zákona č. 2/1969, o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, metodicky řídit a koordinovat výkon finanční kontroly v rámci operačních programů. Základním východiskem pro vydávání dílčích metodických pokynů, konzultovaných s příslušnými orgány Komise, bude především nařízení Komise (ES) č. xxx/2005.

6.3. Kontrola a audit

6.3.1. Vnitřní kontrolní systém

Všechny orgány podílející se na implementaci strukturálních finančních nástrojů budou mít zavedeny potřebné řídicí a kontrolní systémy, které budou v souladu s národní legislativou a budou schopny identifikovat administrativní, systémové nebo záměrné chyby a také budou zajišťovat prevenci vzniku chyb.

Vnitřní kontrolní systém operačních programů bude respektovat následující obecné požadavky:

- a) na každém stupni řízení bude formou řízené dokumentace zpracován manuál, který bude zahrnovat podrobné písemné pracovní postupy prováděcích činností;
- b) funkčnost řídicích a kontrolních systémů bude předmětem auditu.

Při provádění jednotlivých úkonů bude zajištěno:

- a) důsledné dodržování systému dvojího podpisu
- b) přesné, včasné a spolehlivé vedení podvojného účetnictví, vztahující se k projektům spolufinancovaným ze strukturálních fondů;
- c) oddělení funkcí schvalovací, platební a účetní (nesmí nastat situace, kdy tatáž osoba platbu schválí, provede a zaúčtuje);
- d) zastupitelnost zaměstnanců u všech funkcí
- e) bezpečné využívání informačních systémů
- f) zpracování politiky s cílem předcházet možnému konfliktu zájmů.

6.3.2. Kontrola Nejvyššího kontrolního úřadu

Nejvyšší kontrolní úřad je oprávněn vykonávat nezávislou kontrolní činnost ve smyslu příslušných ustanovení zákona č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

6.3.3. Kontrolní činnosti prováděné orgány Evropské komise a Evropským účetním dvorem

Evropská komise kontroluje existenci a řádné fungování řídicích a kontrolních systémů v členských státech postupem podle článků 69 a 70;

Samostatné a nezávislé kontroly vykonává ve své působnosti Evropský účetní dvůr.

6.3.4. Auditní (Kontrolní⁷⁰) orgány

Auditní orgány zajišťují provádění auditů za účelem ověření účinného fungování řídicího a kontrolního systému operačního programu. Dále zajišťují provádění auditů na vzorku operací vhodném pro ověření vykázaných výdajů. Auditní orgány jsou spolu s řídicími orgány nápomocny Evropské komisi při kontrolách na místě vykonávaných Evropskou komisí, provádějí kontroly na místě, pokud o to Evropská komise požádá. Auditní orgán zajistí, aby audity byly prováděny dle mezinárodně uznávaných standardů. Auditní orgány informují o svých zjištěních koordinační a metodický orgán Národního rámce politiky soudržnosti.

⁷⁰ V oficiálním českém překladu nařízení se hovoří o kontrolních orgánech. Vzhledem k potřebě odlišení provádění kontroly a auditu se přikláníme k používání již zažitého termínu auditní orgán, vycházejícího z anglického znění.

V součinnosti s koordinačním a metodickým orgánem Národního rámce politiky soudržnosti navrhnou doporučení k nápravě, zvláště v systémové oblasti.

Auditním orgánem v souladu s čl. 58 Nařízení xxxx/ 2006 je Ministerstvo financí – útvar Centrální harmonizační jednotka pro finanční kontrolu, který je funkčně nezávislý na řídicím orgánu a certifikačním orgánu, určeným pro každý operační program a je odpovědný za ověřování řádného fungování řídicího a kontrolního systému.

Auditní orgán je odpovědný za systémy a postupy, které zajistí odpovídající prověřovací záznam a dále zpracovává postupy pro podávání zpráv při odhalování a sledování nesrovnalostí.

Auditní orgán se ve spolupráci s řídicím orgánem zavazuje, že předloží Evropské komisi do devíti měsíců od schválení operačního programu strategii auditu pro všechny subjekty, které provádějí audity, metodu, která bude použita, metodu výběru vzorků pro audity operací a orientační plán auditů zajišťující provedení auditů u hlavních subjektů a rovnoměrné rozložení auditů v celém programovém období. V případě, že se pro několik operačních programů používá společný systém, může být předložena jedna strategie auditu. Jsou-li audity a kontroly prováděny jiným subjektem než auditním orgánem, zajistí auditní orgán, aby takové subjekty byly funkčně nezávislé.

Do dne 30. června každého roku od roku 2008 do roku 2015 ve spolupráci s řídicím orgánem předkládá:

- a) výroční kontrolní zprávy Evropské komisi, které obsahují zjištění z auditů provedených během předchozího roku v souladu se strategií auditu operačního programu jakož i nedostatky zjištěné v řídicích a kontrolních systémech programu. Informace týkající se auditů provedených v letech 2015 a 2016 budou zahrnuty do závěrečné zprávy o kontrole, která je podkladem pro prohlášení o uzavření,
- b) vydává stanovisko k tomu, zda fungování řídicího a kontrolního systému poskytuje přiměřenou záruku, že výkazy výdajů předložené Evropské komisi jsou správné a že související transakce jsou zákonné a řádné,
- c) předkládá prohlášení o částečném uzavření, ve kterém vyhodnotí zákonnost a řádnost dotyčných výdajů dle článku 86a všeobecného nařízení,
- d) předloží Evropské komisi nejpozději do 31. prosince 2016 prohlášení o uzavření, ve kterém vyhodnotí platnost žádosti o platbu konečného zůstatku a zákonnost a řádnost souvisejících transakcí zahrnutých do závěrečného výkazu výdajů, který potvrdí závěrečnou zprávu o kontrole.

SEZNAM ZKRATEK

AIP ČR - Asociace inovačního podnikání
 BAN - Business Angels Networks
 BIC – Business Innovation Centre
 CSG - Community Strategy Guidelines 2007-2013, EK
 CVCA - The Czech Venture Capital Association
 CZELO - Czech Liaison Office for Research and Development
 ČSÚ – Český statistický úřad
 EBN - European Business and Innovation Centre Network
 EIS - European Innovation Scoreboard
 ERDF – Evropský fond regionálního rozvoje
 ESF – Evropský sociální fond
 ICT - informačních a komunikačních technologií
 IPCC- Intergovernmental Panel on Climate Change
 IZS – Integrovaný záchranný systém
 MSP – Malé a střední podnikání (podnikatelé)
 MF – Ministerstvo financí
 MMR – Ministerstvo pro místní rozvoj
 MD – Ministerstvo dopravy
 MŽP – Ministerstvo životního prostředí
 MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí
 MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
 MPO – Ministerstvo průmyslu a obchodu
 MV – Ministerstvo vnitra
 MI – Ministerstvo informatiky
 MK – Ministerstvo kultury
 MZe – Ministerstvo zemědělství
 MZd – Ministerstvo zdravotnictví
 OP – operační program
 PZI – přímé zahraniční investice
 ROP – regionální operační program
 SII - souhrnný inovační index
 SROP – společný regionální operační program
 SVTP ČR - Společnost vědeckotechnických parků
 SZP – společná zemědělská politika
 VŠPS – výběrové šetření pracovních sil
 VaV - dle kontextu „výzkum a vývoj nebo věda a technika“
 VPM - volná pracovní místa